

The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI): Nederland

Een overzicht van
rijksoverheidsbeleid
met betrekking tot de
voedselomgeving in Nederland

Augustus 2020

Utrecht University

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Partners

Auteurs

U kunt als volgt naar dit rapport verwijzen:

Djojosoeparto SK, Kamphuis CBM, en Poelman MP namens het Food-EPI project team, Nederland; onderdeel van het JPI-HDHL Policy Evaluation Network. The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI): Nederland. Een overzicht van rijksoverheidsbeleid met betrekking tot de voedselomgeving in Nederland. Utrecht, Universiteit Utrecht 2020.

Please cite this report as:

Djojosoeparto SK, Kamphuis CBM, and Poelman MP for the Food-EPI project team, the Netherlands; part of the JPI-HDHL Policy Evaluation Network. The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI): Nederland. Evidence document summarizing national governmental policies affecting the food environment in the Netherlands. Utrecht, Utrecht University 2020.

Ms Sanne Djojosoeparto

Department of Human Geography and Spatial Planning, Utrecht University, the Netherlands

Dr Carlijn Kamphuis

Department of Interdisciplinary Social Science, Utrecht University, the Netherlands

Dr Maartje Poelman

Chair group Consumption and Healthy Lifestyles, Wageningen University & Research, The Netherlands

Contact

Voor vragen betreffende dit document kan contact opgenomen worden met Sanne Djojosoeparto (s.k.djojosoeparto@uu.nl).

Datum

Augustus 2020

Graphic design

C&M 9838, Universiteit Utrecht

Inhoud

Dankwoord	7
Inleiding	5
Lijst van afkortingen	9
Healthy Food Environment Policy Index: Policy domains	11
DOMAIN 1 – FOOD COMPOSITION	11
DOMAIN 2 – FOOD LABELLING	17
DOMAIN 3 – FOOD PROMOTION	24
DOMAIN 4 – FOOD PRICES	33
DOMAIN 5 – FOOD PROVISION	41
DOMAIN 6 – FOOD IN RETAIL	55
DOMAIN 7 – FOOD TRADE AND INVESTMENT	62
Healthy Food Environment Policy Index: Infrastructure domains	63
DOMAIN 8 – LEADERSHIP	63
DOMAIN 9 – GOVERNANCE	78
DOMAIN 10 – MONITORING AND INTELLIGENCE	88
DOMAIN 11 – FUNDING AND RESOURCES	101
DOMAIN 12 – PLATFORMS AND INTERACTION	111
DOMAIN 13 – HEALTH IN ALL POLICIES	127
Annex 1 Definitions	133

Dankwoord

We willen graag alle professionals werkzaam bij de Nederlandse rijksoverheid die dit evidence document hebben geverifieerd in maart-april 2020, waaronder het Voedingscentrum en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), hartelijk danken voor hun bijdrage.

Dit onderzoek is onderdeel van het Policy Evaluation Network (PEN), werkpakket 1: <https://www.jpi-pen.eu/structure/work-packages.html>. We willen graag INFORMAS en onze PEN WP1 collega's bedanken voor de totstandkoming van het onderzoekraamwerk (Food-EPI domeinen, Food-EPI indicatoren en best practices) dat onderdeel is van dit document. PEN wordt gefinancierd door het Joint Programming Initiative: a Healthy Diet for a Healthy Life (JPI-HDHL): <https://www.healthydietforhealthylife.eu/>, een initiatief waarin EU lidstaten en geassocieerde landen samenwerken met als doel om de rol van voeding op de volksgezondheid en de preventie van chronische voedingsgerelateerde ziekten te identificeren.

The funding agencies supporting this work are (in alphabetical order of participating countries): France: Institut National de la Recherche Agronomique (INRA); Germany: Federal Ministry of Education and Research (BMBF); Ireland: Health Research Board (HRB); Italy: Ministry of Education, University and Research (MIUR); The Netherlands: The Netherlands Organisation for Health Research and Development (ZonMw); New Zealand: The University of Auckland, School of Population Health; Norway: The Research Council of Norway (RCN); Poland: The National Centre for Research and Development (NCBR).

Inleiding

De afgelopen decennia is de prevalentie van overgewicht, obesitas en voedingsgerelateerde ziekten sterk gestegen, grotendeels veroorzaakt door veranderingen in voedselconsumptie en vermindering van lichamelijke activiteit. De huidige voedselomgeving, waarin vette, suikerrijke en sterk bewerkte voedingsmiddelen volop beschikbaar zijn, speelt een belangrijke rol bij dit volksgezondheidsprobleem. Als de Nederlandse overheid beleid implementeert wat de voedselomgeving verbetert, dus gezonder maakt, kan dat de keuze voor gezonde voeding voor burgers vergemakkelijken. Om te bepalen waar Nederland staat wat betreft het creëren van een gezonde voedselomgeving wordt in dit rapport de volgende vraag beantwoord:

‘In welke mate heeft de rijksoverheid in Nederland beleid ontwikkeld dat bijdraagt aan een gezonde voedselomgeving in Nederland?’

Doel

Het doel van dit onderzoek is:

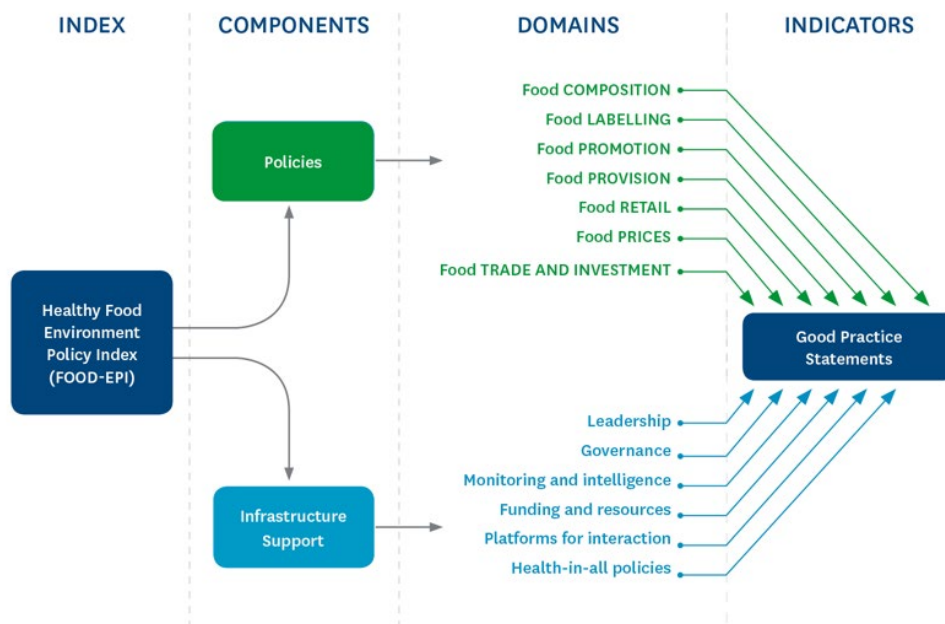
1. Het verstrekken van een overzicht van rijksoverheidsbeleid in Nederland met een directe of indirecte (potentiële) invloed op de voedselomgeving en;
2. Het identificeren van kansen en prioriteiten voor beleid ter bevordering van een gezonde voedselomgeving. Hiervoor is de Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI) gebruikt, ontwikkeld door ‘the International Network for Food and Obesity/Noncommunicable Diseases Research, Monitoring and Action Support’ (INFORMAS) (<https://www.informas.org/modules/public-sector/>). Dit is een tool om de mate van implementatie van overheidsbeleid en acties voor het creëren van een gezonde voedselomgeving te beoordelen en te vergelijken met “best practices” in andere landen.

Verzameling van relevante beleidsdocumenten en bewijs voor implementatie van beleid

De Food-EPI bestaat uit 13 domeinen en 50 indicatoren, die refereren naar de mate waarin acties en beleid voor het creëren van een gezonde voedselomgeving zijn ontwikkeld en geïmplementeerd (zie Figuur 1).

Voor 46 Food-EPI indicatoren is bewijs verzameld voor het bestaan van beleid, en de mate van implementatie van dit beleid, door het zoeken naar en lezen van beleidsdocumenten (februari-april 2020) (de overige 4 indicatoren zijn in de EU Food-EPI meegenomen). Het rijksoverheidsbeleid met een potentiële invloed op de voedselomgeving (tot en met 22 april 2020) is samengevat in dit rapport, wat in Food-EPI termen het ‘evidence document’ genoemd wordt. Het beleid is samengevat onder de betreffende kopjes van de Food-EPI indicatoren. Het evidence document is geverifieerd op compleetheid en juistheid door professionals werkzaam bij de Nederlandse rijksoverheid.

Voor het behalen van het tweede doel van dit onderzoek zal dit evidence document gebruikt worden door onafhankelijke Nederlandse experts op het gebied van voeding en gezondheid om voor elke Food-EPI indicator de mate van implementatie van het Nederlandse beleid te beoordelen in vergelijking met internationale ‘best practices’.

Figuur 1 The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI)

In de hierna volgende hoofdstukken wisselt het taalgebruik tussen Engels en Nederlands. De algemene uitleg van elke Food-EPI indicator en de ‘best practices’ in andere landen zijn beschreven in het Engels. De samenvatting van het rijksoverheidsbeleid in Nederland is beschreven in het Nederlands.

Scope van het onderzoek

Dit is de eerste keer dat de Food-EPI wordt toegepast in Nederland. Wereldwijd is de Food-EPI al toegepast in meer dan twintig landen, waaronder Australië en Nieuw-Zeeland ([INFORMAS Food-EPI](#)). Als onderdeel van het JPI-HDHL Policy Evaluation Network (PEN) wordt de Food-EPI ook toegepast in andere Europese landen, waaronder Ierland, Duitsland, Noorwegen en Polen (<https://www.jpi-pen.eu/>). Als Food-EPI team in Nederland hebben wij tevens een inventarisatie gemaakt van het beleid met een potentiële invloed op de voedselomgeving zoals opgesteld door de Europese Unie (EU). De beschrijving van dit EU beleid is niet opgenomen in dit document, maar is terug te lezen in het ‘evidence document’ voor de EU (Djojosoeparto SK, Kamphuis CBM, Vandevijvere S, Harrington JM and Poelman MP for the Food-EPI project team. JPI-HDHL Policy Evaluation Network. The Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI): European Union. An overview of EU-level policies influencing food environments in EU Member States. Utrecht, Utrecht University 2020).

Lijst van afkortingen

- Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB)
- Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL)
- Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)
- Centraal Planbureau (CPB)
- European Food Safety Authority (EFSA)
- European Union (EU)
- Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI)
- Front-of-Pack (FOP)
- Gezondheidsenquête (GE)
- GezondheidsEffect Schatting (GES)
- Gemeentelijke/Gemeenschappelijke Gezondheidsdiensten en Geneeskundige Hulpverleningsorganisaties (GGD GHOR)
- Gemeentelijke Gezondheids Dienst (GGD)
- Gezond In De Stad (GIDS)
- Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI)
- Gezonde Omgeving (GO) methode
- Health Impact Assessment (HIA)
- International Network for Food and Obesity/Non-communicable Diseases Research, Monitoring and Action Support (INFORMAS)
- Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG)
- Joint Programming Initiative- a Healthy Diet for a Healthy Life (JPI HDHL)
- Koninklijke Horeca Nederland (KHN)
- Land- en Tuinbouworganisatie (LTO)
- Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO)
- Midden- en Kleinbedrijf (MKB)
- Ministerie van Algemene Zaken (AZ)
- Ministerie van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)
- Ministerie van Buitenlandse Zaken (BZ)
- Ministerie van Financiën (FIN)
- Ministerie van Economische Zaken (EZ)
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM)
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)
- Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV)
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)
- Ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)
- Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF)
- Nationale Wetenschapsagenda (NWA)
- Nederlands Olympisch Comité en de Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF)
- Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)
- Nederlandse Reclame Code (NRC)
- Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA)
- Ouderenmonitor (GZO)
- Policy Evaluation Network (PEN)

- Primair Onderwijs (PO)
- Publiek Private Samenwerking (PPS)
- Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI)
- Regulier Overleg Warenwet (ROW)
- Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
- Reclamecode voor Voedingsmiddelen (RWV)
- Speciaal Onderwijs (SO)
- Staat van Volksgezondheid en Zorg (Staat VenZ)
- Voedselconsumptiepeilingen (VCP)
- Volwassenmonitor (VGZ)
- Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca)
- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO)
- Voortgezet Onderwijs (VO)
- Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV)
- Wetenschappelijke Adviescommissie verbetering productsamenstelling' (WAC)
- Wet elektronische publicaties (Wep)
- World Health Organization (WHO)
- Wet openbaarheid van bestuur (Wob)
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC)
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR)

Healthy Food Environment Policy Index:

Policy domains

DOMAIN 1 – FOOD COMPOSITION

Food composition targets/standards/restrictions for processed foods: There are government systems implemented to ensure that, where practicable, processed foods minimise the energy density and the nutrients of concern (salt, saturated fat, trans fat, added sugar).

COMP 1 Food composition targets/standards/restrictions have been established by the government for the content of the nutrients of concern (trans fats, added sugars, salt, saturated fat) in industrially processed foods, in particular for those food groups that are major contributors to population intakes of those nutrients of concern.

(Trans fat has been excluded at national level as it falls under European Union (EU) regulation)

Definitions and scope of COMP1

- Includes packaged foods manufactured in country X or manufactured overseas and imported to country X for sale.
 - Includes packaged, ready-to-eat meals sold in supermarkets.
 - Includes mandatory or voluntary targets, standards (e.g., reduce by X%, maximum mg/g per 100g or per serving).
 - Includes legislated ban on nutrients of concern.
 - Excludes legislated restrictions related to other ingredients (e.g. additives).
 - Excludes mandatory food composition regulation related to micronutrients e.g. vitamins, minerals (e.g. folic acid or iodine fortification).
 - Excludes food consumption standards/targets for fibre, healthy ingredients like fruits and vegetables.
 - Excludes food composition of ready-to-eat meals sold in food service outlets (see COMP2).
 - Excludes general guidelines advising food companies to reduce nutrients of concern.
 - Excludes the provision of resources or expertise to support individual food companies with reformulation.
 - Industrially processed foods are the processed and ultra-processed foods according to the **NOVA classification** (please find the complete definitions here: <https://world.openfoodfacts.org/nova>):
 - Processed foods, such as bottled vegetables, canned fish, fruits in syrup, cheeses and freshly made breads, are made essentially by adding salt, oil, sugar or other substances from Group 2 (processed culinary ingredients) to Group 1 (unprocessed or minimally processed) foods.
 - Ultra-processed foods, such as soft drinks, sweet or savoury packaged snacks, reconstituted meat products and pre-prepared frozen dishes, are not modified foods but formulations made mostly or entirely from substances derived from foods and additives, with little if any intact Group 1 (unprocessed or minimally processed) foods. The overall purpose of ultra-processing is to create branded, convenient (durable, ready to consume), attractive (hyper-palatable) and highly profitable (low-cost ingredients) food products designed to displace all other food groups.
-

International best practice examples

- **UK:** In 2016, a key commitment of the 'Childhood obesity: a plan for action' was to launch a broad, structured sugar reduction programme to remove sugar from everyday products. All sectors of the food and drinks industry were challenged to reduce overall sugar across a range of products that contribute most to children's sugar intakes by at least 20% by 2020, including a 5% reduction in the first year of the programme (August 2016 to August 2017). The overall reduction between 2015-2018 (in total sugar per 100g) was -2.9%.¹ Only three food groups of the eight measured have managed at least a 5% reduction in the first year: sweet spreads and sauces, yoghurts and fromage frais, and breakfast cereals. There has been no sugar reduction in biscuits and chocolate bars.² In contrast to this co-regulation, for products where the sugar tax applies over the same period a reduction in sugar of about 30% was found.
- **South Africa:** In 2013, the South African Department of Health adopted mandatory targets for salt reduction in 13 food categories by means of regulation (Foodstuffs, Cosmetics and Disinfectants Act). There is a stepped approach with food manufacturers given until June 2016 to meet one set of category-based targets and another three years until June 2019 to meet the next.^{3,4} Overall, 67% of targeted foods had a sodium level at or below the legislated limit. About half (49%) of targeted foods not meeting the legislated limits were less than 25% above the maximum sodium level.⁵

COMP2 Food composition targets/standards/restrictions have been established by the government for the content of the nutrients of concern (trans fats, added sugars, salt, saturated fat) in meals sold from food service outlets, in particular for those food groups that are major contributors to population intakes of those nutrients of concern.

(Trans fat has been excluded at national level as it falls under EU regulation)

Definitions and scope

- Meals sold at food service outlets include foods sold at quick service restaurants, dine-in restaurants and take-away outlets, coffee, bakery and snack food outlets (both fixed outlets and mobile food vendors). This also includes foods from catering operations and delivery meals.
 - Includes legislated bans on nutrients of concern.
 - Includes mandatory or voluntary targets, standards (i.e. reduce by X%, maximum mg/g per 100g or per serving).
 - Excludes legislated restrictions related to other ingredients (e.g. additives).
 - Excludes mandatory out-of-home meal composition regulations related to vitamins and micronutrients, e.g. folic acid or iodine fortification.
 - Excludes food consumption standards/targets for fibre, healthy ingredients like fruits and vegetables.
 - Excludes general guidelines advising food service outlets to reduce nutrients of concern.
 - Excludes the provision of resources or expertise to support food service outlets with reformulation.
-

1 Public Health England. Sugar reduction: Report on progress between 2015 and 2018. September 2019. 2019.

2 Public Health England. Sugar Reduction Programme. Progress made by industry in the first year. 2018.

3 NOURISHING Framework - Improving the food supply. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/improve-food-supply>. [Internet]. 2016.

4 Hofman KJ, Tollman SM. Population health in South Africa: a view from the salt mines. The Lancet Global Health. 2013;1(2):e66-e7.

5 Peters S, Dunford E, Ware L, Harris T, Walker A, Wicks M, et al. The sodium content of processed foods in South Africa during the introduction of mandatory sodium limits. 2017;9(4):404.

International best practice examples

- **New Zealand:** In New Zealand, The Chip group, funded 50% by the Ministry of Health and 50% by industry, aims to improve the nutritional quality of deep-fried chips served by food service outlets by setting an industry standard for deep frying oils. The standard for deep frying oil is maximum 28% of saturated fat, 3% linoleic acid and 1% of trans-fat. The Chip group oil logo for use on approved oil packaging was developed in 2010.⁶
 - **New York City (US):** In 2009, New York City established voluntary salt guidelines for restaurant and store-bought foods. In 2010, this evolved into the National Salt Reduction Initiative that encouraged nationwide partnerships among food manufacturers and restaurants involving more than 100 city and state health authorities to reduce excess sodium by 25% in packaged and restaurant foods. In 2012, 26% of the categories met the targets, and 3% met the targets by the end of 2014. Between 2009 and 2014, there was nearly a 7% reduction in sodium levels in the U.S. food supply.⁷ There are 28 companies, including packaged food corporations and restaurants, who are committed to the salt reduction targets.⁸ In July 25, 2019, the Voluntary Sugar Reduction Targets from the National Salt and Sugar Reduction Initiative were revised. There is an open technical comment period until September 30, 2019.⁹
-

EVIDENCE

Summary

De Nederlandse overheid heeft geen regelgeving ingevoerd ten aanzien van de product-samenstelling van bewerkte voedingsmiddelen en restaurantmaaltijden wat betreft nutriënten die een rol spelen in de ontwikkeling van obesitas en chronische aandoeningen: verzadigd vet, toegevoegde suikers en zout (COMP1 en COMP2). Een uitzondering hierop is het toegestane maximum gehalte zout in brood. Dit is vastgelegd in het Warenwetbesluit Meel en Brood. Er bestaat sinds 2014 het 'Akkoord Verbetering Productsamenstelling' wat op initiatief van de Nederlandse overheid is opgesteld en waar gezamenlijk met diverse partijen (het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL), Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI), Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca)) elk vanuit hun eigen verantwoordelijkheid invulling aan wordt gegeven. Dit akkoord heeft tot doel het verminderen van de gehalten zout, verzadigd vet en calorieën (suiker en (verzadigd) vet) in producten, wat moet leiden tot een gezonder productaanbod in winkels, kantines of restaurants (COMP1 en COMP2). Wanneer bedrijven niet meedoen aan het akkoord of gestelde maximumnormen in dit akkoord niet halen, leidt dit niet tot sancties van de overheid. Voorstellen tot verbetering van de productsamenstelling naar aanleiding van het akkoord worden getoetst door een onafhankelijke Wetenschappelijke adviescommissie (WAC), die bijna alle afspraken (*één uitzonderd*) tot nu toe als matig ambitieus heeft beoordeeld en liever grotere en meer verbeteringen (bijvoorbeeld grotere reductiestappen, reductieafspraken voor meerdere ingrediënten) van productsamenstelling zou zien. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) concludeert in haar berekeningen (impactanalyses) dat wanneer fabrikanten de afspraken voor suiker- en zoutverlaging nakomen, de dagelijkse suiker- en zoutinname dalen. Echter zij concludeert ook in deze impactanalyses en haar

6 The Chip Group. The Chip Group: Helping you make better chips. Available from: <http://blog.thechipgroup.co.nz/>. 2016.

7 New York City Health. National Salt Reduction Initiative (NSRI). Available from: <https://www1.nyc.gov/site/doh/health/health-topics/national-salt-reduction-initiative.page>. 2017.

8 Department of Health. National salt reduction initiative corporate achievements 2009-2014. 2014. Available from: <https://www1.nyc.gov/assets/doh/downloads/pdf/cardio/nsri-corporate-commitments.pdf>.

9 NYC Health Department. National Salt and Sugar Reduction Initiative (NSSRI). 2019.

monitoringsrapport (2019) dat met de huidige afspraken kleine stappen worden gezet en een klein deel van het productaanbod wordt aangepast.

Food composition targets/standards/restrictions for the content of nutrients of concern in industrially processed foods (COMP1) and in meals sold from food service outlets (COMP2)

Warenwetbesluit Meel en Brood¹⁰

In het Warenwetbesluit Meel en Brood is vastgelegd dat brood een gehalte aan zout van ten hoogste 1,8% heeft, berekend op de droge stof (artikel 3). De zoutnorm is niet van toepassing op brood waaraan zout bevattende ingrediënten zijn toegevoegd en dat de consument niet ervaart als bestemd voor dagelijks gebruik.

Akkoord verbetering productsamenstelling

In 2014 hebben verschillende partijen (CBL, FNLI, KHN, Veneca en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)) het akkoord verbetering productsamenstelling ondertekend.¹¹ Dit akkoord heeft tot doel het verminderen van de gehalten zout, verzadigd vet en calorieën (suiker en (verzadigd) vet) in producten, wat moet leiden tot een gezonder productaanbod in winkels, kantines of restaurants.¹²

Het akkoord geeft aan dat het hierdoor voor de consument makkelijker moet worden om maximaal 6 gram zout per dag, maximaal 10 energie% verzadigde vetten per dag en minder energie te consumeren.

Het akkoord stelt dat prioritering van productcategorieën gebaseerd wordt op relevantie voor de volksgezondheid. Producten bedoeld voor kinderen krijgen hoge prioriteit.

Het akkoord geeft aan dat partijen voor productcategorieën ketenafspraken maken ten aanzien van maximale gehalten voor zout, (verzadigd) vet en suiker en/of calorieën voor een bepaalde periode. In de praktijk gelden deze afspraken over maximumgehalten vooral voor de industrie en supermarkten.

De horeca en catering stimuleren en enthousiasmeren hun achterban vanuit hun beleid om het aanbod gezonder te maken via inkoop van producten die in samenstelling zijn verbeterd en bij zelfbereide producten en maaltijden.¹³ In de praktijk gebeurt dit bijvoorbeeld door inspiratiefilmpjes en de organisatie van netwerkbijeenkomsten.

Partijen (industrie en supermarkten) hebben ketenafspraken ten aanzien van maximale gehalten voor zout, (verzadigd) vet en suiker en/of calorieën voor een bepaalde periode gemaakt voor onder andere de volgende product categorieën: kaas, groenteconserven, vleeswaren, sauzen, soepen, hartige droge snacks, vleesconserven, vers vleesbereidingen en producten, kant- en klaarmaaltijden, hartige broodjes, hartige diepvriessnacks, ontbijtgranen, smeerkaas, salades (exclusief maaltijdsalades), vleesvervangers, koek- en banket, frisdranken, zuivelranken – en toetjes.

10 Warenwetbesluit Meel en Brood, Geldend van 01-10-2017 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0009669/2017-10-01> (Accessed April 2020).

11 Ministerie van VWS, CBL, FNLI, KHN, Veneca (2014). Akkoord Verbetering Productsamenstelling zout, verzadigd vet, suiker (calorieën). 23 januari 2014. <https://www.akkkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/> (Accessed April 2020).

12 Ministerie van VWS, CBL, FNLI, KHN, Veneca (2014). Akkoord Verbetering Productsamenstelling zout, verzadigd vet, suiker (calorieën). 23 januari 2014. <https://www.akkkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/> (Accessed April 2020).

13 <https://www.akkkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/ambities-en-planning/planning> (Accessed April 2020).

De voorstellen voor ketenafspraken worden getoetst door een onafhankelijke Wetenschappelijke adviescommissie 'de Wetenschappelijke Adviescommissie verbetering productsamenstelling' (WAC)¹⁴ voordat deze door de Stuurgroep Akkoord Verbetering Productsamenstelling (bestaande uit vertegenwoordigers van ondertekenende partijen op directourniveau¹⁵) worden vastgesteld. Ketenaafspraken die sinds het Akkoord Verbetering Productsamenstelling zijn gemaakt zijn door de WAC als matig ambitieus beoordeeld (één afspraak uitgezonderd). De WAC beval aan: grotere reductiestappen, bredere productcategorieën, reductieafspraken voor meerdere ingrediënten, kortere periodes etc. Het RIVM concludeert in haar impactanalyses over het effect van het naleven van de afspraken (t/m medio 2019) op de dagelijkse inname van suiker en zout dat wanneer fabrikanten de afspraken voor suiker- en zoutverlaging nakomen, de dagelijkse suiker- en zoutinname dalen.^{16,17,18} Echter zij concludeert ook in deze berekeningen en haar monitoringsrapport (2019)¹⁹ dat met de huidige afspraken kleine stappen worden gezet en een klein deel van het productaanbod wordt aangepast. Door afspraken voor meer productgroepen, en ook voor meer producten binnen productgroepen, en/of aanscherping van bestaande afspraken kan het effect op de inname worden vergroot, volgens het RIVM. Voor verzadigd vet zijn geen berekeningen gemaakt, omdat hiervoor minder afspraken zijn gemaakt en alleen voor hele specifieke producten.²⁰ De inzet van de horeca en catering met betrekking tot verlaging van de zout- en suikerinname door het voedingsmiddelenaanbod gezonder te maken is niet in de berekeningen van het RIVM meegenomen.

Ondanks de aanbevelingen van de WAC heeft de Stuurgroep alle afspraken vastgesteld met als argument dat het belangrijk is dat er een eerste stap wordt gezet. Staatssecretaris Blokhuis onderschrijft dit argument en is van mening dat met het akkoord een stap in de goede richting is gezet.²¹ Hij geeft aan in een kamerbrief (December 2019) over de voortgang van het akkoord dat in totaal voor 20 verschillende productcategorieën (vervolg)afspraken zijn gemaakt voor reductie van zout, verzadigd vet en/of suiker en dat het RIVM afgelopen jaren al heeft geconstateerd dat de productsamenstelling daadwerkelijk is verbeterd. Ook in het laatste jaar van het akkoord (2020) worden er nog nieuwe ketenbrede afspraken gemaakt. Daarna wordt een nieuw systeem van productverbetering geïntroduceerd. De onafhankelijke Commissie Criteria Productverbetering heeft geadviseerd een nieuw integraal systeem op te zetten met één samenhangende set criteria die voor alle producten in de productgroepen geldt.²² De nieuwe aanpak voor productverbetering bestaat uit de volgende onderdelen: trapsgewijze criteria, prikkels om bedrijven te stimuleren

- 14 Ministerie van VWS, CBL, FNL, KHN, Venecia (2014). Akkoord Verbetering Productsamenstelling zout, verzadigd vet, suiker (calorieën). 23 januari 2014. <https://www.akkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/> (Accessed April 2020).
- 15 <https://www.akkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/stuurgroep> (Accessed April 2020).
- 16 RIVM (2018). Geschat effect van lagere zoutgehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zoutinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-zoutgehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-zoutinname-in-nederland> (Accessed April 2020).
- 17 RIVM (2018). Geschat effect van lagere zoutgehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zoutinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-zoutgehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-zoutinname-in-nederland> (Accessed April 2020).
- 18 RIVM, E.C. Wilson- van den Hooven et al. (2019) Geschat effect van lagere zout- en suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zout- en suikerinname in Nederland. Akkoord Verbetering Productsamenstelling 2014-2020. RIVM-briefrapport 2019-0231. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0231.pdf> (Accessed April 2020).
- 19 RIVM, S. ter Borg et al. (2019). Zout-, suiker- en verzadigd vetgehalten in levensmiddelen. RIVM Herformuleringsmonitor 2018. RIVM Briefrapport 2019-0032. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0032.pdf> (Accessed April 2020).
- 20 RIVM, E.C. Wilson- van den Hooven et al. (2019) Geschat effect van lagere zout- en suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zout- en suikerinname in Nederland. Akkoord Verbetering Productsamenstelling 2014-2020. RIVM-briefrapport 2019-0231. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0231.pdf> (Accessed April 2020).
- 21 Ministerie van VWS (2019). Kamerbrief over voortgang akkoord verbetering productsamenstelling. 11 december 2019. Kenmerk 1621616-199539-VGP. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/12/11/kamerbrief-over-voortgang-akkoord-verbetering-productsamenstelling-2019> (Accessed April 2020).
- 22 RIVM, E.C. Wilson- van den Hooven et al. (2018). Naar een integraal systeem voor productverbetering in Nederland Advies van de Commissie Criteria Productverbetering. RIVM Briefrapport 2018-0056 <https://www.rivm.nl/publicaties/naar-integraal-systeem-voor-productverbetering-in-nederland-advies-van-commissie> (Accessed April 2020).

productverbetering te realiseren, doelen en monitoring en beheersorganisatie. Voor dit nieuwe systeem werkt een werkgroep met experts van RIVM, Voedingscentrum, VWS en HAS Hogeschool aan een voorstel voor trapsgewijze criteria waarmee producenten reductiestappen kunnen maken.

DOMAIN 2 – FOOD LABELLING

There is a regulatory system implemented by the government for consumer-oriented labelling on food packaging and menu boards in restaurants to enable consumers to easily make informed food choices and to prevent misleading claims.

LABEL1 Ingredient lists and nutrient declarations in line with Codex recommendations are present on the labels of all packaged foods.

Definitions and scope

- Includes packaged foods manufactured in Country X or manufactured elsewhere and imported to Country X for sale.
- Nutrient declaration means a standardized statement or listing of the nutrient content of a food.
- Excludes health and nutrition claims (see 'LABEL 2').
- Includes trans fats and added sugar which are not part of the standard seven elements generally part of mandatory nutrient declarations (energy, total fat, saturated fat, trans fat, carbohydrates, sugar, protein, sodium).

Label 1 will not be included for benchmarking at national level as it's being addressed at EU level.

LABEL2 Evidence-based regulations are in place for approving and/or reviewing claims on foods, so that consumers are protected against unsubstantiated and misleading nutrition and health claims.

Definitions and scope

- Nutrition claims include references to the nutritional content on food (e.g. low in fat).
- Health claims are claims that state, suggest or imply that a relationship exists between a food category, a food or one of its constituents and health. These include function claims, such as 'calcium strengthens bones' and disease risk reduction claims, such as 'A healthy diet rich in a variety of vegetables and fruit may help reduce the risk of some types of cancer'.
- Includes the use of a nutrient profiling system to classify food products into permitted/not permitted to carry health claims and/or nutrition claims.
- 'Evidence-based' refers to regulations that are based on an extensive review of up-to-date research and expert input or a validated nutrient profiling model to inform decision-making about nutrition or health claims.

Label 2 will not be included for benchmarking at national level as it's being addressed at EU level.

LABEL3 One or more interpretive, evidence-informed front-of-pack (FOP) supplementary nutrition information system(s) endorsed by the Government, which readily allow consumers to assess a product's healthiness, is/are applied to all packaged foods (examples are the Nutriscore and traffic lights).

Definitions and scope

- Nutrition information systems include traffic light labelling (overall or for specific nutrients); Warning labels; Nutri-Score; star or points rating; percent daily intake.
- Keyhole and Finish heart symbol are not considered FOP labelling systems (but rather claims).

- 'Evidence-informed' refers to systems that utilise robust criteria (based on an extensive review of up-to-date research and expert input) or a validated nutrient profiling model to inform decision-making about the product's healthiness.

International best practice examples

- **UK:** In 2013, the Government published national guidance for voluntary 'traffic light' labelling for use on the front of pre-packaged food products. The label uses green, amber and red to identify whether products contain low, medium or high levels of energy, fat, saturated fat, salt and sugar. A combination of colour coding and nutritional information is used to show how much fat, salt and sugar and how many calories are in each product. The voluntary scheme is used by all the major retailers and some manufacturers.²³
- **Australia/New Zealand:** The government-approved, voluntary 'Health Star Rating' (HSR) scheme applies a star rating system where ratings range from ½ star (least healthy) to 5 stars (most healthy). The rating is based on the content of energy, saturated fat, sodium and total sugars content, along with certain 'positive' aspects of a food such as fruit and vegetable content, and in some instances, dietary fibre and protein content. Implementation of the system began in June 2014 and is overseen by a number of governmental instances, one of which evaluates progress. As of 2016, about 900 products had stars on them.²⁴
- **France/Belgium/Germany/Spain:** Since October 2017, the five-colour Nutri-Score, the official voluntary label for France has been implemented as the official, voluntary FOP scheme in four European countries. It aims to limit the consumption of foods high in energy, saturated fats, sugar or salt, in the context of an overall improvement in the nutritional quality of diets.²⁵ Based on a scientific algorithm, each product is given a score based on the content of the nutrients of concern (energy value and the amount of sugars, saturated fats and salt) and positive ones (the amount of fibre, protein, fruit, vegetables and nuts)²⁶. The system was developed by the Nutritional Epidemiology research Team at the University of Paris.²⁷

LABEL4 A simple and clearly-visible system of labelling the menu boards of all quick service restaurants (i.e. fast food chains) is applied by the government, which allows consumers to interpret the nutrient quality and energy content of foods and meals on sale.

Definitions and scope

- Quick service restaurants: In the '(Country name)' context this definition includes fast food chains as well as gas stations, kiosks, coffee, bakery and snack food chains. It may also include supermarkets where ready-to-eat foods are sold.
- Definition Euromonitor: Fast food outlets offer limited menus that are prepared quickly. Customers order, pay and pick up their order from a counter. Outlets tend to specialize in one or two main entrees such as hamburgers, pizza, ice cream, or chicken, but they usually also provide salads, drinks, dessert etc. Food preparation is generally simple and involves one or two steps, allowing for kitchen staffs generally consisting of younger, unskilled workers.

23 Department of Health. Guide to creating a front of pack (FoP) nutrition label for pre-packed products sold through retail outlets. Available from: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/300886/2902158_FoP_Nutrition_2014.pdf. 2013.

24 Commonwealth of Australia. Health Star Rating System. Available from: <http://healthstarrating.gov.au/internet/healthstarrating/publishing.nsf/content/home>. 2016.

25 World Health Organisation. France becomes one of the first countries in Region to recommend colour-coded front-of-pack nutrition labelling system. 2017.

26 Colruyt Group. What is the Nutri-Score? [online] available: <https://nutriscore.colruytgroup.com/colruytgroup/en/about-nutri-score/> 2018.

27 Chantal J., Hercberg S. & World Health Organization. Regional Office for Europe. Development of a new front-of-pack nutrition label in France: the five colour Nutri-Score. *Public health panorama, 03 (04)*, 712-725. World Health Organization. Regional Office for Europe. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/325207>. 2017.

Other key characteristics include: • A standardised and restricted menu; • Food for immediate consumption; • Tight individual portion control on all ingredients and on the finished product; • Individual packaging of each item; • Counter service; • A seating area, or close access to a shared seating area, such as in a shopping centre food court • For chained fast food, chained and franchised operations which operate under a uniform fascia and corporate identity. • Take out is generally present, as is drive-through in some markets.

- Labelling systems: Includes any point-of-sale (POS) nutrition information such as total kilojoules; percent daily intake; traffic light labelling; star rating, or specific amounts of nutrients of concern, salt warning labels.
- Includes endorsement schemes (e.g., accredited healthy choice symbol) on approved menu items.

International best practice examples

- **South Korea:** Since 2010, the Special Act on Safety Control of Children's Dietary Life has required all chain restaurants with 100 or more establishments to display nutrient information on menus including energy, total sugars, protein, saturated fat and sodium.²⁸
- **Canada:** In effect since 1 January 2017, Ontario's Healthy Menu Choices Act 2015, requires food service premises that are part of a chain of 20 or more food service premises in Ontario (as well as certain cafeteria-style food service premises) to display calories for "standard food items" on menus, labels and display tags. The Act's regulations specify where caloric information is to be displayed on the menus, as well as the size, format and prominence of the display.²⁹ Food service premises must also display information on daily caloric requirements: "Adults and youth (ages 13 and older) need an average of 2,000 calories a day, and children (ages 4 to 12) need an average of 1,500 calories a day. However, individual needs vary." Ontario's 36 public health units are responsible for implementation of the Act.³⁰
- **Saudi Arabia:** In 2018, the Saudi Food and Drug Authority (SFDA) introduced mandatory measures on calorie labels on menus. These measures apply to all food facilities including restaurants, ice cream parlours, juice and fresh fruit vendors, bakeries, sweets shops, cafeterias, supermarkets, recreation facilities, colleges, universities and government agencies. Calories will be displayed at cashier desks, menu boards, table menus, drive-through menus, phone and web applications.³¹
- **USA:** In the US, the Patient Protection and Affordable Care Act (2010)³² requires all chain restaurants with 20 or more establishments to display energy information on menus. The menu labelling rule was implemented in May 2018.³³ The regulations will be pre-empted by the national law once implemented; local governments will still be able to enact menu labelling regulations for establishments not covered by national law. The regulations require vending machine operators of more than 20 vending machines to post calories for foods where the on-pack label is not visible to consumers by 26 July 2018.³⁴
- **Australia:** Legislation in Australian Capital Territory (Food Regulation 2002) and the States of New South Wales (Food Regulation 2010) and South Australia (Food Regulation 2002) requires

28 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Nutrition labels. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/nutrition-labels>. 2016.

29 Nutrition Resource Centre. Ontario's Healthy Menu Choices Act In Effect. [online] available <https://opha.on.ca/Nutrition-Resource-Centre/News/NRC-News/2017/Ontario%E2%80%99s-Healthy-Menu-Choices-Act-In-Effect.aspx>. 2017.

30 Nutrition Resource Centre. Ontario's Healthy Menu Choices Act In Effect. [online] available <https://opha.on.ca/Nutrition-Resource-Centre/News/NRC-News/2017/Ontario%E2%80%99s-Healthy-Menu-Choices-Act-In-Effect.aspx>. 2017.

31 Saudi Food & Drug Authority. SFDA launches Healthy Food Regulation Strategy. [online] available: <https://www.sfda.gov.sa/en/food/news/Pages/f11-9-2018a1.aspx>. 2018.

32 Office of the Federal Register. Food Labeling: Nutrition Labeling of Standard Menu Items in Restaurants and Similar Retail Food Establishments. Available from: <https://www.federalregister.gov/regulations/0910-AG57/food-labeling-nutrition-labeling-of-standard-menu-items-in-restaurants-and-similar-retail-food-estab>. 2013.

33 US Food and Drug Administration. FDA Nutrition Innovation Strategy. 2019.

34 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Nutrition labels. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/nutrition-labels>. 2016.

restaurant chains (e.g. fast food chains, ice cream bars) with ≥ 20 outlets in the state (or seven in the case of ACT), or 50 or more across Australia, to display the kilojoule content of food products on their menu boards. Average adult daily energy intake of 8700 kJ must also be prominently featured. Other chains/food outlets are allowed to provide this information on a voluntary basis but must follow the provisions of the legislation.³⁵

- **New York City, USA:** Chain restaurants are required to put a warning label on menus and menu boards, in the form of a salt-shaker symbol (saltshaker inside a triangle), when dishes contain 2,300 mg of sodium or more. It applies to food service establishments with 15 or more locations nationwide. In addition, a warning statement is required to be posted at the point of purchase: This came into effect 1 December 2015^{36 37} and the Health Department started issuing violations June 6, 2016. Findings showed that directly following the sodium warning label regulation coming into effect, about 21% of restaurants had implemented the labels. By the end of February 2015, almost 70% of restaurants (from six of the ten chains) had implemented labels at one location or more. Overall, the findings suggested that the majority of restaurants were complying with the sodium warning label policy, despite issues with visibility, but that the labels may not be influencing consumer purchasing decisions.³⁸

EVIDENCE

Summary

Regels voor ingrediëntenlijsten en voedingswaarde declaraties (LABEL1) en voedings- en gezondheidsclaims (LABEL2) zijn op Europees niveau geregeld middels de Verordening Voedselinformatie (1169/2011) en Verordening over voedings- en gezondheidsclaims (1924/2006). Daarom worden deze niet gebenchmarkt op nationaal niveau. De Nederlandse overheid heeft de Voedselinformatie wet vertaald in het Warenwetbesluit Informatie Levensmiddelen, maar hierin zijn geen nadere regels gesteld omtrent ingrediëntenlijsten en voedingswaarde informatie. In november 2019 is door de Nederlandse regering onder voorwaarden gekozen voor het Nutri-Score logo (LABEL3). Dit logo wordt medio 2020 geëvalueerd door een internationaal wetenschappelijk comité, wat ertoe moet leiden dat het logo beter zal aansluiten bij de voedingsrichtlijnen van deelnemende landen. De verwachting is dat Nutri-Score na de evaluatie (in 2021) ook in Nederland een wettelijk toegelaten, vrijwillig (omdat verplichting een aanpassing van de EU-regelgeving zou vereisen) logo is. Momenteel is er geen overheidsgestuurd systeem in Nederland voor het etiketteren van menukaarten in quick service restaurants (LABEL4).

Ingredient lists and nutrient declarations in line with Codex recommendations (LABEL1)

In Nederland is de Europese wet Voedselinformatie (Europese Verordening 1169/2011) vertaald in het Warenwetbesluit Informatie Levensmiddelen (WIL).³⁹ In het Warenwetbesluit Informatie

35 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Nutrition labels. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/nutrition-labels>. 2016.

36 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Nutrition labels. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/nutrition-labels>. 2016.

37 Department of Health and Mental Hygiene. Food Preparation and Food Establishments (Article 81, Section 49) - Sodium Warning. Available from: <http://rules.cityofnewyork.us/content/food-preparation-and-food-establishments-article-81-section-49-sodium-warning-0>.

38 Downs S, Bloem, M and Graziose, MM. Salt and the city: a preliminary examination of New York City's sodium warning labels. 2017.

39 Warenwetbesluit Informatie Levensmiddelen. Geldend van 14-12-2019 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0033323/2019-12-14> (Accessed April 2020).

Levensmiddelen zijn een aantal nadere voorschriften opgenomen, zoals het gebruik van de Nederlandse taal voor de verplichte voedselinformatie en de vermeldingen op de etikettering (Artikel 3). Artikel 10 schrijft voor dat bij regeling van onze Minister nadere maatregelen kunnen worden vastgesteld, bijvoorbeeld voor het vergemakkelijken van het toezicht op het gebruik van extra uitdrukings- en presentatievormen van de voedingswaardevermelding. Dit is tot op heden nog niet gebeurd, maar gaat wel gebeuren met de invoering van de Nutri-Score.

De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) is de aangewezen autoriteit voor de beoordeling van etikettering van levensmiddelen.⁴⁰ De NVWA houdt geen structureel toezicht op de complete juistheid van het etiket (door beperkte capaciteit), maar richt zich op deelaspecten van de etikettering. Daarbij geeft zij prioriteit aan etiketteringsonderwerpen met de grootste risico's voor de gezondheid, zoals het juist informeren van consumenten die van bepaalde ingrediënten een allergische reactie kunnen krijgen.

Evidence-based regulations for approving and/or reviewing claims on foods (LABEL2)

NVWA en Keuringsraad Kennis en Advies Gezondheidsreclame

Naast beoordeling van etiketteringsonderwerpen met de grootste risico's voor de gezondheid, beoordeelt de NVWA etiketten en reclame-uitingen ook op mogelijke misleiding. Toegestane voedings- en gezondheidsclaims worden op Europees niveau vastgesteld (Verordening 1924/2006, en de Annex met Voedingsclaims in Verordening 1047/2012), op nationaal niveau ziet de NVWA toe op het correct gebruik van deze voedings- en gezondheidsclaims.⁴¹ De NVWA treedt op als etiketten van levensmiddelen onjuiste of verboden claims bevatten over voeding, gezondheid en medische werking.⁴²

De NVWA adviseert nooit vooraf of het gebruik van een claim op een etiket of reclame-uiting voldoet aan de wet- en regelgeving. Preventief toetsen van op het publiek gerichte reclame-uitingen voor (gezondheids-) producten kan via Keuringsraad Kennis en Advies Gezondheidsreclame.⁴³ De preventieve toetsing voorkomt dat ontoelaatbare medische claims worden gemaakt op een etiket of reclame-uiting, en dat de gemaakte gezondheidsclaims voldoen aan de wet- en regelgeving.

Op de website van de Keuringsraad is een handleiding met praktische handvatten voor het gebruik van claims volgens de Europese claimsverordening te downloaden.⁴⁴ Ook staat op de site van de Keuringsraad een lijst met voorbeeldbewoordingen van toegestane en niet-toegestane gezondheidsclaims. De handleiding vervangt de actuele wet- en regelgeving niet. Verder is op de website van de Keuringsraad de Indicatieve lijst gezondheidsaanprijzingen te vinden. Deze lijst kan worden geraadpleegd wanneer een oorspronkelijk ingediende gezondheidsclaim bij de European Food Safety Authority (EFSA) on hold staat.

40 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/etikettering-van-levensmiddelen/rol-nvwa> (Accessed February 2020).

<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/etikettering-van-levensmiddelen> (Accessed April 2020).

41 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/claims-levensmiddelen/rol-nvwa> (Accessed April 2020).

42 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/claims-levensmiddelen> (Accessed April 2020).

43 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/claims-levensmiddelen/gezondheidsclaims-correct-gebruik> (Accessed April 2020).

44 Keuringsraad (2018). Richtsnoerdocument betreffende het gebruik van gezondheidsclaims voor levensmiddelen op basis van VERORDENING (EG) 1924/2006 van 20 december 2006 (kort: Richtsnoerdocument ClaimsVO). Versie Augustus 2018. https://www.keuringsraad.nl/getmedia/1e324ca0-5020-43dd-ab82-52c528b678f6/Richtsnoerdocument-ClaimsVO-versie-augustus-2018_v1-0-DEF.aspx (Accessed April 2020).

Front-of-pack supplementary nutrition information system(s) (LABEL3)

Regelgeving

Verordening 1169/2011 staat lidstaten toe om op vrijwillige basis een voedselkeuze logo in te voeren. Verplichte invoering van voedselkeuze logo's is niet toegestaan. In het Warenwetbesluit Informatie Levensmiddelen is nadere informatie opgenomen over het gebruik van een voedselkeuzelogo (Artikel 11 en 12). Een aantal voorwaarden die hierin zijn opgenomen zijn bijvoorbeeld dat het logo begrijpelijk moet zijn voor de consument, dat het in lijn moet zijn met de door de Gezondheidsraad vastgestelde Richtlijnen Goede Voeding, dat het tot stand moet komen met inachtneming van de laatste wetenschappelijke inzichten en getoetst moet worden door een onafhankelijke wetenschappelijke adviescommissie.

Ontwikkelingen in Nederland

Op dit moment heeft Nederland geen officieel voedselkeuzelogo.⁴⁵ Eerder kende Nederland het vinkje logo, dat bestond uit twee varianten: een groen vinkje (gezondere keuze) voor producten die behoren tot de basisvoeding, zoals brood, groenten en zuivel en een blauw vinkje (bewuste keuze) voor allerlei producten die als extraatje worden gegeten, zoals tussendoortjes, sauzen, ijsjes en snoep. Vanaf 19 oktober 2018 mochten geen producten meer met het vinkje op de verpakking worden geproduceerd.⁴⁶

In het Nationaal Preventieakkoord dat in 2018 is gesloten tussen meer dan 70 Nederlandse organisaties is de wens opgenomen dat de rijksoverheid uiterlijk in 2020 een breed gedragen voedselkeuzelogo introduceert.⁴⁷ Dit logo moet gebaseerd zijn op gedegen en onafhankelijk consumenten onderzoek, moet begrijpelijk zijn voor de consument en moet voldoen aan de criteria van de Schijf van Vijf. De Europese ontwikkelingen met betrekking tot voedselkeuzelogo's worden meegenomen in de ontwikkeling van het Nederlandse logo.

Het ministerie van VWS heeft de regie in de besluitvorming rondom een Nederlands voedselkeuzelogo, waarbij het RIVM en het Voedingscentrum nauw betrokken zijn.⁴⁸ Stakeholders (van CBL en FNLI, tot Consumentenbond en Gezondheidsfondsen) worden elke paar maanden gehoord.

Op 28 november 2019 heeft staatssecretaris Blokhuis aan de Tweede Kamer geschreven dat de Nutri-Score het beoogde voedselkeuzelogo voor Nederland is.⁴⁹

Wel moet de achterliggende berekening van Nutri-Score zodanig worden aangepast dat door het logo bij de Nederlandse consumenten zo min mogelijk verwarring kan ontstaan over wat de gezonde(re) keuze is. Verder wijst onderzoek van het RIVM en het Voedingscentrum uit dat de Nutri-Score en de Nederlandse Schijf van Vijf voedingsrichtlijnen op onderdelen niet altijd aansluiten. Dat moet verbeteren, voordat Nederlandse voedselproducenten het op hun verpakkingen kunnen zetten. Een internationaal comité van wetenschappers – ook met Nederlandse inbreng – zal vanaf medio

45 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/wie-zijn-wij/-de-wereld-eet-door-columns/een-voedselkeuzelogo-waarom-het-ingewikkelder-is-dan-je-denkt.aspx> (Accessed April 2020).

46 <https://www.consumentenbond.nl/acties/vinkjes> (Accessed April 2020).

47 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

48 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/wie-zijn-wij/-de-wereld-eet-door-columns/een-voedselkeuzelogo-waarom-het-ingewikkelder-is-dan-je-denkt.aspx> (Accessed April 2020).

49 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/11/28/nutri-score-wordt-na-aanpassing-het-voedselkeuzelogo-voor-nederland> en Ministerie van VWS (2019) Kamerbrief over Besluit Voedselkeuzelogo. 28 November 2019. Kenmerk 1614540-198914-VGP. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/11/28/kamerbrief-over-besluit-voedselkeuzelogo> (Accessed April 2020).

2020 de Nutri-Score evalueren. De evaluatie moet ertoe leiden dat het logo beter aansluit bij de bestaande wetenschappelijke kennis over de relatie tussen voeding(spatronen) en gezondheid. De voedingsrichtlijnen van de deelnemende landen zijn hierbij het vertrekpunt. Medio 2021 zou deze evaluatie afgerond moeten zijn. De verwachting is dat Nutri-Score na de evaluatie ook in Nederland een wettelijk toegelaten logo is. In de periode dat het logo in Nederland nog niet wettelijk is toegelaten, kunnen er wel al producten met Nutri-Score in het Nederlandse winkelschap verschijnen. Producenten uit omringende landen, waar Nutri-Score al wettelijk is ingevoerd, mogen het logo al gebruiken, ook op producten die zij in Nederland afzetten.

Labelling system of the menu boards of quick service restaurants (LABEL 4)

Er wordt momenteel geen systeem toegepast door de Nederlandse overheid voor het etiketteren van menukaarten in quick service restaurants.

DOMAIN 3 – FOOD PROMOTION

There is a comprehensive policy implemented by the government to reduce the impact (exposure and power) of promotion of unhealthy foods to children across all media.

- **Exposure of food marketing concerns the reach and frequency of a marketing message. This is dependent upon the media or channels which are used to market foods.**
- **The power of food marketing concerns the creative content of the marketing message. For example, using cartoons or celebrities enhances the power (or persuasiveness) of a marketing message because such strategies are attractive to children.**

PROMO1 Effective policies are implemented by the government to restrict exposure and power of promotion of unhealthy foods to children including adolescents through broadcast media (TV, radio).

Definitions and scope

- Includes mandatory policy (i.e. legislation or regulations) or voluntary standards, codes, guidelines set by government or by industry where the government plays a role in development, monitoring, enforcement or resolving complaints (i.e. co-regulation).
- Includes free-to-air and subscription television and radio only (see PROMO2, PROMO3 and PROMO5 for other forms of media).
- Effective means that the policies are likely to reduce overall exposure of children, including adolescents to unhealthy food advertising over the day.

International best practice examples

- **Quebec:** In Québec, the Consumer Protection Act prohibits commercial advertising (including food and non-food) directed at children less than 13 years of age through television, radio and other media. Account must be taken of the context of its presentation, and in particular of: a) the nature and intended purpose of the goods advertised; b) the manner of presenting such advertisement; and c) the time and place it is shown. A cut-off of 15% share of child audience is used to protect children from TV advertising.⁵⁰ Per indictment, a person is liable to: a fine ranging from \$ 600 to \$ 15,000 (in the case of a natural person); a fine ranging from \$ 2,000 to \$ 100,000 (in the case of a legal person).
- **Norway/Sweden:** Under the Broadcasting Act, advertisements (food and non-food) may not be broadcast on television directed to children or in connection with children's programs.⁵¹ Norway has implemented a self-regulation scheme approved and evaluated by government. The scheme prohibits child-targeted unhealthy food marketing before 21:00 (9 PM).⁵²
- **Ireland:** Advertising, sponsorship, teleshipping and product placement of foods high in fats, sugars and salt, as defined by a nutrient profiling model, are prohibited during children's TV and radio programmes where over 50% of the audience are under 18 years old.⁵³ In addition, there is an overall limit on advertising of foods high in fats, sugars and salt adverts at any time of day to no more than 25% of sold advertising time and to only one in four advertisements. Remaining

50 Kent MP, Dubois L, Wanless A. Food marketing on children's television in two different policy environments. 2011;6(sup3):e433-41.

51 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Restrict food marketing. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/restrict-food-marketing>. 2016.

52 MFU. Code for marketing of food and drink aimed at children updated 1/9-2016 2016 [Available from: <http://www.mfu.as/44552-Code-for-marketing-of-food-and-drink-aimed-at-children-updated-1-9-2016>].

53 Broadcasting Authority of Ireland. BAI Children's Commercial Communications Code. 2013.

advertising targeted at children under the age of 18 must not include nutrient or health claims or include licensed characters.⁵⁴ As provided under the Broadcasting Act 2009, the Broadcast Authority of Ireland (BAI) is required to undertake a statutory review of the effectiveness of the Children's Code. It is expected that review will commence in the second half of 2018 with revision and finalisation of the Code in 2019.⁵⁵

- **Chile:** In June 2016, The Law of Nutritional Composition of Food and Advertising was enforced and restricts advertising directed to children under 14 years (for foods exceeding limits for calories, sugar, saturated fat and/or sodium in food and beverages). The regulatory norms define advertising targeted to children as programmes with an audience of greater than 20% children. Promotional strategies and incentives, such as cartoons, animations, and toys that could attract the attention of children are included in the ban. Monitoring and enforcement of the law are carried out by both regional and national public health authorities. Inspections are conducted on-site and online. After more than 2000 inspections, compliance with the law is improving, rising from under 40% to over 60%.⁵⁶ A qualitative study carried out in 2017, found that the regulation has made mothers more aware of the importance of eating healthy, made it easier to choose healthy foods, and also made children actors in their own food choices.⁵⁷

PROMO2 Effective policies are implemented by the government to restrict exposure and power of promotion of unhealthy foods to children including adolescents through online and social media.

Definitions and scope

- Includes online media (e.g. social media, branded education websites, online games, competitions and apps).
 - Where the promotion is specifically through other non-broadcast media than online and social media, this should be captured in 'PROMO3 and PROMO5'.
 - Where the promotion is specifically in a children's setting, this should be captured in 'PROMO4'.
 - Effective means that the policies are likely to reduce overall exposure of children, including adolescents to unhealthy food advertising over the day.
-

International best practice examples

- **Chile:** In June 2015, the Chilean authority approved the regulatory norms required for the law of Nutritional Composition of Food and Advertising implementation. The regulatory norms define limits for calories, saturated fat, sugar and sodium content considered "high" in foods and beverages. The law restricts advertising directed to children under the age of 14 years of foods in the "high in" category. The regulatory norms define advertising targeted to children as websites directed to children or with an audience of greater than 20% children, and according to the design of the advertisement. Promotional strategies and incentives, such as cartoons, animations, and toys are included in the ban. The regulation took effect 1 July 2016 and applies

54 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016

55 Broadcasting Authority of Ireland. Codes and Standards 2019 [Available from: <https://www.bai.ie/en/codes-standards/#al-block-5>].

56 Global Agricultural Information Network. Update on Chilean Advertising of Packaged Foods and Beverages. [online] available: <https://www.fas.usda.gov/data/chile-update-chilean-advertising-packaged-foods-and-beverages> and https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/report/downloadreportbyfilename?filename=Update%20on%20Chilean%20Advertising%20of%20Packaged%20Foods%20and%20Beverages%20_Santiago_Chile_2-14-2018.pdf 2018.

57 Correa T, Fierro C, Reyes M, et.al. "Responses to the Chilean law of food labeling and advertising: exploring knowledge, perceptions and behaviors of mothers of young children". International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity. 2019;16(1):21.

to all advertising media.⁵⁸

- **Quebec:** In Québec, the Consumer Protection Act prohibits commercial advertising directed at children less than 13 years of age through all media. Account must be taken of the context of its presentation, and in particular of: a) the nature and intended purpose of the goods advertised; b) the manner of presenting such advertisement; and c) the time and place it is shown.⁵⁹ Any stakeholder involved in a commercial process (from the request to create an advertisement to its distribution, including its design) may be accused of not complying with the legislation in force. Per indictment, that person is liable to: a fine ranging from \$ 600 to \$ 15,000 (in the case of a natural person); a fine ranging from \$ 2,000 to \$ 100,000 (in the case of a legal person).
- **Norway:** A government-approved and evaluated self-regulation scheme prohibits online food-marketing which is targeted at children under 13 years. Specifically, interactive games “specifically aimed at children and where a product’s trademark, or other elements of the marketing of the product, form an integral part” will always be defined as child-targeted and a violation of the code. The scheme also applies to social media. In 2019, the code was revised. The age limit is still 13 years but in order to exercise caution in marketing to young people, it is advised to not conduct contests with age limit less than 16 years; to buy age groups less than 16 years in digital media; to use role models appealing to youth in media which is directly targeted to youth; and to encourage engagement (share, like, send in material) so that youth become marketing actors. Violations of the code results in no other sanctioning than “naming and shaming” of offenders.⁶⁰
- **UK:** UK CAP⁶¹ rules have been reviewed so that online marketing targeted to under-16s is prohibited. This means that HFSS product ads are not permitted to appear in media that is specifically targeted at under-16s (for example, a children’s magazine or on a website aimed at children); or where under-16s make up a significant proportion (more than 25%) of the audience (for example, advertorial content with an influencer that might have broad appeal but also a significant child audience).⁶²

PROMO3 Effective policies are implemented by the government to restrict exposure and power of promotion of unhealthy foods to children including adolescents through non-broadcast media other than packaging and online/social media.

Definitions and scope

- Non-broadcast media promotion includes: print (e.g. children’s magazines), on/around public transport (e.g. signage, posters and billboards), cinema advertising, product placement and brand integration (e.g. in television shows and movies), direct marketing (e.g. provision of show bags, samples or flyers), or point-of-sale (POS) displays.
 - Non-broadcast media is excluding the media covered through other indicators like online and social media (PROMO2) and packaging (PROMO5).
 - Where the promotion is specifically in a children’s setting, this should be captured in ‘PROMO4’.
 - Effective means that the policies are likely to reduce overall exposure of children, including adolescents to unhealthy food advertising over the day.
-

58 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016

59 Kent MP, Dubois L, Wanless AJJoPO. Food marketing on children’s television in two different policy environments. 2011;6(sup3):e433-41

60 Matbransjens Faglige Utvalg. Guidelines for marketing food and drink aimed at children. [online] available: <http://www.mfu.as/85197-Retningslinjer-for-markedsforing-oppdateret-1-10-2019>. 2019.

61 Code of Non-broadcast Advertising, Sales Promotion and Direct Marketing

62 Advertising Standards Authority. Food: HFSS Media Placement 2018 [Available from: <https://www.asa.org.uk/advice-online/food-hfss-media-placement.html>].

International best practice examples

- **Chile:** In May 2018, a new regulation launched, extended marketing restrictions of regulated foods in cinema and TV to a 6 AM to 10 PM time frame, expanding the scope of the original law. Additionally, starting in June 2018, any marketing done for “High in” foods or beverages must also show the following statement: “Choose foods with less warning labels” and then “Ministry of Health,” which needs to be placed next to the MoH logo. This applies to marketing done in billboard, cinema, and other vehicles but food packages.⁶³
- **London UK:** On 25 February 2019, the Mayor of London, introduced restrictions on the advertising of unhealthy food across the entire Transport for London (TfL) public transport network, as part of his work to help tackle childhood obesity in London. The policy specifies that food and non-alcoholic drinks high in fat, salt and sugar (according to the UK Nutrient Profiling Model), are not permitted to be advertised on TfL-controlled buses, underground and over ground train networks, taxis, river services, trams and other transport systems. Food and drink brands, restaurants, takeaways and ordering services are required to promote their healthier food and drink instead of just advertising their brand. Advertisements for food and non-alcoholic drink products that are considered to be high in fat, salt, sugar may be considered evidence, that the product does not contribute to child obesity.⁶⁴

PROMO4 Effective policies are implemented by the government to ensure that unhealthy foods are not commercially promoted to children including adolescents in settings where children gather (e.g. preschools, schools, sport and cultural events).

Definitions and scope

- Children's settings include: areas in and around schools, preschools/kindergartens, daycare centres, children's health services (including primary care, maternal and child health or tertiary settings), sport, recreation and play areas/venues/facilities and cultural/community events where children are commonly present.
- Includes restrictions on marketing in government-owned or managed facilities/venues (including within the service contracts where management is outsourced).
- Includes restriction on unhealthy food sponsorship in sport (e.g. junior sport, sporting events, venues).
- Effective means that the policies are likely to reduce overall exposure of children, including adolescents to unhealthy food advertising over the day.

International best practice examples

- **Chile:** In June 2015, the Chilean authority approved the regulatory norms required for the Law of Nutritional Composition of Food and advertisements implementation. The regulatory norms define limits for calories, saturated fat, sugar and sodium content considered ‘high’ in foods and beverages. The law restricts advertising directed to children under the age of 14 of foods in the ‘high in’ category on school grounds, including preschools, primary and secondary schools. Chile has also restricted outdoor advertising, with ten municipalities adopting legislations banning

63 Corvalán C RM, Garmendia ML, Uauy R. Structural responses to the obesity and non-communicable diseases epidemic: Update on the Chilean law of food labelling and advertising. *Obesity Reviews*. 2018;1–8. <https://doi.org/10.1111/obr.12802>. 2018.

64 Greater London Authority. TfL junk food ads ban will tackle child obesity. [online] available: <https://www.london.gov.uk/what-we-do/business-and-economy/food/tfl-junk-food-ads-ban-will-tackle-child-obesity>. 2019.

outdoor marketing one block around schools. The law was implemented in 2016.⁶⁵

- **Uruguay:** In September 2013, the government of Uruguay adopted Law No 19.140 (Healthy foods in schools).⁶⁶ The law prohibits the advertising and marketing of foods and drinks that don't meet the nutrition standards. Advertising in all forms is prohibited, including posters, billboards, and use of logos/brands on school supplies, sponsorship, and distribution of prizes, free samples on school premises and the display and visibility of food. The implementation of the law started in 2015.⁶⁷
- **Hungary:** Based on Section 8 of Act XLVIII on Basic Requirements and Certain Restrictions of Commercial Advertising Activities (2008), Hungary prohibits all advertising directed at children under 18 in child welfare and child protection institutes, kindergartens, elementary schools and their dormitories. Health promotion and prevention activities in schools may only involve external organizations and consultants who are recommended by the National Institute for Health Development.⁶⁸
- **Spain:** In 2011 the Spanish Parliament approved a Law on Nutrition and Food Safety, which stated that kindergartens and schools should be free from all advertising. Criteria for the authorisation of food promotion campaigns, nutritional education and promotion of sports or physical activity campaigns were developed jointly by the Spanish Agency for Consumer Affairs, Food Safety and Nutrition (AECOSAN) and the Regional Health Authorities and implemented in July 2015. AECOSAN and the Spanish Regional Education and Health Administrations monitor the enforcement of the law.⁶⁹

PROMO5 Effective policies are implemented by the government to ensure that unhealthy foods are not commercially promoted to children, including adolescents on food packages

Definitions and scope

- Includes product design and packaging (e.g. use of celebrities or cartoons, competitions and give-aways).
- Where the promotion is specifically in a children's setting, this should be captured in 'PROMO4'.
- Effective means that the policies are likely to reduce overall exposure of children, including adolescents to unhealthy food advertising over the day.

International best practice examples

- **Chile:** through Law number 20.606, has passed a series of regulations on the advertising of processed foods high in calories, fat, sugar or salt. These laws specifically seek to regulate companies with brands that target children through misleading advertising and the use of cartoon mascots on commercial packaging. Chile's National Consumer Service has determined that food labels may no longer feature cartoon mascots designed to appeal to children.⁷⁰
-

65 The Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD Reviews of Public Health: Chile: A Healthier Tomorrow, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264309593-en>. 2019.

66 Morley B, Scully M, Martin J, et.al. What types of nutrition menu labelling lead consumers to select less energy-dense fast food? An experimental study. *Appetite*. 2013;67:8-15.

67 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

68 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Restrict food marketing. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/restrict-food-marketing>. 2016.

69 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

70 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

EVIDENCE

Summary

De Nederlandse overheid heeft geen wet- en regelgeving opgesteld in dit domein. Nederland heeft de Europese Audiovisuele Mediarijchtlijn geïmplementeerd als **zelfregulering** via de Reclamecode voor Voedingsmiddelen, die voor het laatst is gewijzigd in 2019 (RVV 2019⁷¹). Hoewel afspraken zoals geformuleerd in de RVV dus zelfregulering door Nederlandse bedrijven betreft en geen beleid van de overheid, bespreken we de inhoud van de RVV in dit domein kort, aangezien dit wel aangeeft welke regels er in Nederland vanuit de industrie gelden met betrekking tot reclame voor ongezonde voedingsmiddelen gericht op kinderen. In de RVV zijn bepalingen opgenomen om reclame en het gebruik van kinderidolen voor voedingsmiddelen gericht op kinderen tot en met 12 jaar in te beperken. Reclame en kinderidolen gericht op kinderen van 7 tot en met 12 jaar die voldoen aan voedingskundige criteria opgesteld door de industrie zelf, zijn wel toegestaan. Kinder**reclame** voor voedingsmiddelen op point of sale materiaal en verpakkingen zijn wel toegestaan. Kinder**idolen** gericht op kinderen tot en met 6 jaar zijn verboden in reclame op point-of-sale materiaal en verpakkingen. Reclame voor voedingsmiddelen op scholen voor primair onderwijs en verblijven en opvang is verboden in de RVV.

De Nederlandse overheid heeft voor deze vorm van regulering gekozen, omdat zij aangeeft dat zelfregulering lijkt te werken. De Nederlandse overheid houdt dit nauwlettend in de gaten door de RVV elk jaar te laten monitoren.

Met betrekking tot het beperken van kindermarketing van ongezonde voeding op plaatsen waar kinderen samenkomen (bijvoorbeeld scholen en sportclubs), kan de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen van het Voedingscentrum ondersteuning aan organisaties bieden (PROMO4). Norm in deze Richtlijn is dat minimaal de helft van de afbeeldingen van eten en drinken, reclame-uitingen en sponsoring voor Schijf van Vijf-producten is. Ook heeft de overheid het convenant 'Scholen voor primair en voortgezet onderwijs en sponsoring' en het convenant 'Gezonde sportevenementen' opgesteld. In het scholen convenant is opgenomen dat scholen in samenwerking met de sponsor een gezonde leefstijl bevorderen waarbij wordt verwezen naar de Richtlijnen Goede Voeding van de Gezondheidsraad en de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum. In het Convenant Gezonde Sportevenementen is opgenomen dat er geen reclame gericht mag zijn op kinderen onder de 13 jaar voor producten die buiten de Schijf van Vijf vallen.

Policies to restrict exposure and power of unhealthy foods marketing to children through broadcast media (PROMO 1) and online and social media (PROMO2)

Reclame Code voor Voedingsmiddelen (RVV)

Nederland heeft de Europese Audiovisuele Mediarijchtlijn niet geïmplementeerd in wetgeving maar als **zelfregulering** via de RVV.⁷² De RVV is opgesteld door de Stichting Reclame Code en voor het laatst aangepast in 2019. Organisaties zoals de FNLI en de Consumentenbond zijn vertegenwoordigd in het Platform van Deelnemers van de Stichting Reclame Code.⁷³ De RVV is van toepassing op alle specifiek voor Nederland bestemde reclame-uitingen ongeacht het gebruikte medium.⁷⁴

71 Reclame Code voor Voedingsmiddelen (RVV), 2019. <https://www.reclamecode.nl/nrc/rvv2019/> (Accessed April 2020).

72 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020). www.nationaalpreventieakkoord.nl

73 <https://www.reclamecode.nl/over-src/organisatie/> (Accessed April 2020).

74 Reclame Code voor Voedingsmiddelen (RVV), 2019. <https://www.reclamecode.nl/nrc/rvv2019/> (Accessed April 2020)

In de RVV zijn bepalingen opgenomen om reclame en het gebruik van kinderidolen voor voedingsmiddelen gericht op kinderen tot en met 12 jaar in te beperken (uitgezonderd is reclame op verpakkingen en point of sale materiaal). Reclame en kinderidolen gericht op kinderen van 7 tot en met 12 jaar die voldoen aan voedingskundige criteria opgesteld door de industrie zelf, zijn wel toegestaan.

De Nederlandse overheid heeft voor deze vorm van regulering gekozen, omdat zij aangeeft dat zelfregulering lijkt te werken. De Nederlandse overheid houdt dit nauwlettend in de gaten door de RVV elk jaar te laten monitoren.

Het Voedingscentrum is kritisch op de huidige RVV.⁷⁵ Zij vindt dat de Code achterloopt op de marketingontwikkelingen van fabrikanten en dat de Code ruimte laat voor kindermarketing op ongezonde producten. Zo vindt zij dat de voedingskundige criteria opgesteld door de industrie vervangen moeten worden door de Richtlijnen van de Schijf van Vijf, regels rondom kindermarketing op social media, websites en games moeten worden aangescherpt en de leeftijdsgrens moet worden verhoogd naar 16 jaar.

Monitoring kindermarketing

In de periode november 2018 tot en met augustus 2019 heeft Panteia geïnventariseerd in welke mate kinderen met reclame voor voedingsmiddelen in aanraking (kunnen) komen en in hoeverre de geïnventariseerde reclames lijken te voldoen aan de RVV in de Nederlandse Reclame Code (NRC).⁷⁶ Tevens is gekeken naar de vraag in hoeverre de getoonde voedingsproducten voldoen aan de 'Schijf van Vijf'. In de monitor zijn zowel media als de fysieke omgeving gericht op kinderen in beeld gebracht. Aandachtspunten die uit de monitor naar voren zijn gekomen zijn:

- Voedingsproducenten maken gebruik van de uitzondering dat ze wel reclame mogen maken gericht op de doelgroep 7-13 jaar wanneer het om producten gaat die voldoen aan de daarvoor gestelde voedingskundige criteria die minder strikt zijn dan de 'Schijf van Vijf'.
- Het is twijfelachtig in hoeverre vormen van voedingsreclame bij recreatievoorzieningen voldoen aan de norm dat dit alleen bij de 'point of sale' is toegestaan.
- Via vloggers op YouTube en influencers op Instagram krijgen kinderen mogelijk vaak voedingsreclames te zien.

Policies to restrict power and exposure of unhealthy foods marketing to children via non-broad cast media (PROMO3)

De overheid heeft hier geen regelgeving op, er is alleen sprake van zelfregulering via de RVV 2019.

De RVV heeft point-of-sale materiaal uitgezonderd voor reclame, waardoor reclame gericht op kinderen tot en met 12 jaar op point-of-sale materiaal is toegestaan. **Alleen kinderidolen** gericht op kinderen tot en met 6 jaar zijn verboden op point-of-sale materiaal in de RVV. Voor kinderen van 7 tot en met 12 jaar mogen kinderidolen wel worden gebruikt op point-of-sale materiaal, mits voldaan wordt aan de voedingskundige criteria opgesteld door de industrie.

Het Voedingscentrum is van mening dat point-of-sale materiaal en kopstellingen niet uitgezonderd

75 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/pers/standpunten/standpunt-kindermarketing.aspx> (Accessed April 2020).

76 Panteia, Faun et al. (2019). Monitor Kindermarketing Voeding. Meting 2018-2019. In opdracht van het Ministerie van VWS. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/05/monitor-kindermarketing-voeding-meting-2018-2019?cldee=ZS52YW4ucGVpakBuZWR2ZXJiYWsubmw%3d&recipientid=contact-7f88bd0461b7e911a972000d3ab490f3-f187239b5838422b944f8e3ec1b54ddd&esid=fbca6924-0320-ea11-a810-000d3ab6185d> (Accessed April 2020).

zouden moeten worden van de RVV.⁷⁷ Ook is zij kritisch op de definitie van kinderidool volgens de RVV. Getekende- en of animatiefiguren die ontwikkeld zijn door of namens de adverteerder vallen namelijk buiten de RVV definitie. Dit betekent bijvoorbeeld dat Langnek of Holle bolle Gijs als 'idolen' van de Efteling ongezonde voeding mogen aanprijzen. Met *Gezond Uit* (een initiatief dat in 2018 onderdeel is geworden van Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG)⁷⁸ en waarbij het Voedingscentrum ondersteuning biedt) werken aangesloten dagattractieparken, dierentuinen en musea aan een richtlijn waarin zulke idolen alleen voor Schijf van Vijf producten worden ingezet.⁷⁹

Policies to restrict power and exposure of unhealthy foods marketing to children in settings where children gather (PROMO4)

Het Voedingscentrum heeft de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen opgesteld die organisaties kan ondersteunen marketing van eten en drinken gezonder te maken. De overheid heeft een Convenant Sponsoring op Scholen en een Convenant Gezonde Sportevenementen opgesteld. Overige regels zijn vastgelegd middels zelfregulering in de RVV.

Richtlijn Gezondere Eetomgevingen⁸⁰

Het Voedingscentrum heeft de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen opgesteld, die organisaties ondersteunt te komen tot een gezondere eetomgeving. De Richtlijn bestaat uit de onderdelen: aanbod, presentatie- en verkooptechnieken en vier modules. Op deze onderdelen kunnen organisaties goud, zilver of brons halen. Hoe edeler het metaal is, hoe meer gezond aanbod er is en wordt gepromoot. Onderdeel van deze Richtlijn zijn de presentatie- en verkooptechnieken, waar de module 'marketingcommunicatie' onder valt. Deze module is van toepassing wanneer een organisatie beelden van eten of drinken heeft. Daarbij worden drie soorten beelden onderscheiden: afbeeldingen van eten en drinken, reclame-uitingen en sponsoring. De norm is: minimaal de helft van dit soort uitingen is voor Schijf van Vijf-producten.

Sponsoring op Scholen

In het convenant Scholen voor primair en voortgezet onderwijs en sponsoring (2019), mede ondertekend door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)⁸¹ is opgenomen dat sponsoring in het onderwijs verenigbaar moet zijn met de pedagogische en onderwijskundige taak en doelstelling van de school (artikel 3). Er mag geen schade worden berokkend aan de geestelijke of lichamelijke gesteldheid en ontwikkeling van leerlingen. Een gezonde leefstijl van kinderen wordt mogelijk, gemakkelijk en aantrekkelijk gemaakt.

In februari 2020 heeft de minister van OCW een nieuw sponsorconvenant 2020-2022⁸² aan de Tweede Kamer aangeboden.⁸³ Het nieuwe convenant beperkt zich niet alleen tot sponsoring door bedrijven, maar ook door andere organisaties. De formulering over sponsoring en het bevorde-

77 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/pers/standpunten/standpunt-kindermarketing.aspx> (Accessed April 2020).

78 <https://jongerenopgezondgewicht.nl/nieuws/mulier-instituut-presenteert-monitor-jongeren-op-gezond-gewicht-2018> (Accessed April 2020).

79 <https://www.gezonduit.nl/> (Accessed April 2020).

80 Voedingscentrum. De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezonde-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx> (Accessed April 2020).

81 Convenant "Scholen voor primair en voortgezet onderwijs en sponsoring" 2019. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/convenanten/2009/02/24/convenant-scholen-voor-primair-en-voortgezet-onderwijs-en-sponsoring> (Accessed April 2020).

82 Convenant "Scholen voor primair en voortgezet onderwijs en sponsoring" 2020-2022. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/02/11/bijlage-sponsorconvenant-2020-2022> (Accessed April 2020).

83 Ministerie van OCW (2020). Kamerbrief Sponsorconvenant 2020-2022. 11 februari 2020. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/02/11/brief-tk-sponsorconvenant-2020-2022-def> (Accessed April 2020).

ren van een gezonde leefstijl is in dit nieuwe convenant aangescherpt, zodat het aansluit op het Nationaal Preventieakkoord. Zo is opgenomen dat scholen in samenwerking met de sponsor een gezonde leefstijl bevorderen waarbij wordt verwezen naar de Richtlijnen Goede Voeding van de Gezondheidsraad en de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum.

De RVV verbiedt alle reclame voor voedingsmiddelen op scholen voor primair onderwijs en verblijven en opvang. Hiervan zijn uitgezonderd: voorlichtende reclamecampagnes die plaats vinden met instemming van de overheid en/of een andere erkende autoriteit op het terrein van voeding, gezondheid en/of beweging. Op scholen voor voortgezet onderwijs worden geen promotionele acties gehouden die uitsluitend tot doel hebben de leerlingen op dat moment aan te zetten tot overmatig gebruik van het aangeprezen voedingsmiddel. Verder mogen alleen reguliere verpakkingseenheden van een voedingsmiddel worden aangeprezen op scholen voor voortgezet onderwijs.

Sponsoring op sportclubs

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat er extra aandacht komt voor een gezonde sportomgeving, waaronder een gezonder aanbod van eten en drinken en een gezondere sportsponsoring. Het Nationaal Preventieakkoord benoemt dat de FNLI en het Nederlands Olympisch Comité en de Nederlandse Sport Federatie (NOC*NSF) zich landelijk zullen inzetten voor gezondere sportsponsoring door middel van communicatie over de RVV en het enthousiasmeren van beide achterbannen om in lijn met deze code te handelen. Hier wordt op het moment van het opstellen van dit document aan gewerkt.

Ook belicht het Nationaal Preventieakkoord dat er een convenant gezonde sportevenementen wordt gesloten, geïnitieerd door de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag, Eindhoven, sportmarketingbureaus en JOGG in samenwerking met NOC*NSF, met als doel een beweging in gang te zetten om de sport te associëren met een gezonde leefstijl. Het convenant zal hieraan een bijdrage gaan leveren door in te zetten op de beschikbaarheid van gezonde voedingskeuzes bij sportevenementen en geen reclame die gericht is op kinderen onder de 13 jaar voor producten die niet in de Schijf van Vijf vallen.

In het Convenant Gezonde Sportevenementen, Samen naar een gezonde omgeving, 2020-2025-2030,⁸⁴ is de ambitie opgenomen dat in 2030 sportevenementen en daarmee verbonden side-evenementen een gezonde keuze stimuleren door middel van gezonde sportsponsoring en een gezond aanbod van eten en drinken. Het convenant omvat de doelstelling dat per 1 januari 2020 sportevenementen en daarmee verbonden side-evenementen die gericht zijn op kinderen t/m 12 jaar, dan wel waar naar verwachting meer dan 25% van de aanwezigen 12 jaar of jonger is, voldoen aan gezonde sportsponsoring en een aanbod van eten en drinken dat voldoet aan de verhouding 80% gezonde voedselkeuze en 20% uitzonderingskeuze conform het niveau Goud van de Richtlijnen van het Voedingscentrum. Onder gezonde sportsponsoring wordt verstaan sponsoring gericht op de gezonde keuze gebaseerd op de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen en die voor de omgeving van sportevenementen toepasbaar is gemaakt. Het Voedingscentrum is betrokken bij het Convenant Gezonde Sportevenementen ter ondersteuning van implementatie van de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen.

In de RVV zijn geen regels omtrent reclame-uitingen en sponsoring op sportclubs- en sportevenementen opgenomen. Het Voedingscentrum vindt dat hierin zou moeten worden opgenomen dat

⁸⁴ Convenant Gezonde Sportevenementen. Samen naar een gezonde omgeving, 2020-2025-2030. <https://jongerenopgezondgewicht.nl/userfiles/Convenant%20Gezonde%20Sportevenementen.pdf> (Accessed April 2020).

sportevenementen waar kinderen tot en met 16 jaar aan meedoen vrij moeten zijn van kindermarketing van producten buiten de Schijf van Vijf.⁸⁵

Policies to restrict power and exposure of unhealthy foods marketing to children on packages (PROMO5)

Er is geen overheidsbeleid om kindermarketing van ongezonde voeding op verpakkingen in te perken, er is alleen sprake van zelfregulering.

In de RVV zijn verpakkingen uitgezonderd, wat betekent dat reclame gericht op kinderen tot en met 12 jaar op verpakkingen is toegestaan. Het Voedingscentrum is van mening dat deze verpakkingen niet uitgezonderd zouden moeten zijn voor wat betreft reclame van voedingsmiddelen gericht op kinderen.⁸⁶

Alleen kinderidolen gericht op kinderen tot en met 6 jaar, zijn verboden op verpakkingen, in de RVV. Voor kinderen van 7 tot en met 12 jaar mogen kinderidolen wel worden gebruikt op verpakkingen, mits voldaan wordt aan de voedingskundige criteria opgesteld door de industrie.

Het Nationaal Preventieakkoord⁸⁷ vermeldt verder dat naast het inperken van het gebruik van kinderidolen (licensed media characters) op productverpakkingen en point-of-sale materiaal via de RVV, supermarkten (dus ook zelfregulering) het gebruik van branded characters op verpakkingen van kinderproducten van hun huismerken zullen inperken op basis van de criteria van de World Health Organization (WHO).

85 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/pers/standpunten/standpunt-kindermarketing.aspx> (Accessed April 2020).

86 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/pers/standpunten/standpunt-kindermarketing.aspx> (Accessed April 2020).

87 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

DOMAIN 4 – FOOD PRICES

Food pricing policies (e.g., taxes and subsidies) are aligned with health outcomes by helping to make the healthy eating choices the easier, cheaper choices.

PRICES1 Taxes or levies on healthy foods are minimised to encourage healthy food choices (e.g. low or no sales tax, excise, value-added or import duties on fruit and vegetables).

Definitions and scope

- Includes exemptions from excise tax, ad valorem tax or import duty.
 - Includes differential application of excise tax, ad valorem tax or import duty.
 - Excludes subsidies (see 'PRICES3') or food purchasing welfare support (see 'PRICES4').
-

International best practice examples

- **Australia:** Goods and services tax (GST) exemption exists for basic foods (including fresh fruits and vegetables).⁸⁸
 - **Tonga:** In 2013, as part of a broader package of fiscal measures, import duties were lowered from 20% to 5% for imported fresh, tinned or frozen fish in order to increase affordability and promote healthier diets.⁸⁹
-

PRICES2 Taxes or levies on unhealthy foods (e.g. sugar-sweetened beverages, foods high in nutrients of concern) are in place and increase the retail prices of these foods by at least 10% to discourage unhealthy food choices, and these taxes are reinvested to improve population health.

Definitions and scope

Includes differential application of excise tax, ad valorem tax or import duty on high calorie foods or foods that are high in nutrients of concern.

International best practice examples

- **Ireland:** On 1 May 2018, the Republic of Ireland's Sugar Sweetened Drinks Tax came into force under the Finance Act 2017 (No. 41 of 2017). The tax applies to non-alcoholic, water-based and juice based drinks which have added sugar content of 5g per 100mL and above. Drinks with over 8g of sugar per 100mL are taxed at 30 cents per litre, and drinks with between 5g and 8g of sugar per 100mL are taxed at 20 cents per litre. Fruit juices and dairy products are excluded from the tax.⁹⁰
- **UK:** In April 2018 the UK government's Soft Drinks Industry Levy came into force (as outlined in the Finance Act 2017). The Soft Drink Industry Levy applies to any pre-packaged soft drink with added sugar, containing at least 5g of total sugars per 100mL of prepared drink. Soft drinks that have a total sugar content of more than 5g and less than 8g per 100mL are taxed 0.18 British pounds (\$ 0.25) per litre and drinks that have a total sugar content of 8g or more per 100mL are taxed 0.24 British pounds (\$ 0.34) per litre. Milk-based drinks, milk substitute drinks, pure fruit juices, or any other drinks with no added sugar, alcohol substitute drinks, and soft drinks of

88 Veerman JL, and Cobiac, LJ. Removing the GST exemption for fresh fruits and vegetables could cost lives. *Med J Aust*, 199(8): p. 534-5. 2013.

89 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

90 World Cancer Research Fund. NOURISHING framework. Use economic tools to address food affordability and purchase incentives. [online] available on <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Use-economic-tools.pdf>. 2018.

a specified description which are for use for medicinal or other specified purposes are exempt from the levy. The levy applies to soft drinks produced and packaged in the UK and soft drinks imported into the UK.⁹¹ Manufacturers had two years to prepare ahead of this tax coming into effect and over 50% of them took action to cut sugar in their products during that period.⁹² It was forecasted that, the tax would bring in £520 million in its first year of operation, but this was revised down to £275 million as a result of company efforts to remove sugar from their products. Data from the first full year of the tax is not yet available, but receipts from April to October 2018 totalled £154 million. It was confirmed that the Department for Education would receive the full £1 billion funding that had originally been expected from the sugar tax in this Parliament.⁹³

- **Hungary:** A “public health tax” adopted in 2012 is applied on the salt, sugar and caffeine content of various categories of ready-to-eat foods, including soft drinks, energy drinks, and pre-packaged sugar-sweetened products. The tax is applied at varying rates. Soft drinks, for example, are taxed at \$ 0.24 per litre and other sweetened products at \$ 0.47 per litre. The tax also applies to products high in salt, including salty snacks with >1g salt per 100g, condiments with >5g salt per 100g and flavourings >15g salt per 100g.^{94,95}
- **Mexico:** In December 2013, the Mexican legislature passed two new taxes as part of the national strategy for the prevention of overweight, obesity and diabetes. An excise duty of 1 peso (\$ 0.80) per litre applies to sugary drinks. This is expected to increase the price of sugary drinks by around 10%. An ad valorem excise duty of 8% applies to foods with high caloric density, defined as equal to or more than 275 calories per 100 grams. The taxes entered into force on 1 January 2014. The aim is for the revenue of taxes to be reinvested in population health, namely providing safe drinking water in schools, but there is no evidence (yet) that this is the case as the taxes are not earmarked.^{96,97} In 2019, a study was conducted to estimate changes in taxed and untaxed beverages by volume of beverage purchased after the sugar-sweetened beverage (SSB) tax was introduced in 2014. Results found that, The HTLU-unhealthier and HTHU groups had the largest absolute and relative reductions in taxed beverages and increased their purchases of untaxed beverages. Households with lower purchases of untaxed beverages (HTLU unhealthy and LTLU) had the largest absolute and relative increases in untaxed beverages. Furthermore, among households with higher purchases of taxed beverages, the group with lowest socio-economic status had the greatest reduction in purchases of taxed beverages.⁹⁸
- **Qatar:** In 2018, the Government of Qatar introduced Law No. (25) the ‘Qatar Excise Tax Law’ that came into effect on 1 January 2019. The Qatar Excise Tax Law introduced a 50% ad valorem tax on carbonated waters with added sugar, sweeteners or flavours, as well as concentrates, powders, gels or extracts intended to be made into a carbonated beverage. A tax rate of 100% is applied to beverages sold as energy drinks that contain stimulant substances (e.g. caffeine, taurine, ginseng, guarana). Carbonated non-flavoured waters, coffee and tea are excluded from

91 World Cancer Research Fund. NOURISHING framework. Use economic tools to address food affordability and purchase incentives. [online] available on <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Use-economic-tools.pdf>. 2018.

92 Rathbone Greenbank Investments. The UK sugar tax: one year on. [online] available: <https://www.rathbonegreenbank.com/insight/uk-sugar-tax-one-year>. 2019.

93 Parliament UK. Financial Statement. [online] available on <https://hansard.parliament.uk/Commons/2017-03-08/debates/9128238B-4A1C-4EEA-A6F0-6FEB0B5024D8/FinancialStatement#contribution-7B30FFC0-4B7A-4D63-8075-3C7F83EDC5>. 2017.

94 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

95 Biro A. Did the junk food tax make the Hungarians eat healthier? Food Policy. 54: p. 107-115. 2015.

96 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

97 Colchero MA, Popkin BM, Rivera JA, et.al. Beverage purchases from stores in Mexico under the excise tax on sugar sweetened beverages: observational study. BMJ 352: p. h6704. 2016.

98 Wen Ng S, Rivera JA, Popkin BM, et.al. Did high sugar-sweetened beverage purchasers respond differently to the excise tax on sugar-sweetened beverages in Mexico? 2019;22(4):750-6.

the excise tax. The excise tax applies to all imported, produced or stockpiled aerated beverages (except unflavoured aerated water) and energy drinks.⁹⁹

PRICES3 The intent of existing subsidies on foods, including infrastructure funding support (e.g. research and development, supporting markets or transport systems), is to favour healthy rather than unhealthy foods.

Definitions and scope

- Includes agricultural input subsidies, such as free or subsidised costs for water, fertiliser, seeds, electricity or transport (e.g. freight) where those subsidies specifically target healthy foods.
- Includes programs that ensure that farmers receive a certain price for their produce to encourage increased food production or business viability.
- Includes grants or funding support for food producers (i.e. farmers, food manufacturers) to encourage innovation via research and development where that funding scheme specifically targets healthy food.
- Includes funding support for wholesale market systems that support the supply of healthy foods.
- Includes population level food subsidies at the consumer end (e.g. subsidising staples such as rice or bread).
- Excludes incentives for the establishment of, or ongoing support for, retail outlets (including greengrocers, farmers' markets, food co-ops, etc. See 'RETAIL2').
- Excludes subsidised training, courses or other forms of education for food producers.
- Excludes the redistribution of excess or second grade produce.
- Excludes food subsidies related to welfare support (see 'PRICES4').
- Should be in line with population nutrition goals related to the prevention of obesity and diet-related NCDs (e.g. reducing intake of nutrients of concern, and should not related to micronutrient deficiencies).

International best practice examples

- **Singapore:** The government, through the Health Promotion Board (HPB) increases the availability and use of healthier ingredients through the "Healthier Ingredient Scheme" (formerly part of the "Healthier Hawker" programme, launched in 2011), which provides in the first instance transitional support to oil manufacturers and importers to help them increase the sale of healthier oils to the food service industry.¹⁰⁰ The Healthier Ingredient Subsidy Scheme offers a subsidy to suppliers stocking healthier items. Cooking oil is the first ingredient under the scheme, which subsidises oils with a saturated fat level of 35 per cent or lower.

PRICES4 The government ensures that food-related income support programs are for healthy foods.

Definitions and scope

- Includes programs such as 'food stamps' or other schemes where individuals can utilise government-administered subsidies, vouchers, tokens or discounts in retail settings for specific food purchasing.
- Excludes general programs that seek to address food insecurity such as government support for, or partnerships with, organisations that provide free or subsidised meals (including school

⁹⁹ World Cancer Research Fund. NOURISHING framework. Use economic tools to address food affordability and purchase incentives. [online] available on <https://www.wcrf.org/sites/default/files/Use-economic-tools.pdf>. 2018.

¹⁰⁰ World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Harness food supply chain. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/harness-food-supply-chain>. 2016.

breakfast programs) or food parcels or redistribute second grade produce for this purpose.

- Excludes food subsidies at the consumer end (e.g. subsidising staples at a population level – see 'PRICES3').

International best practice examples

- **USA:** In 2009, the U.S. Department of Agriculture's implemented revisions to the Special Supplemental Nutrition Program for Women, Infants, and Children (WIC) to improve the composition and quantities of WIC-provided foods from a health perspective. The revisions include: Increase the dollar amount for purchases of fruits and vegetables, expand whole-grain options, allow for yoghurt as a partial milk substitute, allow parents of older infants to buy fresh produce instead of jarred infant food and give states and local WIC agencies more flexibility in meeting the nutritional and cultural needs of WIC participants.¹⁰¹
- **USA:** In 2012, the USDA piloted a 'Healthy Incentives Pilot' as part of the Supplemental Nutrition Assistance Program (SNAP, formerly 'food stamps'). Participants received an incentive of 30 cents per US\$ spent on targeted fruit and vegetables (transferred back onto their SNAP card). The Pilot included 7500 individuals. In New York City and Philadelphia, 'Health Bucks' are distributed to farmer's markets. When customers use income support (e.g. Food Stamps) to purchase food at farmer's markets, they receive one Health Buck worth 2USD for each 5USD spent, which can then be used to purchase fresh fruit and vegetable products at a farmer's market. In Philadelphia, the programme has been expanded to other retail settings like supermarkets and corner store.¹⁰²
- **UK:** The British Healthy Start programme provides pregnant women and/or families with children under the age of four with weekly vouchers to spend on foods including milk, plain yoghurt, and fresh and frozen fruit and vegetables. Participants or their family must be receiving income support/jobseekers' allowance or child tax credits. Pregnant women under the age of 18 can also apply. Full national implementation of the programme began in 2006.¹⁰³

EVIDENCE

Summary

In Nederland is het Btw tarief op alle voedingsmiddelen, dus zowel ongezonde als gezonde voedingsproducten zoals groenten, fruit en kraanwater, in 2019 verhoogd van 6% naar 9% (PRICES1). Er zijn geen belastingen in Nederland om ongezonde voeding duurder te maken (PRICES2). Er zijn geen nationale subsidies om de productie van gezonde voedingsmiddelen te stimuleren. De overheid heeft wel subsidies ingesteld om de consumptie van gezonde voedingsmiddelen te stimuleren (PRICES3). Ook zijn er subsidies om innovaties via onderzoek en ontwikkeling te stimuleren gericht op de preventie van en het terugdringen van overgewicht. Vanuit de overheid lopen er geen voedingsgerelateerde inkomensondersteuning programma's (PRICES4). De Europese Council Directive (2006/112/EC 28 November 2006) schrijft lidstaten voor dat ze een Btw tarief van minimaal 5% toepassen op alle voedingsmiddelen. Echter, voornamelijk vanwege historische redenen en onder

101 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

102 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

103 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

bepaalde omstandigheden hebben sommige landen (zoals de UK en Ierland) toestemming gekregen een 0% Btw tarief toe te passen op bepaalde producten zoals groenten en fruit.

Taxes or levies on healthy foods (PRICES1)

Per 1 januari 2019 heeft het Kabinet het lage Btw-tarief verhoogd van 6% naar 9% voor alle voedingsmiddelen.¹⁰⁴ Dit geldt dus ook voor Btw op gezonde voeding zoals groenten en fruit. Ook drinkwater uit de kraan is met de verhoging van het lage Btw-tarief van 6 naar 9 procent in 2019 duurder geworden.¹⁰⁵ Over leidingwater moet daarnaast een milieubelasting, de Belasting op Leidingwater (Bol), worden betaald.¹⁰⁶

De overheid beargumenteert dat Btw geen geschikt middel is om de gezonde keuze te stimuleren.¹⁰⁷ Het is lastig producten af te bakenen, omdat veel producten gedeeltelijk groenten of fruit bevatten (bijvoorbeeld een pizza met groenten). Verder is er geen garantie dat het prijsverschil bij de consument terecht komt. De overheid heeft er daarom voor gekozen om de belasting op loon te verlagen en de kosten voor consumptie te verhogen.

Taxes or levies on unhealthy foods (PRICES2)

Er zijn geen belastingen in Nederland om ongezonde voeding duurder te maken. In Nederland moet een verbruiksbelasting worden betaald over alcoholvrije dranken, maar hieronder vallen gezonde en ongezonde alcoholvrije dranken (mineraalwater, limonade, vruchten- en groentesap).¹⁰⁸ Dit is vastgelegd in de Wet op de Verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken.¹⁰⁹ De belasting bedraagt € 8,83 per hectoliter (Artikel 10, lid 1).

Subsidies to favour healthy foods (PRICES3)

De Nederlandse overheid heeft geen specifieke subsidies ingesteld om de productie van gezonde voeding te stimuleren. Wel heeft zij verschillende subsidies ingesteld om de consumptie van gezonde voeding te stimuleren. Ook zijn er subsidies om innovaties via onderzoek en ontwikkeling te stimuleren gericht op de preventie van en het terugdringen van overgewicht.

Vanuit de Gezonde School en JOGG zijn in 2019 subsidies beschikbaar gesteld om watertappunten op schoolpleinen te stimuleren.¹¹⁰ De watertappunten regeling vanuit het Nationaal Preventieakkoord is in 2019 aangevraagd door 467 basisscholen. Vanaf 2020 is de regeling ook open gesteld voor het voortgezet onderwijs en Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO). De school

104 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/belastingen-voor-ondernemers/verhoging-lage-btw-tarief> (Accessed February 2020).

105 https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/btw/tarieven_en_vrijstellingen/goederen_9_btw/water (Accessed April 2020).

106 https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/overige_belastingen/belastingen_op_milieugrondslag/belasting_op_leidingwater/ (Accessed April 2020).

107 <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2266065-btw-verhoging-maakt-ook-gezond-eten-duurder-waarom-eigenlijk.html> (Accessed April 2020).

108 https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/douane_voor_bedrijven/accijns_en_verbruiksbelasting/inleiding_accijns_verbruiksbelastingen/bijzonderheden_per_verbruiksbelastinggoed/ (Accessed April 2020).

109 Wet op de verbruiksbelasting van alcoholvrije dranken. Geldend van 01-05-2016 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005802/2016-05-01> (Accessed April 2020).

110 <https://gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/subsidie-watertappunt> (Accessed April 2020).

kan een watertappunt voor op het schoolplein aanschaffen (of leasen) en 75% van kosten vergoed krijgen tot een maximum bedrag van € 2.000 per schoollocatie.

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) stimuleert het programma Jong Leren Eten¹¹¹ dat wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Alle scholen in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en MBO en kinderopvanglocaties kunnen subsidie aanvragen voor drie activiteiten: moestuinieren, koken of een excursie of gastles op het gebied van voeding.¹¹² Met deze subsidie wil het programma Jong Leren Eten scholen en kinderopvang stimuleren om kinderen en jongeren in aanraking te laten komen met informatie en activiteiten over voeding. Zodat zij leren op een praktische manier gezonde en duurzame keuzes te maken. Het subsidiebedrag per kinderopvang locatie is maximaal € 500.¹¹³ Per schoollocatie kan maximaal € 2000 worden aangevraagd. De aanvraagprocessen verlopen via de programma's Gezonde Kinderopvang en Gezonde School.

De Alliantie Voeding in de Zorg heeft subsidies van het ministerie van VWS ontvangen om ervaringen, kennis en best practices van vooroplopende ziekenhuizen op het gebied van maaltijdservices te benutten en breed toepasbaar te maken.¹¹⁴ In het project 'Goede zorg proef je' werkt de Alliantie met betrokken partijen aan de realisatie van een gezond voedingsaanbod in ziekenhuizen, één van de maatregelen uit het Nationaal Preventieakkoord. De expertise van Ziekenhuis Gelderse Vallei, hét Voedingsziekenhuis en het Voedingscentrum wordt ingezet in het project. VWS monitort de activiteiten binnen de Alliantie. Kernpartners in de Alliantie Voeding in de Zorg zijn Wageningen University & Research, Ziekenhuis Gelderse Vallei en Rijnstate.¹¹⁵

Op Europees niveau is er de EU schoolfruit regeling. Deze regeling heeft als doel de consumptie van groente en fruit bij schoolkinderen te stimuleren, kinderen gezonde eetgewoonten aan te leren en de afzet van groente en fruit te bevorderen.¹¹⁶ Nederland neemt in het schooljaar 2019-2020 voor het elfde jaar deel aan de regeling. RVO voert de regeling uit in opdracht van het ministerie van LNV.

Het ministerie van LNV verleent subsidie (afkomstig vanuit de EU) aan het GroentenFruitHuis voor het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit¹¹⁷ (NAGF). Het NAGF is een samenwerkingsverband tussen overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties om de consumptie van groenten en fruit te stimuleren. De subsidie dient voor de financiering van de kosten om landbouwproducten beter bekend te maken bij het brede publiek.

De rijksoverheid stelt subsidies beschikbaar aan de Topsectoren Agri&Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en Life Science & Health die inzetten op Research and Development en innovaties die bijdragen aan preventie en het terugdringen van overgewicht. In deze topsectoren bundelen ondernemers, wetenschappers en de overheid hun krachten.¹¹⁸ Bedrijven uit de topsectoren kunnen gebruik maken van verschillende stimuleringsregelingen, zoals de publiek private samenwerking (PPS) toeslag en de Midden- en Kleinbedrijf (MKB)- Innovatiestimulering Topsectoren

111 www.jonglereneten.nl (Accessed April 2020).

112 <https://www.jonglereneten.nl/subsidie-jong-leren-eten> (Accessed April 2020).

113 <https://www.jonglereneten.nl/subsidie-jong-leren-eten> (Accessed April 2020).

114 <https://www.alliantievoeding.nl/nl/projecten/goede-zorg-proef-je> (Accessed April 2020).

115 <https://www.alliantievoeding.nl/nl> (Accessed April 2020).

116 <https://www.euschoolfruit.nl/nl/schoolfruit/Over-EU-Schoolfruit.htm> (Accessed April 2020).

117 Ministerie van LNV (2019). Brief aan GroentenFruitHuis. Bijdrage aan Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, fase 2, jaar 3 te publiceren 12 december 2019. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/besluiten/2019/12/12/definitief-besluit-nationaal-actieplan-groenten-en-fruit-fase-2---jaar-3> (Accessed April 2020).

118 <https://www.topsectoren.nl/missiesvoordetoekomst> (Accessed April 2020).

(MIT).¹¹⁹ De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de kennisinstellingen selecteren onderzoeksprojecten uit de topsectoren.¹²⁰

Food-related income support programs (PRICES4)

De Nederlandse overheid heeft geen voedingsgerelateerde inkomensondersteuning programma's opgezet.

119 <https://www.topsectoren.nl/publicaties/vragen-en-antwoorden/welke-financiele-middelen-biedt-de-overheid-de-topsectoren> (Accessed April 2020).

120 Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water, Voedsel (2019). <https://topsectoragrifood.nl/wp-content/uploads/2019/10/Kennis-en-Innovatieagenda-Landbouw-Water-Voedsel.pdf> (Accessed April 2020).

DOMAIN 5 – FOOD PROVISION

The government ensures that there are healthy food service policies implemented in government-funded settings to ensure that food provision encourages healthy food choices, and the government actively encourages and supports private companies to implement similar.

PROV1 The government ensures that there are clear, consistent policies (including nutrition standards) implemented in schools and early childhood education services for food service activities (canteens, food at events, fundraising, promotions, vending machines etc.) to provide and promote healthy food choices.

Definitions and scope

- Includes early childhood education and care services (0-5 years).
- Schools include government and non-government primary and secondary schools (up to age 18 years).
- Includes policies and nutrition standards to provide and promote healthy food choices or to limit or restrict the provision or promotion of unhealthy food choices.
- Includes policies that relate to school meals programs, where the program is partly or fully funded, managed or overseen by the government.
- Excludes programmes in schools that are targeted to children of low socioeconomic groups only (as these would be covered under PRICES4).

International best practice examples

- **Ireland:** The School Meals (Local Projects) Scheme, is an administrative scheme, operated directly by the Department of Employment Affairs and Social Protection. The Scheme provides funding to primary and post-primary schools, local groups, voluntary organisations and community-based not-for-profit preschools operating their own school meals projects. The 'Nutrition Standards for School Meals', are being implemented under this scheme and aim to ensure that children and young people in schools participating in the scheme are provided with healthy balanced meals that follow the Healthy Eating Guidelines. These Nutrition Standards are food-based, and are provided for each meal type funded by the Scheme, that is: Breakfast or snack Lunch or after-school meal Dinner, only healthy food choices that meet the standards will be funded. The Standards will also be used by those administering the Scheme in the schools, commencing in January 2018, to ensure that food purchased complies with the Nutrition Standards when food contracts are being specified in the procurement process, and should also be applied when planning menus.¹²¹
- **Jamaica:** In November 2018, the Ministry of Health published mandatory nutrient guidelines for beverages sold/served within all public educational institutions for children (i.e. early childhood, primary level and secondary level).¹²² The guidelines prohibit sweetened beverages that exceed a maximum sugar concentration of: 6g/100ml (effective 1 January 2019); 5g/100ml (effective 1 January 2020); 4g/100ml (effective 1 January 2021); and 2.5g/100ml (effective 1 January 2023). All unsweetened beverages are permitted. The guidelines also caution against beverages containing >10mg/serve of caffeine, discourage the use of artificial sweeteners and recommend beverage portions sold/served of <12 ounces (not including water).

¹²¹ Healthy Ireland. Nutrition Standards for School Meals 2017.

¹²² World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. https://www.wcrf.org/sites/default/files/2_Offer_healthy_food.pdf. 2019.

- **Chile:** In 2012, the Chilean government approved a Law of Nutritional Composition of Food and Advertising.¹²³ In June 2015, the Chilean authority approved the regulatory norms required for the law's implementation. The regulatory norms define limits for calories, saturated fat, sugar and sodium content considered 'high' in foods and beverages. The law prohibits the sale of foods in the 'high in' category in schools. The law came into effect on 27 June, 2016. In 2019, a study conducted on the impact of this law found that, foods exceeding any cut-offs decreased from 90.4% in 2014 to 15.0% in 2016. Solid products had a substantial reduction in calories, sugar, saturated fat, and sodium. Liquid products had a reduction in calories, total sugar, and saturated fat, whereas sodium increased. This was a result of changes in product mix.¹²⁴
- **Finland:** In 2008, the National Nutrition Council approved nutrition recommendations for school meals. These include food and nutrient recommendations for salt, fibre, fat, starch, fat and salt maximums for meat and processed meat, and drinks. There are also criteria for snacks provided in schools. New recommendations on Eating and learning together – recommendations for school meals have been published in 2017.¹²⁵ In 2018, the early childhood education: Health and joy from food – meal recommendations for early childhood education and care, were published.¹²⁶ The 2018 published recommendations for families with children: Eating together – food recommendations for families with children, were updated in 2019.¹²⁷ Additionally, Finland published its first nutrition recommendations for upper secondary schools and vocational schools.
- **UK:** England, Scotland, Wales and Northern Ireland have mandatory nutritional standards for school food, which also apply to food provided in schools other than school lunches. These standards apply to most state schools (with the exception of around 4,000 academies established between September 2010 and June 2014, which are exempt) and restrict foods high in fat, salt and sugar, as well as low quality reformed or reconstituted foods.¹²⁸
- **Brazil:** The national school feeding programme mandates a weekly minimum of fruits and vegetables, regulates sodium content and restricts the availability of sweets in school meals. A school food procurement law, approved in 2001, limits the amount of processed foods purchased by schools to 30%, and bans the procurement of drinks with low nutritional value, such as sugary drinks. The law requires schools to buy locally grown or manufactured products, supporting small farmers and stimulating the local economy. Resolution no 38 (16 July 2009) sets food- and nutrition-based standards for the foods available in the national school meal programme (Law 11.947/2009). Article 17 prohibits drinks of low nutritional value (e.g. soda), canned meats, confectionary and processed foods with a sodium and saturated fat content higher than a specified threshold.¹²⁹
- **Costa Rica:** Executive Decree No 36910-MEP-S (2012) of the Costa Rican Ministries of Health and Education sets restrictions on products sold to students in elementary and high schools, including food with high levels of fats, sugars and salt, such as chips, cookies, candy and carbonated sodas. Schools are only permitted to sell food and beverages that meet specific

123 Fundo Nacional de Desenvolvimento da Educacao. Sobre o PNAE. Available from: <http://www.fnade.gov.br/programas/alimentacao-escolar>. 2016.

124 Massri C, Sutherland S, Källestål C, et.al. Impact of the Food-Labeling and Advertising Law Banning Competitive Food and Beverages in Chilean Public Schools, 2014–2016. 2019;109(9):1249-54.

125 National Nutrition Council. Eating and learning together – recommendations for school meals. 2017.

126 National Nutrition Council. HEALTH AND JOY FROM FOOD - meal recommendations for early childhood education and care. 2018.

127 National Institute for Health and Welfare. EATING TOGETHER -food recommendations for families with children. 2019.

128 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

129 Fundo Nacional de Desenvolvimento da Educacao. Sobre o PNAE. Available from: <http://www.fnade.gov.br/programas/alimentacao-escolar>. 2016.

nutritional criteria. The restrictions were upheld by the Constitutional Court in 2012 following a challenge by the food industry.¹³⁰

- **Hungary:** Since 2012, food and beverages subject to the public health product tax may not be sold on school premises or at events organized for school children, including out of school events based on the Ministerial Decree 20/2012 (VIII.31) on the Operation of Public Education Institutions and the of Names of Public Education Institutions. Section 130(2) of the Decree requires the head of the educational institution to consult the school health service prior to entering into agreements with vending machine operators or food vending businesses. The school health service verifies whether the products to be sold meet the nutritional guidelines set by the National Institute of Pharmacy and Nutrition. Products that do not comply are prohibited.¹³¹
- **Uruguay:** In September 2013, the government of Uruguay adopted Law No 19.140 on healthy eating in schools. It mandated the Ministry of Health to develop standards for food available in canteens and kiosks in schools, prohibited advertising for these same foods and restricted the availability of saltshakers. The school food standards were elaborated in March 2014 and aimed to promote foods with natural nutritional value with a minimum degree of processing and to limit the intake of free sugars, saturated fat, trans fat and sodium. Limits are set per 100g of food, 100ml for drinks and also per 50g portion. This was implemented in public schools in 2015.^{132, 133}

PROV2 The government ensures that there are clear, consistent policies in other public sector settings for food service activities (canteens, food at events, fundraising, promotions, vending machines, etc.) to provide and promote healthy food choices.

Definitions and scope

- Public sector settings include: – Government-funded or managed services where the government is responsible for the provision of food, including public hospitals and other in-patient health services (acute and sub-acute, including mental health services), residential care homes, aged and disability care settings, custodial care facilities, prisons and home/community care services – Government-owned, funded or managed services where the general public purchase foods including health services, parks, sporting and leisure facilities, community events etc. – Public sector workplaces.
- Includes private businesses that are under contract by the government to provide food.
- Excludes 'public settings' such as train stations, venues, facilities or events that are not funded or managed by the government (see 'RETAIL4').
- Excludes school and early childhood settings (see 'PROV1').
- Includes policies and nutrition standards to provide and promote healthy food choices or to limit or restrict the provision or promotion of unhealthy food choices.
- Includes the strategic placement of foods and beverages in cabinets, fridges, on shelves or near the cashier.
- Includes the use of signage to highlight healthy options or endorsements (such as traffic lights or a recognised healthy symbol).

130 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

131 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

132 Fundo Nacional de Desenvolvimento da Educacao. Sobre o PNAE. Available from: <http://www.fnede.gov.br/programas/alimentacao-escolar>. 2016.

133 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

- Includes modifying ingredients to make foods and drinks healthier, or changing the menu to offer healthier options.
- Excludes public procurement standards (see 'PROV3').

International best practice examples

- **Latvia:** In 2012, the government set salt levels for all foods served in hospitals and long-term social care institutions. Levels may not exceed 1.25g of salt/100g; fish products may contain up to 1.5g salt/100g.¹³⁴
 - **Ireland:** The HSE Vending Policy 2019 replaces the 2014 Healthier Vending Policy and applies to all vending machines that stock cold soft drinks, confectionery and snacks on HSE premises & premises funded by the HSE. Sugar sweetened beverages will not be stocked in vending machines, 50% of beverages stocked will be still water and the remaining beverages stocked will include non-sugar sweetened beverages e.g. diet drinks, juices, flavoured and sparkling water. Snacks containing more than 200 calories per packet will not be stocked in machines. An exception to this is 3 packets of dried fruits, nuts or seeds (plain and unsalted). Products will be clearly labelled with the number of calories per product related fields.¹³⁵
 - **Bermuda:** In 2008, the Government Vending Machine Policy was implemented in government offices and facilities to ensure access to healthy snacks and beverages for staff. The policy requires that all food and beverages in vending machines on government premises meet specific criteria based on levels of total fat, saturated fat, trans fat, sodium and sugar. Criteria exclude nuts and 100% fruit juices.¹³⁶
 - **New York:** New York City's Food Standards (enacted with Executive Order 122 of 2008) set nutritional standards for all food purchased or served by city agencies, which applies to prisons, hospitals and senior care centres. The Standards include: maximum and minimum levels of nutrients per serving; standards on specific food items (e.g. only no-fat or 1% fat milk); portion size requirements; the requirement that water be offered with food; a prohibition on the deep-frying of foods; and daily calorie and nutrient targets, including population-specific guidelines (e.g. children, seniors).^{137, 138} As of 2015, 11 city agencies are subject to the NYC Food Standards, serving and selling almost 250 million meals a year. The Food Policy Coordinator has the responsibility of ensuring adherence with the Food Standards. Self-reported compliance with the standard is 96%.
 - **Wales:** All foods and drinks supplied/sold from vending machines must be the healthier option within its product range in National Health Service Hospitals.¹³⁹ The government issued a guidance defining what is allowed and not and has liaised with major vending providers to find ways to introduce healthier food options (Health Promoting Hospital Vending Directions and Guide).
-

134 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

135 Health Service Executive. HSE Vending Policy 2019.

136 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

137 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

138 Lederer A, Curtis CJ, Silver LD, et.al. Toward a healthier city: nutrition standards for New York City government. Am J Prev Med 46(4): p. 423-8. 2014.

139 Wales. Health Promoting Hospital Vending Guidance. Available from: <https://gov.wales/sites/default/files/publications/2019-07/directions-to-local-health-boards-in-wales-and-welindre-national-health-service-trust-2012-no-5-guidance.pdf>

PROV3 The government ensures that there are clear, consistent public procurement standards in public sector settings for food service activities to provide and promote healthy food choices.

Definitions and scope

- Includes standards for the public sector which encourage the procurement of healthy foods.
 - Includes standards for the public sector which discourage the procurement of unhealthy foods.
 - Includes public sector settings as defined in PROV 1 and PROV 2.
-

International best practice examples

- **Brazil:** A school food procurement law,¹⁴⁰ approved in 2001, limits the amount of processed foods purchased by schools to 30%, and bans the procurement of drinks with low nutritional value, such as sugary drinks. The law requires schools to buy locally grown or manufactured products, supporting small farmers and stimulating the local economy.
 - **UK:** The UK Government Buying Standard for Food and Catering Services (GBSF of 2014, updated March 2015, sets out standards for the public sector when buying food and catering services. It is supported by the Plan for Public Procurement: Food and Catering Services (2014). The nutrition requirements must be followed by schools, hospitals, care homes, communities and the armed forces. To improve diets, the GBSF sets maximum levels for sugar in cereals and generally for saturated fat and salt, in addition to minimum content of fibre in cereals and fruit in desserts.¹⁴¹
-

PROV4 The Government ensures that there are good support and training systems to help schools and other public sector organisations and their caterers meet the healthy food service policies and guidelines

Definitions and scope

- Includes support for early childhood education services as defined in 'PROV1'.
 - Public sector organisations include settings defined in 'PROV2'.
 - Support and training systems include guidelines, toolkits, templates (e.g. policy/guidelines or contracts), recipes and menu planning tools, expert advice, menu and product assessments, online training modules, cook/caterer/other food service staff information and training workshops or courses.
-

International best practice examples

- **Australia:** The Healthy Eating Advisory Service supports settings such as childcare centres, schools, workplaces, health services, food outlets, parks and sporting centres to provide healthy foods and drinks to the public in line with Victorian Government policies and guidelines. The Healthy Eating Advisory Service is delivered by experienced nutritionists and dieticians at Nutrition Australia Victorian Division. The support includes training cooks, chefs, food service and other key staff, discovering healthier recipes, food ideas and other helpful resources to provide healthier menus and products.¹⁴²
- **Singapore:** The National Workplace Health Promotion Programme, launched in Singapore in 2000, is run by the Health Promotion Board. Both private and public institutions are encouraged to improve the workplace environment by providing tools and grants. Grants are awarded to

140 Ministry of Education. Resolution No 26 of 17 June 2013 (Ministério da Educação, Fundo Nacional de Desenvolvimento da Educação, Resolução No 26 de 17 de junho de 2013). Brazil. 2016.

141 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Restrict food marketing. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/restrict-food-marketing>. 2016.

142 <https://heas.health.vic.gov.au/>

help companies start and sustain health promotion programmes. Tools include a sample Healthy Workplace Nutrition Policy, a sample Healthy Workplace Catering Policy, and a detailed Essential Guide to Workplace Health, setting out ways to transform the workplace into a health-supporting work environment.¹⁴³

PROV5 The Government actively encourages and supports private companies to provide and promote healthy foods and meals in their workplaces.

Definitions and scope

- For the purpose of this indicator, 'private companies' includes for-profit companies and extends to non-government organisations (NGOs) including not-for-profit/charitable organisations, community-controlled organisations, etc.
- Includes healthy catering policies, fundraising, events – Includes support and training systems including guidelines, toolkits, templates (e.g. policy/guidelines or contracts), recipes and menu planning tools, expert advice, menu and product assessments, online training modules, cook/caterer/other food service staff information and training workshops or courses (where relevant to the provision of food in a workplace).
- Excludes the provision or promotion of food to people not employed by that organisation (e.g. visitors or customers).
- Excludes support for organisations to provide staff education on healthy foods.

International best practice examples

- **Ireland:** A Healthy Workplaces Framework has been developed as part of the governments public health Framework, Healthy Ireland – A Framework for improved health and wellbeing: 2013-2025, by the Department of Health and the Department of Business, Enterprise and Innovation.^{144, 145} It was developed following a public consultation with interested stakeholders and aims to enhance existing initiatives to, facilitate the sharing of experience and learning, and also provide the necessary supports and tools for organisations or companies who haven't yet developed their own resources. The Healthy Workplaces Framework is due to be implemented in 2020.

EVIDENCE**Summary**

In het Nationaal Preventieakkoord zijn verschillende ambities, doelstellingen en acties opgenomen om de gezonde keuze in scholen, kinderopvang en andere publieke sector settingen (sport- en schoolkantines, bedrijfsrestaurants, ziekenhuizen en belangrijke vervoersplekken en attractieparken) te promoten (PROV1 en PROV2). Het Voedingscentrum heeft de Richtlijnen Gezondere Kantines ontwikkeld in opdracht van het ministerie van VWS om het aanbod in school, bedrijfs- en sportkantines gezonder te maken. Daarnaast heeft het Voedingscentrum de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen opgesteld, die breder toepasbaar is bij overige eetomgevingen, zoals sportevenementen, dagattractieparken, festivals, of eetomgevingen onderweg, zoals kiosken en tankstations.

143 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Offer healthy foods. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/offer-healthy-foods>. 2016.

144 Department of Health. Healthy Ireland - a framework for improved health and wellbeing 2013-2025. Dublin: Department of Health. 2013.

145 McAvoy H, Bergin, D., Kiernan, R., Keating, T., Consultation on the development of a Healthy Workplaces Framework for Ireland: A report prepared for the Department of Health. Dublin: Institute of Public Health in Ireland.; 2018.

De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen bevat ook een richtlijn voor extra kenmerken, zoals marketingcommunicatie door reclame en sponsoring of het hebben van meerdere uitgiftepunten van eten. Implementatie van de Richtlijnen (Gezondere Kantines en Gezondere Eetomgevingen) door scholen, bedrijven, sportclubs en andere organisaties is vrijwillig. Ook heeft de overheid de Gezonde School en Gezonde Kinderopvang programma's opgesteld om scholen en kinderopvang te ondersteunen in het promoten van een gezonde leefstijl (o.a. gezonde voeding). JOGG (mede gefinancierd door de rijksoverheid) is een publiek-private samenwerking en coördineert het Akkoord Gezonde Voeding op Scholen (vervolg op het Handvest Gezondere Voeding op scholen van het Voedingscentrum) waarmee cateraars, automatenleveranciers, producenten en andere toeleveranciers verantwoordelijkheid nemen voor gezondere voeding op scholen. Het Voedingscentrum vervult verschillende taken binnen dit akkoord (bijvoorbeeld inzet van en monitoring door de Gezonde Schoolkantine brigade).

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat uiterlijk in 2021 de bedrijfsrestaurants bij de rijksoverheid gezond zijn (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum) (PROV3). Er wordt gewerkt aan een plan van aanpak voor het behalen van deze ambitie en in het najaar van 2019 is een pilot uitgevoerd met 10 rijks cateringslocaties.

Er zijn verschillende support- en trainingssystemen opgezet door de overheid om scholen en andere organisaties uit de publieke sector te helpen om aan de gezonde voedingsrichtlijnen te voldoen (PROV4). Voorbeelden zijn de kantinescan en de Gezonde Schoolkantine Brigade van het Voedingscentrum en het Ondersteuningsaanbod Gezonde School en Gezonde Kinderopvang.

De aanpak 'Vitaal Bedrijf' van ondernemingsorganisatie VNO NCW in samenspraak met de ministeries van VWS en Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is een programma dat wil stimuleren dat zoveel mogelijk bedrijven en organisaties integraal en structureel werken aan een gezonde leefstijl van werkenden (o.a. gezonde voeding) (PROV5). De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen van het Voedingscentrum kan organisaties op weg te helpen hun eetomgevingen in stappen gezonder te maken. Verder biedt JOGG een online platform voor werkgevers die actief aan de slag willen met een Gezonde Werkvloer.

Policies to be implemented in schools and early childhood education services to provide and promote healthy food choices (PROV1) and policies to be implemented in other public sector settings to provide and promote healthy food choices (PROV2)

Nationaal Preventieakkoord¹⁴⁶ – scholen en kinderopvang

In het Nationaal Preventieakkoord is de ambitie neergezet om in 2040 een gezonde leefstijl onderdeel te laten zijn van 'het DNA' van het onderwijs. Als doelstelling heeft het Nationaal Preventieakkoord gesteld dat er in 2020 950 gezonde schoolkantines¹⁴⁷ in Nederland zijn (momenteel naar schatting 400). Op dit moment beantwoordt circa 40% van de schoollocaties voor het voortgezet onderwijs en MBO aan de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum.

Het Nationaal Preventieakkoord stelt dat er aanvullend voor kinderen in het onderwijs en de kinderopvang extra aandacht is voor gezonde voeding via respectievelijk de Gezonde School- en de Gezonde Kinderopvang aanpak.

146 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

147 <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl.aspx> (Accessed April 2020).

Verder is afgesproken dat Nederlandse frisdrankproducenten (leden Nederlandse Vereniging Frisdranken Waters, Sappen) stoppen met de verkoop van de traditionele, suikerhoudende frisdranken aan middelbare scholen en dat producenten cateraars van middelbare scholen adviseren om vanaf 1 januari 2019 alleen nog water en laagcalorische en calorievrije frisdranken te verkopen. In de Voortgangsbrief van de Staatssecretaris (Blokhuys) van VWS aan de Tweede Kamer van 13 juni 2019, schrijft de Staatssecretaris dat de frisdrankproducenten per 1 januari 2019 inderdaad gestopt zijn met de verkoop van de traditionele, suikerhoudende frisdranken aan middelbare scholen en cateraars van middelbare scholen adviseren om vanaf 1 januari 2019 alleen nog water en laagcalorische en calorievrije frisdranken te verkopen.¹⁴⁸

Gezonde School

De Gezonde School-aanpak is een programma dat scholen helpt om te werken aan een gezonde leefstijl.¹⁴⁹ Gezonde School is een initiatief van de ministeries van VWS, SZW, Economische Zaken (EZ (hieronder viel ter zijner tijd ook LNV)) en OCW.¹⁵⁰ Landelijke kennis- en onderzoeksinstituten werken hierin samen, ondersteund door branche- en koepelorganisaties. De coördinatie ligt in handen van een programmateam bestaande uit een onafhankelijk Programmamanager, het RIVM, koepelorganisatie van de Gemeentelijke/Gemeenschappelijke Gezondheidsdiensten en Geneeskundige Hulpverleningsorganisaties (GGD GHOR), MBO-raad, Primair Onderwijs (PO)-raad en Voortgezet Onderwijs (VO)-raad. De Gezonde School kent vier pijlers: gezondheidseducatie, fysieke en sociale omgeving, signaleren en beleid. Als een school binnen een gekozen thema alle vier de pijlers van Gezonde School op orde heeft, kan de school een themacertificaat voor dat thema krijgen en daarmee het vignet Gezonde School. Voeding is één van de thema's voor het primair en MBO en voortgezet onderwijs.^{151, 152} Om in aanmerking te komen voor het thema certificaat voeding moet de school aan verschillende criteria voldoen op het gebied van educatie, schoolomgeving, signaleren en beleid.¹⁵³ Met betrekking tot de schoolomgeving, moet een VO en MBO school in het bezit zijn van een Schoolkantine Schaal, waarmee het voldoet aan de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum (minimaal niveau zilver) en moet de school een hygiënische watervoorziening hebben waar leerlingen en personeel water kunnen tappen (buiten een toiletruimte). Criteria waar een PO-school met betrekking tot de schoolomgeving aan moet voldoen zijn bijvoorbeeld het hebben van een hygiënische watervoorziening en het goede voorbeeld geven rond voeding door medewerkers.

Als doel is in het Nationaal Preventieakkoord gesteld dat in 2020 een kwart van alle scholen in het PO, VO en MBO gebruik maakt van (onderdelen van) het Ondersteuningsaanbod van de Gezonde School.¹⁵⁴ Verder is opgenomen dat specifiek voor kinderen met een beperking in het speciaal onderwijs (SO) (op initiatief van Special Heroes Nederland) een effectieve interventie conform het erkenningensysteem van de normen van Loket Gezond Leven voor het programma Gezonde School wordt ontwikkeld. Het doel is om hiermee uiteindelijk in het speciaal onderwijs 160.000 kinderen te bereiken met inzet op een gezonde leefstijl (inclusief de thema's roken en alcoholgebruik), en in totaal 30% van de mensen met een beperking in 2030.

148 Ministerie van VWS (2019). Kamerbrief over voortgang uitvoering Nationaal Preventieakkoord. 13 juni 2019. Kenmerk 1527626-190347-PG. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/06/13/kamerbrief-over-voortgang-uitvoering-nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

149 <https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/wat-is-gezonde-school> (Accessed April 2020).

150 <https://www.gezondeschool.nl/over-ons> (Accessed April 2020).

151 <https://www.gezondeschool.nl/primair-onderwijs/gezondheidsthemas-en-criteria-vignet> (Accessed April 2020).

152 <https://www.gezondeschool.nl/voortgezet-onderwijs/gezondheidsthemas-en-criteria-vignet> (Accessed April 2020).

153 <https://www.gezondeschool.nl/voortgezet-onderwijs/gezondheidsthemas-en-criteria-vignet/werken-aan-voeding> en <https://www.gezondeschool.nl/documenten/criteria-en-vragenlijst-voeding-2> (Accessed April 2020).

154 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018.

Gezonde Kinderopvang¹⁵⁵

De aanpak Gezonde Kinderopvang is een praktische werkwijze, die kinderopvangorganisaties (kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en buitenschoolse opvang) ondersteunt om structureel en integraal bij te dragen aan een goede gezondheid en een gezonde leefstijl van kinderen en aan deskundigheid van medewerkers. De basis van de aanpak Gezonde Kinderopvang bestaat uit vier pijlers: beleid, ontwikkelen, omgeving en signaleren. Een kinderopvangorganisatie die werkt met de aanpak Gezonde Kinderopvang kiest een of meer gezondheidsthema's waarmee ze aan de slag gaat. Voeding is een thema binnen deze aanpak. Met betrekking tot het aanbieden van gezond eten zijn de volgende adviezen geformuleerd:¹⁵⁶

- het is raadzaam dat zowel professionals als ouders zoveel mogelijk producten uit de Schijf van Vijf kiezen en afspraken hierover opnemen in voedingsbeleid.
- Vaste en rustige eetmomenten aan te houden.
- Als pedagogisch medewerker zelf het gezonde voorbeeld te geven en kinderen stimuleren tot gezond eetgedrag.
- Met collega's en ouders te bespreken hoe om te gaan met traktaties en feestjes.

Binnen de aanpak wordt scholing (Scholing Gezonde Start) aangeboden die pedagogisch medewerkers opleidt tot coach Gezonde Kinderopvang. Deze scholing is ontwikkeld door verschillende partijen waaronder het Voedingscentrum en het RIVM.¹⁵⁷ In het Nationaal Preventieakkoord is als doelstelling met betrekking tot Gezonde Kinderopvang opgenomen dat in 2020 in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind is op de Gezonde Kinderopvang, op gezondheidsthema's als voeding, sport en bewegen, buiten spelen en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Verder is aangegeven dat ouders een workshop kunnen volgen over voeding via de kinderopvang. Het Voedingscentrum heeft hiervoor de ouderworkshops Smakelijke Eters en Eetplezier & Beweegkriebels ontwikkeld.

Akkoord Gezonde voeding op scholen¹⁵⁸

Het Akkoord Gezonde Voeding op Scholen¹⁵⁹ wordt gecoördineerd door JOGG. De voorloper van dit akkoord is het zogeheten Handvest Gezonder Voedingsaanbod op Scholen¹⁶⁰ en was een initiatief van het Voedingscentrum, wat later is overgegaan naar JOGG. Met dit akkoord nemen cateraars, automatenleveranciers, producenten en andere toeleveranciers de verantwoordelijkheid voor gezondere voeding op scholen. Het richt zich op alle individuele scholen in het voortgezet- en middelbaar beroepsonderwijs. Ondertekenaars hebben zich gecommitteerd om te voldoen voor de scholen die zij bedienen aan minimaal het niveau 'Zilver' volgens de Richtlijnen Gezondere Kantines van het Voedingscentrum. De ambitie van iedere ondertekenaar is om in 2020 op 25% van de scholen die zij bedienen het niveau 'Goud' gerealiseerd te hebben. Het Voedingscentrum vervult verschillende taken binnen het akkoord:

155 <https://www.gezondekinderopvang.nl/gezonde-kinderopvang/wat-gezonde-kinderopvang> (Accessed April 2020).

156 <https://www.gezondekinderopvang.nl/themas-0-4-jaar/voeding> en <https://www.gezondekinderopvang.nl/themas-a4-12-jaar/voeding> (Accessed April 2020).

157 Voedingscentrum. Scholing een Gezonde Start. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezond-op-school/MBO/lesmaterialen/Module-Pedagogiek.aspx> (Accessed April 2020).

158 Jongeren op Gezond Gewicht. Akkoord Gezonde Voeding op Scholen. <https://jongerenopgezondgewicht.nl/initiatieven/akkoord-gezonde-voeding-op-scholen> (Accessed April 2020).

159 Jongeren op Gezond Gewicht. Akkoord Gezonde Voeding op Scholen 2016-2020. <https://jongerenopgezondgewicht.nl/userfiles/Gezonde%20Omgeving/Akkoord%20Gezonde%20Voeding%20op%20Scholen%2020162020..pdf> (Accessed April 2020).

160 Voedingscentrum. Handvest 'Gezonder Voedingsaanbod op Scholen' 2011-2015. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/de-gezonde-kantine/Documents/Gezonde%20schoolkantine/Netwerken/Handvest%20Gezonder%20voedingsaanbod%20op%20scholen.pdf> (Accessed April 2020).

- beantwoording van vragen over (gezonde) assortimenten en de implementatie van de Richtlijnen Gezondere Kantines, passend binnen zijn capaciteit.
- Via de Gezonde Schoolkantine Brigade de ondertekenaars onder de aandacht brengen bij scholen.
- Ondertekenaars op de hoogte brengen wanneer de Brigade een school bezoekt die gecaterd wordt door een ondertekenaar uit de 1e schil. Bij goedvinden van de school, kan de ondertekenaar aansluiten bij dit bezoek.
- Ondertekenaars te noemen op www.voedingscentrum.nl/gezondeschoolkantine.
- Ondertekenaars op de hoogte te stellen van communicatie over De Gezonde Schoolkantine richting de scholen (brieven, nieuwsberichten en dergelijke).
- Goede voorbeelden en successen van de ondertekenaars bij scholen benoemen.
- Monitoren van het akkoord op verzoek van het ministerie van VWS.

JOGG wordt gefinancierd middels bijdragen van JOGG-gemeenten (€ 5.000 voor kleine gemeenten € 10.000 voor grote gemeenten), platformpartners (€ 5.000 per partner), bedrijfspartners (€ 50.000 per partner) en de rijksoverheid instellingssubsidie.¹⁶¹

Richtlijnen Gezondere Kantines Voedingscentrum

Het Voedingscentrum heeft richtlijnen opgesteld om school-, bedrijfs- en sportkantines gezonder te maken: de Richtlijnen Gezondere Kantines.¹⁶² In de Richtlijnen Gezondere Kantines wordt op twee manieren naar het kantineaanbod gekeken: op productniveau en op niveau van het totale aanbod en uitstraling van de kantine. In de richtlijnen zijn drie niveaus gedefinieerd: brons, zilver en goud. Deze hebben in toenemende mate een gezonder aanbod en uitstraling.¹⁶³

- Bronzen kantine: een betere keuze mogelijk maken
De eerste verbeterstap in de kantine is het aanbieden van de betere keuze door deze toe te voegen aan het bestaande assortiment. Binnen elke aangeboden productgroep wordt minstens één betere optie zichtbaar aangeboden. Voorbeelden van productgroepen zijn brood, zoete snacks, hartige snacks en dranken. Zorg dan bijvoorbeeld in deze productgroepen voor de aanwezigheid van volkorenbrood, koek met weinig calorieën, popcorn en water.
- Zilveren kantine: verleiden tot de betere keuze
In de zilveren kantine wordt in ieder geval groente of fruit aangeboden en is het zichtbare aandeel gezondere producten in de ruime meerderheid met producten zoals gezonde broodjes, halfvolle zuivel en fruit. Er is nog ruimte voor uitzonderingsproducten. De aankleding van de kantine verleidt tot een betere keuze. Kwantitatief betekent dit: de kantine straalt in meerderheid gezond uit en minimaal 60% van het zichtbare aanbod bestaat uit betere keuzes.
- Gouden kantine: betere keuze spreekt voor zich
In de gouden kantine worden mensen vrijwel automatisch gestimuleerd om de betere keuze te maken, door het aanbod en de aankleding. Het overgrote deel van de zichtbare producten is een betere keuze, en er wordt zowel groente als fruit aangeboden. Gezond kiezen is

¹⁶¹ <https://jongerenopgezondgewicht.nl/over-jogg> (Accessed April 2020).

¹⁶² Voedingscentrum. Richtlijnen Gezondere Kantines. Factsheet. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/de-gezonde-kantine/Documents/Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines/Factsheet%20Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines.pdf> en <https://mobiel.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Pers/Factsheets/English/Fact%20sheet%20Guidelines%20for%20Healthier%20Canteens.pdf> (Accessed April 2020).

¹⁶³ Voedingscentrum. Richtlijnen Gezondere Kantines. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/productaanbod-en-levensmiddelendatabank/horeca-catering-en-kantines/richtlijnen-gezondere-kantines.aspx> (Accessed April 2020) en Maak je Schoolkantine klaar voor 2020. Richtlijnen Gezondere Kantines. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/de-gezonde-kantine/Documents/Brochure%20Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines%202019.pdf> (Accessed April 2020).

vanzelfsprekend. Kwantitatief betekent dit: de kantine straalt in zijn geheel gezondheid uit en minimaal 80% van het zichtbare aanbod bestaat uit betere keuzes.

In een ideale kantine/bedrijfsrestaurant zijn volgens het Voedingscentrum alleen producten uit de Schijf van Vijf te krijgen, zoals volkorenbroodjes met gezond beleg, halfvolle melk, fruit en (snack)-groente. Snoep, snacks, frisdranken en sappen zijn niet te verkrijgen.

Richtlijn Gezondere Eetomgevingen- Voedingscentrum¹⁶⁴

Het Voedingscentrum heeft de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen opgesteld om organisaties op weg te helpen hun eetomgevingen in stappen gezonder te maken. De Richtlijn bestaat uit de onderdelen: aanbod (beschikbaarheid en aandeel van gezonde producten), presentatie- en verkoop-technieken, vier modules (automaten, alcoholhoudende dranken, marketingcommunicatie en vier of meer uitgiftepunten of locaties in één eetomgeving). Op deze onderdelen kunnen organisaties het niveau brons, zilver of goud halen. Voor aanbod geldt bijvoorbeeld dat: op het bronzen niveau wordt tenminste één gezondere keuze per productgroep aangeboden, op het zilveren niveau bestaat minimaal 60% van het aanbod uit gezondere keuzes en wordt groente en fruit aangeboden, en op het gouden niveau bestaat minimaal 80% uit gezondere keuzes en wordt groente en fruit aangeboden. Het vastleggen van ambities in beleid en/of een contract is een randvoorwaarde.

Nationaal Preventieakkoord- andere publieke settings

In het Nationaal Preventieakkoord is de ambitie opgenomen dat in sport- en schoolkantes, bedrijfsrestaurants, ziekenhuizen en op belangrijke vervoersplekken en attractieparken makkelijker gekozen moet kunnen worden voor gezonde voeding. Doelstellingen die bij deze ambitie geformuleerd zijn, betreffen:

- in 2020 zijn er 2500 sportverenigingen aan de slag met een gezonder aanbod in sportkantes.
- er komt extra aandacht voor een gezonde sportomgeving (gezonder aanbod van eten en drinken en een gezondere sportsponsoring).
- sluiten van een convenant gezonde sportevenementen (deze is inmiddels gesloten).
- uiterlijk in 2021 zijn de bedrijfsrestaurants bij de rijksoverheid gezond (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum).
- De Nederlandse Attractieparken zullen inzetten op een gezonder en bewuster voedingsaanbod in 2020 en verder.
- samen met relevante partijen werken aan een gezonder voedingsaanbod in en rond snelwegen en openbaar vervoer. Het Voedingscentrum heeft in 2019 een quick-scan gemaakt van de huidige situatie van het aanbod van tankstations en de totstandkoming daarvan. Het Voedingscentrum geeft aan dat veel verbetering mogelijk is en heeft het rapport met de branche besproken. Het ministerie van VWS heeft de leiding in de vervolgstappen, het Voedingscentrum adviseert hierbij. Onder andere wordt gekeken wat leveranciers en werkgevers- en werknemersorganisaties kunnen bijdragen.

Voedingsaanbod in ziekenhuizen

Daarnaast is de ambitie in het Nationaal Preventieakkoord opgenomen om het voedingsaanbod in ziekenhuizen gezonder te maken. De geformuleerde doelstelling bij deze ambitie betreft dat in 2025 in 50% van de ziekenhuizen het voedingsaanbod gezond is, en uiterlijk in 2030 is het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond. Daarnaast wordt ingezet op een gezonder voedingsaanbod in andere typen zorginstellingen. In de voortgangsbrief van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer (december 2019) geeft de staatssecretaris aan dat op 15 oktober 2019 de Alliantie Voeding

¹⁶⁴ Voedingscentrum. De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezondere-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx> (Accessed April 2020).

in de Zorg een expert meeting over gezonde voeding in ziekenhuizen heeft georganiseerd. Met deze input wordt een implementatieplan gemaakt om te komen tot een gezonder voedingsaanbod in ziekenhuizen, voor patiënten, medewerkers en bezoekers. Dit implementatieplan komt in de voortgangsrapportage van het RIVM aan bod (publicatie verwacht in juni 2020). De eerste expert meetings zijn geweest om kennis te delen.

Public Procurement standards in public sector settings to provide and promote healthy food choices (PROV3)

Nationaal Preventieakkoord

Uiterlijk in 2021 zijn de bedrijfsrestaurants bij de rijksoverheid gezond (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum). Bij de aanbesteding worden de criteria van het Voedingscentrum als uitgangspunt genomen. De eventuele criteria van een mogelijk nieuw, breed gedragen voedselkeuzelogo zullen ook meegenomen worden bij het gezonder maken van het aanbod in de bedrijfsrestaurants. Om deze ambitie waar te maken is in het najaar van 2019 een pilot gehouden met 10 rijks cateringlocaties en wordt op het moment van schrijven van dit document een plan van aanpak voor het behalen van deze ambitie geschreven. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) stimuleert gemeenten om het voedingsaanbod in gemeentehuizen gezond(er) te krijgen. De VNG is hiermee bezig door onder andere de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen van het Voedingscentrum naar gemeenten te communiceren. De voortgang van deze activiteit wordt gemonitord door het RIVM en besproken tijdens de overleggen van de tafel Overgewicht met alle betrokken partijen/ondertekenaars.

Richtlijnen Gezondere Kantines Voedingscentrum

Het Voedingscentrum heeft richtlijnen opgesteld om school-, bedrijfs- en sportkantines gezonder te maken: de Richtlijnen Gezondere Kantines.¹⁶⁵ In de richtlijnen wordt niks gezegd over de aanbesteding/inkoop van gezonde en ongezonde producten, dat is aan de organisaties zelf. De Richtlijnen Gezondere Kantines richten zich op de verhouding Schijf/niet-Schijf van Vijf producten wanneer die wordt aangeboden aan de klant/gast/leerling.

Support and training systems to help schools and other public sector organisations and their caterers meet the healthy food service policies and guidelines (PROV4)

Kantinescan¹⁶⁶

Zoals hierboven vermeld, heeft het Voedingscentrum richtlijnen opgesteld om school-, bedrijfs- en sportkantines gezonder te maken: de Richtlijnen Gezondere Kantines.¹⁶⁷ Scholen, bedrijven en sportvereniging kunnen de kantinescan doen, een tool ontwikkeld door het Voedingscentrum met betrokken partijen zoals cateraars, om te evalueren op welk niveau de kantine is. In deze tool wordt

165 Voedingscentrum. Richtlijnen Gezondere Kantines. Factsheet. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/de-gezonde-kantine/Documents/Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines/Factsheet%20Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines.pdf>. <https://mobiel.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Pers/Factsheets/English/Fact%20sheet%20Guidelines%20for%20Healthier%20Canteens.pdf> (Accessed April 2020).

166 Voedingscentrum, Kantinescan. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl/stap-voor-stap/kantinescan.aspx> en <https://kantinescan.voedingscentrum.nl/> (Accessed April 2020).

167 Voedingscentrum. Richtlijnen Gezondere Kantines. Factsheet. <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/de-gezonde-kantine/Documents/Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines/Factsheet%20Richtlijnen%20Gezondere%20Kantines.pdf> en <https://mobiel.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Pers/Factsheets/English/Fact%20sheet%20Guidelines%20for%20Healthier%20Canteens.pdf> (Accessed April 2020).

het aanbod van de kantine ingevoerd en wordt bekeken in hoeverre de uitstraling van de kantine gezond is.

Schoolkantine Brigade¹⁶⁸

Scholen, kantinebeheerders, Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD)'en en marktpartijen kunnen een beroep doen op de Schoolkantine Brigade van het Voedingscentrum voor ondersteuning om kantines op scholen gezonder in te richten. De Schoolkantine Brigade komt gratis en vrijblijvend langs op school voor een advies op maat.

Ondersteuningsaanbod Gezonde School 2019-2020¹⁶⁹

Het Ondersteuningsaanbod Gezonde School geeft scholen een steuntje in de rug om te werken aan Gezonde School. Voor het schooljaar 2019-2020 konden 550 schoollocaties uit het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en MBO ondersteuningsaanbod aanvragen. De ondersteuning bestaat uit een financiële bijdrage (€ 3.000,- per school), scholing en begeleiding en advies van een Gezonde School-adviseur van de GGD (maximaal 10 uur). De ministeries van VWS, OCW en LNV maken dit Ondersteuningsaanbod financieel mogelijk. Het ministerie van LNV stelt financiële middelen beschikbaar om het thema Voeding te ondersteunen. De helft van het totale budget voor ondersteuning is gericht op het thema Voeding. De uitvoering is belegd bij het programma Gezonde School, bestaande uit: GGD GHOR Nederland, PO-Raad, VO-Raad, MBO-Raad en het RIVM.

De school kan het geldbedrag inzetten om de taakuren te vergoeden van een eigen medewerker van de school die is aangesteld als Gezonde School-coördinator en/of voor de inzet van Gezonde School-activiteiten of de aanvraag van een vignet Gezonde School.

Ondersteuning Gezonde Kinderopvang

Om Gezonde Kinderopvang te ondersteunen stelt de overheid via de website gezondekinderopvang.nl kennis, tips en praktische materialen beschikbaar.¹⁷⁰ Voorbeelden hiervan zijn het 'Stappenplan werken aan Gezonde Kinderopvang', de test 'Hoe gezond is jouw kinderopvang?' en 'Tips en Tools Gezonde Kinderopvang'. Deze website wordt beheerd door het RIVM.

Daarnaast wordt de scholing 'Gezonde start' aangeboden aan pedagogische medewerkers en gastouders, zodat zij weten hoe ze een gezonde, actieve en veilige omgeving kunnen bieden en ouders hierbij kunnen betrekken.¹⁷¹ Bij de scholing hoort een train-de-trainercursus, die een stafmedewerker uit de kinderopvangorganisatie opleidt tot coach Gezonde Kinderopvang. De coach wordt het aanspreekpunt voor gezonde leefstijl binnen de organisatie en schoolt de eigen collega's structureel in Een Gezonde Start. Kenniscentrum Sport & Bewegen, Nederlands Jeugdinstituut, Pharos, RIVM, TNO, VeiligheidNL en Voedingscentrum ontwikkelden de scholing. Huis voor Beweging verzorgt de train-de-trainercursus samen met de kennisinstituten. Het Nationaal Preventieakkoord heeft als doelstelling opgenomen dat in 2020 in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind is op de Gezonde Kinderopvang, op gezondheidsthema's als voeding, sport en bewegen, buiten spelen en sociaal-emotionele ontwikkeling.

Team: Fit- Gezondere Sportkantine¹⁷²

Team: Fit is een initiatief van JOGG en is een programma waarmee sportclubs in een paar eenvoudige stappen hun aanbod gezonder kunnen maken, zonder daar omzet voor in te leveren. Alle type

168 <https://gezondeschoolkantine.voedingscentrum.nl/nl/contact.aspx> (Accessed April 2020).

169 <https://www.gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/ondersteuningsaanbod> (Accessed April 2020).

170 <https://www.gezondekinderopvang.nl/gezonde-kinderopvang/toolkit> (Accessed April 2020).

171 <https://www.gezondekinderopvang.nl/scholing/gezonde-start> (Accessed April 2020).

172 <https://jongerenopgezondgewicht.nl/initiatieven/teamfit-gezondere-sportkantine> (Accessed April 2020).

sportclubs kunnen zich aanmelden bij Team:Fit en krijgen dan bezoek van een Team:Fit Coach. Die bekijkt samen met de club wat er in het aanbod kan veranderen, en wat goed zal aanslaan bij de bezoekers.

Encouraging and supporting private companies to provide and promote healthy foods and meals in their workplaces (PROV5)

Nationaal Preventieakkoord

Het Nationaal Preventieakkoord geeft ook aandacht aan andere onderwerpen die raken aan de ambities uit het akkoord maar breder zijn dan de drie thema's uit de deelakkoorden (Roken, Overgewicht, Problematisch Alcoholgebruik). Deze onderwerpen zijn opgenomen in de Agenda voor de toekomst en bespreekt de Staatssecretaris met de Klankbordgroep Preventie onder leiding van de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad (SER). In het kader van deze Agenda voor de Toekomst wordt in gesprekken met het bedrijfsleven gesproken over de mogelijkheid om gezondheid op het werk meer te stimuleren. Samen met VNO-NCW/MKB-Nederland en het ministerie van SZW wordt, vergelijkbaar met de aanpak van de Gezonde School, de opzet van een 'aanpak Vitaal Bedrijf' verkend. Hierover is ook gesproken met werknemersorganisaties. Het plan van aanpak Vitaal Bedrijf is in februari 2020 gepresenteerd aan en goedgekeurd door de ministeries van VWS en SZW die financieel bijdragen.

Het doel van het programma is om zoveel mogelijk bedrijven en organisaties onder de noemer 'Vitaal Bedrijf' integraal en structureel te laten werken aan een gezonde leefstijl van werkenden om daarmee gezondheidswinst te bereiken. Bedrijven en organisaties worden gestimuleerd met verschillende thema's aan de slag te gaan waaronder Voeding. Voor dit thema is het Voedingscentrum de kennispartner. Het Voedingscentrum zal bijdragen door middel van de Richtlijnen en implementatie daarvan.

Richtlijn Gezondere Eetomgevingen- Voedingscentrum¹⁷³

De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen van het Voedingscentrum kan organisaties op weg te helpen hun eetomgevingen in stappen gezonder te maken. De Richtlijn bestaat uit de onderdelen: aanbod (beschikbaarheid en aandeel van gezonde producten), presentatie- en verkooptechnieken, vier modules (automaten, alcoholhoudende dranken, marketingcommunicatie en vier of meer uitgiftepunten of locaties in één eetomgeving). Op deze onderdelen kunnen organisaties het niveau brons, zilver of goud halen. Voor aanbod geldt bijvoorbeeld dat: op het bronzen niveau wordt tenminste één gezondere keuze per productgroep aangeboden, op het zilveren niveau bestaat minimaal 60% van het aanbod uit gezondere keuzes en wordt groente en fruit aangeboden, en op het gouden niveau bestaat minimaal 80% uit gezondere keuzes en wordt groente en fruit aangeboden. Het vastleggen van ambities in beleid en/of een contract is een randvoorwaarde.

Gezonde Werkvloer¹⁷⁴

Voor werkgevers die actief aan de slag willen met een Gezonde Werkvloer biedt JOGG in samenwerking met bedrijfspartners Holland Fit en Zilveren Kruis een bijzonder platform: www.gezondewerkvloer.nl. Dit platform biedt gratis tools om vitaliteit op de werkvloer te stimuleren zoals tips rondom gezonde voeding of online sportcoaching. Met het platform wordt het bedrijfsleven nog meer betrokken bij de JOGG-aanpak en worden ouders via de werkvloer bereikt.

173 Voedingscentrum. De Richtlijn Gezondere Eetomgevingen. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/gezondere-eetomgeving/de-richtlijn-gezondere-eetomgevingen.aspx> (Accessed April 2020).

174 <https://jongerenopgezondgewicht.nl/initiatieven/gezonde-werkvloer> (Accessed April 2020).

DOMAIN 6 – FOOD IN RETAIL

The government has the power to implement policies and programs to support the availability of healthy foods and limit the availability of unhealthy foods in communities (outlet density and locations) and in-store (product placement).

RETAIL1 Zoning laws and policies are implemented to place limits on the density or placement of quick serve restaurants or other outlets selling mainly unhealthy foods in communities and/or access to these outlets (e.g. opening hours).

Definitions and scope

- Includes the consideration of public health in State/Territory Planning Acts that guide the policies, priorities and objectives to be implemented at the local government level through their planning schemes.
 - Includes the consideration of public health in State/Territory subordinate planning instruments and policies.
 - Includes a State/Territory guideline that sets the policy objective of considering public health when reviewing and approving fast food planning applications.
 - Includes limitations to access of unhealthy food outlets (i.e. opening hours)
- Excludes laws, policies or actions of local governments.
-

International best practice examples

- **South Korea:** In 2010 the Special Act on Children's Dietary Life Safety Management established the creation of 'Green Food Zones' around schools, banning the sale of foods (fast food and soda) deemed unhealthy by the Food and Drug Administration of Korea within 200 metres of schools. In 2016, Green Food Zones existed at over 10000 schools.¹⁷⁵
 - **UK:** Around 15 local authorities have developed "supplementary planning documents" on the development of hot food takeaways. The policies typically exclude hot food takeaways from a 400m zone around the target location. All policies include secondary schools, some policies also include primary schools, parks and youth centres.¹⁷⁶
 - **Detroit USA:** In Detroit, the zoning code prohibits the building of fast food restaurants within 500 ft. of all elementary, junior and senior high schools.¹⁷⁷
-

RETAIL2 Zoning laws and policies are implemented to encourage the availability of outlets selling fresh fruit and vegetables and/or access to these outlets (e.g. opening hours, frequency i.e. for markets).

Definitions and scope

- Outlets include supermarkets, produce markets, farmers' markets, greengrocers, food cooperatives.
- Includes fixed or mobile outlets.

175 Bae SG, Kim, JY, Kim, KY et.al. Changes in dietary behavior among adolescents and their association with government nutrition policies in Korea, 2005-2009. J Prev Med Public Health, 45(1): p. 47-59. 2012.

176 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

177 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

- Excludes community gardens, edible urban or backyard gardens (usually regulated by local governments).
- Includes policies that support local governments to reduce license or permit requirements or fees to encourage the establishment of such outlets.
- Includes State/Territory policies to streamline and standardise planning approval processes or reduce regulatory burdens for these outlets.
- Includes actions to improve access to healthy food outlets (i.e. opening hours; frequency i.e. for markets).
- Includes the provision of financial grants or subsidies to outlets.

International best practice examples

- **USA:** February 2014 the US Congress formally established the Healthy Food Financing Initiative (following a three-year pilot) which provides grants to states to provide financial and/or other types of assistance to attract healthier retail outlets to underserved areas. The pilot distributed over 140 million USD in grants to states to provide financial and other types of assistance to attract healthier retail outlets in underserved areas. To date, 23 US states have implemented financing initiatives.¹⁷⁸
- **New York City (USA):** The 'Green Cart Permit' was developed with reduced restrictions on zoning requirements to increase the availability of fresh fruits and vegetables in designated, underserved neighbourhoods. In 2008 New York City made 1000 licenses for green carts available to street vendors who exclusively sell fresh fruit and vegetables in neighbourhoods with limited access to healthy foods. In addition, in 2009, New York City established the food retail expansion to support the health program of New York City (FRESH). Under the programme, financial and zoning incentives are offered to promote neighbourhood grocery stores offering fresh meat, fruit and vegetables in under-served communities. The financial benefits consist of an exemption or reduction of certain taxes. The zoning incentives consist of providing additional floor area in mixed buildings, reducing the amount of required parking, and permitting larger grocery stores in light manufacturing districts.¹⁷⁹

RETAIL3 The Government ensures existing support systems are in place to encourage food stores to promote the in-store availability of healthy foods and to limit the in-store availability of unhealthy foods.

Definitions and scope

- Food stores include supermarkets, convenience stores (including 'general stores' or 'milk bars'), greengrocers and other speciality food retail outlets.
- Support systems include guidelines, resources or expert support.
- Includes all settings with food retail stores, including but not exclusive to; train stations, venues, facilities or events frequented by the public etc.
- Excludes settings owned or managed by the government (see 'PROV2' and 'PROV4').
- Includes the strategic placement of foods and beverages in cabinets, fridges, on shelves or near the cashier – Includes the use of signage to highlight healthy options or endorsements (such as

178 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

179 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

traffic lights or a recognised healthy symbol).

- Includes offering healthier food and drink products, or changing the menu or store layout to offer more healthy options.
- Includes decreasing the offer of unhealthy food and drink products.
- Excludes reformulation and labelling in relation to nutrients of concern (COMP1; LABEL4).

International best practice examples

- **USA:** The Special Supplemental Nutrition Program for Women, Infants, and Children (WIC) requires WIC authorised stores to stock certain healthier products (e.g. wholegrain bread).¹⁸⁰

RETAIL4 The government ensures existing support systems are in place to encourage the promotion and availability of healthy foods in food service outlets and to discourage the promotion and availability of unhealthy foods in food service outlets.

Definitions and scope

- Food service outlets include for-profit quick service restaurants, eat-in or take-away restaurants, pubs, clubs.
- Support systems include guidelines, resources or expert support.
- Includes settings such as train stations, venues, facilities or events frequented by the public.
- Excludes settings owned or managed by the government (see 'PROV2' and 'PROV4').
- Includes the strategic placement of foods and beverages in cabinets, fridges, on shelves or near the cashier.
- Includes the use of signage to highlight healthy options or endorsements (such as traffic lights or a recognised healthy symbol).
- Includes modifying ingredients to make foods and drinks more healthy, or changing the menu to offer more healthy options.
- Excludes reformulation and labelling in relation to nutrients of concern (COMP2; LABEL4).

International best practice examples

- **USA:** In December 2011, San Francisco implemented the Health Food Incentives Ordinance which bans restaurants, including takeaway restaurants, to give away toys and other free incentive items with children's meals unless the meals meet nutritional standards as set out in the Ordinance: meals must not contain more than 600 calories and include a min amount of fruits and vegetables. It also applies to drinks with excessive calories, fat, excessive sugars, added non-nutritive sweeteners or caffeine.¹⁸¹
- **France:** Since January 2017 France has banned unlimited offers of sweetened beverages for free or at a fixed price in public restaurants and other facilities accommodating or receiving children under the age of 18. Sweetened beverages are defined as any drink sweetened with sugar or artificial (caloric and non-caloric) sweeteners, including flavoured carbonated and still beverages, fruit syrups, sport and energy drinks, fruit and vegetable nectars, fruit- and vegetable-based drinks, as well as water- milk- or cereal based beverages.¹⁸²
- **Los Angeles, USA:** In September 2013, the Los Angeles County Department of Public Health launched Choose Health LA Restaurants in partnership with local restaurants to promote

180 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Use economic tools. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/use-economic-tools>. 2016.

181 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Restrict food marketing. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/restrict-food-marketing>. 2016.

182 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Set retail environment incentives. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/set-retail-environment-incentives>. 2016.

healthier meal choices.¹⁸³ Restaurants must apply to become a partner. Participating restaurants offer customers smaller portion size options (in addition to existing items on the menu), healthier meals for children that include vegetables and fruit, healthy beverages, non-fried food and free chilled water. Participating restaurants are recognised as Public Health partners in promoting healthier communities.

EVIDENCE

Summary

Er is op dit moment geen wet- of regelgeving die de vestiging van quick service (fastfood) restaurants of andere verkooppunten die vooral ongezond voedsel verkopen verbiedt/inperkt (RETAIL1) of de beschikbaarheid van aanbieders van groenten en fruit aanmoedigt (RETAIL2). Mogelijk kunnen gezondheid en de dichtheid van voedselaanbieders in een gebied deel uitmaken van omgevingsvisies en -plannen die gemeenten opstellen in het kader van de Omgevingswet (wanneer die van kracht gaat vanaf 2021). In de Omgevingswet is het beschermen van de gezondheid expliciet als belang opgenomen, de dichtheid van voedselaanbieders is niet expliciet opgenomen.

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat supermarkten, horeca en catering zullen streven naar een jaarlijkse consumptiegroei van producten uit de Schijf van Vijf (RETAIL3 en RETAIL4). Supermarkten kijken samen met het ministerie van VWS naar uitbreidingsmogelijkheden om consumenten te verleiden meer producten uit de Schijf van Vijf te kopen. Voor de ondersteuning van supermarkten is er een specifieke trainingsmodule die jaarlijks 750 medewerkers van de versafdelingen in de supermarkten schoolt op gezonde voeding (RETAIL3). Er wordt een vernieuwde trainingsmodule opgezet in samenwerking met het Voedingscentrum, zodat versmedewerkers vragen van winkelende consumenten kunnen beantwoorden over het lezen van etiketten, welke producten in de Schijf van Vijf zitten, over de hoeveelheid vet/zout/suiker/vezels in producten, en over voedselverspilling, dierenwelzijn en de invloed van voedsel op het milieu. In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat binnen het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF – mede gefinancierd LNV) versnellingsplannen worden afgesproken tussen het CBL, Venecia en het GroentenFruitHuis – om samen met de overheid tot een structurele jaarlijkse toename van de consumptie van groenten en fruit via de diverse afzetkanalen te komen (RETAIL3 en RETAIL4). In de voortgangsbrief (juni 2019) over het Preventieakkoord is aangegeven dat voor de horeca inspiratiefilmpjes zijn gelanceerd (ontwikkeld door Dutch Cuisine en NAGF in samenwerking met Gastronomixs) om aantrekkelijk aanbod van (seizoens)groenten te vergroten en dat cateringbedrijven nudgingtechnieken toepassen (RETAIL4).

Zoning laws and policies to place limits on the density or placement of quick service restaurants or other outlets selling mainly unhealthy foods (RETAIL1) or to encourage the availability of outlets selling fruits and vegetables (RETAIL2)

Wet Publieke Gezondheid

De Wet Publieke Gezondheid ¹⁸⁴ biedt een kader voor de samenwerking tussen rijksoverheid en gemeenten in de publieke gezondheidszorg. Artikel 16 van deze wet schrijft voor dat het college

183 Los Angeles County Department of Public Health. Restaurants Across Los Angeles County 'Choose Health': Modifying Menus and Agreeing to Promote Healthy Foods. Available from: http://publichealth.lacounty.gov/chronic/docs/CTG_CHLA_Restaurants.pdf.

184 Wet Publieke Gezondheid. Geldend van 01-07-2019 t/m 18-03-2020. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024705/2019-07-01> (Accessed April 2020).

van burgemeesters en wethouders advies dient te vragen aan de gemeentelijke gezondheidsdienst voordat besluiten worden genomen die belangrijke gevolgen kunnen hebben voor de publieke gezondheidszorg. Een besluit dat betrekking heeft op het voorkomen van een ongezonde voedselomgeving zou als een dergelijk besluit kunnen worden gezien, maar staat niet expliciet geformuleerd.

Omgevingswet

Daarnaast heeft op 1 juli 2015 een ruime meerderheid van de Tweede Kamer ingestemd met de Omgevingswet en begin 2016 stemde ook de Eerste Kamer in met het wetsvoorstel. De wet treedt naar verwachting in 2021 in werking.¹⁸⁵ Het beschermen van de gezondheid is nadrukkelijk een belang genoemd in de Omgevingswet (zie Artikel 2.1 uitoefening taken en bevoegdheden).¹⁸⁶ De wet verplicht gemeenten om een omgevingsvisie (artikel 3.1, 3.2 en 3.3) en een omgevingsplan (artikel 2.4) op te stellen. Mogelijk kunnen gezondheid en de dichtheid van voedselaanbieders in een gebied daar uitdrukkelijk deel van uitmaken, al is dit niet expliciet opgenomen. De juridische uitwerking hiervan is nog onbekend, deze kan pas worden ingevuld wanneer de Omgevingswet van kracht is.

Het RIVM heeft een stappenplan voor gemeenten opgesteld om gezondheid via de Omgevingswet op de agenda te krijgen.¹⁸⁷ Globale stappen hierin zijn bijvoorbeeld het starten van een kernteam 'Gezondheid en de Omgevingswet', 'de urgentie van een gezonde leefomgeving zichtbaar maken' en 'gezondheid agenderen'.

Leerkring Gezondheid en Ruimte

Gezond in... (een stimuleringsprogramma van Platform31 en Pharos) en het RIVM zijn de leerkring gezondheid en ruimte gestart met als doel gezondheid te stimuleren en de verschillen in gezondheidskansen terug te dringen door ruimtelijk anders te handelen.¹⁸⁸ De leerkring geeft aan dat de nieuwe Omgevingswet gezondheid prominent op de ruimtelijke agenda zet en dat dit hét moment is om met gezondheid aan de slag te gaan. In de periode 2016-2017 vond samen met 14 gemeenten de eerste leerkring plaats.

Deze leerkring heeft drie strategieën geïdentificeerd om gezondheid een plek te geven in ruimtelijk beleid: stel gezondheid centraal, plaats één thema (bijvoorbeeld overgewicht) voorop en koppel gezondheid mee met ruimtelijke aanpakken.¹⁸⁹ Over de drie strategieën en voorbeelden daarvan uit grote en kleine gemeenten is meer te lezen in het Inspiratie- en werkboek Gezondheid en Ruimte.¹⁹⁰ Gezonde voeding komt daar in enkele praktijkvoorbeelden aan bod, zoals in de *Healthy Ageing Visie – de G6 voor een gezonde Stad Groningen*.

185 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/omgevingswet/vernieuwing-omgevingsrecht> (Accessed April 2020).

186 De Omgevingswet in het Staatsblad. Wet van 23 maart 2016, houdende regels over het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving (Omgevingswet). Zoals gepubliceerd in het Staatsblad op 26 april 2016. <https://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/documenten/publicaties/2016/03/23/de-omgevingswet-staatsblad> (Accessed April 2020).

187 <https://www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/themadossiers/gezonde-leefomgeving/stappenplan-gezondheid-en-omgevingswet> (Accessed April 2020).

188 <https://www.platform31.nl/thema-s/wonen-zorg-en-gezondheid/leerkring-gezondheid-en-ruimte> (Accessed February 2020).

189 <https://www.platform31.nl/nieuws/omgevingswet-en-gezondheidsbevordering-tips-van-experts> en <https://www.platform31.nl/publicaties/inspiratieboek-gezondheid-en-ruimte> (Accessed April 2020).

190 <https://www.platform31.nl/publicaties/inspiratieboek-gezondheid-en-ruimte> (Accessed April 2020).

Support systems for food stores (RETAIL3)

Nationaal Preventieakkoord

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat supermarkten, horeca en catering streven naar een jaarlijkse consumptiegroei van producten uit de Schijf van Vijf.¹⁹¹

Supermarkten kijken samen met het ministerie van VWS naar uitbreidingsmogelijkheden om consumenten te verleiden meer producten uit de Schijf van Vijf te kopen.

Voor de ondersteuning van supermarkten is in het Nationaal Preventieakkoord opgenomen dat met een specifieke trainingsmodule jaarlijks 750 medewerkers van de versafdelingen in de supermarkten zullen worden geschoold op gezonde voeding: Gezonde samenstelling, Gezonde producten, Gezond gewicht en Duurzaamheid. Dit is ruim tweemaal zoveel als voorheen. Er wordt een vernieuwde module opgezet in samenwerking met het Voedingscentrum. Versmedewerkers kunnen hiermee consumenten helpen bij vragen over onder andere het lezen van etiketten, welke producten er in de Schijf van Vijf zitten, over de hoeveelheid vet/zout/suiker/vezels in producten, en over voedselverspilling, dierenwelzijn en de invloed van voedsel op het milieu.

Voortgangsbrief Nationaal Preventieakkoord

In de voortgangsbrief van 13 juni 2019 over het Nationaal Preventieakkoord van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer, geeft de Staatssecretaris aan dat met supermarkten gezocht wordt naar (wettelijke) mogelijkheden om op productniveau te communiceren over de Schijf van Vijf. Dit raakt aan de discussie over een voedselkeuzelogo en wordt daar dan ook nauw bij betrokken.

Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF)

In het Preventieakkoord is ook opgenomen dat binnen het NAGF versnellingen worden afgesproken tussen CBL, Veneca en GroentenFruitHuis om samen met de overheid te komen tot een structurele jaarlijkse toename van de consumptie van groente en fruit via de diverse afzetkanalen. Doel is het vergroten van de consumptie van groenten en fruit in 3 jaar (2018-2020) door bestaande initiatieven te versterken en verbinden.¹⁹² Het NAGF stimuleert consumenten meer groenten en fruit te eten onder het motto 'Ga voor Kleur'. Onderdeel van 'Ga voor Kleur' is het 'Ga voor Kleur lab', waarbij een supermarktfiliaal (Dirk) in Leidscheveen 6 weken lang werd aangepast en nudges in de supermarkt werden onderzocht. Hierbij kregen groenten en fruit, door subtiele aanpassingen in de winkelomgeving, een prominentere plek.¹⁹³

Support systems for food service outlets (RETAIL4)

Nationaal Preventieakkoord

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat supermarkten, horeca en catering streven naar een jaarlijkse consumptiegroei van producten uit de Schijf van Vijf.¹⁹⁴ De horeca wordt door Koninklijke Horeca Nederland (KHN) gestimuleerd om meer groenten en minder vlees aan te bieden met bijvoorbeeld inspiratiefilmpjes en nieuwsbrieven en tijdens netwerkbijeenkomsten. Dit gebeurt in samenwerking met Dutch Cuisine, een stichting die een manifest heeft geschreven

191 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

192 <https://nagf.nl/NAGF> (Accessed April 2020).

193 NAGF (2019). Ga voor Kleur Lab. Kleurrijke verleidingen in de supermarkt stimuleren de verkoop van groenten en fruit. Hoe nudging consumenten kan aansporen om meer groenten en fruit te kopen. <https://nagf.nl/assets/Uploads/ccf9da0d63/rapport-nagf-vu-ga-voor-kleur-lab-2019.pdf> (Accessed April 2020).

194 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. November 2018. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

met een aantal topchefs en andere professionals uit de foodsector om de Nederlandse eetcultuur op de kaart te zetten en duurzaam, lekker en gezond eten gemakkelijker en aantrekkelijker wil maken.¹⁹⁵ Dutch Cuisine werkt samen met het Ministerie van LNV, Infrastructuur en Waterstaat (IenW) en Economische Zaken en Klimaat (EZK).¹⁹⁶

Het Nationaal Preventieakkoord stelt nadrukkelijk dat het aanbod van producten in de catering gezonder kan worden. De Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) zal er daarom naar streven dat uiterlijk in 2022 op al haar locaties op een makkelijke en aantrekkelijke wijze volgens de Schijf van Vijf gegeten kan worden. Dit uit zich in de uitvoering van een aantal strategieën die bijdragen aan het makkelijker maken van een gezonde keuze, zoals nudging, prijsbeleid of het kosteloos beschikbaar stellen van water.

Uit de voortgangsbrief van 13 juni 2019 over het Preventieakkoord van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer, blijkt dat er reeds een aantal tools/initiatieven zijn voor en vanuit de horeca en cateraars om hun klanten meer volgens de Schijf van Vijf te laten eten. Voor de horeca zijn bijvoorbeeld inspiratiefilmpjes gelanceerd (ontwikkeld door Dutch Cuisine en NAGF in samenwerking met Gastronomixs¹⁹⁷) om aantrekkelijk aanbod van (seizoens)groenten te vergroten en cateringbedrijven passen nudgingtechnieken toe om klanten naar het gezondere aanbod te leiden. Het NAGF is een samenwerkingsverband tussen overheid (ministerie van LNV, VWS en Voedingscentrum), bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.

195 <http://dutch-cuisine.nl/over-dutch-cuisine/> (Accessed April 2020).

196 <http://dutch-cuisine.nl/partners/> (Accessed April 2020).

197 <https://nagf.nl/nieuws/bereidingsvideos-met-groente-in-de-hoofdroel> (Accessed April 2020).

DOMAIN 7 – FOOD TRADE AND INVESTMENT

The government ensures that trade and investment agreements protect food sovereignty, favour healthy food environments, are linked with domestic health and agricultural policies in ways that are consistent with health objectives, and do not promote unhealthy food environments.

TRADE1 The Government undertakes risk impact assessments before and during the negotiation of trade and investment agreements, to identify, evaluate and minimize the direct and indirect negative impacts of such agreements on population nutrition and health.

Definitions and scope

- Includes policies or procedures that guide the undertaking of risk impact assessments before or during negotiation to assess risks and benefits in relation to public health and population nutrition.
 - Includes policies or procedures that guide the evaluation of trade and investment agreements after an agreement is finalised to monitor the impact for the purpose of informing future negotiations or reviews.
 - Includes policies or procedures that guide public consultation procedures before and during negotiations.
 - Any trade or economic agreements still considered active.
-

TRADE2 The government adopts measures to manage investment and protect their regulatory capacity with respect to public health nutrition.

Definitions and scope

- Includes provisions in trade or economic agreements that protect the capacity of government to implement domestic policy in relation to food environments. This includes protections with respect to tariffs, non-tariff measures (such as quotas, regulations, standards, testing, certification, licensing procedures) and measures related to foreign direct investment.
 - Binding commitments made under Trade and Investment Agreements (TIA's) can constrain the way countries can regulate goods, services, and investments to promote public interests (including public health) in a way that is upstream from domestic policy processes.
-

EVIDENCE

Risk impact assessments for trade and investment agreements on negative impacts such as population nutrition and health (TRADE1) and measures to manage investment and protect regulatory capacity with respect to public health nutrition (TRADE2)

Deze indicatoren vallen onder de EU verantwoordelijkheid en worden niet meegenomen in de benchmark.

Healthy Food Environment Policy Index: Infrastructure domains

DOMAIN 8 – LEADERSHIP

The political leadership ensures that there is strong support for the vision, planning, communication, implementation and evaluation of policies and actions to create healthy food environments, improve population nutrition, and reduce diet-related inequalities.

LEAD1 There is strong, visible, political support (at the head of government or state/ ministerial level) for improving food environments, population nutrition, diet related NCDs and their related inequalities”

Definitions and scope

- Visible support includes statements of intent, election commitments, budget commitments, establishing priorities and targets, demonstration of support in the media, other actions that demonstrate support for new or strengthened policy.
- Documents that contain evidence of strong political support include media releases, speeches, pre-election policy papers, introduction of a bill, State-level strategic plans with targets or key performance indicators.

International best practice examples

- **New York City (USA):** As Mayor of New York City, Michael Bloomberg prioritised food policy and introduced a number of ground breaking policy initiatives including ‘Health Bucks’, a restriction on trans fats, establishment of an obesity taskforce, a portion size restriction on sugar-sweetened beverages, public awareness campaigns, etc. He showed strong and consistent leadership and a commitment to innovative approaches and cross-sectoral collaboration.¹⁹⁸
- **Brazil:** The Minister of Health showed leadership in developing new dietary guidelines that are drastically different from the majority of dietary guidelines created by any nation to date, and align with some of the most commonly cited recommendations for healthy eating.¹⁹⁹
- **Some Caribbean Countries:** Active NCD commissions exist in six of the 20 CARICOM member states (Bahamas, Barbados, Bermuda, British Virgin Islands, Dominica, Grenada) which are all housed in their Ministries of Health, with members recommended by the Minister of Health and appointed by the Cabinet of Government for a fixed duration; all include government agencies and to a varying degree, civil society and the private sector.²⁰⁰
- **Ireland:** Healthy Ireland “A Framework for Improved Health and Wellbeing 2013-2025”, was launched in 2013 and aims to increase the proportion of people who are healthy at all stages of life, reduce health inequalities, protect the public from threats to health and wellbeing and create an environment where every individual and sector of society can play their part in achieving a healthy Ireland. In 2016, the Government approved the creation of a Healthy Ireland

198 Kelly PM, Davies, A, Greig AJ et.al . Obesity Prevention in a City State: Lessons from New York City during the Bloomberg Administration. *Front Public Health*, 4: p. 60. 2016.

199 World Public Health Nutrition Association Update team. Brazilian dietary guidelines. At last! Guidelines based on food and meals!. Available from: <http://wphna.org/wp-content/uploads/2015/01/WN-2014-05-12-1050-1051-Update-Guia.pdf>. 2014.

200 <https://www.healthycaribbean.org/national-ncd-commissions-or-equivalents/>

Fund with an initial allocation of € 5 million approved in Budget 2017 to establish and support the implementation of Healthy Ireland programmes and projects in a variety of settings. The primary aim of the fund is to support innovative, cross-sectoral, evidence-based projects and initiatives that support the implementation of key national policies in areas such as obesity, smoking, alcohol, physical activity and sexual health.²⁰¹ The Department of Health has approved a third round of funding, which aims to support local and national organisations to deliver actions that will improve health and wellbeing in line with Healthy Ireland, A Framework for Improved Health and Wellbeing 2013-2025.²⁰²

LEAD2 Clear population intake targets have been established by the government for the nutrients of concern and/or relevant food groups to meet WHO and national recommended dietary intake levels.

Definitions and scope

- Includes targets which specify population intakes according to average reductions in percentage or volume (e.g. mg/g) for salt/sodium, saturated fat, trans fats or added or free sugars*.
- Typically requires the government to establish clear dietary guidelines on the maximum daily intake of nutrients of concern.
- *Free sugar is defined as is the sugar no longer in its naturally-occurring state (i.e. no longer in whole fruits, vegetables, unsweetened dairy, and grains) and can be consumed as is or incorporated into other foods. Examples include table sugar, syrup, honey, fruit juice and nectars. Added sugar is defined as the free sugar that has been added to foods, however regulatory definitions vary widely under different jurisdictions, some of which are currently under review. These differ from naturally occurring sugars, defined as the sugar found naturally within whole foods (i.e. within whole fruits, vegetables, dairy, and some grains).

International best practice examples

- **Brazil:** The “Strategic Action Plan for Confronting NCDs in Brazil, 2011-2022 specifies a target of increasing adequate consumption of fruits and vegetables, from 18.2% to 24.3 % between 2010 and 2022 and reduction of the average salt intake of 12 g to 5 g, between 2010 and 2022.²⁰³
- **South Africa:** The South African plan for the prevention and control of non-communicable diseases includes a target on reducing mean population intake of salt to <5 grams per day by 2020.²⁰⁴
- **UK:** In August 2016, government set out its approach to reduce the prevalence of childhood obesity in ‘Childhood obesity: a plan for action’. A key commitment in the plan was to launch a broad, structured sugar reduction programme to remove sugar from everyday products. All sectors of the food and drinks industry are challenged to reduce overall sugar across a range of products that contribute most to children’s sugar intakes by at least 20% by 2020, including a 5% reduction in the first year of the programme.²⁰⁵
- **Norway:** The National Action Plan for a Better Diet (2017-2021) contains quantitative intake targets for nutrient of concern and specific food groups in the population. By 2021, the plan sets out a reduction of the following nutrients: Added sugar from 13 to 11E%; saturated fat from 14

201 Pobal. Healthy Ireland Fund. [online] Accessed on <https://www.pobal.ie/programmes/healthy-ireland-fund/>. 2016.

202 Department of Health. Healthy Ireland Fund 2019- 2021. Expression of Interest Guidelines. [online] Accessed on https://drive.google.com/file/d/1rqVbr_YlDl12GqGNgPnLPaEbrCBKB/view. 2019.

203 Ministry of Health Brazil. Health Surveillance Secretariat: Health situation analysis department. Strategic action plan to tackle noncommunicable diseases in Brazil 2011-2022. Ministry of Health: Brazil. 2011.

204 Ministry of Health South Africa. Strategic Plan for the Prevention and Control of Non-Communicable Diseases 2013-17. Available from: <http://www.hsra.ac.za/uploads/pageContent/3893/NCDs%20STRAT%20PLAN%20%20CONTENT%208%20april%20proof.pdf>. 2013.

205 Public Health England. Sugar Reduction: Achieving the 20% A technical report outlining progress to date, guidelines for industry, 2015 baseline levels in key foods and next steps. 2017.

to 12E%; and a 22% reduction in salt intake from 10 g/day. There are specific targets to halve the proportion of youth that consumes sugar-sweetened beverages or sweets more than 5 times per week; to double the proportion of youth that eats fruit and vegetables daily; and to increase by 20% the proportion of youth that eats fish at least once a week. There are also targets to increase the intake of fruit, vegetables, whole grain products and fish with 20% in the general population.²⁰⁶

LEAD3 Clear, interpretive, evidenced-informed food based dietary guidelines have been established and implemented.

Definitions and scope

- Food-based dietary guidelines should be for both genders and key age groups including infants and pregnant women.
 - Evidence-informed includes extensive review of up-to-date research and mechanisms to seek expert input.
 - Evidence includes ways the FBDG have been used to develop/implement policies to improve diets.
-

International best practice examples

- **Brazil:** The national dietary guidelines of Brazil address healthy eating from a cultural, ethical and environmental perspective, rather than based on number of servings per food group. The main recommendations are: 'Make natural or minimally processed foods the basis of your diet'; 'use oils, fats, salt, and sugar in small amounts for seasoning and cooking foods'; 'use processed foods in small amounts'; 'avoid ultra-processed foods'. They also provide advice on planning, shopping and sharing meals, as well as warning people to be wary of food marketing and advertising.^{207, 208}
 - **Ireland:** A Healthy Weight for Ireland, Obesity Policy and Action Plan – 2016-2025 called for the development of a suite of Healthy Eating Guidelines for the general population. These revised Healthy Eating Guidelines and Food Pyramid resources, are an early action under the Plan (Action 5.3.).²⁰⁹ The revised Healthy Eating Guidelines and Food Pyramid are based on the FSAI Scientific Recommendations for Healthy Eating Guidelines in Ireland from 2011.²¹⁰ They describe how to build a healthy diet, for different age groups (from 5 years of age), depending also on gender and activity levels. The Guidelines, Food Pyramid and supporting resources have been published, disseminated and communicated in 2017, including dissemination of the new Guidelines to all primary and post-primary schools. The revised Healthy Eating Guidelines and Food Pyramid toolkit has been developed by the Department of Health and the Health Service Executive with key stakeholders and aims to help reduce the intake of high fat, salt and sugar (HFSS) foods and drinks from the Top Shelf of the Food Pyramid.²¹¹
-

206 Røynstrand S. Spiser mosjonister og supermosjonister sunt?: En kartlegging av kostholdet til mannlige utholdenhetsmosjonister og supermosjonister: Universitetet i Agder; University of Agder; 2017.

207 Monteiro CA, Cannon, G, Moubarac, JC, et.al. Dietary guidelines to nourish humanity and the planet in the twenty-first century. A blueprint from Brazil. Public Health Nutr, 18(13): p. 2311-22. 2015.

208 Ministry of Health Brazil. Dietary guidelines for the Brazilian population. Available from: <http://www.foodpolitics.com/wp-content/uploads/Brazilian-Dietary-Guidelines-2014.pdf>. 2014.

209 Department of Health. A Healthy Weight for Ireland. Obesity Policy and Action Plan: 2016-2025. 2016.

210 Food Safety Authority of Ireland. Scientific Recommendations for Healthy Eating Guidelines in Ireland [Online] https://www.fsai.ie/science_and_health/healthy_eating.html. Dublin: Food Safety Authority of Ireland. 2011.

211 Healthy Ireland. Healthy Food for Life. Revised healthy eating guidelines and Food Pyramid rationale. 2016.

LEAD4 There is a comprehensive, transparent, up-to-date implementation plan linked to national needs and priorities, to improve food environments, reduce the intake of the nutrients of concern to meet WHO and national recommended dietary intake levels, and reduce diet-related NCDs.

Definitions and scope

- Includes documented plans with specific actions and interventions (i.e. policies, programs, partnerships).
 - Plans should be current (i.e. maintain endorsement by the current government and/or are being reported against).
 - Plans should refer to actions to improve food environments (as defined in the policy domains above) and should include both policy and program strategies.
 - Excludes overarching frameworks that provide general guidance and direction.
 - Includes priority policy and program strategies, social media marketing for public awareness and threat of legislation for voluntary approaches.
-

International best practice examples

- **Ireland:** A Healthy Weight for Ireland', the Obesity Policy and Action Plan 2016-2025 (OPAP), was launched in September 2016 under the auspices of the Healthy Ireland agenda. The OPAP covers a ten-year period up to 2025, which prescribed 'Ten Steps Forward' that would be taken to reverse obesity trends, prevent health complications and reduce the overall burden for individuals, families, the health system, and the wider society and economy.²¹² A new Obesity Policy Implementation Oversight Group (OPIOG) was established in October 2017 and a progress report on each recommendation in the OPAP is currently being finalised under the aegis of the OPIOG.²¹³ As set out in Healthy Ireland, integrated health and social impact assessments will be conducted on relevant policy areas to support other government departments in contributing towards the prevention of overweight and obesity.
-

LEAD5 Government priorities have been established to reduce inequalities or protect vulnerable populations in relation to diet, nutrition, obesity and NCDs.

Definitions and scope

- Frameworks, strategies or implementation plans specify aims, objectives or targets to reduce inequalities including taking a preventive approach that addresses the social and environmental determinants of health.
 - Frameworks, strategies or implementation plans identify vulnerable populations or priority groups.
 - Implementation plans specify policies or programs that aim to reduce inequalities for specific population groups.
 - Excludes priorities to reduce inequalities in secondary or tertiary prevention.
-

International best practice examples

- **New Zealand:** The Ministry of Health reports the estimates derived from health surveys and nutrition surveys by four subpopulation groups including age group, gender, ethnic group and an area level deprivation index. Similarly, estimates derived from other data types (e.g. mortality) are presented by these subpopulation groups.²¹⁴ The contracts between MoH and NGOs or

212 Department of Health. A Healthy Weight for Ireland. Obesity Policy and Action Plan: 2016-2025. 2016.

213 Oireachtas. Obesity Strategy Dáil Éireann Debate, Tuesday - 12 March 2019. [online] Accessed <https://www.oireachtas.ie/en/debates/question/2019-03-12/275/>. 2019.

214 <https://www.health.govt.nz/nz-health-statistics/health-statistics-and-data-sets/socioeconomic-deprivation-data-and-stats>

other institutions include a section on Maori Health and state: “An overarching aim of the health and disability sector is the improvement of Maori health outcomes and the reduction of Maori health inequalities”. In the specific contract between the Ministry of Health and Agencies for Nutrition Action the first clause is on Maori Health relating to compliance with any Maori specific service requirements, quality requirements and specific monitoring requirements contained in the Service specifications to this agreement.

- **Australia:** The National Indigenous Reform Agreement (Closing the Gap) is an agreement between the Commonwealth of Australia and the States and Territories. The objective of this agreement is to work together with Indigenous Australians to Close the Gap in Indigenous disadvantage. The targets agreed to by COAG relate to health or social determinants of health. For the target ‘Closing the life expectancy gap within a generation (by 2031)’, one of the performance indicators is the prevalence of overweight and obesity.²¹⁵
- **Ireland:** Step 9 of the Healthy Weight for Ireland: Obesity Policy and Action Plan 2016-2025 aims to, allocate resources to those population groups most in need of support in the prevention and management of obesity, with particular emphasis on families and children during the first 1,000 days of life. The priority actions to commence in first year were to, assess the needs of vulnerable groups as the basis of allocation of resources for preventative and treatment services for children and adults.²¹⁶ The Healthy Ireland fund was established in 2017 with an allocation of € 5 million and with additional allocations of € 5 million in 2018 and 2019. The first round of the Fund was distributed through Local Community Development Committees, Children and Young Person’s Services Committees and statutory organisations. The Fund has been effective at targeting population groups that experience health inequalities. In Round 1 (2017/18), there was a focus on specific groups experiencing health inequalities, including people living in areas of social disadvantage (71% of actions), people with disabilities (45%), people from new communities including refugees and asylum seekers (39%) and members of the Traveller community (36%). Furthermore, of the local actions that were implemented in Round 1, 61% related to physical activity and 32% were related to food, nutrition and weight management. Round 2 of the Fund is currently being implemented. The Healthy Ireland 2019 communications and citizen engagement campaign has continued on from 2018, launching on the 8th of April 2019, with an announced funding of € 1 million to boost community engagement on health and wellbeing in every county.²¹⁷

EVIDENCE

Summary

De rijksoverheid/politiek heeft steun getoond voor het verbeteren van de gezonde voedselomgeving middels het initiëren van de Voedselagenda, de Nationale Voedseltop, de kamerbrief over accenten in het voedselbeleid, het Nationaal Preventieakkoord (waarmee invulling is gegeven aan afspraken in het Regeerakkoord) en het Akkoord Verbetering Productsamenstelling. De Voedselagenda is meer een beleidsstuk, waar

het Nationaal Preventieakkoord en Akkoord Verbetering Productsamenstelling getekend zijn door verschillende organisaties waaronder de industrie in beide akkoorden en maatschappelijke organisaties in het Nationaal Preventieakkoord. Deze akkoorden bevatten geen harde afspraken maar

²¹⁵ <https://meteor.aihw.gov.au/content/index.phtml/itemId/697092>

²¹⁶ Department of Health. A Healthy Weight for Ireland: Obesity Policy and Action Plan 2016-2025. 2016.

²¹⁷ Taoiseach and Ministers launch Healthy Ireland campaign. [online] Accessed on <https://www.gov.ie/en/press-release/20cff4-taoiseach-and-health-ministers-to-launch-2019-healthy-ireland-campai/> [press release]. 2019.

vrijwillige ambities, doelen en acties (LEAD1). Uit een eerste inventarisatie van het RIVM is gebleken dat extra maatregelen nodig zijn om de ambities uit het Nationaal Preventieakkoord te halen. Bijna alle afspraken naar aanleiding van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling zijn door de *Wetenschappelijke Adviescommissie verbetering productsamenstelling* (WAC) als matig ambitieus beoordeeld. Ook het RIVM heeft geconcludeerd dat met de huidige afspraken kleine stappen worden gezet en een klein deel van het productaanbod wordt aangepast.

De Gezondheidsraad heeft in opdracht van de overheid²¹⁸ de Richtlijnen Goede Voeding in 2015 herzien (LEAD2). Hierin is een innamedoelstelling voor keukenzout opgenomen (max. 6 gram per dag), maar zijn geen concrete doelstellingen voor suiker, verzadigd vet en transvet geformuleerd. Het Akkoord Verbetering Productsamenstelling heeft als ambitie opgenomen dat het met de zoutreductie voor de consument makkelijker wordt om maximaal 6 gram zout per dag te consumeren. De consument die eet volgens de richtlijnen goede voeding, kan uiterlijk in 2020 voldoen aan de consumptie van maximaal 6 gram per dag. Een andere ambitie die het akkoord heeft opgenomen is dat het voor de consument makkelijker moet worden om maximaal 10 energie% verzadigde vetten per dag te consumeren.

In de Richtlijnen Goede Voeding 2015 heeft de Gezondheidsraad ook op een rij gezet welke voedingsmiddelen en -patronen leiden tot gezondheidswinst (LEAD3). Daartoe heeft de Gezondheidsraad de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen voeding en chronische ziekten systematisch beoordeeld. Op basis van de Richtlijnen Goede Voeding heeft een team van wetenschappelijke experts van het Voedingscentrum, academici en diëtisten de Richtlijnen 'Schijf van Vijf' opgesteld, die inzichtelijk maak wat een gezond voedingspatroon is, gespecificeerd per doelgroep.

Het Nationaal Preventieakkoord kan worden gezien als een implementatieplan waarin vrijwillige doelen en acties geformuleerd zijn om de voedselomgeving gezonder te maken (LEAD4). Er wordt via verschillende trajecten invulling gegeven aan het behalen van de doelen en acties in het Nationaal Preventieakkoord zoals de initiatieven van Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) om een gezonde voedselomgeving te stimuleren.

Het Nationaal Preventieakkoord geeft aan dat door te kiezen voor preventie op de thema's roken, overgewicht en problematisch drinken, er een direct aangrijpingspunt is om de mensen met een structureel laag inkomen en een lage opleiding beter te bereiken (LEAD5). Dit sluit volgens het akkoord aan bij de door de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) voorgestelde speerpunten om zoveel mogelijk gezondheidswinst te realiseren onder lage sociaaleconomische groepen. Het akkoord stelt dat mede door het stimuleren van de arbeidsdeelname onder lager opgeleiden en problematische schulden aan te pakken, inspanningen de negatieve trends kunnen ombuigen. De Minister van VWS heeft verder toegezegd een twaalfpuntenplan om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen (ingediend door de SP), daar waar mogelijk, te betrekken bij de landelijke nota gezondheidsbeleid die in 2020 verwacht wordt.²¹⁹

218 Zie de adviesaanvraag Richtlijnen Goede Voeding om de richtlijnen elke vijf jaar vanaf 2000 te herzien: <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/richtlijnen-goede-voeding-2015> (Accessed April 2020)

219 <https://vng.nl/nieuws/afspraken-met-stas-blokhuis-over-nota-gezondheidsbeleid> (Accessed April 2020)

Strong, visible, political support for improving food environments, population nutrition, diet related NCDs and their related inequalities (LEAD1)

In 2018 heeft het Ministerie van VWS samen met meer dan 70 organisaties het Nationaal Preventieakkoord getekend.²²⁰ Het Nationaal Preventieakkoord beoogt een gezonder Nederland in 2040, door het terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. Het akkoord omvat vrijwillige ambities, doelen en acties op deze drie gebieden voor de periode 2018-2040. Met het Nationaal Preventieakkoord streven partijen naar maximaal 38% volwassen Nederlanders in 2040 (eind 2019: ruim 50%) met overgewicht en naar maximaal 7,1% volwassen Nederlanders met obesitas (eind 2019: 14,5%). Maatregelen gericht op de voedselomgeving om deze ambitie te bereiken zijn bijvoorbeeld:

- Vanaf 2020 bieden minimaal 2.500 sportclubs hun leden en bezoekers gezondere voeding aan in de kantine.
- Vanaf 2020 bieden minimaal 950 scholen hun leerlingen en personeel gezonde voeding aan in de kantine.
- Vanaf 2025 biedt de helft van de ziekenhuizen gezondere voeding aan patiënten, personeel en bezoekers.
- Fabrikanten gaan suikerhoudende frisdranken, snoep en melkproducten gezonder maken.
- Vanaf 2019 gaan de Rijksoverheid, supermarkten en horecabedrijven de Schijf van Vijf bekender maken in Nederland. Zodat mensen zelf nog beter voor gezonde voeding kunnen kiezen.
- De Rijksoverheid wil een nieuw voedselkeuzelogo invoeren. Zodat mensen zelf nog beter voor gezonde voeding kunnen kiezen.

Het akkoord geeft aan dat door te kiezen voor preventie op de thema's roken, overgewicht en problematisch drinken, er een direct aangrijpingspunt is om de mensen met een structureel laag inkomen en een lage opleiding beter te bereiken. Dit sluit aan bij de door de WRR voorgestelde speerpunten (roken, overgewicht en een ongezond eet en-beweegpatroon, en problematisch alcoholgebruik) om zoveel mogelijk gezondheidswinst te realiseren (WRR policy brief 'Van verschil naar potentieel' 27 augustus 2018).

Uit een eerste beoordeling door het RIVM (Quick Scan) van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord blijkt dat de ambities op het gebied van overgewicht niet haalbaar zijn met het overeengekomen pakket aan maatregelen en dat extra maatregelen nodig zijn om die te realiseren.²²¹ In de quick scan wordt aangegeven dat er verschillende potentieel effectieve maatregelen ter preventie van overgewicht beschikbaar zijn (wettelijk herformuleren van de samenstelling van voedingsproducten, beperking van het aanbod aan ongezonde producten, veranderen van de omgeving, variëren van prijzen van gezonde en ongezonde producten en gerichte programma's of persoonlijke begeleiding met aandacht voor voeding en bewegen), maar dat deze maatregelen niet, of in beperkte mate, worden ingezet.

Voortgang Nationaal Preventieakkoord

In een voortgangsbrief van staatssecretaris Blokhuis aan de Tweede Kamer in december 2019²²² geeft de staatssecretaris aan dat een 'stevige start' is gemaakt op weg naar gezondere voeding,

220 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

221 <https://www.rivm.nl/nieuws/ambities-preventieakkoord-voor-roken-mogelijk-haalbaar-voor-overgewicht-en-alcohol-is-extra>

222 Ministerie van VWS (2019). Kamerbrief over Voortgang Preventieakkoord. 5 december 2019. Kenmerk 1613010-198350-VGP. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/12/05/kamerbrief-over-voortgang-nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

meer sport en bewegen, een gezonde omgeving en passende zorg en ondersteuning voor hen die dit nodig hebben. Hierbij wordt bijvoorbeeld verwezen naar activiteiten zoals het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF) en de resultaten van het 'Ga Voor Kleur'-Lab, de crossmediale campagne 'Eetwissels' van het Voedingscentrum, de aangekondigde afspraak over suikervermindering in zuivelproducten die door producenten en supermarkten is gemaakt, de keuze voor het voedselkeuze logo 'Nutri-Score', de nieuwe Reclame Code voor Voedingsmiddelen en de Richtlijn Gezondere Eetomgevingen die het Voedingscentrum zal afronden.

Akkoord Verbetering Productsamenstelling

In Januari 2014, heeft het Ministerie van VWS het Akkoord verbetering productsamenstelling getekend samen met het CBL, FNLI, KHN en Veneca. Het akkoord heeft tot doel om de gehalten zout, verzadigd vet en calorieën (suiker en (verzadigd) vet) in producten te verminderen, en omvat ook consumptie doelstellingen voor zout en verzadigd vet. Echter afspraken die zijn voortgevloeid uit dit akkoord zijn door de WAC²²³ als matig ambitieus beoordeeld (één afspraak uitgezonderd). Ook het RIVM concludeert in haar berekeningen over het effect van het naleven van de afspraken (t/m medio 2019) dat met deze afspraken kleine stappen worden gezet om de dagelijkse inname van zout en suiker te verlagen en een klein deel van het productaanbod wordt aangepast.^{224 225 226} De WAC en het RIVM bevelen bijvoorbeeld aan om afspraken te maken voor grotere reductiestappen en meer producten en productgroepen.^{227 228} Staatssecretaris Blokhuis is van mening dat met het akkoord een stap in de goede richting is gezet.²²⁹

Voedselagenda

In reactie op het WRR-advies *Naar een voedselbeleid* heeft het kabinet in oktober 2015 zijn *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel*¹ uitgebracht.²³⁰ Bedrijfsleven, consumenten en maatschappelijke organisaties zijn in 2015 uitgenodigd deze agenda mede verder vorm te geven, te ondersteunen en waar mogelijk te versnellen.

De ministeries van EZ (hieronder viel ter zijner tijd ook het ministerie van LNV) en het Ministerie van VWS geven in een voortgangsbrief (November 2016) aan de volgende impulsen met betrekking tot gezond voedsel te geven aan de uitvoering van de *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel*:

- 223 VWS, CBL, FNLI, KHN, Veneca, 2014. Akkoord Verbetering Productsamenstelling zout, verzadigd vet, suiker (calorieën). 23 januari 2014. <https://www.akkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/organisatie/wetenschappelijke-adviescommissie> (Accessed April 2020).
- 224 RIVM (2018). Geschat effect van lagere suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse suikerinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-suikergehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-suikerinname-in> (Accessed April 2020).
- 225 RIVM (2018). Geschat effect van lagere zoutgehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zoutinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-zoutgehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-zoutinname-in-nederland> (Accessed April 2020).
- 226 RIVM, E.C. Wilson- van den Hooven et al. (2019) Geschat effect van lagere zout- en suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zout- en suikerinname in Nederland. Akkoord Verbetering Productsamenstelling 2014-2020. RIVM-briefrapport 2019-0231. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0231.pdf> (Accessed April 2020).
- 227 VWS, CBL, FNLI, KHN, Veneca, 2014. Akkoord Verbetering Productsamenstelling zout, verzadigd vet, suiker (calorieën). 23 januari 2014. <https://www.akkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/organisatie/wetenschappelijke-adviescommissie> (Accessed April 2020).
- 228 RIVM, S. ter Borg et al. (2019). Zout-, suiker- en verzadigd vetgehalten in levensmiddelen. RIVM Herformuleringsmonitor 2018. RIVM Briefrapport 2019-0032. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0032.pdf> (Accessed April 2020).
- 229 Ministerie van VWS (2019). Kamerbrief over voortgang Akkoord Productsamenstelling 2019. 11 december 2019. Kenmerk 1621616-199539-VGP. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/12/11/kamerbrief-over-voortgang-akkoord-verbetering-productsamenstelling-2019> (Accessed April 2020).
- 230 Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2016). Voortgang Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel – Voedingsbeleid. 31 532 Voedingsbeleid, Nr. 174. Den Haag, 21 november 2016. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9wij5epmj1ey0/vk9lpf2uwlzv> (Accessed April 2020).

- meer groenten op het menu, minder zout, minder verzadigd vet en minder calorieën door versterkte inzet door levensmiddelenindustrie, retail, horeca en catering voor een gezonder aanbod.
- het verder stimuleren van innovaties om het voedingsmiddelenaanbod substantieel gezonder en duurzaam geproduceerd te krijgen.
- goede en eenvoudige informatie aan consumenten, onder andere met innovatieve instrumenten als de voedingsapp, duidelijke en overzichtelijke etikettering om de transparantie in de keten te vergroten. Weten wat je eet: is het gezond en waar komt het vandaan?
- het versterken van de consumptie van groente en fruit door onder andere het Actieplan Groente en Fruit en door de programma's Jong Leren Eten en Gezonde School.
- een grotere rol van voeding in de zorg.

De rol van het kabinet hierbij is om de positieve beweging in de samenleving te stimuleren, te faciliteren en waar nodig actief te sturen. Daarbij geeft het kabinet tegelijkertijd ook duidelijk richting aan de ontwikkelingen door het schetsen van het perspectief («Nederland koploper in gezonde en duurzame voeding»), het voeren van regie (het bijeen brengen van partijen) en het financieren van innovaties.

Nationale Voedseltop

Op 26 januari 2017 hebben staatssecretaris Van Dam (EZ), minister Schippers (VWS), minister Ploumen (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS)) en staatssecretaris Dijksema (Infrastructuur en Milieu (IenM)) samen een Nationale Voedseltop georganiseerd om met het bedrijfsleven en andere betrokken partijen meerjarige afspraken te maken over de transitie van het voedselsysteem.²³¹ Op de Voedseltop is een groot aantal partijen uitgenodigd om ambities en acties te tonen die bijdragen aan de doelstellingen van deze Voedselagenda.²³² Initiatieven die gepresenteerd zijn, zijn bijvoorbeeld het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, Jong Leren Eten, Gezond Uit, en Gezonde Schoollant.

Naar aanleiding van deze Nationale Voedseltop is een Slotverklaring opgesteld waarin ambities zijn opgenomen over onder andere gezonde en duurzame voeding, voedseleducatie, en van kennis en technologie op het gebied van gezonde en duurzame voeding.²³³ Geformuleerde ambities zijn bijvoorbeeld:

- We maken de gezonde keuze makkelijker en aantrekkelijker. Voor consumenten moet het mogelijk zijn om lekker en gezond te eten door gezond aanbod in de schappen van de supermarkt, in de horeca, in zorginstellingen, onderweg, op het werk, op school en bij de sportclub.
- We gaan gezonder en duurzamer eten, volgens de adviezen van het Voedingscentrum. We maken ons eten gezonder. Met minder zout, verzadigd vet en suikers in bestaande en nieuwe producten. En met nieuwe menusamenstellingen in de horeca.

231 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/11/21/voedselagenda-nederland-internationaal-koploper-in-gezonde-en-duurzame-voeding> (Accessed February 2020).

232 Ministerie van Economische Zaken (2017). Brief aan de Tweede Kamer. Slotverklaring Nationale Voedseltop 26 januari 2017 23 Februari 2020. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z03192&did=2017D06580> (Accessed April 2020).

233 Ministerie van Economische Zaken (2017). Brief aan de Tweede Kamer. Slotverklaring Nationale Voedseltop 26 januari 2017. 23 Februari 2020 en bijlage Slotverklaring bij Kamerbrief over Slotverklaring National Voedseltop 26 januari 2017. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z03192&did=2017D06580> (Accessed April 2020).

Kamerbrief van Staatssecretaris Blokhuis en Minister Carola Schouten- 16 april 2018

Het kabinet heeft de Kamer in april 2018 geïnformeerd over de accenten in het voedselbeleid voor de komende jaren.²³⁴ Het kabinet benoemt nieuwe ambities en impulsen, zoals het opstellen van een Nationaal Preventieakkoord door de staatssecretaris van VWS en de visie van de minister van LNV op de toekomst van landbouw, natuur en voedselkwaliteit. Het kabinet geeft aan hiermee de beweging naar een integraal voedselbeleid te bevestigen. In de brief schetst het kabinet dat zij hechten aan voldoende, gezond en duurzaam voedsel voor iedereen.

Establishment of clear population intake targets (LEAD2)

Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad stelt voedingsnormen vast; aanbevelingen voor de hoeveelheid voedingsstoffen die gezonde mensen dagelijks nodig hebben.²³⁵ Op 4 november 2015 heeft de Gezondheidsraad de 'Richtlijnen goede voeding' aan de minister en staatssecretaris aangeboden.²³⁶ Deze richtlijnen zijn een vervolg op eerdere richtlijnen uit 2006 en 1986. Het advies omvat een inname doelstelling voor keukenzout tot maximaal 6 gram per dag; en beveelt aan om zo min mogelijk suikerhoudende dranken te drinken. Verder is een richtlijn opgenomen om boter, harde margarine en bak- en braadvetten te vervangen door zachte margarines, vloeibaar bak- en braadvet en plantaardige oliën. In de richtlijnen uit 2006 was de aanbeveling om minder dan 10 energieprocent verzadigde vetzuren te gebruiken. Omdat de bewijsvoering voor het gezondheidseffect gebaseerd is op de vervanging van verzadigde door cis-onverzadigde vetzuren, is de huidige richtlijn geformuleerd in termen van vervanging. In de richtlijnen uit 2006 was verder een aanbeveling opgenomen om minder dan 1 energieprocent trans-enkelvoudig onverzadigde vetzuren te gebruiken. Omdat de huidige inname volgens de commissie Richtlijnen Goede Voeding voldoet aan deze aanbeveling, mede doordat het gehalte aan transvetzuren in producten is verminderd, heeft de commissie geen afzonderlijke richtlijn voor transvetzuren geformuleerd. Wel geeft de commissie aan in de Richtlijnen Goede Voeding dat het van belang is dat de inname van transvetzuren laag blijft en gemonitord wordt.

In vervolg op de Richtlijnen Goede Voeding, is de Gezondheidsraad begonnen aan een evaluatie van de voedingsnormen waaraan de EFSA op dit moment werkt.²³⁷ Dit heeft reeds geleid tot een herziening van de voedingsnormen voor vitamines en mineralen voor volwassenen. De voedingsnormen voor energie, vetten, eiwitten en verteerbare koolhydraten uit 2001 zijn (nog) niet herzien.

Mijn Eetmeter

Het Voedingscentrum heeft een online dagboek opgesteld 'Mijn Eetmeter'²³⁸ waarmee iemand kan bepalen hoeveel voedingsstoffen hij of zij binnenkrijgt.

Akkoord verbetering productsamenstelling

In januari 2014, heeft het Ministerie van VWS het Akkoord verbetering productsamenstelling getekend samen met het CBL, FNLI, KHN en Veneca. Het akkoord heeft tot doel om de gehalten zout, verzadigd vet en calorieën (suiker en (verzadigd) vet) in producten te verminderen, en omvat ook

234 Brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn aan Sport aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018). Betreft Accenten in het voedselbeleid voor de komende jaren. Kamerstuk 31 532, nr. 193. 16 april 2018. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-193.html> (Accessed April 2020).

235 <https://www.voedingscentrum.nl/encyclopedie/voedingsnormen.aspx> (Accessed April 2020).

236 Gezondheidsraad. Richtlijnen goede voeding 2015. <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/richtlijnen-goede-voeding-2015> (Accessed April 2020).

237 <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/tijdelijke-voedingsnormen> (Accessed April 2020).

238 <https://mijn.voedingscentrum.nl/nl/eetmeter/> (Accessed April 2020).

consumptie doelstellingen voor zout en verzadigd vet, welke overeenkomen met de voedingsnormen/richtlijnen opgesteld door de Gezondheidsraad. Zo stelt het akkoord dat door productverbetering de consument die eet volgens de richtlijnen goede voeding, uiterlijk in 2020 kan voldoen aan de consumptie van maximaal 6 gram per dag en dat het voor de consument makkelijker wordt om maximaal 10 energie% verzadigde vetten per dag te consumeren (in lijn met richtlijnen 2006). Met betrekking tot het verminderen van de inname van energie heeft het akkoord een ambitie geformuleerd, maar deze is niet concreet gemaakt.

Clear, interpretative, evidence-informed food based dietary guidelines (LEAD3)

Richtlijnen Goede Voeding 2015

In de Richtlijnen Goede Voeding 2015 zet de Gezondheidsraad op een rij welke voedingsmiddelen en -patronen leiden tot gezondheidswinst.²³⁹ Daartoe heeft de raad de wetenschappelijke kennis over de relatie tussen voeding en chronische ziekten systematisch beoordeeld. Dit heeft geleid tot de volgende richtlijnen:

- Eet volgens een meer plantaardig en minder dierlijk voedingspatroon conform de onderstaande richtlijnen:
- Eet dagelijks ten minste 200 gram groente en ten minste 200 gram fruit.
- Eet dagelijks ten minste 90 gram bruin brood, volkorenbrood of andere volkorenproducten.
- Eet wekelijks peulvruchten.
- Eet ten minste 15 gram ongezouten noten per dag.
- Neem enkele porties zuivel per dag, waaronder melk of yoghurt.
- Eet een keer per week vis, bij voorkeur vette vis.
- Drink dagelijks drie koppen thee.
- Vervang geraffineerde graanproducten door volkorenproducten.
- Vervang boter, harde margarine en bak- en braadvetten door zachte margarine, vloeibaar bak- en braadvet en plantaardige oliën.
- Vervang ongefilterde door gefilterde koffie.
- Beperk de consumptie van rood vlees en met name bewerkt vlees.
- Drink zo min mogelijk suikerhoudende dranken.
- Drink geen alcohol of in ieder geval niet meer dan één glas per dag.
- Beperk de inname van keukenzout tot maximaal 6 gram per dag.
- Het gebruik van voedingsstofsupplementen is niet nodig, behalve voor mensen die tot een specifieke groep behoren waarvoor een suppletieadvies geldt.

De richtlijnen zijn bedoeld voor preventie van chronische ziekten in de algemene (gezonde) bevolking. Patiëntengroepen die naast de algemene aanbevelingen ziekte-specifieke aanvullingen nodig hebben komen niet aan bod in het advies. Verder vallen zwangeren, pasgeborenen en kinderen tot twee jaar buiten de reikwijdte van dit advies. De Gezondheidsraad geeft aan dat zij op verzoek van de minister in de komende jaren voedingsrichtlijnen voor deze drie groepen zal opstellen (op het moment van schrijven van dit document wordt hieraan gewerkt).

Schijf van Vijf

Het Voedingscentrum heeft de Richtlijnen 'Schijf van Vijf' (2016) opgesteld welke zijn gebaseerd op de 'Richtlijnen Goede Voeding' en de voedingsnormen van de Gezondheidsraad.²⁴⁰ De Schijf van Vijf

239 Gezondheidsraad. Richtlijnen Goede Voeding 2015. <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/richtlijnen-goede-voeding-2015> (Accessed April 2020).

240 Voedingscentrum. Richtlijnen Schijf van Vijf. <https://www.voedingscentrum.nl/professionals/schijf-van-vijf/naslag-richtlijnen-schijf-van-vijf.aspx> (Accessed April 2020).

maakt inzichtelijk wat een gezond voedingspatroon is, gespecificeerd per doelgroep en praktisch toepasbaar voor zowel consumenten als professionals. Duurzaamheidsaspecten zijn meegenomen in de randvoorwaarden. De invloed van de omgeving op eetgedrag, de energiebalans, duurzamere keuzes en het belang van variëren zijn meegenomen in de adviezen.

Het team dat de Richtlijnen Schijf van Vijf heeft opgesteld, bestaat uit wetenschappelijke experts van het Voedingscentrum, academici en diëtisten, die er in de praktijk veel mee werken. Medewerkers van het RIVM hebben alle berekeningen voor de aanbevolen hoeveelheden voedingsmiddelen verricht.

De doelgroepen zijn geïdentificeerd op basis van behoefte van energie en voedingsstoffen naar geslacht, leeftijd, zwangerschap, lactatie en mate van lichamelijke activiteit.²⁴¹ Bij het opstellen van de Richtlijnen Schijf van Vijf is rekening gehouden met de in Nederland gebruikelijke voedingspatronen, zoals vastgesteld met de Voedselconsumptiepeilingen (VCP), Turkse, Marokkaanse en Surinaamse voedingspatronen, en andere voedingspatronen, zoals bijvoorbeeld 'zonder vlees'.

De Schijf van Vijf wordt in de advisering en communicatie gebruikt om in algemene termen uit te leggen wat de essentie van gezond eten is:

- Eet vooral uit de Schijf van Vijf en beperk de consumptie van voedingsmiddelen buiten de Schijf van Vijf.
- Neem de aanbevolen hoeveelheden uit elk vak en varieer binnen elke groep voedingsmiddelen.

De Schijf van Vijf laat in vijf vakken een optimale combinatie zien van productgroepen die een gunstig effect hebben op de gezondheid en die gezamenlijk voorzien in de voedingsstoffenbehoefte. Het gaat hier om de vakken 1) groente en fruit, 2) smeer- en bereidingsvetten, 3) zuivel, noten, vis, peulvruchten, vlees en ei, 4) brood, graanproducten en aardappelen en 5) dranken. Uit deze productgroepen passen alleen de gezondere voedingsmiddelen, met niet teveel (toegevoegd) zout, suiker, verzadigd vet en met voldoende vezel, in de Schijf van Vijf.

Comprehensive, transparent, up-to-date implementation plan (LEAD4)

Het Nationaal Preventieakkoord beoogt een gezonder Nederland in 2040, door het terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik.²⁴² Het akkoord omvat gezamenlijke en vrijwillige ambities, doelen en acties op deze drie gebieden voor de periode 2018-2040. Met het Nationaal Preventieakkoord streven partijen naar maximaal 38% volwassen Nederlanders in 2040 (eind 2018: ruim 50%) met overgewicht en naar maximaal 7,1% volwassen Nederlanders met obesitas (eind 2018: 14,5%). Het akkoord omvat maatregelen om deze ambitie te bereiken zoals:²⁴³

241 Voedingscentrum (2020). Richtlijnen Schijf van Vijf. <https://www.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/voedingscentrum/Documents/Professionals/Schijf%20van%20Vijf/Richtlijnen%20Schijf%20van%20Vijf.pdf> (Accessed April 2020).

242 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

243 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/overgewicht/overgewicht-terugdringen> (Accessed April 2020).

Gezonde voeding door:

- consumenten meer producten in de supermarkt te laten kopen die in de Schijf van Vijf horen. Bijvoorbeeld door te communiceren welke producten in de Schijf van Vijf passen en de gezonde keuze de gemakkelijke keuze te maken.
- het aantal calorieën en de hoeveelheid suiker in frisdranken, koek, snoep, chocola en zuivel te verlagen. Het streefpercentage is om ten opzichte van 2012 bij frisdranken 25% minder calorieën te verkopen in 2020 en in 2025 30% minder.
- te stimuleren dat in de omgeving van mensen drinkwater makkelijker beschikbaar komt. Bijvoorbeeld via watertappunten op publieke plekken en in scholen.
- in 2020 één breed geaccepteerd voedselkeuzelogo en een nieuw systeem voor productverbetering (zout, verzadigd vet, suiker, calorieën) te hebben.

Een gezondere (eet)omgeving door:

- Gemeenten stimuleren om JOGG gemeente te worden. JOGG gemeenten organiseren activiteiten in de wijk en werken gemeenten aan een gezonde omgeving voor kinderen.
- Activiteiten gericht op het onderwijs via het Programma Gezonde School, zodat gezonde leefstijl onderdeel wordt van het DNA van het onderwijs. Volgens een stappenplan werken scholen aan verschillende thema's (waarvan Voeding er één kan zijn), met inzet van een Gezonde School coördinator binnen de school en een externe adviseur van de GGD van buitenaf.
- Stimuleren van gezondere kinderopvang, sportkantines, pretparken, bedrijfsrestaurants etc. Het Voedingscentrum vervult een rol in de uitvoering van deze activiteiten, bijvoorbeeld door de ontwikkelde Scholing Gezonde Start voor pedagogische medewerkers in de kinderopvang (samen met onder andere het RIVM) en het aanreiken en ondersteunen bij implementatie van de Richtlijnen Gezondere Kantines en Richtlijn Gezondere Eetomgevingen in verschillende omgevingen.

Er wordt via verschillende trajecten invulling gegeven aan het behalen van de bovengenoemde doelen. Zo is Gezond Uit bezig met het formuleren van een ambitie waar parken/musea zich aan committeren als ze bij Gezond Uit willen horen. De nadruk in die ambitie ligt vooral op het 'opschuiven richting de Schijf van Vijf' in aanbod en presentatie- en verkooptechnieken. Deze ambitie wordt naar verwachting in 2020 openbaar. Om het aanbod in bedrijfsrestaurants bij de rijksoverheid gezonder te maken is er een pilot gehouden met 10 rijkscateringlocaties en wordt een plan van aanpak geschreven. Vanuit JOGG lopen er verschillende concrete initiatieven om een gezonde voedselomgeving te stimuleren, zoals het Akkoord Gezond Voeding op Scholen, Team Fit: Gezondere Sportkantine en Gezonde Werkvloer.²⁴⁴

Uit een eerste beoordeling door het RIVM (Quick Scan) van de mogelijke impact van het Nationaal Preventieakkoord blijkt dat de ambities op het gebied van overgewicht niet haalbaar zijn met het overeengekomen pakket aan maatregelen en dat extra maatregelen nodig zijn om die te realiseren.²⁴⁵ In de quick scan wordt aangegeven dat er verschillende potentieel effectieve maatregelen ter preventie van overgewicht beschikbaar zijn (wettelijk herformuleren van de samenstelling van voedingsproducten, beperking van het aanbod aan ongezonde producten, veranderen van de omgeving, variëren van prijzen van gezonde en ongezonde producten en gerichte programma's of persoonlijke begeleiding met aandacht voor voeding en bewegen), maar dat deze maatregelen niet, of in beperkte mate, worden ingezet.

²⁴⁴ <https://jongerenopgezondgewicht.nl/initiatieven> (Accessed April 2020).

²⁴⁵ <https://www.rivm.nl/nieuws/ambities-preventieakkoord-voor-roken-mogelijk-haalbaar-voor-overgewicht-en-alcohol-is-extra> (Accessed April 2020) en RIVM (2018). Quick Scan mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord. November 2018. <https://www.rivm.nl/documenten/quickscan-mogelijke-impact-nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

Priorities to reduce inequalities or protect vulnerable populations in relation to diet, nutrition, obesity and NCDs (LEAD5)

Nationaal Preventieakkoord

Het Nationaal Preventieakkoord benoemt de gezondheidsverschillen tussen bevolkingsgroepen. Het akkoord stelt dat mensen met een lage opleiding en laag inkomen slechter af zijn als het om gezondheid gaat en dat de gezondheidsproblemen vaak niet op zichzelf staan maar onderdeel uitmaken van een bredere achterliggende problematiek (schulden, armoede, werkloosheid etc.).

Het Nationaal Preventieakkoord geeft aan dat door te kiezen voor preventie op de thema's roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik, er een direct aangrijpingspunt is om de mensen met een structureel laag inkomen en een lage opleiding beter te bereiken. Dit sluit aan bij de door de WRR voorgestelde speerpunten om zoveel mogelijk gezondheidswinst te realiseren (WRR policy brief 'Van verschil naar potentieel' 27 augustus 2018). Het akkoord stelt dat mede door het stimuleren van de arbeidsdeelname onder lager opgeleiden en problematische schulden aan te pakken, inspanningen de negatieve trends kunnen ombuigen.

In het akkoord is als doel opgenomen dat in 2020 in 35 gemeenten een aanpak voor een sluitende keten voor kinderen met overgewicht en obesitas is gestart. Hier wordt het landelijk model Ketenaanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas lokaal geïmplementeerd, geëvalueerd, doorontwikkeld en geborgd bij onder andere JOGG. Bij de aanpak wordt expliciet gekeken naar de stapeling van sociale- en gezondheidsproblemen die kunnen leiden tot of bijdragen aan overgewicht en obesitas. Hierin wordt afstemming gezocht met traject 5 van het Programma Sociaal Domein 'Terugdringen van gezondheidsverschillen via een versterkte samenwerking tussen Publieke Gezondheid en het sociaal domein'²⁴⁶.

Daarnaast geldt volgens de staatssecretaris dat bij de programma's voor een gezonde leefstijl, dus ook brede programma's als Gezonde School, juist specifiek wordt ingezet op de wijken waar de gezondheidsverschillen het grootst zijn.²⁴⁷ Deze scholen krijgen voorrang in het ondersteuningsaanbod ten opzichte van andere scholen. Ook scholen voor het speciaal onderwijs (SO) en praktijk onderwijs, Voorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs (VMBO) en MBO scholen maken meer kans op ondersteuning.²⁴⁸

In hoeverre het akkoord als geheel gaat bijdragen aan het terugdringen van sociaaleconomische gezondheidsverschillen komt volgens de staatssecretaris aan de orde in de jaarlijkse voortgangsrapportage die het RIVM opstelt.²⁴⁹ Eens in de vier jaar wordt de rapportage aangevuld met de impact van de maatregelen op de ambities in 2040 (vergelijkbaar met de Volksgezondheid Toekomstverkenning), waarin ook wordt ingegaan op de impact op gezondheidsverschillen. Daarbij is in het akkoord opgenomen dat de staatssecretaris de voortgang periodiek bespreekt met de Klankbordgroep Preventie (onder leiding van de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad (SER)). Vanuit de brede maatschappelijke vertegenwoordiging geeft de klankbordgroep reflectie op het proces en de inhoud van het Preventieakkoord, met speciale aandacht voor de achterliggende problematiek bij gezondheidsproblemen, en de samenhang tussen de aanpak van gezondheids-

²⁴⁶ <https://www.programmasociaaldomein.nl/trajecten/terugdringen-van-gezondheidsverschillen> (Accessed April 2020).

²⁴⁷ Lijst van vragen en antwoorden over het Nationaal Preventieakkoord (vastgesteld 30 april 2019). Vergaderjaar 2018-2019, Kamerstuk 32 793, Nr. 385 Preventief Gezondheidsbeleid. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32793-385.html> (Accessed April 2020).

²⁴⁸ <https://gezondeschool.nl/advies-en-ondersteuning/ondersteuningsaanbod> (Accessed April 2020).

²⁴⁹ Lijst van vragen en antwoorden over het Nationaal Preventieakkoord (vastgesteld 30 april 2019). Vergaderjaar 2018-2019, Kamerstuk 32 793, Nr. 385 Preventief Gezondheidsbeleid <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32793-385.html> (Accessed April 2020).

problemen onder andere in en rond werk, het sociaal domein, schulden, en sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

Leer- en verandertraject 'Gezondheidsverschillen verminderen'

Voor gemeenten is het leer- en verandertraject 'Gezondheidsverschillen verminderen' opgezet wat tot 2020 loopt.²⁵⁰ Het rijk, gemeenten, Adviesbureau Andersson Elffers Felix, ziekenhuizen, zorgverzekeraars en (lokale) maatschappelijke organisaties maken het traject mogelijk. Het ministerie van VWS en de Bernard van Leer Foundation stellen hiervoor middelen en kennis beschikbaar.

Het traject is erop gericht om een samenhangende aanpak te bedenken gericht op 2 thema's:

1. Veilige, kansrijke en gezonde start (eerste 1000 dagen).
2. Gezond gewicht bij kinderen en jongeren.

WRR policy brief 'Van verschil naar potentieel' (27 augustus 2018)²⁵¹

De WRR, een onafhankelijk adviesorgaan voor het regeringsbeleid, heeft in augustus 2018 een policy brief 'van verschil naar potentieel' gepubliceerd. De WRR stelt hierin voor om het preventiebeleid een nieuwe impuls te geven door niet langer de gezondheidsverschillen centraal te stellen maar het gezondheids*potentieel*. Het gaat dan om de vraag hoe zoveel mogelijk gezondheidswinst kan worden behaald, en hoe gezondheidsverlies zoveel mogelijk kan worden voorkomen.

Nota gezondheidsbeleid

Uit de lijst van vragen en antwoorden over het Nationaal Preventieakkoord (vastgesteld 30 april 2019)²⁵² blijkt dat de SP tijdens een debat met de Minister van VWS een twaalfpuntenplan heeft overhandigd om sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen (Kamerstuk 32 793, nr. 312). Voorbeelden van deze punten zijn: (1) een wettelijke normering als het gaat om zout, suiker en vetgehalte in voeding, (2) harde preventiedoelstellingen formuleren met betrekking tot het verminderen van overgewicht en sociaaleconomische gezondheidsverschillen en (3) uitgaan van een integrale aanpak (waarin ingezet wordt door gemeenten op het verbeteren van woon- en leefomstandigheden, inkomen, bestrijden van werkloosheid en scholen verplichten tot het aanbieden van meer bewegingsonderwijs).²⁵³ De Minister heeft toegezegd deze twaalf punten, daar waar mogelijk, te betrekken bij de landelijke nota gezondheidsbeleid. Deze landelijke nota wordt in 2020 verwacht.²⁵⁴

250 <https://www.programmasociaaldomein.nl/trajecten/terugdringen-van-gezondheidsverschillen> (Accessed April 2020).

251 Broeders, D.W.J., H.D. Das, R.P.W. Jennissen, W.L. Tiemeijer en M. de Visser (2018) *Van verschil naar potentieel: een realistisch perspectief op de sociaaleconomische gezondheidsverschillen*, WRR-Policy Brief 7, Den Haag: WRR. <https://www.wrr.nl/publicaties/policy-briefs/2018/08/27/van-verschil-naar-potentieel.-een-realistisch-perspectief-op-de-sociaaleconomische-gezondheidsverschillen> (Accessed April 2020).

252 Lijst van vragen en antwoorden over het Nationaal Preventieakkoord (vastgesteld 30 april 2019). Vergaderjaar 2018-2019, Kamerstuk 32 793, Nr. 385 Preventief Gezondheidsbeleid. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32793-385.html> (Accessed April 2020).

253 SP (2018). Wie perspectief heeft, heeft wat te verliezen bij ongezond leven. Algemeen Overleg Preventie. 17 mei 2018. https://www.sp.nl/sites/default/files/twaalfpuntenplan_verkleining_segv.pdf (Accessed April 2020).

254 <https://vng.nl/nieuws/afspraken-met-stas-blokhuis-over-nota-gezondheidsbeleid> (Accessed April 2020).

DOMAIN 9 – GOVERNANCE

Governments have structures in place to ensure transparency and accountability, and encourage broad community participation and inclusion when formulating and implementing policies and actions to create healthy food environments, improve population nutrition, and reduce diet-related inequalities.

GOVER1 There are procedures in place to restrict commercial influences on the development of policies related to food environments where they have conflicts of interest with improving population nutrition. For example: restricting lobbying influences.

Definitions and scope

- Includes government policies, guidelines, codes of conduct or other mechanisms to guide actions and decision-making by government employees, for example conflict of interest declaration procedures.
 - Includes procedures to manage partnerships with private companies or trade associations representing industries that are consulted for the purpose of developing policy, for examples committee procedural guidelines or terms of reference.
 - Includes publicly available, up to-to-date registers of lobbyist and/or their activities.
-

International best practice examples

- **USA:** Mandatory and publicly accessible lobby registers exist at the federal level, as well as in nearly every state. Financial information must be disclosed, and the register is enforced through significant sanctions. A number of pieces of legislation uphold compliance with the register including Lobbying Disclosure Act of 1995 and the Honest Leadership and Open Government Act 2007.²⁵⁵
- **New Zealand:** The State Services Commission has published Best Practice Guidelines for Departments Responsible for Regulatory Processes with Significant Commercial Implications. They cover the development and operation of a regulatory process and include specific references to principles around stakeholder relationship management.²⁵⁶
- **Australia:** The Australian Public Service Commission's Values and Code of Conduct includes a number of relevant sections such as the Conflict of Interest, Working with the Private Sector and other Stakeholders and the Lobbying Code of Conduct.²⁵⁷
- **Ireland:** The Regulation of Lobbying Act 2015 was signed into law in March 2015. The purpose of the Act is to, provide for a web-based Register of Lobbying to make information available to the public on the identity of those communicating with designated public officials on specific policy, legislative matters or prospective decisions. In support of the Act's objectives to foster transparency and the proper conduct of lobbying activities, the Code of Conduct for persons carrying on lobbying activities was established. Its purpose is to govern the behaviour of persons carrying on lobbying activities. The provisions of the Act can apply to employers; to representative or advocacy bodies; to professional lobbyists or third parties who are being

255 USA. Lobbying Disclosure Act. Available from: <https://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html>. Honest Leadership and Open Government Act 2007. Available from: <https://www.congress.gov/bills/110th-congress/house-bill/2316>.

256 State Services Commission. Best Practice Guidelines for Departments Responsible for Regulatory Processes with Significant Commercial Implications. Available from: <http://www.ssc.govt.nz/resources/2814/all-pages>.

257 The Australian Public Service Commission's Values and Code of Conduct. Available from: <https://www.apsc.gov.au/code-conduct>

paid to communicate on behalf of a client or other person; and, significantly, to any person communicating about the development or zoning of land.²⁵⁸

GOVER2 Policies and procedures are implemented for using evidence in the development of food and nutrition policies.

Definitions and scope

- Includes policies, procedures or guidelines to support government employees in the use of evidence for policy development including best practice evidence review methodology (including types and strength of evidence needed) and policy implementation in the absence of strong evidence (where the potential risk or harms of inaction are great).
- Includes policies, procedures or guidelines that stipulate the requirements for the establishment of a scientific or expert committee to inform policy development.
- Includes the use of evidence-based models, algorithms and tools to guide policy development or within policy to guide implementation (e.g. nutrient profiling model).
- Includes government resourcing of evidence and research by specific units, either within or across government departments.

International best practice examples

- **Australia:** The National Health and Medical Research Council Act 1992 (NHMRC Act) requires NHMRC to develop evidence-based guidelines. These national guidelines are developed by teams of specialists following a rigorous nine-step development process.²⁵⁹

GOVER3 Policies and procedures are implemented for ensuring transparency in the development of food and nutrition policies.

Definitions and scope

- Includes policies or procedures that guide the use of consultation in the development of food policy.
- Includes policies or procedures to guide the online publishing of private sector and civil society submissions to government around the development of policy and subsequent government response to these.
- Includes policies or procedures to guide the online publishing of scoping papers, draft and final policies.
- Include policies or procedures to guide public communications around all policies put forward but not progressed.

International best practice examples

- **New Zealand:** Food Standards Australia New Zealand (FSANZ) is required by the Food Standards Australia New Zealand Act 1991 to engage stakeholders in the development of new standards. This process is open to everyone in the community including consumers, public health professionals, and industry and government representatives. FSANZ has developed a Stakeholder Engagement Strategy 2013-16 that outlines the scope and processes for

258 Standards in Public Office Commission. 2018 Code of Conduct for persons carrying on lobbying activities. [online] Accessed on <https://www.lobbying.ie/media/6119/code-of-conduct-english-final-version-for-web.pdf>. 2019.

259 Australia. National Health and Medical Research Council Act 1992 (NHMRC Act). Available from: <https://www.legislation.gov.au/Details/C2006C00354>.

engagement. Under the Stakeholder Engagement Priorities 2013-16, it outlined “maintain our open and transparent approach” as one of the first priorities.²⁶⁰

- **Norway:** The Public Administration Act provides general procedural rules for public administration. The Act regulates the administrative procedures when decisions are made, especially the rights of parties during the procedures. The Central Government Communication Policy contains the central goals and principles of the central government’s communication with citizens, businesses, organizations and other public sector activities. The goals of the central government communication policy state that the citizens shall: receive accurate and clear information about their rights, duties and opportunities; have access to information about central government activities; and be invited to participate in the formulation of policy, schemes and services.²⁶¹

GOVER4 The government ensures public access to comprehensive nutrition information and key documents (e.g. budget documents, annual performance reviews and health indicators) for the public.

Definitions and scope

- Includes policies and procedures to guide the timely, online publishing of government budgets, performance reviews, audits, evaluation reports or the findings of other reviews or inquiries.
- Includes ‘freedom of information’ legislation and related processes to enable the public access to government information on request, with minimal restrictions and exemptions.
- Includes policies or procedures to guide the timely, online publishing of population health data captured/owned by government.

International best practice examples

- **New Zealand/Australia:** The freedom of information Act provides a legally enforceable right of the public to assess documents of government departments and most agencies.^{262, 263}
- **Ireland:** The Freedom of Information Act 2014 came into effect in October 2014 and repealed the 1997 and 2003 Acts.²⁶⁴ The 2014 Act now applies to all public bodies, unless they are specifically exempt. It also allows for the Government to prescribe (or designate) other bodies receiving significant public funds, so that the FOI legislation applies to them also. The old legislation continues to apply to any FOI request that was made before the 2014 Act came into effect. It also applies to any subsequent review or appeal. It provides the following statutory rights, (1) A legal right for each person to access information held by a body to which FOI legislation applies known as an FOI body. (2) A legal right for each person to have official information relating to himself/herself amended where it is incomplete, incorrect or misleading. (3) A legal right for each person to obtain reasons for decisions affecting himself/herself.
- **Norway:** The Freedom of Information Act grants everyone the right of access to case documents, journals and similar registers for any agencies encompassed by the Act. The Act applies to all government agencies, municipalities and county authorities. The general rule is that access shall be granted, and exceptions to this rule require legal authority prescribed

260 Food Standards Australia New Zealand. Stakeholder Engagement Strategy 2013-2016. FSANZ New Zealand: Wellington. 2013.

261 Norwegian Ministry of Local Government and Modernisation. Fourth Norwegian Action Plan Open Government Partnership (OGP) 2019 - 2021. 2019.

262 New Zealand. Official Information Act. Available from: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1982/0156/latest/DLM64785.html>.

263 Australian Government. Freedom of Information Act. Available from: <https://www.oaic.gov.au/freedom-of-information/the-foi-act/rights-and-responsibilities/>.

264 https://www.citizensinformation.ie/en/government_in_ireland/national_government/standards_and_accountability/freedom_of_information.html

by or pursuant to law. The Act also contains rules for handling right of access claims and the opportunity to appeal decisions in access matters.²⁶⁵

EVIDENCE

Summary

Er zijn geen specifieke procedures om commerciële invloeden op beleid met betrekking tot de voedselomgeving te beperken wanneer deze in strijd zijn met het verbeteren van de voedselomgeving (GOVER1). Wel is er een algemene gedragscode integriteit en zijn er aanwijzingen voor externe contacten voor rijksambtenaren opgesteld. Ook moet er in de toelichting bij wet- en regelgeving worden vermeld hoe er met de inbreng van externe partijen is omgegaan. Een protocol zoals die is opgesteld voor de omgang van ambtenaren met de tabaksindustrie bestaat niet voor de omgang met andere industrieën, zoals de levensmiddelen- of voedingsindustrie.

Het Kenniscentrum Wetgeving en Juridische Zaken (onderdeel van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV)) een Integraal afwegingskader beleid en regelgeving gepubliceerd; een algemeen kader geldend voor de ontwikkeling van al het rijksbeleid, maar niet specifiek voor voedingsbeleid. Het kader geeft onder andere aan dat ter onderbouwing van beleid en regelgeving zoveel mogelijk bewijs moet worden gebruikt (GOVER2). Het ministerie van VWS geeft regelmatig opdracht aan organisaties en instellingen om onderzoek en uit te voeren op het gebied van volksgezondheid, welzijn en sport, ten behoeve van het ontwikkelen van beleid (GOVER2). De Gezondheidsraad (onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad met als wettelijke taak de regering en het parlement te adviseren op het terrein van volksgezondheid en gezondheidszorg) heeft de Richtlijnen Goede Voeding 2015 opgesteld op basis van wetenschappelijk bewijs over het verband tussen voedingsstoffen, -middelen en -patronen en het risico op veelvoorkomende chronische ziekten.

Om de transparantie van het wetgevingsproces te vergroten heeft de overheid de afgelopen jaren een aantal verbeteringen doorgevoerd (GOVER3) zoals de vermelding van de inbreng van externe partijen in de toelichting bij wet- en regelgeving, verbeteringen in de internetconsultatie, uitbouwen van het digitaal wetgevingsdossier en actief openbaar maken van informatie over de uitvoerbaarheid van een wetsvoorstel.

De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt het recht van een ieder op informatie van de overheid (GOVER4). Daarnaast is er de Wet elektronische publicaties (Wep) welke tot doel heeft de toegankelijkheid van (voorgenomen) overheidsbesluiten te vergroten. Op de website van het ministerie van VWS zijn verschillende documenten toegankelijk gemaakt, zoals beleidsnota's, kamerstukken, jaarverslagen, rapporten, evaluaties etc. Ook publiceert het ministerie van VWS de kerncijfers voor VWS-beleid. Daarvoor gebruikt het ministerie de Staat van Volksgezondheid en Zorg (Staat VenZ) en de VWS-Monitor. Kerncijfers over overgewicht en chronische ziekten zoals diabetes mellitus worden ook gepresenteerd op volksgezondheidinfo.org (RIVM) en via de Volksgezondheid Toekomstverkenning die het RIVM vierjaarlijks uitvoert. Het RIVM maakt haar publicaties toegankelijk op haar website, zoals de publicaties rondom de Voedselconsumptiepeiling.

265 Norwegian Ministry of Local Government and Modernisation. Fourth Norwegian Action Plan Open Government Partnership (OGP) 2019 - 2021. 2019.

Procedures to restrict commercial influences on the development of policies related to food environments where they have conflict of interests with improving population nutrition (GOVER1)

Gedragcode integriteit rijk

Voor rijksambtenaren is er de 'Gedragcode integriteit rijk'²⁶⁶. In deze gedragscode is een paragraaf over Belangenverstrengeling (4.1) opgenomen. Hierin is bijvoorbeeld opgenomen dat het verboden is (tenzij goed bevonden door bevoegd gezag) vergoedingen, beloningen, giften of beloften van derden te vorderen, verzoeken of aan te nemen. En dat bij de inkoop, inhuur en aanbesteding belangenverstrengeling moet worden voorkomen. Met betrekking tot externe contacten (4.2.2) is opgenomen dat communicatie en wederzijdse uitwisseling met de buitenwereld een goede zaak zijn en passen in deze tijd. Wel staat er dat ambtenaren zich moeten realiseren in hun functie te spreken namens de minister.

Aanwijzingen externe contacten rijksambtenaren

Naast de gedragscode integriteit rijksambtenaren zijn er de 'Aanwijzingen externe contacten rijksambtenaren'²⁶⁷ vastgesteld. Deze Aanwijzingen gaan voornamelijk over de contacten tussen de Kamercommissies en ambtenaren en tussen Kamercommissies en regeringsadviescolleges, maar er zijn ook aanwijzingen opgenomen over de contacten met derden waarin weer benadrukt wordt dat ambtenaren zich bewust moeten zijn dat zij de minister vertegenwoordigen.

Lobbyparagraaf in toelichting bij wet- en regelgeving

Er zijn verschillende manieren waarop de overheid actief zorgt dat informatie, opvattingen en ideeën vanuit de samenleving kunnen worden ingebracht.²⁶⁸ Naast internetconsultatie over ontwerp-regelgeving zijn er in de stadia van beleidsvorming en voorbereiding van wetgeving steeds vaker momenten waarop partijen worden uitgenodigd voor bijeenkomsten en inspreekmomenten.

In de memorie van toelichting bij wetsvoorstellen wordt beschreven in hoeverre de inbreng en inzichten van belanghebbenden daadwerkelijk invloed hebben gehad op de besluitvorming. In de Aanwijzingen voor de regelgeving²⁶⁹ is opgenomen hoe de inbreng van externe partijen (burgers, bedrijven, instellingen en andere organisaties) vermeld dient te worden (Aanwijzing 4.44). Hierin staat bijvoorbeeld dat vermeld moet worden welke externe partijen inbreng hebben geleverd bij de totstandkoming van de regeling, op welke wijze dat is gebeurd, wat de strekking van de inbreng was en wat er met de inbreng is gedaan. Bij het vermelden welke externe partijen inbreng hebben geleverd, is het bij groepen van burgers of bedrijven met gelijksoortige inbreng toegestaan om te volstaan met een categoriale in plaats van individuele aanduiding daarvan.

Internetconsultatie nieuwe wet- en regelgeving

Om de betrokkenheid van burgers, bedrijven en instellingen te vergroten bij de totstandkoming van wet- en regelgeving kunnen zij via internetconsultatie.nl suggesties doen voor de verbetering van wet- en regelgeving die in voorbereiding is.²⁷⁰ Het gaat daarbij om wetten, Algemene Maatregelen

266 Gedragcode Integriteit Rijk. Staatscourant. Nr 71100. 12 december 2017. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2017-71100.pdf> (Accessed April 2020).

267 Aanwijzingen externe contacten Rijksambtenaren. Geldend van 10-06-1998 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0031968/1998-06-10> (Accessed April 2020).

268 Ministerie van Veiligheid en Justitie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2017). Transparantie van het wetgevingsproces. 24 februari 2017. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wetgeving/documenten/kamerstukken/2017/02/24/tk-transparantie-van-het-wetgevingsproces> (Accessed April 2020).

269 Aanwijzingen voor de regelgeving. Geldend van 01-01-2018 t/m heden. https://wetten.overheid.nl/BWBR0005730/2018-01-01/#Hoofdstuk4_Paragraaf4.9_Artikel4.44 (Accessed April 2020).

270 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wetgeving/internetconsultatie-nieuwe-wet-en-regelgeving> (Accessed April 2020).

van Bestuur (AMvB's), ministeriële regelingen, initiatiefvoorstellen van de Tweede Kamer en beleidsnotities van ministeries. Ministeries bepalen welke voorstellen geschikt zijn voor consultatie. Na het besluit over een wetsvoorstel, AMvB of ministeriële regeling verschijnt een kort verslag over de resultaten op internetconsultatie.nl. In dit verslag staat ook hoe de resultaten in de voorstellen zijn verwerkt. Deze informatie staat ook in de memorie van toelichting bij het voorstel tot wet- en regelgeving.

Zoals uit de algemene regelgeving hierboven blijkt wordt samenwerking met externe partijen (waaronder commerciële partijen) aangemoedigd. Dat de overheid dit belangrijk vindt, blijkt ook uit processen zoals het opstellen van het Nationaal Preventieakkoord dat door meer dan 70 organisaties (waaronder bijvoorbeeld CBL en FNLI) is ondertekend en uit programma's als Jongeren op Gezond Gewicht²⁷¹ en het Voedseleducatie Platform waarbij wordt samengewerkt met bedrijven (bijvoorbeeld supermarkten, voedingsmiddelenproducten).²⁷²

Policies and procedures for using evidence in the development of food and nutrition policies (GOVER2)

Integraal afwegingskader beleid en regelgeving

Het Kenniscentrum Wetgeving en Juridische Zaken (onderdeel van het Ministerie van JenV) heeft een Integraal afwegingskader beleid en regelgeving gepubliceerd.²⁷³ Dit is een algemeen kader geldend voor de ontwikkeling van al het rijksbeleid en niet specifiek voor voedingsbeleid.

In de paragraaf over doeltreffendheid/effectiviteit (6.3) van dit kader zijn stappen opgenomen om de verwachte effectiviteit in beeld te brengen. Hierin is bijvoorbeeld opgenomen dat ter onderbouwing van het voorstel zoveel mogelijk (empirisch) bewijs moet worden gebruikt. Daarbij wordt verwezen naar de Maryland Scientific methods Scale als graadmeter voor de hardheid van diverse onderzoeken. Bij het ontbreken van bewijs wordt aanbevolen gebruik te maken van methoden als het uitvoeren van een impact assessment, business case of Maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA). Verder wordt de zogenoemde 'kansrijke beleidsreeks' van de planbureaus genoemd om inzichten over effectief beleid te verkrijgen.

Comptabiliteitswet

De Comptabiliteitswet omvat regels inzake het beheer, de informatievoorziening, de controle en de verantwoording van de financiën van de rijksoverheid.²⁷⁴ Artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet²⁷⁵ schrijft voor dat voorstellen, voornemen en toezeggingen van de rijksoverheid een toelichting bevatten waarin wordt ingegaan op de doelstellingen, doeltreffendheid en doelmatigheid die worden nagestreefd.

Opdrachten van het Ministerie van VWS

Het ministerie van VWS geeft regelmatig opdracht aan organisaties en instellingen om onderzoek te doen op het gebied van volksgezondheid, welzijn en sport. Zij publiceert jaarlijks een overzicht

271 <https://jongerenopgezondgewicht.nl/partners/samenwerking> (Accessed April 2020).

272 <https://www.smaaklessen.nl/nl/voedseleducatie/Organisatie.htm> (Accessed April 2020).

273 Kenniscentrum Wetgeving en Juridische Zaken. Integraal afwegingskader beleid en regelgeving. <https://www.kcwj.nl/kennisbank/integraal-afwegingskader-beleid-en-regelgeving/6-wat-het-beste-instrument/63-doeltreffendheideffectiviteit?cookie=yes.1577979052840798427131> (Accessed April 2020).

274 Comptabiliteitswet 2016. Geldend van 01-01-2020 t/m heden. https://wetten.overheid.nl/BWBR0039429/2020-01-01/#Hoofdstuk2_Paragraaf1_Artikel2.1 (Accessed April 2020).

275 Comptabiliteitswet 2016. Geldend van 01-01-2020 t/m heden. https://wetten.overheid.nl/BWBR0039429/2020-01-01/#Hoofdstuk2_Paragraaf1_Artikel2.1 (Accessed April 2020).

van de onderzoeksrapporten.²⁷⁶ Het ministerie heeft rapporten gepubliceerd van 18 organisaties en instellingen, waaronder bijvoorbeeld de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, het RIVM, Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, Gezondheidsraad en Sociaal en Cultureel Planbureau.

Richtlijnen Goede Voeding 2015- Gezondheidsraad

De Gezondheidsraad is een onafhankelijke wetenschappelijke adviesraad met als wettelijke taak regering en parlement te adviseren op het terrein van volksgezondheid en gezondheidszorg.²⁷⁷ De Commissie Richtlijnen Goede voeding 2015 van de Gezondheidsraad heeft in verschillende achtergronddocumenten de stand van wetenschap samengevat over het verband tussen voedingsstoffen, -middelen en -patronen en het risico op veelvoorkomende chronische ziekten.²⁷⁸ Ook heeft zij een achtergronddocument opgesteld over haar werkwijze. Hierin is opgenomen dat de informatie uit de achtergronddocumenten en enkele eerdere adviezen van de Gezondheidsraad in de Richtlijnen Goede voeding 2015 zijn geïntegreerd en in samenhang geïnterpreteerd. De Gezondheidsraad geeft aan dat het ten aanzien van de achtergronddocumenten gaat om de bevindingen met grote wetenschappelijke bewijskracht.

Policies and procedures for ensuring transparency in the development of food and nutrition policies (GOVER3)

Notitie transparantie van het wetgevingsproces, 24 februari 2017

Februari 2017 heeft de Minister van Veiligheid en Justitie (Blok) een notitie over de transparantie van het wetgevingsproces aan de Tweede Kamer verstuurd.²⁷⁹ Deze notitie was toegezegd in de voortgangsbrief van het programma Toekomstbestendige wetgeving (2015/16) en in het antwoord op de motie-Van Gerven/Oosenbrug over een lobbyparagraaf bij wetsvoorstellen (2015/16). Tevens geeft deze notitie nader antwoord op de motie-Oosenbrug c.s. over het actief openbaar maken van onder meer uitvoeringstoetsen (2014/15). Ook wordt een eerste reactie gegeven op het in juli 2016 aan de Kamer toegezonden onderzoek in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) naar het doelbereik van internetconsultatie en wordt nader invulling gegeven aan enkele punten uit de kabinetsreactie op de initiatiefnota 'Lobby in daglicht: luisteren en laten zien'.

Het kabinet erkent in de notitie het belang van een open en transparant proces voor de totstandkoming van wet- en regelgeving met participatie van belanghebbenden en het streven van het kabinet naar een open overheid. Het kabinet geeft aan dat er al veel gebeurd is om de transparantie van het wetgevingsproces te vergroten, bijvoorbeeld met de openbare wetgevingskalender en ruimte te geven voor participatie bijvoorbeeld met internetconsultatie. Zij geeft echter ook aan dat de maatschappelijke ontwikkelingen nieuwe stappen vragen zoals het verbeteren van de internetconsultatie, het toelichten van de inbreng van externe partijen bij de totstandkoming van wet- en regelgeving (zie ook GOVER1) en het verder uitbouwen van het digitaal wetgevingsdossier.

276 <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/rapporten-ministerie-van-vws> (Accessed April 2020).

277 <https://www.gezondheidsraad.nl/over-ons> (Accessed April 2020).

278 Gezondheidsraad. Werkwijze van de Commissie Richtlijnen goede voeding 2015 – Achtergronddocument. <https://www.gezondheidsraad.nl/documenten/adviezen/2015/11/04/werkwijze-commissie-richtlijnen-goede-voeding> (Accessed April 2020).

279 Ministerie van Veiligheid en Justitie aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2017). Transparantie van het wetgevingsproces. 24 februari 2017. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/wetgeving/documenten/kamerstukken/2017/02/24/tk-transparantie-van-het-wetgevingsproces> (Accessed April 2020).

Lobbyparagraaf in toelichting bij wet- en regelgeving

In de Aanwijzingen voor de regelgeving²⁸⁰ is opgenomen hoe de inbreng van externe partijen vermeld dient te worden in de Memorie van toelichting bij wet- en regelgeving (Aanwijzing 4.44). Deze vermelding is aangepast zoals toegezegd in de notitie transparantie van het wetgevingsproces. Zie GOVER1 voor de inhoud van de toelichting.

Verbeteringen internetconsultatie

Uit het onderzoek in opdracht van het WODC naar het doelbereik van internetconsultatie dat in juli 2016 naar de Kamer is gezonden blijkt dat de website www.internetconsultatie.nl goed wordt gewaardeerd. Punten voor verbetering zijn de bekendheid met en het bereik van internetconsultatie en feedback op reacties van insprekers en toelichten wat er met de ontvangen reacties wordt gedaan. Daarom is het proces aangepast (zie ook GOVER1 voor het huidige proces). Als een internetconsultatie is gepubliceerd, hebben partijen vier weken de tijd om op de voorstellen voor wet- en regelgeving te reageren.

Actief openbaar maken van informatie over de uitvoerbaarheid van een wetsvoorstel

De Uitvoerbaarheids- en Handhaafbaarheidstoets (U&H-toets), die als verplichte kwaliteitseis is opgenomen in het Integraal Afwegingskader beleid en regelgeving en de Aanwijzingen voor de regelgeving, ziet op het verzamelen van informatie over de uitvoerbaarheid van beleid en regelgeving.

In de notitie onderschrijft het kabinet het uitgangspunt van de motie-Oosenbrug c.s. dat het in een vroeg stadium actief openbaar maken van informatie over de uitvoerbaarheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan de transparantie van het wetgevingsproces. Het kabinet schrijft echter ook dat de uitvoeringstoets een lastig te definiëren informatiecategorie is. Bovendien is het vanwege de uiteenlopende vormen waarin de bevindingen van de toets neerslaan in schriftelijke stukken, niet mogelijk en zinvol om in algemene zin de actieve openbaarmaking van 'de' toets voor te schrijven. Om uitvoering te geven aan de strekking van de motie heeft het kabinet toegezegd de rapportages en andere brondocumenten die informatie bevatten over de uitvoerbaarheid van een wetsvoorstel te publiceren op de voor iedereen toegankelijke wetgevingskalender.

Informatie die op grond van de Wet openbaarheid van bestuur niet geschikt is om openbaar te maken, zal niet worden gepubliceerd. De bestaande praktijk om in de memorie van toelichting de resultaten van uitvoerbaarheidstoetsen weer te geven blijft ongewijzigd. Ook blijft de Kamer uitvoeringstoetsen ontvangen die al standaard worden toegezonden.

Uitbouwen digitaal wetgevingsdossier

Op <https://wetgevingskalender.overheid.nl/> staat informatie met betrekking tot de totstandkoming en inwerkingtreding van nationale wetgeving. Het kabinet heeft stappen gezet om de reeds bestaande wetgevingskalender op internet verder uit te bouwen zodat daarop bij elk wetsvoorstel het wetgevingsdossier te vinden is. Dat houdt in dat daar, op een overzichtelijke wijze gegroepeerd per fase van het wetgevingsproces, alle openbaar te maken documenten te vinden zijn die in de betreffende fase ontstaan of ontvangen zijn. Dit digitale wetgevingsdossier is daarmee een uitgebreidere versie van de dossiers over wetsvoorstellen zoals die op www.officielebekendmakingen.nl te vinden zijn, omdat dit digitale dossier ook stukken omvat die niet als kamerstuk of bijlage daarbij zijn gepubliceerd. Bovendien worden op de wetgevingskalender ook (ontwerp-) algemene maatregelen van bestuur vermeld.

280 Aanwijzingen voor de Regelgeving. Geldend van 01-01-2018 t/m heden. https://wetten.overheid.nl/BWBR0005730/2018-01-01/#Hoofdstuk4_Paragraaf4.9_Artikel4.44 (Accessed April 2020).

Public access to comprehensive nutrition information and key documents for the public (GOVER4)

Wet openbaarheid van bestuur (Wob)²⁸¹

De Wob regelt het recht van een ieder op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken.

Wet elektronische publicaties (Wep)²⁸²

In het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van het kabinet Rutte III is afgesproken dat overheidscommunicatie die nog fysiek plaatsvindt, in de toekomst ook digitaal moet kunnen plaatsvinden.²⁸³ Daarom is de Wep opgesteld welke tot doel heeft de toegankelijkheid van (voorgenomen) overheidsbesluiten te vergroten.²⁸⁴ Het wetsvoorstel is 12 december 2019 vastgesteld in de Tweede Kamer en moet dus nog worden vastgesteld door de Eerste Kamer.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Op de website van het Ministerie van VWS²⁸⁵ zijn verschillende documenten toegankelijk gemaakt, zoals beleidsnota's, kamerstukken, jaarverslagen, rapporten, evaluaties etc.

Kerncijfers gezondheidszorg²⁸⁶

Het ministerie van VWS publiceert de kerncijfers voor VWS-beleid. Zo geeft het ministerie inzicht in de cijfers en berekeningen die gebruikt worden om VWS-beleid te maken. Daarvoor gebruikt het ministerie de Staat VenZ en de VWS-Monitor.

De Staat VenZ geeft de meest actuele kerncijfers weer voor het beleid van het ministerie van VWS. Deze website integreert cijfers uit diverse publicaties op het gebied van volksgezondheid, zorg en maatschappelijke ondersteuning.²⁸⁷ Preventie en Leefstijl is een thema binnen de Staat VenZ.²⁸⁸ Daar binnen worden cijfers over voeding gepubliceerd (bijvoorbeeld fruitconsumptie, groenteconsumptie, zoutconsumptie en consumptie van toegevoegde suikers).

Met de VWS-monitor²⁸⁹ krijgt het ministerie meer inzicht in de staat van de Nederlandse gezondheidszorg. De monitor moet duidelijk maken of er reden is om het beleid bij te stellen. De monitor is onderverdeeld naar levensfasen zoals gebruikt in de Staat VenZ. Eén van de levensfasen is 'gezonder blijven' waar bijvoorbeeld cijfers worden gerapporteerd over het aantal JOGG-gemeenten, Gezonde Scholen, Gezonde Sportkantines en het aantal volwassenen en jongeren met overgewicht. De monitor is aangevuld met een extra regel met algemene, levensfase overstijgende thema's en de publieke waarden toegankelijkheid, betaalbaarheid, kwaliteit en 'betrokken samenleving'. De trends in de monitor worden gebruikt bij het opstellen van de beleidsagenda van VWS.

281 Wet openbaarheid van bestuur. Geldend van 28-07-2018 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005252/2018-07-28> (Accessed April 2020).

282 Wet elektronische publicaties. <https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK004952> (Accessed April 2020).

283 Eerste Kamer der Staten-Generaal. Wet elektronische publicaties. https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/35218_wet_elektronische (Accessed April 2020).

284 Wet elektronische publicaties. <https://wetgevingskalender.overheid.nl/Regeling/WGK004952> (Accessed April 2020).

285 <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/documenten> (Accessed April 2020).

286 <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/kerncijfers-gezondheidszorg> (Accessed April 2020).

287 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/thematisch> (Accessed April 2020).

288 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/thematisch/preventie-en-leefstijl> (Accessed April 2020).

289 VWS Monitor (versie September 2019). <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/documenten/publicaties/2019/09/17/vws-monitor-september-2019> (Accessed April 2020).

Eind juni 2018 hebben VWS en het RIVM samen het rapport 'Het Nederlandse gezondheidszorgsysteem in internationaal perspectief' uitgebracht.²⁹⁰ Dit is een beschrijving van de stand van de volksgezondheid en zorg in Nederland, vergeleken met de internationale situatie. In dit rapport staan ook cijfers uit de Staat VenZ.

RIVM

Kerncijfers over overgewicht en chronische ziekten zoals diabetes mellitus worden ook gepresenteerd op volksgezondheidinfo.org (RIVM) en via de Volksgezondheid Toekomstverkenning die het RIVM vierjaarlijks uitvoert. Verder kunnen op StatLine RIVM cijfers worden geraadpleegd van het RIVM en samenwerkende organisaties.²⁹¹

Het RIVM maakt haar publicaties, zoals publicaties (bijvoorbeeld rapporten, artikelen, factsheets, memo's) rondom de Voedselconsumptiepeiling²⁹² openbaar op haar website.

290 RIVM, Hageraars et al. (2018). Het Nederlandse gezondheidszorgsysteem in internationaal perspectief. RIVM Rapport 2018-0066 <https://www.rivm.nl/publicaties/nederlandse-gezondheidszorgsysteem-in-internationaal-perspectief> (Accessed April 2020).

291 <https://statline.rivm.nl/#/RIVM/nl/> (Accessed April 2020)

292 <https://www.waarnederland.nl/publicaties-en-datasets/publicaties> (Accessed April 2020).

DOMAIN 10 – MONITORING AND INTELLIGENCE

The government's monitoring and intelligence systems (surveillance, evaluation, research and reporting) are comprehensive and regular enough to assess the status of food environments, population nutrition and diet-related NCDs and their inequalities, and to measure progress on achieving the goals of nutrition and health plans.

MONIT1 Monitoring systems, implemented by the government, are in place to regularly monitor food environments (especially for food composition for nutrients of concern, food promotion to children, and nutritional quality of food in schools and other public sector settings), against codes/guidelines/standards/targets.

Definitions and scope

- Includes monitoring systems funded fully or in part by government that are managed by an academic institution or other organisation.
- Includes regular monitoring and review of the impact of policies implemented by the government on food environments (as relevant to the individual State/Territory, and described in the policy domains above), in particular:
 1. Monitoring of compliance with voluntary food composition standards related to nutrients of concern (as defined in the 'Food composition' domain).
 2. Monitoring of compliance with food labelling regulations (as defined in the 'Food labelling' domain above).
 3. Monitoring of unhealthy food promoted to children via broadcast and non-broadcast media and in children's settings (as defined in the 'Food promotion' domain above).
 4. Monitoring of compliance with food provision policies in schools, early childhood services and public sector settings (as defined in the 'Food provision' domain above).

International best practice examples

- **Many countries:** have food composition databases available. For example, the New Zealand Institute for Plant & Food Research Limited and the Ministry of Health jointly own the New Zealand Food Composition Database (NZFCD) which is a comprehensive collection of nutrient data in New Zealand containing nutrient information on more than 2600 foods.²⁹³
- **New Zealand:** A national School and Early Childhood Education Services (ECES) Food and Nutrition Environment Survey was organised in all Schools and ECES across New Zealand in 2007 and 2009 by the Ministry of Health to measure the food environments in schools and ECES in New Zealand.²⁹⁴
- **UK:** In October 2005, the School Food Trust ('the Trust'; now called the Children's Food Trust) was established to provide independent support and advice to schools, caterers, manufacturers and others on improving the standard of school meals. They perform annual surveys, including the latest information on how many children are having school meals in England, how much they cost and how they're being provided.²⁹⁵
- **Germany:** The German Nutrition Report published by the DGE on behalf of the Federal Republic of Germany. The Nutrition Reports for the Federal Republic of Germany have been published by the DGE since 1969. Since 1972 it is provided every 4 years by directive of the Federal Ministry

²⁹³ Available from: <https://www.foodcomposition.co.nz/>

²⁹⁴ Swinburn, B., Dominick, C.H. and Vandevijvere, S. Benchmarking Food Environments: Experts' assessments of policy gaps and priorities for the New Zealand Government, Auckland: University of Auckland. 2014

²⁹⁵ Nelson, M. The School Food Trust: Transforming school lunches in England. Nutrition Bulletin · August 2011. DOI: 10.1111/j.1467-3010.2011.01914.x

of Consumer Protection, Food and Agriculture. The subjects follow topics of current interest.²⁹⁶ The Robert-Koch-Institute (RKI), the government's scientific institution in the field of public health, started in 2015 the project 'AdiMon' that collects regular data on influencing (environmental) factors and prevalence of childhood obesity, as well as interventions for prevention and health promotion.²⁹⁷

MONIT2 There is regular monitoring of adult and childhood nutrition status and population intakes against specified intake targets or recommended daily intake levels.

Definitions and scope

- Includes monitoring of adult and child intake in line with X Countries Food Guide and dietary recommendations.
- Includes monitoring of adult and child intake of nutrients of concern and noncore/discretionary foods including sugar-sweetened beverages (even if there are no clear intake targets for all of these).
- 'Regular' is considered to be every five years or more frequently.

International best practice examples

- **USA:** The National Health and Nutrition Examination Survey (NHANES) is a program of studies designed to assess the health and nutritional status of adults and children in the United States. The survey is unique in that it combines interviews and physical examinations.²⁹⁸ The NHANES program began in the early 1960s and has been conducted as a series of surveys focusing on different population groups or health topics. In 1999, the survey became a continuous program that has a changing focus on a variety of health and nutrition measurements to meet emerging needs. The survey examines a nationally representative sample of about 5,000 persons each year. These persons are located in counties across the country, 15 of which are visited each year.

MONIT3 There is regular monitoring of adult and childhood overweight and obesity prevalence using anthropometric measurements.

Definitions and scope

- Anthropometric measurements include height, weight and waist circumference.
- 'Regular' is considered to be every five years or more frequently.

International best practice examples

- **UK:** England's National Child Measurement Programme was established in 2006 and aims to measure all children in England in the first (4-5) years and last (10-11 years) of primary school. In 2011-2012, 565 662 children (4-5 years) and 491 118 children (10-11 years) were measured.²⁹⁹
- **Ireland:** The 4th Childhood Obesity Surveillance Initiative report was launched in 2017.³⁰⁰ COSI collects data from children in primary schools in the Republic of Ireland. The survey is carried out periodically. Data was first collected from children in 2008 in first class and again in 2010 from first class and third class, in 2012 from first, third and fifth classes and in 2015 from first,

²⁹⁶ German Nutrition Society. Nutrition Reports. [online] available: <https://www.dge.de/en/nutrition-reports/>

²⁹⁷ Robert Koch Institut. The AdiMon Indicator System. [online] available: https://www.rki.de/EN/Content/Health_Monitoring/HealthSurveys/AdiMon/AdiMon_inhalt.html

²⁹⁸ Centres for Disease Control. National Health and Nutrition Examination Survey. Available from: <http://www.cdc.gov/nchs/nhanes.htm>. 2016.

²⁹⁹ Health and Social Care Information Centre. National Child Measurement Programme. Available from: <http://www.hscic.gov.uk/ncmp>. 2016.

³⁰⁰ Ireland, 4th Childhood Obesity Surveillance Initiative report. Available from: <https://www.safefood.eu/Professional/Nutrition/Nutrition-News-en/Nutrition-News/May-2017/4th-Childhood-Obesity-Surveillance-Initiative-repo.aspx>

fourth and sixth class. Trained researchers collected weight, height and waist circumference measurements. These figures were used to examine prevalence of normal weight, overweight, obesity and mean BMI.

MONIT4 There is regular monitoring of the prevalence of NCD metabolic risk factors and occurrence.

Definitions and scope

- Diet-related NCD risk factors and NCDs include, amongst others, hypertension, hypercholesterolemia, Type 2 Diabetes, cardiovascular disease (including ischaemic heart disease, cerebrovascular disease and other diseases of the vessels), diet-related cancers.
- May be collected through a variety of mechanisms such as population surveys or a notifiable diseases surveillance system.

International best practice examples

- **OECD countries:** Most of these countries have regular and robust prevalence, incidence and mortality data for the main diet related NCDS and NCD risk factors.

MONIT5 Major programs and policies are regularly evaluated to assess their effectiveness and contributions to achieving the goals of the nutrition and health plans.

Definitions and scope

- Includes any policies, guidelines, frameworks or tools that are used to determine the depth and type (method and reporting) of evaluation required.
- Includes a comprehensive evaluation framework and plan that aligns with the key preventive health or nutrition implementation plan.
- The definition of a major programs and policies is to be defined by the relevant government department.
- Evaluation should be in addition to routine monitoring of progress against a project plan or program logic.

International best practice examples

- **USA:** The National Institutes for Health (NIH) provide funding for rapid assessments of natural experiments. The funding establishes an accelerated review/award process to support time-sensitive research to evaluate a new policy or program expected to influence obesity related behaviours (e.g., dietary intake, physical activity, or sedentary behaviour) and/or weight outcomes in an effort to prevent or reduce obesity.³⁰¹
- **Ireland:** Under the 'Healthy Weight for Ireland', Obesity Policy and Action Plan 2016-2025, a new Obesity Policy Implementation Oversight Group (OPIOG) was established in October 2017 and a progress report on each recommendation in the OPAP is currently being finalised under the aegis of the OPIOG.³⁰² As set out in Healthy Ireland, integrated health and social impact assessments will be conducted on relevant policy areas to support other government departments in contributing towards the prevention of overweight and obesity.

301 US National Institutes of Health. Time-Sensitive Obesity Policy and Program Evaluation (R01). Available from: <http://grants.nih.gov/grants/guide/pa-files/PAR-12-257.html>, 2016.

302 Oireachtas. Obesity Strategy Dáil Éireann Debate, Tuesday - 12 March 2019. [online] Accessed <https://www.oireachtas.ie/en/debates/question/2019-03-12/275/>. 2019.

MONIT6 Progress towards reducing health inequalities or health impacts in vulnerable populations and social and economic determinants of health are regularly monitored.

Definitions and scope

- Monitoring of overweight and obesity and main diet-related NCDs includes stratification or analysis of population groups where there are the greatest health inequalities including indigenous peoples and socio-economic strata.
- Includes reporting against targets or key performance indicators related to health inequalities.

International best practice examples

- **New Zealand:** All annual Ministry of Health Surveys report estimates by subpopulations in particular by ethnicity (including Maori and Pacific peoples), by age, by gender, and by New Zealand area deprivation.³⁰³
-

EVIDENCE

Summary

Er zijn verschillende monitoringssystemen die door de overheid gebruikt worden om aspecten van de voedselomgeving, voedselconsumptie, overgewicht, obesitas en voedingsgerelateerde chronische ziekten te monitoren.

Zo voert het RIVM de Herformuleringsmonitor uit om de veranderingen in de gehalten van zout-, suiker- en verzadigd vet van Voedingsmiddelen op de Nederlandse markt in kaart te brengen (MONIT1). De NVWA beoordeelt voedsel-etiketten op risico's voor de volksgezondheid en mogelijke misleidende claims (MONIT1). De NVWA houdt geen structureel toezicht maar richt zich op deel-aspecten. Met betrekking tot kindermarketing heeft de Tweede Kamer in 2017 ingestemd met een motie over onafhankelijke monitoring van kindermarketing (MONIT1). Hierop volgend heeft Panteia in de periode november 2018 tot en met augustus 2019 een monitor uitgevoerd. De staatssecretaris heeft in een brief aan de Tweede Kamer aangegeven dat hij over deze monitor en de resultaten in gesprek gaat met de Reclame Code Commissie om te kijken wat beter kan. Ook zal de monitor in 2020 opnieuw worden uitgevoerd, met speciale aandacht voor de impact van kindermarketing via sociale media. Met betrekking tot voedselprovisie valt de monitoring onder de algemene maatregelen uit het Nationaal Preventieakkoord (MONIT1). Het RIVM (in samenspraak met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en Centraal Planbureau (CPB)) rapporteert jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de maatregelen in het Nationaal Preventieakkoord. Het RIVM zal de voortgangsrapportage eens in de vier jaar aanvullen met een projectie van de ambities gericht op 2040. Het Mulier Instituut voert jaarlijks de JOGG Monitor uit.

Voor de monitoring van voedselconsumptie voert het RIVM periodiek de Voedselconsumptiepeiling (VCP) uit (MONIT2). In het kader van de VCP worden verschillende deelonderzoeken uitgevoerd. Zo is er bijvoorbeeld een VCP 2012-2016 (1-79 jaar) uitgevoerd en een VCP 2007-2010 (7-69 jaar). De VCP heeft tot nu toe elke 5-6 jaar plaatsgevonden. Naast de VCP doet het RIVM voedingsstatusonderzoek, hiervoor is geen vaste frequentie.

303 New Zealand, Ministry of Health. New Zealand Health Surveys. [online] available: <https://www.health.govt.nz/nz-health-statistics/national-collections-and-surveys/surveys/new-zealand-health-survey>

Overgewicht en obesitas (MONIT3) en voedingsgerelateerde ziekten (MONIT4) worden gemonitord met behulp van de Gezondheidsmonitor en Gezondheidsenquête. De Gezondheidsenquête wordt jaarlijks door het CBS afgenomen bij ongeveer 14.000 mensen. Daarnaast zetten de GGD'en elk jaar gezondheidsenquêtes uit onder een groot aantal personen. De Gezondheidsenquêtes worden iedere vier jaar gecombineerd door het CBS en alle GGD'en in een Gezondheidsmonitor Volwassenen (19-64 jaar) en Ouderen (65 jaar en ouder). Cijfers omtrent de prevalentie van overgewicht, obesitas en chronische aandoeningen zoals diabetes mellitus zijn gebaseerd op zelfrapportage. Voor een groot deel gebaseerd op de Gezondheidsenquête van het CBS voert het RIVM de Leefstijlmonitor uit, een instrument waarin gegevens verzameld worden over leefstijl en is bedoeld voor de onderbouwing van beleid op het gebied van leefstijl en gezondheid. Voor de Leefstijlmonitor wordt bijvoorbeeld gebruik gemaakt van cijfers van het CBS, GGD'en, Pharos, RIVM (VCP) en Voedingscentrum. De leefstijlmonitor stelt onder andere cijfers beschikbaar over gezond gewicht en voeding.

Kerncijfers over overgewicht en chronische ziekten zoals diabetes mellitus worden ook gepresenteerd door de Staat VenZ, op volksgezondheidinfo.org (RIVM) en via de Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV) die het RIVM vierjaarlijks uitvoert. Deze drie instrumenten zijn inhoudelijk nauw aan elkaar verbonden en maken gebruik van bronnen zoals de Gezondheidsenquête, Leefstijlmonitor, Nivel zorgregistraties, Nederlandse Kanker Registratie en Integraal Kankercentrum Nederland.

Met betrekking tot de evaluatie van grote programma's of beleid heeft het RIVM in 2017 een tussenevaluatie van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling uitgevoerd om het effect van de afgesproken maximumnormen in het akkoord op de dagelijkse inname van zout en suiker te berekenen (MONIT5). Hierin concludeert het RIVM dat met de huidige afspraken slechts kleine stappen worden gezet voor een verminderde suiker-, energie- en zoutinname. In 2019 heeft het RIVM een impactanalyse uitgevoerd, waarin alle afspraken tot medio 2019 zijn meegenomen. Dat met de huidige afspraken kleine stappen worden gezet om de dagelijkse inname van zout en suiker te verlagen blijft met deze analyse van kracht. Naast productverbetering geeft het RIVM hier ook aan dat het belangrijk blijft een gezondere voedselkeuze te maken om de inname van zout en suiker substantieel te verlagen. Ook heeft in 2019 een evaluatie van het Convenant Sponsoring op Scholen plaatsgevonden in opdracht van het ministerie van OCW. Het rapport concludeert dat middelen ontvangen door scholen vaak op thema's zoals gezonde leefstijl en bewegen worden ingezet (met name in het PO en SO). Eens in de vier jaar zal het RIVM de jaarlijkse voortgangsrapportages over de maatregelen in het Nationaal Preventieakkoord aanvullen met een projectie van de ambities gericht op 2040.

Verschillende monitor instrumenten houden rekening met verschillen in sociaaleconomische status (MONIT6). Zo wordt bevat de Gezondheidsenquête en Gezondheidsmonitor in de basisvragenlijsten vragen over opleidingsniveau en huishoudsamenstelling. Daarnaast bevat de Gezondheidsenquête ook vragen omtrent betaald werk en de Gezondheidsmonitor ook vragen over werksituatie, rondkomen en inkomen. De VTV 2018 bestaat onder andere uit een Trendscenario, welke een verkenning is van mogelijke ontwikkelingen tussen nu en 2040 en specifiek aandacht besteedt aan hoe gezondheidsverschillen zich in de toekomst ontwikkelen. Daarbij is aandacht voor verschillen naar opleiding, inkomen, geslacht, leeftijd, arbeidsrelatie en gemeente. Verder bevat de algemene vragenlijst in de VCP van het RIVM vragen over opleiding.

Monitoring systems are in place to regularly monitor food environments against codes/guidelines/standards/targets (MONIT1)

Monitoring van voedselsamenstelling

RIVM Herformuleringsmonitor³⁰⁴

Sinds 2012 voert het RIVM, in opdracht van VWS, de Herformuleringsmonitor uit. De Herformuleringsmonitor is opgezet met als doel het in kaart brengen van de (veranderingen in) de gehalten van zout-, suiker- en verzadigd vet van voedingsmiddelen op de Nederlandse markt. Sinds 2018 is de Herformuleringsmonitor helemaal gebaseerd op gegevens uit de Levensmiddelendatabank, die beheerd wordt door het Voedingscentrum en het RIVM. Gegevens voor de Levensmiddelendatabank worden vrijwillig aangeleverd door fabrikanten en supermarkten en kunnen aangeleverd worden via het webportaal van de Levensmiddelendatabank, of via samenwerkingsverbanden zoals het Supply chain Information management (SIM) en GS1 (Global Standards One). Daarnaast hebben fabrikanten de mogelijkheid om rechtstreeks data aan te leveren. Voor de Herformuleringsmonitor zijn ruim 50.000 producten uit de Levensmiddelendatabank gebruikt.

Monitoring van regels met betrekking tot voedsel etiketten

De NVWA is de aangewezen autoriteit voor de beoordeling van etikettering van levensmiddelen.³⁰⁵ Door beperkte capaciteit is de NVWA genoodzaakt keuzes in het toezicht op etikettering te maken. Etiketteringsonderwerpen met de grootste risico's voor de gezondheid hebben een hogere prioriteit dan andere etiketteringsaspecten. Dit betekent dat de NVWA niet structureel toeziet op de complete juistheid van het etiket, maar zich specifiek richt op deelaspecten van de etikettering.

Prioriteit bij etikettering is het juist informeren van consumenten die van bepaalde ingrediënten een allergische reactie kunnen krijgen. Levensbedreigende situaties kunnen ontstaan als allergenen in een levensmiddel zijn verwerkt, terwijl dit niet op de verpakking staat.

Naast beoordeling van etiketteringsonderwerpen met de grootste risico's voor de gezondheid, beoordeelt de NVWA de etiketten ook op mogelijke misleiding. De NVWA treedt op als etiketten van levensmiddelen onjuiste of verboden claims bevatten over voeding, gezondheid en medische werking.³⁰⁶

De NVWA heeft het toezicht op etikettering projectgewijs georganiseerd. Tijdens controle op de etikettering beoordeelt de NVWA niet het complete etiket maar een specifiek aspect. Soms alleen op de juistheid van de kwantitatieve ingrediëntendeclaratie, soms wordt de verplichte aanvullende vermelding onder de loep genomen. Denk daarbij aan 'samengesteld uit stukjes vlees' of 'met toegevoegd water'.

Monitoring van marketing van ongezonde voeding gericht op kinderen via media en op plaatsen waar kinderen samenkomen

Op 23 februari 2017 heeft de Tweede Kamer ingestemd (82 stemmen voor t.o.v. 68 tegen) met de motie van het CDA (Bruins Slot) over onafhankelijke monitoring van kindermarketing.³⁰⁷ In de

304 RIVM (2019). Zout-, suiker- en verzadigd vetgehalten in levensmiddelen. Herformuleringsmonitor 2018. Briefrapport 2019-0032 S. ter Borg et al. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0032.pdf> (Accessed April 2020).

305 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/etikettering-van-levensmiddelen/rol-nvwa> (Accessed February 2020).
<https://www.nvwa.nl/onderwerpen/etikettering-van-levensmiddelen> (Accessed April 2020).

306 <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/claims-levensmiddelen> (Accessed April 2020).

307 Motie van het lid Bruins Slot over onafhankelijke monitoring van de afspraken over kindermarketing. Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voorgesteld 22 februari 2017. Preventief Gezondheidsbeleid 32793, Nr. 265. Vergaderjaar 2016-2017. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2017Z03122&did=2017D06461> (Accessed April 2020).

periode november 2018 tot en met augustus 2019 heeft Panteia geïnventariseerd in welke mate kinderen met reclame voor voedingsmiddelen in aanraking (kunnen) komen en in hoeverre de geïnventariseerde reclames lijken te voldoen aan de Reclamecode Voor Voedingsmiddelen (RVV) in de Nederlandse ReclameCode (NRC).³⁰⁸ Tevens is gekeken naar de vraag in hoeverre de getoonde voedingsproducten voldoen aan de richtlijnen voor gezonde voeding van het Voedingscentrum Nederland, namelijk de 'Schijf van Vijf'. In de monitor zijn zowel media als de fysieke omgeving gericht op kinderen in beeld gebracht. Aandachtspunten die uit de monitor naar voren zijn gekomen zijn:

- Voedingsproducenten maken gebruik van de uitzondering dat ze wel reclame mogen maken gericht op de doelgroep 7-13 jaar wanneer het om producten gaat die voldoen aan de daarvoor gestelde voedingskundige criteria die minder strikt zijn dan de 'Schijf van Vijf'.
- Het is twijfelachtig in hoeverre vormen van voedingsreclame bij recreatievoorzieningen voldoen aan de norm dat dit alleen bij de 'point of sale' is toegestaan.
- Via vloggers op YouTube en influencers op Instagram krijgen kinderen mogelijk vaak voedingsreclames te zien.
- In een aantal gevallen lijkt er bewust sprake van voedingsreclame gericht op kinderen (bioscopen, websites, tv-reclames), die vermoedelijk niet in overeenstemming is met de NRC.
- Sportevenementen gericht op kinderen hebben veelal geen beleid op het gebied van voedingsreclame en staan deze dan ook vaak toe.

In de Kamerbrief over de voortgang van het Nationaal Preventieakkoord van 5 december 2019³⁰⁹ geeft de staatssecretaris aan dat uit de monitor van Panteia enerzijds blijkt dat zelfregulering goed werkt en partijen binnen de kaders handelen. Anderzijds worden er kanttekeningen geplaatst bij diezelfde kaders van de RVV, die wellicht scherper kunnen. De staatssecretaris geeft in zijn brief aan de Kamer aan dat hij over deze monitor en de resultaten in gesprek gaat met de Reclame Code Commissie om te bekijken wat beter kan. Ook geeft hij aan dat volgend jaar (2020) deze monitor opnieuw wordt uitgevoerd, met speciale aandacht voor de impact van sociale media.

Monitoring van voedsel beleid in scholen, kinderopvang en publieke sectoren

In het domein 'Provision' is uitgelicht welk beleid is opgenomen in het Nationaal Preventieakkoord. De monitoring hiervan valt onder de algemene monitoring van maatregelen uit het Nationaal Preventieakkoord. Hierover is opgenomen dat het RIVM (in samenspraak met CBS, GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en CPB) jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de maatregelen rapporteert en een aantal relevante leefstijlindicatoren in beeld brengt die betrekking hebben op de drie thema's waaronder overgewicht.³¹⁰ Het RIVM zal de voortgangsrapportage eens in de vier jaar aanvullen met een projectie van de ambities gericht op 2040. Vergelijkbaar met wat nu in de Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV) gebeurt.

Met betrekking tot het proces is in het Nationaal Preventieakkoord opgenomen dat de voortgangsrapportage van het RIVM wordt besproken met deelnemende partijen die het Nationaal Preventieakkoord hebben ondertekend. Nieuwe partners kunnen aansluiten als zij de ambities onderschrijven en bereid zijn bij te dragen aan de verwezenlijking van de ambities in dit akkoord. De staatssecretaris bespreekt de voortgang periodiek met de Klankbordgroep Preventie, onder

308 Panteia, Faun et al. (2019). Monitor Kindermarketing Voeding. Meting 2018-2019. In opdracht van het Ministerie van VWS. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/12/05/monitor-kindermarketing-voeding-meting-2018-2019?cldee=ZS52YW4ucGVpakBuZWR2ZXJiYWsubmw%3d&recipientid=contact-7f88bd0461b7e911a972000d3ab490f3-f187239b5838422b944f8e3ec1b54ddd&esid=fbc6924-0320-ea11-a810-000d3ab6185d> (Accessed April 2020).

309 Ministerie van VWS (2019). Kamerbrief over voortgang Nationaal Preventieakkoord. 5 december 2019. 1613010-198350-VGP. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/12/05/kamerbrief-over-voortgang-nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

310 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

leiding van de voorzitter van de Sociaal-Economische Raad (SER). Vanuit de brede maatschappelijke vertegenwoordiging geeft de klankbordgroep reflectie op het proces en de inhoud van het preventieakkoord, met speciale aandacht voor de achterliggende problematiek bij gezondheidsproblemen en de samenhang tussen de aanpak van gezondheidsproblemen onder andere in en rond het werk, het sociaal domein, schulden, en sociaaleconomische gezondheidsverschillen.

Jongeren Op Gezond Gewicht (JOGG) Monitor³¹¹

Om ontwikkelingen binnen JOGG te beschrijven, wordt door het Mulier Instituut een jaarlijkse monitor opgesteld. Het doel van deze monitor is om te laten zien waar in 2018 op is ingezet door JOGG (activiteiten), tot wat de inzet en ondersteuning heeft geleid (resultaten/tevredenheid) en welke vooruitgang JOGG-gemeenten hebben geboekt (implementatie).

Monitoring of adult and childhood nutrition status and population intakes (MONIT2)

Voedselconsumptiepeiling- RIVM³¹²

In opdracht van het ministerie van VWS worden sinds 1987 periodiek gegevens verzameld over de voedselconsumptie en de voedingstoestand van de Nederlandse bevolking in het algemeen en van afzonderlijke bevolkingsgroepen in het bijzonder. Dit onderzoek is de Voedselconsumptiepeiling (VCP). In het kader van de VCP worden verschillende deelonderzoeken uitgevoerd. De VCP heeft tot nu toe elke 5-6 jaar plaatsgevonden.

In de afgelopen jaren zijn de volgende VCP's uitgevoerd:

- VCP 2012-2016, 1-79 jaar
- VCP ouderen 2010-2012, 70+ jaar
- VCP 2007-2010, 7-69 jaar
- VCP jonge kinderen 2005-2006, 2-6 jaar
- VCP jongvolwassenen 2003, 19-30 jaar

VCP 2012-2016³¹³

Van ruim 4000 mensen in de leeftijd van 1 tot en met 79 jaar is van 2012 tot en met 2016 op twee dagen de consumptie gemeten. Deelnemers hebben een algemene vragenlijst ingevuld en zijn twee keer uitgebreid geïnterviewd over wat ze de voorgaande dag gegeten en gedronken hadden. De consumptiedata van VCP 2012-2016 zijn voor personen van 9 tot en met 69 jaar vergeleken met die van VCP 2007-2010. De resultaten zijn gewogen voor socio-demografische factoren, seizoen en dag van de week om zo een representatief beeld te geven voor de Nederlandse bevolking. Meer gegevens over de voedsel consumptie en de voedselconsumptiepeiling zijn te vinden op de website www.wateetnederland.nl.

Naast de VCP doet het RIVM voedingsstatusonderzoek, hiervoor is geen frequentie vastgesteld. Voedingsstatusonderzoek wordt enerzijds uitgevoerd om de bevindingen uit de VCP te bevestigen. Bijvoorbeeld als er mogelijke knelpunten worden gevonden in de peilingen, dan wordt vervolgonderzoek uitgevoerd. Anderzijds wordt voedingsstatusonderzoek uitgevoerd omdat dit de beste methode is om bepaalde innames te schatten, zoals voor jodium en natrium (zout).³¹⁴

311 Mulier Instituut (2018). Monitor Jongeren op Gezond Gewicht 2018. https://jongerenopgezondgewicht.nl/media/uploads/resultreports/monitor-jongeren-op-gezond-gewicht-2018_5c87bfc8c628d.pdf (Accessed April 2020).

312 <https://www.rivm.nl/voedselconsumptiepeiling> (Accessed April 2020).

313 RIVM. Voedselconsumptie 2012-2016. Wat, waar en wanneer. <https://www.rivm.nl/sites/default/files/2018-11/Factsheet%20Voedselconsumptie%202012%20-%202016%20Wat%2C%20waar%20en%20wanneer.pdf> (Accessed April 2020).

314 <https://www.rivm.nl/voedselconsumptiepeiling/voedingsstatusonderzoek> (Accessed April 2020).

Monitoring of overweight and obesity prevalence (MONIT3) and prevalence of NCD metabolic risk factors and occurrence rates for the main diet-related NCDs (MONIT4)

Gezondheidsmonitor en Gezondheidsenquêtes- GGD'en, CBS en RIVM³¹⁵

Het CBS verzamelt elk jaar gegevens over de volksgezondheid van Nederland met behulp van de Gezondheidsenquête (GE) en publiceert uitkomsten in Statline. De GE wordt jaarlijks afgenomen bij ongeveer 14 000 mensen in de leeftijd van 0 jaar en ouder, en bestaat uit twee delen.³¹⁶ De waarneming vindt gespreid over het jaar plaats. Het eerste deel van de enquête bevat een aantal algemene vragen over gezondheid, en is bedoeld voor alle leeftijden. Dit onderdeel wordt afgenomen via internet (CAWI). Het tweede deel van de vragenlijst wordt via internet of op papier (PAPI) aangeboden aan de deelnemers van deel 1 die 12 jaar of ouder zijn, en bevat wat gevoeliger onderwerpen zoals alcoholgebruik en chronische aandoeningen, en vragen die lastig telefonisch of face-to-face te beantwoorden zijn (bijvoorbeeld vanwege een groot aantal antwoordcategorieën). De European Health Interview Survey (EHIS) is geïntegreerd in de GE.

Daarnaast zetten de GGD'en elk jaar gezondheidsenquêtes onder een groot aantal personen uit. Er zijn per GGD twee typen vragenlijsten in omloop. Eén is bestemd voor personen van 19 t/m 64 jaar, namelijk de volwassenmonitor (VGZ), en de ander voor mensen in de leeftijd van 65 jaar en ouder, de ouderenmonitor (GZO). Beide vragenlijsten bestaan uit een aantal basisvragen die zijn afgestemd met de GE, betreffende de onderwerpen ervaren gezondheid, chronische aandoeningen, lichamelijke beperkingen, mantelzorg geven, roken, alcoholgebruik, lengte/gewicht en lichamelijke activiteit. Daarnaast zijn in de VGZ specifieke vragen voor volwassenen opgenomen en in de GZO specifieke vragen voor ouderen. Deze specifieke vragen verschillen per GGD, afhankelijk van de wensen van de opdrachtgevers, de gemeenten.

Het CBS trekt voor zowel de GE als de gezondheidsenquêtes van de GGD'en de steekproeven. Vervolgens hebben het CBS en de GGD'en hun eigen vragenlijsten gemaakt, waarbij wel de vragen over de acht genoemde onderwerpen hetzelfde waren maar de andere vragen (ook per GGD) verschilden. Alle partijen hebben zelf de enquêtes uitgezet en afgenomen.

Het CBS en alle GGD'en houden iedere vier jaar een Gezondheidsmonitor Volwassenen (19-64 jaar) en Ouderen (65 jaar en ouder) met een basisset van geharmoniseerde onderwerpen (gezondheid, chronische aandoeningen, lichamelijke beperkingen, mantelzorg geven, roken, alcoholgebruik, lengte/gewicht en lichamelijke activiteit). Deze Gezondheidsmonitor is een combinatie van de reguliere Gezondheidsenquête van het CBS en de gezondheidsenquêtes van de 28 GGD'en.³¹⁷ In 2012 en 2016 heeft een geharmoniseerde Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen plaatsgevonden. De cijfers uit de Gezondheidsenquête en de Gezondheidsmonitor kunnen niet zonder meer vergeleken worden, doordat er methodologische verschillen zijn.³¹⁸

De Gezondheidsenquête en Gezondheidsmonitor bevatten ook cijfers omtrent de prevalentie van chronische aandoeningen zoals diabetes mellitus.³¹⁹ Deze cijfers zijn gebaseerd op zelfrapportage.

315 <https://bronnen.zorggegevens.nl/Bron?naam=Gezondheidsmonitor-Volwassenen-en-Ouderen%2C-GGD%E2%80%99en%2C-CBS-en-RIVM> (Accessed April 2020).

316 <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/verschillen-tussen-de-gezondheidsmonitor-en-de-gezondheidsenquête> (Accessed April 2020).

317 <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/verschillen-tussen-de-gezondheidsmonitor-en-de-gezondheidsenquête> (Accessed April 2020).

318 <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/verschillen-tussen-de-gezondheidsmonitor-en-de-gezondheidsenquête> (Accessed April 2020).

319 <https://www.volksgezondheidenzorg.info/onderwerp/diabetes-mellitus/cijfers-context/huidige-situatie#bronverantwoording> (Accessed April 2020).

Leefstijlmonitor- RIVM³²⁰

De Leefstijlmonitor (LSM) is een duurzaam instrument waarin gegevens verzameld worden over leefstijl en is bedoeld voor de onderbouwing van beleid op het gebied van leefstijl en gezondheid. Onder 'leefstijl' wordt gedrag verstaan waarvoor een relatie met goede gezondheid of met gezondheidsproblemen is vastgesteld. De volgende partijen zijn samen verantwoordelijk voor de inhoud van de Leefstijlmonitor en publiceren op basis van de gegevensverzamelingen van de Leefstijlmonitor³²¹:

- CBS
- GGD GHOR Nederland
- Pharos
- RIVM als 1) coördinator Leefstijlmonitor, 2) vertegenwoordiger netwerk kernindicatoren sport en bewegen, en 3) vertegenwoordiger VoedselConsumptiepeiling.
- Rutgers
- Soa Aids Nederland
- Trimbos-instituut
- VeiligheidNL
- Voedingscentrum Nederland

De Leefstijlmonitor, is voor een groot deel gebaseerd op de Gezondheidsenquête van het CBS en levert jaarlijks landelijke cijfers over leefstijl, zoals roken, alcohol- en drugsgebruik, bewegen, gezond gewicht en voeding.³²² De Leefstijlmonitor is een van de leveranciers voor de landelijke cijfers; de Gezondheidsmonitor is dat voor regionale uitsplitsingen.³²³

Kern van de Leefstijlmonitor:

- Gezondheidsenquête (CBS)
- Peilstations-onderzoek (Trimbos-instituut)
- Health Behaviour in School-aged Children- onderzoek (HBSC Nederland)

Een aanvullende module van de Leefstijlmonitor is bijvoorbeeld de Voedselconsumptiepeiling.

De Staat van de Volksgezondheid en Zorg

De Staat van Volksgezondheid en Zorg (Staat VenZ) levert de belangrijkste cijfers voor het beleid van het ministerie van VWS. Het doel van de Staat VenZ is het presenteren van belangrijke kerncijfers voor het VWS-beleid in één (digitaal) product.³²⁴ De cijfers worden jaarlijks geupdate. De doelgroepen van de Staat VenZ zijn beleidsambtenaren van het ministerie van VWS en leden van de Tweede Kamer.

Het digitaal cijferoverzicht presenteert kerncijfers voor beleid zoals over overgewicht.³²⁵ Daarbij wordt verwezen naar de bron Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor van het CBS in samenwerking met het RIVM.

De Staat VenZ bevat ook kerncijfers over het aantal patiënten met diabetes mellitus bekend bij de huisarts.³²⁶ Als bron voor deze cijfers worden de Nivel zorgregistraties eerste lijn gehanteerd. Verder bevat de Staat VenZ kerncijfers over het aantal gevallen borstkanker, (dikke) darm kanker, baar-

320 <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor> (Accessed April 2020).

321 <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor/contact> (Accessed April 2020).

322 <https://www.rivm.nl/leefstijlmonitor/> (Accessed April 2020).

323 <https://www.rivm.nl/rivm/kennis-en-kunde/expertisevelden/gezondheidsmonitoring> (Accessed April 2020).

324 <https://www.staatvenz.nl/over-de-staat> (Accessed April 2020).

325 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht> (Accessed April 2020).

326 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/diabetes-mellitus-aantal-pati%C3%ABnten-bekend-bij-de-huisarts> (Accessed April 2020).

moederhalskanker, nieuwe gevallen van kanker³²⁷, het aantal gevallen van sterfte door kanker³²⁸, coronaire hartziekten. Als bronnen worden hiervoor gebruikt Nederlandse Kanker Registratie, het Integraal Kankercentrum Nederland, Nivel Zorgregistraties eerste lijn en CBS doodsoorzakenstatistiek.

Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV)³²⁹

In de wet op het RIVM³³⁰ is opgenomen dat het RIVM de taak heeft periodiek te rapporteren over de toestand en de toekomstige ontwikkeling van de volksgezondheid (artikel 3, eerste lid, onder b). Het RIVM rapporteert hierover in de VTV die vierjaarlijks verschijnt. De VTV geeft inzicht in de belangrijkste toekomstige maatschappelijke opgaven op het gebied van ziekte en gezondheid, gezondheidsdeterminanten, preventie en gezondheidszorg in Nederland.

Volksgezondheidsinfo.zorg

Sinds eind 2014 rapporteert het RIVM over de toestand van de volksgezondheid en zorg via de website Volksgezondheidszorg.info.³³¹ Op volksgezondheidsinfo.zorg zijn cijfers te vinden over het aantal gevallen van obesitas en overgewicht.³³² Voor deze cijfers wordt verwezen naar de volgende bronnen: Leefstijlmonitor, Gezondheidsenquête, Gezondheidsmonitor, Eurostat en de Health Behaviour in School Aged Children Study (HSBC).

Op volksgezondheidsinfo.zorg zijn ook cijfers te vinden over het aantal gevallen van diabetes mellitus, kanker, en hart- en vaatziekten.³³³ Voor de cijfers over ziektegevallen wordt bijvoorbeeld naar de volgende bronnen verwezen: Nivel zorgregistraties eerste lijn, Gezondheidsenquête, Gezondheidsmonitor, CBS Doodsoorzakenstatistiek, Landelijke Medische Registratie, Nederlandse Kanker Registratie, ECHIM (European Community Health Indicators Monitoring), Eurostat, OECD, European Cancer Information System.

De website is een belangrijke bron van cijfers voor de Staat VenZ. Op Volksgezondheidszorg.info is, naast veel cijfers, ook veel aanvullende informatie te vinden, bijvoorbeeld voor beleid en voor andere organisaties binnen de volksgezondheid en zorg. De Staat VenZ, de VTV en Volksgezondheidszorg.info zijn inhoudelijk nauw aan elkaar verbonden.

Evaluation of major programs and policies to assess their effectiveness and contributions to achieving the goals of the nutrition and health plans (MONIT5)

Evaluatie Akkoord Verbetering Productsamenstelling

In 2017 heeft het RIVM een tussenevaluatie uitgevoerd om het effect van de afgesproken maximumnormen in het akkoord op zout en suiker te berekenen, het gaat hier om de tot en met 2016 ingediende voorstellen. Er zijn verschillende scenario's berekend met de VCP (voedselconsumptiepeiling); de innamereductie als 1) alle producten waarvoor een afspraak is gemaakt de verlagingstap doorvoeren, 2) boven op deze afspraken nog eens 10% verlaging wordt doorgevoerd, 3) als de afspraken worden uitgebreid naar meer voedingsmiddelen (10% verlaging) en 4) de combinatie van

327 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/kanker-aantal-nieuwe-gevallen> (Accessed April 2020).

328 <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/kanker-sterfte> (Accessed April 2020).

329 <https://www.rivm.nl/volksgezondheid-toekomst-verkenning-vtv> (Accessed April 2020).

330 Wet op het RIVM. Geldend van 28-07-2018 t/m 18-03-2020. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008289/2018-07-28>

331 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/veelgestelde-vragen/vragen-en-antwoorden#node-waarom-wordt-volksgezondheidszorginfo-gemaakt> (Accessed April 2020).

332 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/overgewicht/cijfers-context/samenvatting> (Accessed April 2020).

333 <https://www.volksgezondheidszorg.info/onderwerp/diabetes-mellitus/cijfers-context/huidige-situatie#bron--node-tabel-bronnen-bij-de-cijfers-over-diabetes-mellitus> (Accessed April 2020).

2) en 3) dus zowel de extra verlaging van 10% en de verbreding naar meer voedingsmiddelen.³³⁴
³³⁵Het RIVM concludeert dat met de huidige afspraken slechts kleine stappen worden gezet voor een verminderde suiker- en energie- en zoutinname.

In 2019 heeft het RIVM opnieuw een impactanalyse uitgevoerd, waarin alle afspraken tot medio 2019 zijn meegenomen.³³⁶ Hiermee blijft de conclusie van kracht die het RIVM eerder trok: met de huidige Akkoord Verbetering Productsamenstelling-afspraken worden kleine stappen gezet om de dagelijkse inname van zout en suiker te verlagen. Naast productverbetering blijft het belangrijk een gezondere voedselkeuze te maken om de inname van zout en suiker substantieel te verlagen.

Evaluatie Convenant Sponsoring op Scholen

In 2019 heeft Regioplan (in opdracht van het Ministerie van OCW) de evaluatie van het Convenant Sponsoring op Scholen 2015-2018 gepubliceerd.³³⁷ Het rapport concludeert dat middelen ontvangen door scholen vaak op thema's zoals gezonde leefstijl en bewegen worden ingezet (met name in het PO en SO).

Nationaal Preventieakkoord

Het RIVM (in samenspraak met CBS, GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en CPB) rapporteert jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de maatregelen in het Nationaal Preventieakkoord.³³⁸ Eens in de vier jaar zal het RIVM de voortgangsrapportage aanvullen met een projectie van de ambities gericht op 2040.

Progress towards reducing health inequalities or health impacts in vulnerable populations and monitoring of social and economic determinants of health (MONIT6)

Gezondheidsenquête³³⁹

De Gezondheidsenquête begint met een basisvragenlijst. In de basisvragenlijst wordt gevraagd naar achtergrondkenmerken zoals de samenstelling van het huishouden, het hebben van (en/of zoeken naar) betaald werk, beroep, bedrijf en opleidingsniveau. Na de basisvragenlijst volgt de eigenlijke gezondheidsenquête. Daarin wordt gevraagd naar de diverse aspecten van gezondheid, aandoeningen, beperkingen, contacten met zorgverleners, leefstijl en preventief gezondheidsgedrag.

Gezondheidsmonitor

Voor de gezondheidsmonitor worden ook basisvragenlijsten gebruikt. Voor de Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen zijn vragen opgenomen over achtergrondkenmerken, zoals geslacht, leeftijd, migratieachtergrond, huishoudsamenstelling, opleiding, werksituatie, rondkomen, inkomen

334 RIVM (2018). Geschat effect van lagere suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse suikerinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-suikergehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-suikerinname-in> (Accessed April 2020) en RIVM (2018). Geschat effect van lagere zoutgehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zoutinname in Nederland. <https://www.rivm.nl/geschat-effect-van-lagere-zoutgehalten-in-voedingsmiddelen-op-dagelijkse-zoutinname-in-nederland> (Accessed April 2020).

335 <https://www.akkoordverbeteringproductsamenstelling.nl/afspraken-en-resultaten/resultaten> (Accessed April 2020).

336 RIVM, E.C. Wilson- van den Hooven et al. (2019). Geschat effect van lagere zout- en suikergehalten in voedingsmiddelen op de dagelijkse zout- en suikerinname in Nederland. Akkoord Verbetering Productsamenstelling 2014-2020. RIVM-briefrapport 2019-0231. <https://www.rivm.nl/bibliotheek/rapporten/2019-0231.pdf> (Accessed April 2020).

337 Regioplan, Duysak et al. (2019). Evaluatie Sponsorconvenant 2015-2018. 3 oktober 2019. <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2020/01/19053-Eindrapport-Evaluatie-convenant-sponsoring-Regioplan-3-oktober-2019.pdf> (Accessed April 2020).

338 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

339 <https://www.cbs.nl/nl-nl/onze-diensten/methoden/onderzoeksomschrijvingen/aanvullende%20onderzoeksbeschrijvingen/vragenlijsten-gezondheidsenquête-vanaf-2014> (Accessed April 2020).

en geografische indicator.³⁴⁰ Voor de gezondheidsmonitor Jeugd zijn vragen opgenomen over opleiding, leeftijd, geslacht en gezinssamenstelling.³⁴¹

Naast de gezamenlijke Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen en Gezondheidsmonitor Jeugd voeren GGD'en zelf nog extra monitors en onderzoeken uit. Voor veel onderwerpen hebben de GGD'en samen met het RIVM landelijke standaardvraagstellingen ontwikkeld.³⁴² Voor Volwassenen en Ouderen bevatten deze vraagstellingen vragen over algemene kenmerken zoals geografische indicator, geslacht, huishoudsamenstelling, leeftijd en migratieachtergrond. Daarnaast zijn er vragen opgenomen over sociaaleconomische status, zoals moeite met rondkomen, opleidingsniveau en de werksituatie. Ook voor de Jeugd (0-19 jaar) wordt naar deze onderwerpen gevraagd. Het verschil met de Volwassenen en Ouderen standaardvraagstelling is dat bij de Jeugd niet naar de werksituatie wordt gevraagd, maar naar het opleidingsniveau van de ouders.

Volksgezondheid Toekomstverkenning (VTV)

De VTV 2018 bestaat uit een Trendscenario, Themaverkenningen, Handelingsopties en een Synthese.³⁴³ Het Trendscenario is een verkenning van mogelijke ontwikkelingen tussen nu en 2040 en besteedt specifiek aandacht aan hoe gezondheidsverschillen zich in de toekomst ontwikkelen.³⁴⁴ Daarbij is aandacht voor verschillen naar opleiding, inkomen, geslacht, leeftijd, arbeidsrelatie en gemeente. Vragen zijn: hoe ontwikkelen zich verschillen in levensverwachting? En hoe gaat het met verschillen in ervaren gezondheid? Welke verschillen in leefstijl zijn er in de toekomst?

Voedselconsumptiepeiling (VCP)-RIVM³⁴⁵

Het RIVM onderzoekt op basis van de VCP in hoeverre mensen eten volgens de richtlijnen en voedingsnormen en welke verschillen er zijn in subgroepen in de samenleving, waarbij ook gekeken wordt naar verschillen tussen mensen met een laag, midden- en hoog opleidingsniveau.³⁴⁶ De antwoorden op de algemene vragenlijst in de VCP van het RIVM geven onder andere informatie over lengte en gewicht, voedingsgewoonten (bijvoorbeeld consumptie van fruit en groenten, zoutgebruik en ontbijtfrequentie), activiteitenpatroon, opleiding, gezinssamenstelling, geboorteland, roken, alcoholgebruik. Bij opleiding wordt een onderscheid gemaakt tussen laag (Lager (basis)onderwijs, lager beroepsonderwijs, mavo), midden (Havo, vwo, middelbaar beroepsonderwijs) en hoog (Hoger beroepsonderwijs, universiteit). Voor kinderen t/m 18 jaar geldt de hoogst genoten opleiding van een van de ouders/verzorgers.

340 <https://www.monitorgezondheid.nl/gezondheidsmonitor-volwassenen-en-ouderen> (Accessed April 2020).

341 <https://www.monitorgezondheid.nl/gezondheidsmonitor-jeugd> (Accessed April 2020).

342 <https://www.monitorgezondheid.nl/vragenlijsten/vragenlijsten-jeugd> en <https://www.monitorgezondheid.nl/vragenlijsten/vragenlijsten-volwassenen-en-ouderen> (Accessed April 2020).

343 <https://www.vtv2018.nl/> (Accessed April 2020).

344 <https://www.vtv2018.nl/gezondheidsverschillen> (Accessed April 2020).

345 <https://www.waetnederland.nl/achtergrond> (Accessed April 2020).

346 <https://www.rivm.nl/voedsel-en-voeding/gezonde-voeding> (Accessed April 2020).

DOMAIN 11 – FUNDING AND RESOURCES

Sufficient funding is invested in ‘Population Nutrition Promotion’ (estimated from the investments in population promotion of healthy eating and healthy food environments for the prevention of obesity and diet-related NCDs, excluding all one-on-one promotion (primary-care, antenatal services, maternal and child nursing services etc.), food safety, micronutrient deficiencies (e.g. folate fortification and undernutrition) to create healthy food environments, improved population nutrition, reductions in obesity, diet-related NCDs and their related inequalities.

FUND1 The ‘population nutrition’ budget, as a proportion of total health spending and/or in relation to the diet-related NCD burden sufficiently contributes to reducing diet-related NCD’s.

Definitions and scope

- ‘Population nutrition’ includes promotion of healthy eating, and policies and programs that support healthy food environments for the prevention of obesity and diet-related NCDs.
- The definition excludes all one-on-one and group-based promotion (primary care, antenatal services, maternal and child nursing services etc.), food safety, micronutrient deficiencies (e.g. folic acid fortification) and undernutrition.
- Includes estimates for the budget allocated to the unit within the Department of Health that has primary responsibility for population nutrition.
- The workforce comprises anyone whose primary role relates to population nutrition and who is employed full time, part time or casually by the Department of Health or contracted by the Department of Health to perform a population nutrition-related role (including consultants or funding of a position in another government or nongovernment agency). The number of full time equivalent persons in the workforce will be reported in ‘FUND4.
- Excludes budget items related to physical activity promotion.

International best practice examples

- **New Zealand:** The total funding for population nutrition was estimated at about \$ 67 million or 0.6% of the health budget during 2008/09 Healthy Eating Healthy Action period.³⁴⁷ Dietary risk factors account for 11.4% of health loss in New Zealand.
- **Thailand:** According to the most recent report on health expenditure in 2012 the government greatly increased budget spent on policies and actions related to nutrition (excluding food, hygiene and drinking water control). Total expenditure on health related to nutrition specifically from local governments was 29,434.5 million Baht (7.57% of total health expenditure from public funding agencies), which was ten times over the budget spending on nutrition in 2011. Dietary risk factors account for more than 10% of health loss in Thailand.

FUND2 Government funded research is targeted for improving food environments, reducing obesity, NCDs and their related inequalities.

Definitions and scope

- Includes the clear identification of research priorities related to improving food environments, reducing obesity, NCDs and their related inequalities in health or medical research strategies or frameworks.

³⁴⁷ Swinburn, B, Dominick, CH and Vandevijvere, S. Benchmarking Food Environments: Experts’ assessments of policy gaps and priorities for the New Zealand Government, Auckland: University of Auckland. 2014.

- Includes identifying research projects conducted or commissioned by the government specifically targeting food environments, prevention of obesity or NCDs (excluding secondary or tertiary prevention).
- It is limited to research projects committed to or conducted within the last 12 months.
- Excludes research grants administered by the government (including statutory agencies) to a research group where the allocation of a pool of funding was determined by an independent review panel.
- Excludes evaluation of interventions (this is explored in 'MONIT5' and should be part of an overall program budget).

International best practice examples

- **Australia:** The National Health and Medical Research Council (NHMRC) Act requires the CEO to identify major national health issues likely to arise.³⁴⁸ The National Health Priority Areas (NHPAs) articulate priorities for research and investment and have been designated by Australian governments as key targets because of their contribution to the burden of disease in Australia. For the 2015-16 Corporate Plan, obesity, diabetes and cardiovascular health are three of these NHPAs.
- **Thailand:** The National Research Council funded more research projects on obesity and diet-related chronic diseases (such as diabetes, cardiovascular diseases and hypertension) in 2014, accountable for almost six times over the research funding in 2013 (from 6,875,028 baht in 2013 to 37,872,416 baht in 2014).
- **Ireland:** The Food Institutional Research Measure (FIRM) is funded by the Department of Agriculture, Food and the Marine and is the primary national funding mechanism for food research in higher education institutions and other public research institutes. Beneficiaries are required to widely disseminate the results of their research. FIRM aims to develop public good technologies that will underpin a competitive, innovative and sustainable food manufacturing and marketing sector. The programme is creating a base of knowledge and expertise in generic technologies that will support a modern, consumer-focused industry and build Ireland's capacity for R&D.³⁴⁹ The Health Research Board (HRB) is a statutory agency under the aegis of the Department of Health. It's the lead agency in Ireland responsible for supporting and funding health research, information and evidence, which aims to improve people's health and to enhance healthcare delivery.

FUND3 There is a statutory health promotion agency in place that includes an objective to improve population nutrition with a secure funding stream.

Definitions and scope

- Agency was established through legislation.
 - Includes objective to improve population nutrition in relevant legislation, strategic plans or on agency website.
 - Secure funding stream involves the use of a hypothecated tax or other secure source.
-

348 Australia. National Health and Medical Research Council (NHMRC). [online] available: <https://www.nhmrc.gov.au/research-policy> and <https://www.nhmrc.gov.au/funding/data-research/research-funding-statistics-and-data>.

349 Department of Agriculture, Food and the Marine. Food Institutional Research Measure 2017 [Available from: <https://www.agriculture.gov.ie/research/competitivenationalprogrammes/foodinstitutionalresearchmeasurefirm/>].

International best practice examples

- **Australia:** The Victorian Health Promotion Foundation (VicHealth) was the world's first health promotion foundation, established by the Victorian Parliament as part of the Tobacco Act of 1987 (for the first 10 years through a hypothecated tobacco tax) through which the objectives of VicHealth are stipulated. VicHealth continues to maintain bipartisan support.³⁵⁰
 - **Germany:** The Federal Centre for Health Education and the Federal Centre for Nutrition disseminate guidelines and health promotion strategies to the general public and stakeholders and multipliers.³⁵¹
-

EVIDENCE

Summary

In het Regeerakkoord is afgesproken dat € 56 miljoen bestemd is voor de uitvoering van het Nationaal Preventieakkoord over een periode van drie jaar, waarbij voor 2019 en 2020 € 23 miljoen en voor 2021 € 10 miljoen beschikbaar is gesteld om acties uit het Nationaal Preventieakkoord te stimuleren (FUND1). Dat is ongeveer 2,3% van de totale uitgaven voor Volksgezondheid (€ 1 miljard). Voor het deelakkoord overgewicht van het Nationaal Preventieakkoord zijn de verplichtingen in 2019 € 9,5 miljoen, waarvan € 2 miljoen voor gezonde voeding en € 7 miljoen voor gezonde omgeving en zorg. De totale verwachte verplichtingen voor het Nationaal Preventieakkoord bedragen in 2019 € 27 miljoen. Naast de financiering van het Nationaal Preventieakkoord verstrekt het ministerie van VWS verschillende subsidies gericht op Gezondheidsbevordering, meer specifiek voor een Gezonde leefstijl en gezond gewicht zoals opgenomen in de Rijksbegroting 2020 XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport. In 2020 bedroeg het begrote bedrag voor subsidies voor Gezonde Leefstijl en Gezond gewicht € 23,8 miljoen. Op het gebied van Gezondheidsbeleid is voor het RIVM (de wettelijke taken en beleidsondersteuning zorgbreed) in 2020 € 17,8 miljoen begroot. Verder is voor de Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI) vanaf 2020 structureel een budget van € 9 miljoen en in 2019 € 6,5 miljoen gereserveerd.

Er zijn verschillende onderzoeken ingesteld door de overheid gericht op het verbeteren van de voedselomgeving en terugdringen van obesitas en voedingsgerelateerde chronische ziekten (FUND2). Zo zijn er de Topsectoren Agri & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en Life Science & Health die inzetten op Research and Development en innovaties die bijdragen aan preventie en het terugdringen van overgewicht. Verder is er het ZonMw-Preventieprogramma 2019-2022, dat rekening houdt met onder meer de Kennisagenda Preventie en onder andere het thema overgewicht uit het Nationaal Preventieakkoord. De Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) kent verschillende programma's gericht op voeding en gezondheid zoals het programma Food, Cognition and Behaviour (2013-2020). Ook het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF) voert onderzoek uit naar interventie strategieën ter verbetering van de voedselomgeving. Daarnaast wordt onderzoek gedaan in opdracht van het Ministerie van VWS, via het RIVM en het Voedingscentrum zoals het RIVM onderzoek 'Wat ligt er op ons bord' (RIVM) en onderzoek naar de Kantinescan (Voedingscentrum en Vrije Universiteit Amsterdam). Andere onderzoeken die genoemd zijn in het Nationaal Preventieakkoord zijn praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (2019) om kennis te vergaren over de bijdrage van JOGG op de gezondheid en welzijn van kinderen en onderzoek hoe excessieve consumptie voorkomen kan worden onder specifieke doelgroepen. Ook heeft Staatssecretaris Blokhuis toegezegd aan de Tweede Kamer dat er een onderzoek komt

350 Australia. The Victorian Health Promotion Foundation (VicHealth). [online] available: <https://www.vichealth.vic.gov.au/>.

351 Germany. Federal Centre for Health Education (BZgA). [online] available: <https://www.bzga.de/home/bzga/>.

naar de effectiviteit van een verbod op prijsaanbiedingen voor suikerhoudende dranken en een onderzoek naar welke toegevoegde waarde een suikertaks kan hebben bovenop de afspraken die al zijn gemaakt in het Nationaal Preventieakkoord.

Het Voedingscentrum beoogt in Nederland verbeteringen in de voedselkeuzes van mensen te bewerkstelligen (FUND3). Het Voedingscentrum wordt voor 100% gesubsidieerd door de overheid. Daarnaast zet het RIVM als kennisinstituut van de overheid zich in voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving. Het RIVM is ingesteld middels de Wet op het RIVM en ontvangt haar baten grotendeels van het ministerie van VWS en andere departementen.

The 'population nutrition' budget, as a proportion of total health spending and/or in relation to the diet-related NCD burden sufficiently contributes to reducing diet-related NCD's (FUND1)

Investerings Nationaal Preventieakkoord

In een voortgangsbrief van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer van december 2019, heeft de Staatssecretaris aangegeven dat in het regeerakkoord € 56 miljoen is afgesproken over een periode van drie jaar.³⁵² De Staatssecretaris geeft hierbij aan dat deze investeringen zeker beperkt zijn als ze vergeleken worden met de kosten van de zorgsector.

In de voortgangsbrief van de Staatssecretaris aan de Tweede Kamer van juni 2019 heeft de Staatssecretaris aangegeven dat voor 2019 en 2020 € 23 miljoen en voor 2021 € 10 miljoen vanuit het Regeerakkoord beschikbaar is gesteld om acties uit het Nationaal Preventieakkoord te stimuleren.³⁵³ Daarnaast is er voor 2019 en 2020 een budget van € 6 miljoen voor effectieve interventies.

Uit de Rijksbegroting 2020 XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport blijkt dat voor Volksgezondheid in totaal een bedrag van € 1 miljard is gereserveerd. Wanneer we uitgaan van € 23 miljoen dat voor het Nationaal Preventieakkoord is gereserveerd, betekent dat ongeveer 2,3% van de uitgaven voor Volksgezondheid voor de uitvoering van het Nationaal Preventieakkoord zijn gereserveerd. Dit percentage wordt kleiner wanneer we dit beschouwen ten opzichte van de totale uitgaven op de begroting 2020 van Volksgezondheid, Welzijn en Sport welke € 18,9 miljard bedragen.

Inzet middelen Nationaal Preventieakkoord³⁵⁴

In een kamerbrief van 21 oktober 2019 informeert de Staatssecretaris van Volksgezondheid de Tweede Kamer over de financiële verplichtingen die in 2019 zijn aangegaan voor activiteiten in het Nationaal Preventieakkoord. De Staatssecretaris geeft aan te verwachten in 2019 € 27 miljoen te verplichten. Het budget komt voort uit de middelen die vanuit het Regeerakkoord beschikbaar zijn gesteld voor het Nationaal Preventieakkoord en voor effectieve interventies. De financiële verplichtingen waar in het akkoord afspraken over zijn gemaakt, betreffen deels nieuwe acties en deels een intensivering van goed lopende programma's.

352 Ministerie van VWS (2019). Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voortgang Nationaal Preventieakkoord. 5 december 2019. Kenmerk 1613010-198350-VGP. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z24362&did=2019D50192> (Accessed April 2020).

353 Ministerie van VWS (2019). Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voortgang uitvoering Nationaal Preventieakkoord. 13 juni 2019. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z12108&did=2019D24962 (Accessed April 2020).

354 Brief van de Staatssecretaris van VWS aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2019). Inzet middelen Nationaal Preventieakkoord 2019. Preventief Gezondheidsbeleid 32793, Nr. 454. 21 oktober 2019. https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2019Z20145&did=2019D42027 (Accessed April 2020).

Voor het Deelakkoord overgewicht zijn de verplichtingen in 2019 € 9,5 miljoen, waarvan € 2 miljoen voor gezonde voeding is, € 7 miljoen voor gezonde omgeving en zorg en € 0,5 miljoen voor meer sport en bewegen. In de toelichting vermeldt de Staatssecretaris aan welke activiteiten onder deze thema's het geld wordt uitgegeven.

Voor gezonde voeding worden twee jaar op rij 500 watertappunten gerealiseerd. Het Voedingscentrum zal een Schijf van Vijf campagne realiseren en de voorbereidingen treffen voor het nieuwe voedselkeuzelogo en een nieuw systeem voor productverbetering.

Voor een gezonde omgeving en zorg wordt € 3 miljoen geïnvesteerd in gezondere scholen, sportomgevingen, tankstations, werkomgevingen, schoolkantines, ziekenhuizen en dagattracties. Om zo op vele plekken de gezonde keuze gemakkelijker en vanzelfsprekender te maken, bijvoorbeeld in 2500 sportkantines. Een kwart van het primair onderwijs, het voortgezet onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs zal in 2020 de ondersteuning van Gezonde School gebruiken. Ook worden extra opvangorganisaties getraind tot 'Gezonde Kinderopvang', zodat uiteindelijk volgend jaar het doel van 50% van alle opvanglocaties bereikt wordt. De JOGG-aanpak wordt met € 1,2 miljoen geïntensiveerd zodat nog meer gemeenten aan de slag kunnen om hun buurten gezonder te maken. Daarnaast wordt € 2,7 miljoen verplicht om de zorg en ondersteuning waarbij overgewicht of obesitas een rol speelt, fors te verbeteren. Een sluitende keten voor de jeugd met obesitas wordt hiertoe onder andere ontwikkeld en in gemeenten toegepast. Tevens wordt de multidisciplinaire richtlijn obesitas geactualiseerd. Tenslotte wordt een landelijk gedragen aanpak gerealiseerd om een trendbreuk te bewerkstelligen in de toename van het aantal mensen met diabetes type 2.

Begroting 2020³⁵⁵- Subsidies Gezonde leefstijl en Gezond gewicht en bijdrage aan RIVM

Naast de financiering van het Nationaal Preventieakkoord geeft het ministerie van VWS verschillende subsidies gericht op Gezondheidsbevordering, meer specifiek voor een Gezonde leefstijl en gezond gewicht zoals opgenomen in de Rijksbegroting 2020 XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Zo geeft VWS subsidie aan het Voedingscentrum om te voorzien in de juiste informatie over gezonde en veilige voeding voor burgers en professionals. Ook geeft zij subsidie aan de Stichting JOGG om in gemeenten een gezonde(re) omgeving te creëren en in te zetten op een stijging van het aantal jongeren op een gezond gewicht in minimaal 75 (JOGG-) gemeenten in 2020. Verder zijn er subsidies voor bijvoorbeeld de programma's Gezonde School en Gezonde kinderopvang (in samenwerking met de ministeries OCW, LNV en SZW) en Jong Leren Eten (van het ministerie van LNV). In 2020 bedroeg het begrote bedrag voor subsidies voor Gezonde Leefstijl en Gezond gewicht € 23,8 miljoen.

Op het gebied van Gezondheidsbeleid is voor de wettelijke taken en beleidsondersteuning zorgbreed van het RIVM in 2020 € 17,8 miljoen begroot.

Gecombineerde Leefstijlinterventie (GLI)

Voor de uitvoering van de GLI is een budget gereserveerd door de overheid van € 9 miljoen structureel vanaf 2020 en € 6,5 miljoen in het eerste jaar (2019).

De GLI is een combinatie van advies en begeleiding bij voeding en eetgewoontes, gezond bewegen en gedragsverandering die gericht is op het verwerven en behouden van een gezonde leefstijl.³⁵⁶

355 Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Rijksbegroting 2020, XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Tweede Kamer, vergaderjaar 2019–2020, 35 300 XVI, nr. 1.

356 <https://www.zorginstituutnederland.nl/publicaties/standpunten/2018/02/21/standpunt-gecombineerde-leefstijlinterventie-gli-bij-overgewicht-en-obesitas> (Accessed April 2020).

Government funded research is targeted for improving food environments, reducing obesity, NCDs and their related inequalities (FUND2)

Topsectoren

Sinds 2011 bundelen ondernemers, wetenschappers en de overheid hun krachten in negen topsectoren. Gericht op innovaties, het verzilveren van internationale kansen, menselijk kapitaal en investeringen in wetenschappelijk onderzoek.³⁵⁷ Bedrijven uit de topsectoren kunnen gebruik maken van verschillende stimuleringsregelingen.³⁵⁸ De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) en de kennisinstellingen selecteren onderzoeksprojecten uit de topsectoren. Het kabinet stelt geld beschikbaar om PPS op het gebied van kennis en innovatie in de topsectoren te versterken via de PPS-toeslag. Om de aansluiting van het MKB te bevorderen, is er de regeling MKB-Innovatiestimulering Topsectoren (MIT). Daarnaast zijn er eventuele departementale budgetten gekoppeld aan de topsectoren en dragen TO2-organisaties bij zoals TNO en Wageningen Research.³⁵⁹

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat de topsectoren Agri & Food, Tuinbouw & Uitgangsmaterialen en Life Science & Health zullen inzetten op Research and Development en innovaties die bijdragen aan preventie en het terugdringen van overgewicht.³⁶⁰ Projecten gericht op ontwikkeling van gezonde voedingsproducten (minder zout, suiker, vet, meer vezels) en onderzoek naar interventies gericht op het maken van gezonde keuzes (persoonlijke voedingsadviezen, aantrekkelijk aanbod van gezonde producten, incl. groenten en fruit) en een gezonde groene leefomgeving krijgen prioriteit. De topsectoren Agri & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen zetten volgens het Nationaal Preventieakkoord in 2019 minimaal € 10 miljoen aan publieke middelen in voor innovaties die bijdragen aan de preventie en terugdringen van overgewicht, vanuit de beschikbaar gestelde middelen (ministeries van LNV, VWS en EZK). Bedrijven uit de land- en tuinbouw, levensmiddelenindustrie, retail, catering, horeca, ICT- en technologie investeren een zelfde bedrag. De totale jaarlijkse vrijval binnen Agri & Food en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen is ca. € 15 miljoen dat besteed wordt aan meestal 4-jarig onderzoek, zodat de totale funding vanuit de overheid ca. € 60 miljoen is.

ZonMw

Het ZonMw-Preventieprogramma 2019-2022, dat € 38 miljoen bedraagt, houdt rekening met onder meer de Kennisagenda Preventie en de thema's roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik uit het Nationaal Preventieakkoord. Het (zesde) programma wordt gefinancierd vanuit de overheid en zet in op kennisbenutting, effectiviteitsonderzoek en innovatie.³⁶¹ ZonMw is op internationaal niveau actief met het Joint Programming Initiative 'Healthy Diet for a Healthy Life' (JPI HDHL).³⁶²

Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO)

De NWO is een zelfstandig bestuursorgaan met wettelijk vastgelegde taken die onder verantwoordelijkheid van het ministerie van OCW valt.³⁶³ De hoofdtaak van de NWO is het financieren

357 <https://www.topsectoren.nl/missiesvoordetoekomst> (Accessed April 2020).

358 <https://www.topsectoren.nl/publicaties/vragen-en-antwoorden/welke-financiele-middelen-biedt-de-overheid-de-topsectoren> (Accessed April 2020).

359 Kennis- en Innovatieagenda Landbouw, Water, Voedsel (2019). 15 oktober 2019. <https://topsectoragrifood.nl/wp-content/uploads/2019/10/Kennis-en-Innovatieagenda-Landbouw-Water-Voedsel.pdf> (Accessed April 2020).

360 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

361 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

362 <https://www.zonmw.nl/nl/onderzoek-resultaten/gezondheidsbescherming/voeding-en-gezondheid/> (Accessed April 2020).

363 <https://www.nwo.nl/over-nwo/organisatie> (Accessed April 2020).

van wetenschappelijk onderzoek aan Nederlandse publieke onderzoeksinstituten, in het bijzonder de universiteiten.³⁶⁴ De NWO kent vijf verschillende financieringslijnen: Open Competitie, Talentprogramma, Kennis- en Innovatiecontract, Nationale Wetenschapsagenda (NWA) en Wetenschappelijke infrastructuur.³⁶⁵ NWO kent verschillende programma's gericht op voeding en gezondheid zoals het programma Food, Cognition and Behaviour (2013-2020) dat onderzoek doet naar de interacties tussen voeding en de mens. Het gaat bijvoorbeeld over gezonde keuzes en gezond eetgedrag en over de effecten van voeding op cognitieve gezondheid. Het budget is € 5,1 miljoen. Financiers van dit programma zijn: bedrijven, het (voormalige) Nationaal Initiatief Hersenen en Cognitie, ZonMw en NWO. Dit programma valt onder de bijdrage van NWO aan de topsector Agri & Food. Daarnaast heeft NWO in 2019 een call voor proposals gedaan voor een onderzoek naar de transitie van het voedselsysteem.³⁶⁶ Het totaalbudget voor deze call is € 2,77 miljoen.

Nationaal Actieplan Groente en Fruit (NAGF)³⁶⁷

Het NAGF is een samenwerkingsverband tussen overheid (ministerie van LNV, VWS en Voedingscentrum), bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.³⁶⁸ Binnen het NAGF worden versnellingen afgesproken tussen CBL, Veneca en GroentenFruit Huis om samen met de overheid te komen tot een structurele jaarlijkse toename van de consumptie van groente en fruit via de diverse afzetkanalen. Het onderzoek Ga voor Kleur Lab gefinancierd door het NAGF, uitgevoerd door wetenschappers van onder andere de Vrije Universiteit Amsterdam, onderzocht een supermarkt interventie (nudging) om consumenten te helpen bij een gedragsverandering om meer groenten en fruit te kopen.³⁶⁹

Onderzoek gefinancierd vanuit VWS

Het ministerie van VWS geeft regelmatig opdracht aan instellingen en organisaties om onderzoek te doen op het gebied van volksgezondheid, welzijn en sport. Zij publiceert jaarlijks een overzicht van de onderzoeksrapporten.³⁷⁰ Het ministerie heeft rapporten gepubliceerd van 18 organisaties en instellingen, waaronder bijvoorbeeld de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, het RIVM, Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, Gezondheidsraad, ZonMW en Sociaal en Cultureel Planbureau. Daarnaast financiert het ministerie ook onderzoeken aan universiteiten zoals het onderzoek 'Care for Obesity' dat wordt uitgevoerd door de Vrije Universiteit Amsterdam sinds 2013.³⁷¹

Strategisch programma RIVM Integraal Voedselbeleid³⁷²

In 2017 heeft het RIVM de resultaten van het onderzoek "Wat ligt er op ons bord?" gepubliceerd, waarin zij feiten en cijfers over de veiligheid, gezondheid en ecologische duurzaamheid van voedsel in Nederland heeft verzameld en geanalyseerd welke kansen en dilemma's er zijn voor een integraal voedselbeleid.³⁷³ Niet te veel eten, meer plantaardige en minder dierlijke producten eten, en minder suikerhoudende en alcoholische dranken consumeren zijn volgens het rapport drie manieren om

364 <https://www.nwo.nl/over-nwo/wat+doet+nwo> (Accessed April 2020).

365 <https://www.nwo.nl/over-nwo/financieringslijnen> (Accessed April 2020).

366 <https://www.nwo.nl/actueel/nieuws/2019/07/nwa-call-open-transitie-naar-een-duurzaam-voedselsysteem.html> (Accessed April 2020).

367 <https://nagf.nl/projecten-nagf> (Accessed April 2020).

368 <https://nagf.staging2.zooma.nl/team-nagf/> (Accessed April 2020).

369 <https://nagf.nl/projecten/nagf/ga-voor-kleur-lab> (Accessed April 2020) en Zaidi M, Dijkstra C, Poelman, M. Resultaten Ga voor Kleur Lab. <https://nagf.nl/assets/Uploads/245b653a90/onderzoek-nagf-vu-ga-voor-kleur-lab-2019.pdf> (Accessed April 2020).

370 <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-volksgezondheid-welzijn-en-sport/rapporten-ministerie-van-vws> (Accessed April 2020).

371 <https://beta.vu.nl/nl/onderzoek/care-for-obesity/index.aspx> (Accessed April 2020).

372 <https://www.rivm.nl/over-het-rivm/kennis-en-kunde/strategisch-programma-rivm/integraal-voedselbeleid> (Accessed April 2020).

373 RIVM, Ocke et al. (2017) Wat ligt er op ons bord?: Veilig, gezond en duurzaam eten in Nederland. <https://www.rivm.nl/publicaties/wat-ligt-er-op-ons-bord-veilig-gezond-en-duurzaam-eten-in-nederland> (Accessed April 2020).

een gezonder, duurzamer en veiliger voedingspatroon te realiseren. Met het Strategisch Programma RIVM -thema 'Integraal voedselbeleid' wil het RIVM onderzoeken welke maatregelen deze veranderingen in gang kunnen zetten, en een afwegingskader ontwikkelen om de doeltreffendheid van potentiële beleidsmaatregelen te beoordelen. Voor dit programma voert het RIVM het onderzoek Fairplay4food (afwegingskader voor gezonde, duurzame en veilige voedselkeuze) uit. Dit is een afwegingskader om de effecten van veranderingen in het voedselsysteem inzichtelijk te maken voor burgers en beleid. De effecten van de huidige voedselconsumptie en die van mogelijke beleidsvoornemens worden via scenario's in beeld gebracht (focus ligt op overgang naar een plantaardiger voedingspatroon). Met het onderzoek SHIFT-DIETS onderzoekt het RIVM op welke manieren jongvolwassenen keuzes maken op het gebied van voeding. Het doel is te ontdekken hoe gestimuleerd kan worden dat mensen vaker kiezen voor gezond en duurzaam voedsel (focus is de consumptie van vlees).

Onderzoek vanuit het voedingscentrum

Het Voedingscentrum financiert over het algemeen geen onderzoek, maar draagt inhoudelijk bij aan wetenschappelijk onderzoek. Het Voedingscentrum heeft wel het onderzoek gefinancierd dat de Vrije Universiteit van Amsterdam deed in 2017 en 2018 naar of de Kantinescan aanbod en uitstraling goed in kaart brengt.³⁷⁴ Op 50 middelbare scholen, 7 sportkantes en 11 bedrijfsrestaurants is gekeken naar de ervaringen met de Kantinescan. De Universiteit concludeerde dat met de Kantinescan het uitgestalde aanbod in schoolkantes goed in kaart kan worden gebracht. Het meten van het aanbod in de automaten en de uitstraling kan beter.³⁷⁵

Overige onderzoeken

In het Nationaal Preventieakkoord is opgenomen dat in 2019 praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek zal plaatsvinden om kennis te vergaren over de bijdrage van JOGG op de gezondheid en welzijn van kinderen en over de context waarbinnen dit gebeurt.

Verder is in het Nationaal Preventieakkoord opgenomen dat er een onderzoek komt hoe excessieve consumptie voorkomen kan worden onder specifieke doelgroepen, die door andere maatregelen slecht bereikt worden. Het onderzoek vormt bij voldoende perspectief de basis voor een initiatief om deze doelgroepen effectiever te bereiken.

Staatssecretaris Blokhuis heeft toegezegd aan de Tweede Kamer (Algemeen Overleg 19 februari 2020) dat er een onderzoek komt door het RIVM naar de effectiviteit van een verbod op prijsaanbiedingen voor suikerhoudende dranken. Ook heeft de Staatssecretaris in dat overleg toegezegd dat er een onderzoek komt naar welke toegevoegde waarde een suikertaks kan hebben bovenop de afspraken die al zijn gemaakt in het Nationaal Preventieakkoord.³⁷⁶

374 <https://kantine.voedingscentrum.nl/nl/aan-de-slag/aan-de-slag/check-je-kantine-met-de-kantinescan-kantinescan.aspx> (Accessed April 2020).

375 Voedingscentrum en Vrije Universiteit Amsterdam (2018). Brengt de kantinescan aanbod en uitstraling goed in kaart? https://kantine.voedingscentrum.nl/Assets/Uploads/kantine/Documents/Kantine/Ontwerp_factsheet%20kantinescan_def_2018.pdf (Accessed April 2020).

376 Tweede Kamer der Staten-Generaal. Verslag van een Algemeen Overleg. Preventief Gezondheidsbeleid 32793, Nr.454. Vergaderjaar 2019-2020. 12 december 2019. Vastgesteld 19 februari 2020. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2018Z13672&did=2019D52651> (Accessed April 2020).

There is a statutory health promotion agency in place that includes an objective to improve population nutrition with a secure funding stream (FUND3)

Het Voedingscentrum

Het Voedingscentrum biedt consumenten en professionals wetenschappelijke en onafhankelijke informatie over een gezonde, veilige en meer duurzame voedselkeuze.³⁷⁷ Vanuit de overheid heeft het Voedingscentrum de opdracht meegekregen: informeer over en adviseer consumenten bij het maken van gezonde, veilige en meer duurzame voedselkeuzes en biedt handvatten zodat ze die keuzes kunnen maken. Uitgangspunt daarbij is om de gezonde keuze de gemakkelijkste keuze te laten zijn.³⁷⁸

Het Voedingscentrum wordt voor 100% gesubsidieerd door de overheid.³⁷⁹ De Stichting Voedingscentrum Nederland wordt via een instellingssubsidie gefinancierd door het ministerie van LNV en het ministerie van VWS.³⁸⁰ De ministeries van VWS en LNV bepalen jaarlijks aan de hand van hun beleidsprioriteiten welke subsidies er verstrekt worden. Hiernaast ontvangt het Voedingscentrum projectsubsidies van deze ministeries en van andere subsidieverstrekkers zoals ZonMw. In 2018 bedroegen de totale baten van het Voedingscentrum € 9,8 miljoen (waarvan € 9,4 miljoen subsidies) en in 2017 € 9,5 miljoen (waarvan € 9,2 miljoen subsidies)³⁸¹. Het Voedingscentrum accepteert geen financiële bijdragen van bedrijven. Ze werken wel samen met bedrijven in de vorm van Publiek Private Samenwerkingen (PPS), maar onder strikte voorwaarden, bijvoorbeeld om folders te verspreiden via supermarkten. Daarvoor is een gedragscode opgesteld.

Op het Voedingscentrum werken ongeveer 75 mensen: diëtisten, wetenschappers met kennis van voeding, communicatieprofessionals en administratieve en ICT medewerkers.³⁸²

Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM)

Het RIVM is een kennisinstituut van de overheid die zich inzet voor een gezonde bevolking en een duurzame, veilige en gezonde leefomgeving.³⁸³ Het RIVM is ingesteld middels de Wet op het RIVM.³⁸⁴ De baten van het RIVM komen voor het grootste deel van opdrachten van het eigen moederdepartement (VWS). De overige departementen waar het RIVM voor werkt zijn het Ministerie van IenW, het Ministerie van EZK en andere departementen. In 2017 ontving het RIVM € 334 miljoen van de rijksoverheid.³⁸⁵ In 2018 was dit € 298 miljoen.³⁸⁶ Derden die opdrachten geven aan het RIVM zijn bijvoorbeeld de EU en de WHO. De omzet van derden was in 2017 € 20,2 miljoen en in 2018 € 33,7 miljoen.

Het RIVM:

- adviseert de rijksoverheid, andere overheden, professionals en burgers.
- voert preventieprogramma's uit.
- monitort gezondheid, ziekten en de kwaliteit van de leefomgeving en milieu.

377 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons.aspx> (Accessed April 2020).

378 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/hoe-werkt-het-voedingscentrum-precies/missie-en-visie-voedingscentrum.aspx> (Accessed April 2020).

379 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons.aspx> (Accessed April 2020).

380 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/hoe-werkt-het-voedingscentrum-precies/jaarverslagen-en-financiering.aspx> (Accessed April 2020).

381 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/hoe-werkt-het-voedingscentrum-precies/jaarverslagen-en-financiering/jaarverslag-2018-van-het-voedingscentrum.aspx> (Accessed April 2020).

382 <https://www.voedingscentrum.nl/nl/service/over-ons/wie-zijn-wij-.aspx> (Accessed April 2020).

383 <https://www.rivm.nl/over-het-rivm/missie-en-strategie> (Accessed April 2020).

384 Wet op het RIVM. Geldend van 28-07-2018 t/m 18-03-2020. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008289/2018-07-28> en Wet op het RIVM. Geldend van 19-03-2020 t/m heden. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008289/2020-03-19> (Accessed April 2020)

385 <https://www.rivm.nl/rivm/uitgaven/rivm-in-2017/rivm-2017-in-cijfers/rivm-in-2017-financi-n> (Accessed April 2020)

386 <https://www.rivm.nl/rivm/uitgaven/jaarverslag/rivm-in-2018/financien-2018> (Accessed April 2020).

- draagt bij aan het voorkomen, bestrijden en beheersen van incidenten en crises.
- doet wetenschappelijk onderzoek en verzamelt, duidt en deelt de beschikbare wetenschappelijke kennis.

Het RIVM bestaat uit dertien specialistische kenniscentra, de Dienst Vaccinvoorziening en Preventieprogramma's en het Projectbureau Nieuwe Huisvesting.³⁸⁷ Eén van die kenniscentra is het Centrum Voeding, Preventie en Zorg die de publieke gezondheid bevordert door kennisontwikkeling en onderzoek op het terrein van de volksgezondheid, preventie en zorg. Het Centrum Voeding, Preventie en Zorg bestaat uit circa 125 experts, voornamelijk gezondheidswetenschappers, epidemiologen, voedingskundigen en toxicologen. Daarnaast is er het Centrum Gezondheid en Maatschappij, welke ondersteunt met kennis en informatie op het gebied van gezond leven, publieke gezondheid en gezondheidszorg.³⁸⁸ Het programma Gezonde School en de Volksgezondheid Toekomst Verkenning (VTV) vallen hier bijvoorbeeld onder. Bij dit centrum werken ca. 70fte variërend van artsen, psychologen en gezondheidswetenschappers tot epidemiologen, geografen en wiskundigen.

387 <https://www.rivm.nl/over-het-rivm/organisatie> (Accessed April 2020).

388 <https://www.rivm.nl/rivm/organisatie/centrum-gezondheid-en-maatschappij> (Accessed April 2020).

DOMAIN 12 – PLATFORMS AND INTERACTION

There are coordination platforms and opportunities for synergies across government departments, levels of government, and other sectors (NGOs, private sector, and academia) such that policies and actions in food and nutrition are coherent, efficient and effective in improving food environments, population nutrition, diet-related NCDs and their related inequalities.

PLAT1 There are robust coordination mechanisms across departments and levels of government (national, state and local) to ensure policy coherence, alignment, and integration of food, obesity and diet-related NCD prevention policies across governments.

Definitions and scope

- Includes cross-government or cross-departmental governance structures, committees or working groups (at multiple levels of seniority), agreements, memoranda of understanding, etc.
- Includes cross-government or cross-departmental shared priorities, targets or objectives.
- Includes strategic plans or frameworks that map the integration and alignment of multiple policies or programs across governments and across departments.
- Includes cross-government or cross-departmental collaborative planning, implementation or reporting processes, consultation processes for the development of new policy or review of existing policy.

International best practice examples

- **Finland:** The Finnish National Nutrition Council is an inter-governmental expert body under the Ministry of Agriculture and Forestry with advisory, coordinating and monitoring functions. It is composed of representatives elected for three-year terms from government authorities dealing with nutrition, food safety, health promotion, catering, food industry, trade and agriculture.³⁸⁹
- **Malta:** Based on the Healthy Lifestyle Promotion and Care of NCDs Act (2016), Malta established an inter-ministerial Advisory Council on Healthy Lifestyles in August 2016 to advise the Minister of Health on any matter related to healthy lifestyles. In particular, the Advisory Council advises on a life course approach to physical activity and nutrition, and on policies, action plans and regulations intended to reduce the occurrence of NCDs. The prime minister appoints the chair and the secretary of the Advisory Council, while the ministers of education, health, finance, social policy, sports, local government, and home affairs appoint one member each.³⁹⁰
- **Australia:** There are several forums and committees for the purpose of strengthening food regulation with representation from New Zealand and Health Ministers from Australian States and Territories, the Australian Government, as well as other Ministers from related portfolios (e.g. Primary Industries). Where relevant, there is also representation from the Australian Local Government Association.^{391,392}
- **Ireland:** The Department of Health, through 'A Healthy weight for Ireland', Obesity Policy and Action Plan 2016-2025, will provide leadership, engage and co-ordinate multi-sectorial action

389 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Harness food supply chain. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/harness-food-supply-chain>. https://www.wcrf.org/sites/default/files/7_Harness_supply_chain.pdf. 2016.

390 World Cancer Research Fund. NOURISHING Framework - Harness food supply chain. Available from: <http://www.wcrf.org/int/policy/nourishing-framework/harness-food-supply-chain>. https://www.wcrf.org/sites/default/files/7_Harness_supply_chain.pdf. 2016.

391 Australia. Forum on Food regulation. [online] available: <https://www.foodstandards.gov.au/code/fofr/pages/default.aspx>

392 Healthy Food Environment Policy Index (Food-EPI)- Australia 2016. [online] available at: <https://www.opc.org.au/downloads/food-policy-index/food-epi-australia-2016-federal-govt-policy-details.pdf>. 2017.

and implement best practice in the governance of the OPAP. The department of health and safefood are taking action to establish a multi stakeholder partnership to share knowledge and initiative on healthy weight initiatives.³⁹³

PLAT2 There are formal platforms (with clearly defined mandates, roles and structures) for regular interactions between government and the commercial food sector on the implementation of healthy food policies and other related strategies.

Definitions and scope

- The commercial food sector includes food production, food technology, manufacturing and processing, marketing, distribution, retail and food service, etc. For the purpose of this indicator, this extends to commercial non-food sectors (e.g. advertising and media, sports organisations, land/housing developers, private childcare, education and training institutes) that are indirectly related to food.
- Includes established groups, forums or committees active within the last 12 months for the purpose of information sharing, collaboration, seeking advice on healthy food policies.
- Includes platforms to support, manage or monitor private sector pledges, commitment or agreements.
- Includes platforms for open consultation.
- Includes platforms for the government to provide resources or expert support to the commercial food sector to implement policy.
- Excludes joint partnerships on projects or co-funding schemes.
- Excludes platforms to engage with industry in relation to development of policies.
- Excludes initiatives covered by 'RETAIL3' and 'RETAIL4'

International best practice examples

- **UK:** The UK 'Responsibility Deal' was a UK government initiative to bring together food companies and NGOs to take steps (through voluntary pledges) to address NCDs. It was chaired by the Secretary of State for Health and included senior representatives from the business community (as well as NGOs, public health organisations and local government). A number of other subgroups were responsible for driving specific programs relevant to the commercial food sector.³⁹⁴
- **Norway:** The letter of intent (Memorandum of Understanding, MoU) for facilitating a healthier diet in the population is a signed agreement between the Norwegian health authorities and food industry (food and trade organizations, food and beverage manufacturers, food retailers and food service industry) in a Partnership for a healthier diet.³⁹⁵ The MoU was signed in 2016 and lasts until 2021. The agreement contains specific quantitative goals related to reducing the intake of salt, added sugar and saturated fat, and increasing the intake of fruits and berries, vegetables, whole grain foods, fish and seafood in the population. The Partnership is organized in a Coordination group with representatives from the main partners including the health authorities. The Coordination group reports to the Minister's food industry group (lead by the Minister for the Elderly and Public Health) that ensures dialogue and political focus on the areas of action. The Coordination group is assisted by a Secretariat organized by the Directorate of Health. A Reference group of scientists within nutrition, food technology, consumer behaviour, psychology and marketing provide expert advice to the coordination group.

393 Department of Health. A Healthy Weight for Ireland. Obesity Policy and Action Plan: 2016-2025. 2016.

394 UK government. News: Public Health responsibility deal. [online] available: <https://www.gov.uk/government/news/public-health-responsibility-deal>.

395 Helsedirektoratet. Partnership for a healthier diet. [online] available: <https://www.helsedirektoratet.no/english/partnership-for-a-healthier-diet>. 2016.

PLAT3 There are formal platforms (with clearly defined mandates, roles and structures) for regular interactions between government and civil society on the development, implementation and evaluation of healthy food policies and other related strategies.

Definitions and scope

- Civil society includes community groups and consumer representatives, NGOs, academia, professional associations, etc.
 - Includes established groups, forums or committees active within the last 12 months for the purpose of information sharing, collaboration, seeking advice.
 - Includes platforms for consultation on proposed plans, policy or public inquiries.
 - Excludes policies or procedures that guide consultation in the development of food policy (see 'GOVER3').
-

International best practice examples

- **Brazil:** The National Council of Food and Nutrition Security (CONSEA) is a formal advisory platform made up of civil society (2/3) and government reps (1/3). It is a participatory instrument for designing, suggesting, implementing and evaluating food and nutritional security policy. Through CONSEA, civil society has been able to influence policy directions more directly. CONSEA supported Congress to pass a bill obliging local governments to buy at least 30% of the food destined for school meals from small-scale farmers.³⁹⁶
-

PLAT4 The governments work with a system-based approach with (local and national) organisations/partners/groups to improve the healthiness of food environments at a national level.

Definitions and scope

- Systems-based approaches may include policies within other domains of health.
 - May include a social-determinants of health approach.
 - May bring together multiple departments or ministries to approach health.
 - Includes multiple levels of government.
 - Aim of a systems-based approach is:
 - resourcing and supporting a dedicated, reflective and skilled workforce at a state and/or local level to engage, activate and influence at multiple levels of the system to combat obesity and chronic disease.
 - building relationships with prevention partners across the system, and across sectors and industries, to strengthen positive health outcomes on multiple fronts.
 - capturing and feeding back knowledge and data on progress, impact and effectiveness and calling for new types of research, policy and practice collaborations.
 - allocating resources based on best possible investment to effect change and population need, seeding long term change by resourcing local governments to lead action towards public health.
 - building leadership for sustained prevention across the system to drive effective and long lasting change.
-

International best practice examples

- **New Zealand:** Healthy Families NZ is a large-scale initiative that brings community leadership together in a united effort for better health. It aims to improve people's health where they live, learn, work and play, in order to prevent chronic disease. Led by the Ministry of Health, the

³⁹⁶ CONSEA. Building up the National Policy and System for Food and Nutrition Security: the Brazilian experience.

initiative will focus on ten locations in New Zealand in the first instance. It has the potential to impact the lives of over a million New Zealanders. The Government has allocated \$ 40 million over four years to support Healthy Families NZ.³⁹⁷

- **Australia:** Healthy together Victoria in Australia focuses on addressing the underlying causes of poor health in children's settings, workplaces and communities by encouraging healthy eating and physical activity and reducing smoking and harmful alcohol use. Healthy Together Victoria incorporates policies and strategies to support good health across Victoria, as well as locally-led Healthy Together Communities. The initiative was originally jointly funded by the State Government of Victoria and the Australian Government through the National Partnership Agreement on Preventive Health.³⁹⁸ It is unclear at this stage whether funding for Healthy Together Victoria will continue or not.

EVIDENCE

Summary

De ministeries van LNV en VWS hebben middels hun voedselagenda en een daaropvolgende kamerbrief (2018) over accenten in het voedselbeleid aangegeven meer integraal te willen werken aan het voedselbeleid. Echter in de praktijk zijn er weinig coördinatie mechanismen om hier invulling aan te geven (PLAT1). Van september 2019 tot en met februari 2020 is een interdepartementale werkgroep ingesteld om beleidsopties voor een duurzamer voedselsysteem in kaart te brengen, waarbij gezondheid die samenhangt met voedselconsumptie als onderdeel van duurzaamheid wordt opgevat. Verder is er op onderdelen sprake van informele afstemming en ambtelijke samenwerking (bijvoorbeeld accenten via LNV visie op landbouw en Nationaal Preventieakkoord, opvolging op het advies van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur). Met betrekking tot de regionale coördinatie is in 2017 de City Deal 'Voedsel op de stedelijke agenda' gesloten tussen twaalf gemeenten, een provincie en drie ministeries (deze is reeds afgelopen en bekeken wordt hoe hier een vervolg aan te geven). Het uitgangspunt was, net als op nationaal niveau, integraal beleid waarin voedselproductie en -consumptie met elkaar worden verbonden. Voor de coördinatie met gemeenten ondersteunt het ministerie van VWS gemeenten via programma's als, Alles is Gezondheid, Gezond in en Jongeren Op Gezond Gewicht. Het Nationaal Preventieakkoord spreekt van de oprichting van een Preventiefonds, dat gemeenten gaan uitwerken samen met andere partners. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft een ondersteuningsprogramma voor de vertaling van ambities en afspraken uit het Nationaal Preventieakkoord naar een lokale aanpak.

Er zijn verschillende platforms voor samenwerking tussen de rijksoverheid en industrie (PLAT2) en rijksoverheid en maatschappelijke organisaties (PLAT3). Zo is het Nationaal Preventieakkoord getekend door meer dan 70 organisaties waaronder koepelorganisaties van de zorg (zoals het Partnerschap Overgewicht Nederland), bedrijven (bijvoorbeeld de Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie (FNLI), Koninklijke Horeca Nederland (KHN) en het Centraal Bureau Levensmiddelenhandel (CBL)) en maatschappelijke organisaties (zoals de Diabetesvereniging en Vereniging Samenwerkende Gezondheidsfondsen). Daarnaast voert de rijksoverheid regelmatig overleg met partners (CBL, FNLI, KHN, Veneca, Hartstichting, Consumentenbond, Vereniging Samenwerkende Gezondheidsfondsen, Vereniging van Nederlandse Diëtisten, Voedingscentrum) van het Nationaal Preventieakkoord tijdens het project Productverbetering en voedselkeuzelogo.

397 Ministry of Health New Zealand. Healthy Families NZ. Available from: <http://www.health.govt.nz/our-work/preventative-health-wellness/healthy-families-nz>. 2016.

398 Government of South Australia. Health in All Policies: The South Australian Approach. Available from: <http://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/health+reform/health+in+all+policies>. 2016.

Naast de bijeenkomsten met deze partners voert de overheid ook één op één gesprekken met bedrijven, beroepsverenigingen, patiëntenfederaties, universiteiten en consumentenorganisaties. Andere platforms die genoemd kunnen worden zijn het Regulier Overleg Warenwet (ROW), het Voedseleducatie Platform, het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, het programma Jongeren op Gezond Gewicht, het programma Alles is Gezondheid, het Platform Boerderij-educatie Nederland, Jong Leren eten en de Regiodeal Foodvalley.

Zoals hierboven aangegeven heeft de rijksoverheid in de Voedselagenda en een daaropvolgende kamerbrief (2018) over accenten in het voedselbeleid intenties geformuleerd om invulling te geven aan een integraal voedselbeleid. De rijksoverheid heeft hierop volgend een LNV visie en het Nationaal Preventieakkoord opgesteld, maar in de praktijk is er geen bewijs van een systeembenadering (PLAT4). De ambtelijke interdepartementale werkgroep 'Naar een duurzamer voedselsysteem' (waarin gezondheid die samenhangt met voedselconsumptie wordt opgevat als onderdeel van duurzaamheid) heeft ook aanbevolen het voedselsysteem als geheel te benaderen. De Kennis- en innovatieagenda van LNV 2019-2030 gaat wel uit van een voedselsysteembenadering, waarin een genoemd speerpunt is een systeemomslag: verandering in het aanbod (waaronder een groei van het aanbod van minder sterk bewerkte producten) en verandering in de vraag (waaronder de stimulering van 'anders, duurzaam en gezond consumeren').

Coordination mechanisms to ensure policy coherence, alignment and integration of food, obesity, and diet-related NCD prevention policies (PLAT1)

Voedselagenda

In reactie op het WRR-advies *Naar een voedselbeleid* heeft het kabinet in oktober 2015 zijn *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel*³⁹⁹ uitgebracht. Bedrijfsleven, consumenten en maatschappelijke organisaties zijn in 2015 uitgenodigd deze agenda mede verder vorm te geven, te ondersteunen en waar mogelijk te versnellen.

In de brief van de regering aan de Tweede Kamer over de voortgang van de voedselagenda van November 2016 hebben het ministerie van EZ (hieronder viel ter zijner tijd ook het ministerie van LNV) en het Ministerie van VWS beschreven hoe zij meer integraal wil werken aan de belangrijke vraagstukken van het voedselbeleid. Zij geven aan dat voor dit voedselbeleid het hele voedselsysteem in beschouwing moet worden genomen: van kennisinstituten en leveranciers van grondstoffen tot en met de consumenten. Activiteiten die in deze brief worden benoemd om het aanbod van producten gezonder te maken en consumenten handelingsperspectief te bieden om de gezonde(-re) keuze te kunnen maken zijn: het actieplan etikettering van levensmiddelen, de ontwikkeling van een voedings-app, een alternatief voor het Vinkje, het verminderen van suiker, zout en (verzadigd) vet in voedsel, de nieuwe Schijf van Vijf van het Voedingscentrum, en de aanpak 'Jong Leren Eten' in samenhang met het programma Gezonde School.

In deze voortgangsbrief wordt verder aangegeven dat de rol van het kabinet is om de positieve beweging in de samenleving te stimuleren, te faciliteren en waar nodig actief te sturen. Daarbij geeft het kabinet tegelijkertijd ook duidelijk richting aan de ontwikkelingen door het schetsen van het perspectief («Nederland koploper in gezonde en duurzame voeding»), het voeren van regie (het bijeen brengen van partijen) en het financieren van innovaties. Hierbij trekken de

399 Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Voortgang Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel – Voedingsbeleid. Voedingsbeleid 31 532, Nr. 174. Den Haag, 21 november 2016. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9wij5epmj1ey0/vk9lpf2uwlzv> (Accessed April 2020).

ministeries van EZ, VWS, Buitenlandse Zaken (BZ) en IenM samen op. Op ambtelijk niveau vindt overleg tussen ministeries plaats, dit is niet formeel geregeld en er is geen openbare informatie over beschikbaar. Als voorbeelden van thema's waarop wordt samengewerkt worden genoemd: voedseleducatie, transparantie in de keten, de transitie naar een circulaire (voedsel)economie, wereldwijde voedselzekerheid, en het stimuleren van de consumptie van groenten en fruit. Om zelf in praktijk te brengen wat zij in beleid uitdraagt geven de ministeries aan het eigen inkoopbeleid voor de bedrijfsrestaurants en catering te herijken. De ministeries geven in de voortgangsbrief aan de volgende impulsen met betrekking tot gezond voedsel te geven aan de uitvoering van de *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel*:

- meer groenten op het menu, minder zout, minder verzadigd vet en minder calorieën door versterkte inzet door levensmiddelenindustrie, retail, horeca en catering voor een gezonder aanbod.
- het verder stimuleren van innovaties om het voedingsmiddelenaanbod substantieel gezonder en duurzaam geproduceerd te krijgen.
- goede en eenvoudige informatie aan consumenten, onder andere met innovatieve instrumenten als de voedingsapp, duidelijke en overzichtelijke etikettering om de transparantie in de keten te vergroten. Weten wat je eet: is het gezond en waar komt het vandaan?
- het versterken van de consumptie van groente en fruit door onder andere het Actieplan Groente en Fruit en door de programma's Jong Leren Eten en Gezonde School;
- een grotere rol van voeding in de zorg.

Nationale Voedseltop

Op 26 januari 2017 hebben staatssecretaris Van Dam (EZ), minister Schippers (VWS), minister Ploumen (BHOS) en staatssecretaris Dijkzwaag (IenM) samen een Nationale Voedseltop georganiseerd om met het bedrijfsleven en andere betrokken partijen meerjarige afspraken te maken over de transitie van het voedselsysteem.⁴⁰⁰ Op de Voedseltop is een groot aantal partijen uitgenodigd om ambities en acties te tonen die bijdragen aan de doelstellingen van deze Voedselagenda.⁴⁰¹ Initiatieven die gepresenteerd zijn, zijn bijvoorbeeld het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, Jong Leren Eten, Gezond Uit, en Gezonde Schoolkantine.

Naar aanleiding van deze Nationale Voedseltop is een Slotverklaring opgesteld waarin ambities zijn opgenomen over onder andere gezonde en duurzame voeding, voedseleducatie, en van kennis en technologie op het gebied van gezonde en duurzame voeding.⁴⁰² Geformuleerde ambities zijn bijvoorbeeld:

- We maken de gezonde keuze makkelijker en aantrekkelijker. Voor consumenten moet het mogelijk zijn om lekker en gezond te eten door gezond aanbod in de schappen van de supermarkt, in de horeca, in zorginstellingen, onderweg, op het werk, op school en bij de sportclub.
- We gaan gezonder en duurzamer eten, volgens de adviezen van het Voedingscentrum. We maken ons eten gezonder. Met minder zout, verzadigd vet en suikers in bestaande en nieuwe producten. En met nieuwe menusamenstellingen in de horeca.

Kamerbrief van Staatssecretaris Blokhuis en Minister Carola Schouten- 16 april 2018

Het kabinet heeft de Kamer in april 2018 geïnformeerd over de accenten in het voedselbeleid voor

400 <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/11/21/voedselagenda-nederland-internationaal-koploper-in-gezonde-en-duurzame-voeding> (Accessed February 2020).

401 Ministerie van Economische Zaken (2017). Brief aan de Tweede Kamer. Slotverklaring Nationale Voedseltop 26 januari 2017. 23 Februari 2020. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z03192&did=2017D06580> (Accessed April 2020).

402 Ministerie van Economische Zaken (2017). Brief aan de Tweede Kamer. Slotverklaring Nationale Voedseltop 26 januari 2017. 23 Februari 2020 en bijlage Slotverklaring bij Kamerbrief over Slotverklaring National Voedseltop 26 januari 2017. <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2017Z03192&did=2017D06580> (Accessed April 2020).

de komende jaren.⁴⁰³ Het kabinet benoemt nieuwe ambities en impulsen, zoals het opstellen van een Nationaal Preventieakkoord door de staatssecretaris van VWS en de visie van de minister van LNV op de toekomst van landbouw, natuur en voedselkwaliteit. Het kabinet geeft aan hiermee de beweging naar een integraal voedselbeleid te bevestigen. In de brief schetst het kabinet dat zij hechten aan voldoende, gezond en duurzaam voedsel voor iedereen. Vervolgens heeft zij in de brief vijf richtingen van actielijnen beschreven waarlangs het samen met betrokken partijen momenteel invulling geeft aan haar voedselbeleid.

De vijf richtingen van actie zijn:

- het verder stimuleren van de gezonde en duurzame voedsel-keuze.
- perspectieven op goede verdienmodellen voor de boer(in) in de keten.
- transparantie en consumentenvertrouwen.
- voedingsinterventies gericht op specifieke doelgroepen.
- de mondiale en Europese context.

Concrete acties die benoemd worden zijn: de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum, de *Kies-Ik-Gezond?*-app van het Voedingscentrum, het Akkoord Verbetering Productsamenstelling, voedseleducatie (Gezonde schoollunch en Smaaklessen), de ontwikkeling van een Voedselkeuzelogo, het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit, het programma 'Gezonde School' en 'Jong Leren eten', het project 'Restaurants van Morgen' (Stichting Natuur en Milieu en 'Variatie in de Keuken'), 'Dutch Cuisine', het programma 'Jongeren op Gezond Gewicht' en 'City Deal Voedsel'. Recent zijn ook de aanbestedingscriteria voor de rijks catering aangepast om het aanbod gezond en duurzaam te maken.

Verder wordt benoemd dat True Pricing het betrekken van onbetaalde milieukosten (en gezondheidskosten) in de prijs van voedsel – een benadering is die verdere uitwerking moet krijgen.

Evaluatie van de Voedselagenda

Op de rijksbegroting van 2019 is te zien dat een evaluatie van de Voedselagenda op de planning staat voor 2020-2021.⁴⁰⁴

Werkgroepen brede maatschappelijke heroverwegingen- Naar een duurzamer voedselsysteem

In het najaar van 2019 zijn de ambtelijke werkgroepen brede maatschappelijke heroverwegingen van start gegaan.⁴⁰⁵ Zij werken beleidsscenario's uit die de politiek kan helpen om in de toekomst afgewogen besluiten te nemen. Die scenario's zijn gericht op hervormingen en besparingen. Aanleiding voor deze exercitie is een breed door de Tweede Kamer aangenomen motie van het Kamerlid Sneller c.s., waarin de minister van Financiën werd verzocht *"ter voorbereiding op een volgende neergaande conjunctuur of economische crisis effectieve beleidsopties en hervormingen, bestaand uit zowel plussen als minnen, in kaart te brengen gegeven de ervaringen uit het verleden bij brede heroverwegingen..."*.⁴⁰⁶

403 Brief van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn aan Sport aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2018). Betreft Accenten in het voedselbeleid voor de komende jaren. Kamerstuk 31 532, nr. 193. 16 april 2018. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-193.html> (Accessed April 2020).

404 http://www.rijksbegroting.nl/2019/voorbereiding/begroting,kst248550_25.html (Accessed April 2020).

405 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/werkgroepen-brede-maatschappelijke-heroverwegingen-kunnen-van-start> (Accessed April 2020).

406 Minister van Financiën aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. Brede maatschappelijke heroverwegingen. 11 juli 2019. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/07/11/kamerbrief-brede-maatschappelijke-heroverwegingen> (Accessed April 2020).

Het kabinet heeft zestien onderwerpen vastgesteld waarmee de werkgroepen aan de slag zijn gegaan. Daarvoor was gekeken naar de maatschappelijke urgentie van de onderwerpen, of de overheid handelingsperspectief heeft op de onderwerpen en de budgettaire omvang. 'Naar een duurzamer voedselsysteem' was één van deze onderwerpen. De werkgroep is in september 2019 van start gegaan en heeft haar werkzaamheden eind februari 2020 afgerond. De werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers op managementniveau van de ministeries van LNV, VWS, I&W, EZK, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), Algemene Zaken (AZ) en Financiën (FIN).

De rapportages van de werkgroepen zijn in April 2020 aangeboden aan de Tweede Kamer.⁴⁰⁷ In de rapportage 'Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem'⁴⁰⁸ is aangegeven dat de transitie naar een duurzaam voedselsysteem een grote omslag is. Onder een houdbaar voedselsysteem verstaat de werkgroep een systeem waarin de stabiliteit van natuurlijke hulpbronnen voor voedselproductie is gegarandeerd en voedselproductie en -consumptie gezondheid bevordert. De werkgroep beveelt de overheid aan te komen tot een definitie van een duurzaam voedselsysteem en daaraan meerjarige beleidsdoelen te verbinden. Ook beveelt zij aan het voedselsysteem als geheel te benaderen en te komen tot een meer gebalanceerde mix van overheidsinterventies, waarin behalve voor stimuleren en informeren ook voor beprijzen en normeren wordt gekozen. Ook geeft zij aan dat de verduurzaming van het voedselsysteem vraagt om een sterke interdepartementale, intersectorale en interbestuurlijke samenwerking.

De werkgroep heeft twee varianten voor een duurzamer voedselsysteem uitgewerkt, variant A: Ruimte voor ondernemerschap binnen heldere kaders en variant B: Richtinggevende voorschriften voor werkwijzen. In het basispakket van beide varianten is met betrekking tot gezondheid opgenomen dat overheden alleen duurzaam en gezond voedsel inkopen en prijssignalen aan de consument worden gegeven over duurzaam en gezond voedsel zoals het goedkoper maken van groenten en fruit en een verbruiksbelasting te heffen van 30% op frisdranken (alleen genoemd in variant A). Naast het basispakket in Variant B zijn verschillende aanvullende opties opgenomen zoals het voorschrijven van de inrichting van de voedselomgeving en het verlagen van de hoeveelheid suikers in dranken.

Coördinatie van lokaal voedselbeleid

De rijksoverheid vervult naast het landelijke beleid ook een rol in de coördinatie van voedselbeleid op gemeentelijk niveau.⁴⁰⁹ Zo sloten in 2017 sloten twaalf gemeenten, een provincie en drie ministeries de City Deal 'Voedsel op de stedelijke agenda' (Staatscourant 2017). Dit was een initiatief van het ministerie van BZK en was bedoeld om het nationale voedselbeleid verder uit te werken en te vertalen naar de lokale context. Het uitgangspunt was, net als op nationaal niveau, integraal beleid waarin voedselproductie en -consumptie met elkaar worden verbonden in drie thema's: 1) ecologisch en economisch verduurzamen en innoveren, 2) het versterken van regionale voedselsystemen en voedselketens rond de stad, en 3) gezonde en duurzame voedselconsumptie bevorderen in alle lagen van de bevolking. Officieel is de City Deal momenteel afgelopen, er wordt geëvalueerd en nagedacht over een eventueel vervolg.

407 <https://www.rijksfinancien.nl/brede-maatschappelijke-heroverwegingen> (Accessed April 2020).

408 Rijksoverheid (2020). Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem. Brede maatschappelijke heroverweging. 20 april 2020. <https://www.rijksfinancien.nl/bmh/bmh-10-naar-een-duurzamer-voedselsysteem.pdf> (Accessed April 2020).

409 PBL (2020) Dagelijkse kost. Hoe overheden, bedrijven en consumenten kunnen bijdragen aan een duurzaam voedselsysteem. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving. <https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/PBL-2019-dagelijkse-kost-bijdragen-aan-duurzaam-voedselsysteem-2638.pdf> (Accessed April 2020).

In de Kamerbrief over de landelijke nota Gezondheidsbeleid 2016-2019⁴¹⁰ is opgenomen dat het ministerie van VWS gemeenten ondersteunt via programma's als het Nationaal Programma Preventie, Gezond in, en Jongeren Op Gezond Gewicht. Gemeenten gaan volgens het Nationaal Preventieakkoord⁴¹¹ aan de slag met de uitwerking van de oprichting van een Preventiefonds. De VNG heeft een ondersteuningsprogramma voor gemeenten opgezet voor de doorvertaling van ambities en afspraken uit het Nationaal Preventieakkoord naar een lokale aanpak. Het ondersteuningsteam werkt samen met Pharos, JOGG, Vereniging Sport en Gemeenten, GGD GHOR, Alles is Gezondheid en het ministerie van VWS.

Formal platforms for regular interactions between government and the commercial food sector (PLAT2) and formal platforms for regular interactions between government and civil society (PLAT3) on the development, implementation and evaluation of healthy food policies and other related strategies.

Nationaal Preventieakkoord

Partijen die het Nationaal Preventieakkoord ondertekend hebben, zijn onder andere:

- patiëntenorganisaties;
- zorgaanbieders;
- zorgverzekeraars en hun koepelorganisatie;
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten;
- sportverenigingen en sportbonden;
- koepelorganisaties van horeca en slijterijen;
- ondernemers (o.a. CBL, FNLI, KHN, Veneca);
- onderwijsinstellingen en hun koepelorganisaties;
- maatschappelijke organisaties (o.a. Diabetesvereniging Nederland, Vereniging Samenwerkende Gezondheidsfondsen);
- het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Project productverbetering en voedselkeuzelogo⁴¹²

De Rijksoverheid overlegt regelmatig met partners (CBL, FNLI, KHN, Veneca, Hartstichting, Consumentenbond, Vereniging Samenwerkende Gezondheidsfondsen, Vereniging van Nederlandse Diëtisten, Voedingscentrum) van het Nationaal Preventieakkoord tijdens het project Productverbetering en voedselkeuzelogo.

Als deelactiviteit voor een gezonder voedselaanbod is in het Nationaal Preventieakkoord (november 2018) opgenomen dat de Rijksoverheid in 2020 een nieuw nationaal systeem voor productverbetering zal publiceren. Het Akkoord Verbetering Productsamenstelling, wat tot doel heeft om de gehalten zout, verzadigd vet en calorieën (suiker en (verzadigd) vet) in producten te verminderen, loopt eind 2020 af. Het is de bedoeling dat het nieuwe systeem aansluitend in werking treedt zodat de aandacht voor productverbetering blijft en een nieuwe impuls krijgt.⁴¹³

410 Ministerie van VWS aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2015). Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019. 4 december 2015. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/12/04/kamerbrief-over-landelijke-nota-gezondheidsbeleid-2016-2019> (Accessed February 2020).

411 Ministerie van VWS (2018). Nationaal Preventieakkoord. Op weg naar een gezonder Nederland. November 2018. www.nationaalpreventieakkoord.nl en <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gezondheid-en-preventie/nationaal-preventieakkoord> (Accessed April 2020).

412 <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voeding/gezonde-voeding/overleggen-met-organisaties-over-productverbetering-en-voedselkeuzelogo> (Accessed April 2020).

413 Ministerie van VWS (2019). Projectplan Productverbetering en Voedselkeuzelogo. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/09/01/projectplan-productverbetering-en-voedselkeuzelogo> (Accessed April 2020).

Ook doet de overheid onderzoek naar een voedselkeuzelogo waardoor de keuze voor gezondere voeding makkelijker wordt. In het Nationaal Preventieakkoord is afgesproken om uiterlijk in 2020 te komen tot een nieuw, breed gedragen voedselkeuzelogo op basis van een gedegen, onafhankelijk consumentenonderzoek.

Naast de bijeenkomsten met partners van het Nationaal Preventieakkoord voert de overheid ook één op één gesprekken met bedrijven, beroepsverenigingen, patiëntenfederaties, universiteiten en consumentenorganisaties. In deze gesprekken hoort de overheid de wensen voor een nieuw systeem voor productverbetering en een nieuw voedselkeuzelogo. Ook deelt de overheid informatie over het proces van het voedselkeuzelogo in overleggen van het Regulier Overleg Warenwet.

Regulier Overleg Warenwet (ROW)⁴¹⁴

Wanneer regelgeving op basis van de Warenwet wordt opgesteld, overlegt het ministerie van VWS met o.a. de betrokken ondernemers- en consumentenorganisaties. Dit gebeurt in het ROW. Ook Europese ontwerp regelgeving die raakvlak heeft met de Warenwet wordt in het ROW besproken en geïmplementeerd via de Warenwet. Het gaat hierbij om het uitwisselen van opvattingen en informatie. Er vindt geen besluitvorming plaats. Het overleg wordt geleid door een vaste onafhankelijke voorzitter. Deelnemers aan het overleg zijn:

1. Organisaties van ondernemers (industrie en handel);
2. Organisaties van consumenten;
3. De ministeries van VWS, LNV en SZW;
4. De NVWA.

Voedseleducatie Platform⁴¹⁵

Het Voedseleducatie Platform is een Publiek-Private Samenwerking waarin overheid, bedrijfsleven, wetenschap, onderwijs en maatschappelijke organisaties samenwerken aan objectieve educatie over voedsel en voeding bij kinderen. Het Voedseleducatie Platform sluit aan bij het landelijke voedseleducatienetwerk van o.a. het Voedingscentrum, Rijksprogramma Jong Leren Eten, GGD-organisaties, Natuur en Milieu Educatie, JOGG, koks, diëtisten, bedrijfsleven en onderzoekers. Het Voedseleducatie Platform werkt toe naar bijvoorbeeld het ontwikkelen van een digitaal gepersonaliseerd platform waarin scholen hun eigen voedseleducatieprogramma kunnen samenstellen en innovatieve implementatie van het lesprogramma Smaaklessen.

Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF)⁴¹⁶

Het Nationaal Actieplan Groenten en Fruit (NAGF) is een samenwerkingsverband van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties en bestaat sinds 2017. De missie van het NAGF is het stimuleren van de consumptie van groenten en fruit in Nederland. Dit wil zij doen door bestaande initiatieven te bundelen en te versterken. Het einddoel van NAGF is om de consument bekend te maken met (voor hem nieuwe) groenten en fruit, de bereiding daarvan, variatiemogelijkheden en mogelijkheden om de consumptie te verhogen. De activiteiten en projecten binnen het NAGF richten zich op drie speerpunten: (1) Jonge kinderen en jonge ouders, (2) Out-of-home en (3) Gezondheidszorg.

Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG)

Het programma JOGG⁴¹⁷ beoogt plekken waar kinderen komen gezonder te maken. Het JOGG netwerk uit zich in landelijke en lokale samenwerkingen waarin de JOGG-professionals een rol vervullen. Op lokaal niveau staan de lokale JOGG-professionals dicht bij de inwoners van de gemeenten.

⁴¹⁴ <https://www.row-minvws.nl/> (Accessed April 2020).

⁴¹⁵ <https://www.smaaklessen.nl/nl/voedseleducatie/Over-Voedseleducatie-Platform.htm> (Accessed April 2020).

⁴¹⁶ <https://groentenfruihuis.nl/werkvelden/voeding/nagf> (Accessed April 2020).

⁴¹⁷ <https://jongerenopgezondgewicht.nl/visie> (Accessed April 2020).

De landelijke JOGG-professional zet zich in om JOGG-gemeenten optimaal te ondersteunen. JOGG werkt samen met een groot aantal maatschappelijke partners.⁴¹⁸ Hiervan hebben landelijke koepel- en brancheorganisaties zitting in het partnerplatform. Deze partners adviseren het bestuur over politieke, beleidsmatige en strategische onderwerpen. Landelijk en lokaal werkt JOGG ook samen met bedrijven die het verschil kunnen maken als het gaat om een gezonde leefomgeving voor kinderen en jongeren.

Programma Alles is Gezondheid⁴¹⁹

Met een landelijke netwerk van ruim drieduizend organisaties uit de publieke en private sector werkt het programma 'Alles is Gezondheid' samen aan een vitaler Nederland. Dit programma startte in 2014 en wordt mogelijk gemaakt door de rijksoverheid. Anders dan bij top-down gestuurde (overheid)programma's staan bij 'Alles is Gezondheid' bottom-up initiatieven van publieke, private en maatschappelijke organisaties centraal. Het netwerk telt 15 regionale netwerken die werken aan gezondheid. Daarnaast bundelen organisaties hun krachten in thematische allianties.

Platform Boerderij-educatie Nederland⁴²⁰

Het Platform Boerderijeducatie Nederland bestaat uit een samenwerking van dertien regionale initiatieven op het gebied van boerderijeducatie. Partijen willen hierdoor komen tot een verdere professionalisering en uniformering van boerderijeducatie in Nederland door middel van het Keurmerk Boerderijeducatie Nederland en door gebruik te maken van elkaars expertise. Het platform wordt gefinancierd door de deelnemende educatieboeren en ontvangt subsidie van ZuivelNL en het programma Jong Leren Eten. Educatieboeren ontvangen een vergoeding voor educatielessen van scholen, Agrifirm, Platform Melkgeitenhouderij, Producenten Organisatie Varkenshouderij, Stichting Blij met en Ei, ZuivelNL en het programma Jong Leren Eten. De Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) vakgroep Multifunctionele landbouw stuurt de uitvoerende taken aan, coördineert en voert gezamenlijk met de regionale initiatieven uit.

Jong Leren Eten⁴²¹

Jong Leren Eten is een programma waarin rijk, provincies, onderwijs en maatschappelijke organisaties samenwerken. Het programma begeeft zich -gericht op het thema Voeding- op het snijvlak van gezondheidseducatie en natuur- en milieueducatie.⁴²² Het programma is een initiatief van het ministerie LNV en wordt uitgevoerd in samenwerking met het ministerie van VWS (met op de achtergrond OCW). Het programma is gericht op structurele aandacht in het onderwijs voor voeding-educatie.

Jong Leren Eten maakt deel uit van de nationale Voedselagenda en haakt aan bij de Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 van VWS. Onderwijsinhoudelijk haakt Jong Leren Eten aan bij het Leerplankader Sport, Bewegen en Gezonde Leefstijl (SBGL), thema Voeding van het Nationaal Expertisecentrum voor Leerplanontwikkeling (de SLO) met de kernen: Voeding en gezondheid; Voedselkwaliteit; Eten kopen, bereiden, beleven.

Partijen en organisaties waarmee Jong Leren Eten samenwerkt zijn: Gezonde School (RIVM, GGD-GHOR Nederland, onderwijsraden), JOGG, Voedingscentrum, IVN (Instituut voor Natuureducatie) Nederland en het netwerk van NME (Natuur- en milieueducatie)-diensten. Het landelijk programabureau Jong Leren Eten is ondergebracht bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) welke onderdeel is van het ministerie van EZK.

418 <https://jongerenopgezondgewicht.nl/partners> (Accessed April 2020).

419 <https://www.allesisgezondheid.nl/over-aig/> (Accessed April 2020).

420 <https://www.boerderijeducatienederland.nl/boerderijeducatienederland/> (Accessed April 2020).

421 <https://www.jonglereneten.nl/> (Accessed April 2020).

422 <https://www.jonglereneten.nl/over-jle> (Accessed April 2020).

Regio Deal Foodvalley⁴²³

De Regio Deal Foodvalley is een meerjarige samenwerking tussen rijk (ministeries van LNV, EZK, VWS, IenW, BZK) en acht partijen uit de regio: Regio Foodvalley, Wageningen University & Research, Universiteit Utrecht, provincie Gelderland, provincie Utrecht, LTO Noord, VNO-NCW midden en Waterschap Vallei en Veluwe. De partijen zetten zich in voor gezonde en duurzame voeding voor iedereen via kennis, innovatie, samenwerking en actie bij verschillende projecten op het gebied van landbouw, voeding en kennis.

Taskforce Gezond Eten met ouderen

In opdracht van de ministeries van VWS en LNV is op 29 september 2017 de Taskforce Gezond Eten met Ouderen van start gegaan.⁴²⁴ De opdracht van de Taskforce bestond uit 3 elementen:

- bestaande kennis en ervaringen rond gezond en duurzaam eten bij ouderen beschikbaar maken voor alle relevante partijen.
- in kaart brengen wat en hoe alle partijen in het veld nog meer kunnen bijdragen aan een gezonder en duurzaam voedingspatroon van ouderen.
- streven naar verbinding van initiatieven en kennisontsluiting op een dusdanige manier dat die ingezet kan worden voor daadwerkelijke verbetering, verandering en uitbreiding van (goede) maaltijdzorg.

De Taskforce bestond uit leden van de volgende organisaties: Hutten catering, Foodsquad, Triocare, HAS Hogeschool, van Rijsingen groep, Topsector Agri & Food, Carezzo, NvD, DGO, Zinzia, Diverzio, TrueTasteVentures, Stuurgroep Ondervoeding, Hogeschool Arnhem en Nijmegen, VU medisch centrum, Voedingscentrum, Naarderheem. Als toehoorders namen het ministerie van LNV en VWS deel. Mei 2018 is het eindrapport van de Taskforce gepubliceerd waarin een actieplan is opgenomen.

System-based approach to improve the healthiness of the food environment (PLAT4)

Voedselagenda

In reactie op het WRR-advies *Naar een voedselbeleid*⁴²⁵ waarin de WRR een expliciet voedselbeleid aanbeveelt, heeft het kabinet in oktober 2015 zijn *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel* uitgebracht.⁴²⁶ In deze Voedselagenda erkent het kabinet dat aanpassingen in het voedselstelsel noodzakelijk zijn om op termijn voldoende, duurzaam en gezond voedsel te kunnen garanderen. Zij stelt: *"Er liggen kansen om het voedselbeleid integraal uit te voeren. Zo is het onze inzet dat binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) naast duurzaamheid ook gezondheidsafwegingen zoals de zoönosen- en dierziektebestrijding, maar ook een beter beleid voor de productie van gezondere producten nadrukkelijk worden meegenomen in de gehele productieketen. Hiermee wordt een beweging ingezet van een landbouwbeleid naar een voedselbeleid."*

In de brief van de regering aan de Tweede Kamer over de voortgang van de voedselagenda van

423 <https://www.regiofoodvalley.nl/projecten/regio-deal-foodvalley> (Accessed April 2020).

424 HAS Hogeschool in opdracht van de ministeries van VWS en LNV (2018). Eindrapport Taskforce Gezond Eten met ouderen, inclusief Actieplan. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/05/24/eindrapportage-taskforce-gezond-eten-met-ouderen> (Accessed April 2020).

425 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) (2014). *Naar een voedselbeleid*. Rapport Nr. 93 Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://www.wrr.nl/onderwerpen/voedsel/documenten/rapporten/2014/10/02/naar-een-voedselbeleid> (Accessed April 2020).

426 Brief van de Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2015). *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel – Voedingsbeleid*. 31 532 Voedingsbeleid. Nr. 156. Den Haag, 30 oktober 2015. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9wvj5epmj1ey0/vjz9p7k7mqzj> (Accessed April 2020).

November 2016 hebben het ministerie van Economische Zaken (hieronder viel ter zijner tijd ook het ministerie van LNV) en het Ministerie van VWS beschreven hoe zij meer integraal wil werken aan de belangrijke vraagstukken van het voedselbeleid.⁴²⁷ Zij geven aan dat voor dit voedselbeleid **het hele voedselsysteem** in beschouwing moet worden genomen: van kennisinstituten en leveranciers van grondstoffen tot en met de consumenten. Activiteiten die in deze brief worden benoemd om het aanbod van producten gezonder te maken en consumenten handelingsperspectief te bieden om de gezonde(re) keuze te kunnen maken zijn: het actieplan etikettering van levensmiddelen, de ontwikkeling van een voedings-app, een alternatief voor het Vinkje, het verminderen van suiker, zout en (verzadigd) vet in voedsel, de nieuwe Schijf van Vijf van het Voedingscentrum, en de aanpak 'Jong Leren Eten' in samenhang met het programma Gezonde School.

In deze voortgangsbrief wordt verder aangegeven dat de rol van het kabinet is om de positieve beweging in de samenleving te stimuleren, te faciliteren en waar nodig actief te sturen. Daarbij geeft het kabinet tegelijkertijd ook duidelijk richting aan de ontwikkelingen door het schetsen van het perspectief («Nederland koploper in gezonde en duurzame voeding»), het voeren van regie (het bijeen brengen van partijen) en het financieren van innovaties. Hierbij trekken de ministeries van EZ, VWS, BZ en IenM samen op. Als voorbeelden van thema's waarop wordt samengewerkt worden genoemd: voedseleducatie, transparantie in de keten, de transitie naar een circulaire (voedsel)economie, wereldwijde voedselzekerheid, en het stimuleren van de consumptie van groenten en fruit. Om zelf in praktijk te brengen wat zij in beleid uitdraagt geven de ministeries aan het eigen inkoopbeleid voor de bedrijfsrestaurants en catering te herijken.

De ministeries geven in de voortgangsbrief aan de volgende impulsen met betrekking tot gezond voedsel te geven aan de uitvoering van de *Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel*:

- meer groenten op het menu, minder zout, minder verzadigd vet en minder calorieën door versterkte inzet door levensmiddelenindustrie, retail, horeca en catering voor een gezonder aanbod.
- het verder stimuleren van innovaties om het voedingsmiddelenaanbod substantieel gezonder en duurzaam geproduceerd te krijgen.
- goede en eenvoudige informatie aan consumenten, onder andere met innovatieve instrumenten als de voedingsapp, duidelijke en overzichtelijke etikettering om de transparantie in de keten te vergroten. Weten wat je eet: is het gezond en waar komt het vandaan?
- het versterken van de consumptie van groente en fruit door onder andere het Actieplan Groente en Fruit en door de programma's Jong Leren Eten en Gezonde School.
- een grotere rol van voeding in de zorg.

Duurzaam en gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem- Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur⁴²⁸ en de reactie van de bewindslieden van LNV en VWS⁴²⁹

In maart 2018 heeft de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) het adviesrapport 'Duurzaam en gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem' uitgebracht. De onvermijdelijke aanpassing van ons voedselsysteem biedt volgens de Raad *'een uitgelezen kans om boer, voedselver-*

427 Brief van Staatssecretaris van Economische Zaken en de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2016). Voortgang Voedselagenda voor veilig, gezond en duurzaam voedsel – Voedingsbeleid. 31 532 Voedingsbeleid, Nr. 174. Den Haag, 21 november 2016. <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9wv5epmj1ey0/vk9lpf2uwlzv> (Accessed April 2020).

428 Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur (RLI) (2018). Duurzaam en Gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem. https://www.rli.nl/sites/default/files/duurzaam_en_gezond_samen_naar_een_houdbaar_voedselstysteem.pdf (Accessed April 2020).

429 Brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Reactie op het advies 'Duurzaam en Gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem'. Den Haag, 7 september 2018. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-A.html> (Accessed April 2020).

werkende industrie, retail en consumenten te verenigen in een unieke, op duurzaam en gezond voedsel gerichte coalitie'. Zorgen voor een voldoende en aantrekkelijk aanbod van goede kwaliteit, cultureel gevarieerd en bereikbaar in de dagelijkse omgeving is volgens het rapport in de eerste plaats een taak voor het bedrijfsleven. De overheid kan hierin volgens de Raad wel een coördinerende en wellicht meer dwingende rol in spelen door middel van convenanten en eventueel voorschriften.

In september 2018 hebben de minister van LNV en de staatssecretaris van VWS (mede namens de minister van EZK) een reactie gegeven aan de Eerste Kamer op het advies van de RLI.⁴³⁰ In hun reactie geven de bewindslieden aan dat zij het eens zijn met de raad over de randvoorwaarden waaraan een duurzaam en gezond voedselsysteem moet voldoen: een landbouw- en voedselsysteem met toekomst heeft een financieel-economisch gezond verdienmodel. Één duurzame en gezonde maaltijd moet betaalbaar zijn voor iedereen. Ook geven zij aan dat zij reeds samenwerken met ketenpartijen aan de ondersteuning van een duurzame en gezonde productie en consumptie. De bewindslieden verwijzen eveneens naar de LNV visie 'Landbouw, natuur en voedsel: Waardevol en verbonden' waarin volgens de bewindslieden kringlooplandbouw en een duurzame en gezonde voedselconsumptie centraal staan. Ook verwijzen ze naar maatregelen ter stimulering van de gezondere (en duurzame) consumptiepatronen die in het Nationaal Preventieakkoord worden uitgewerkt en opgenomen.

Kennis- en innovatieagenda LNV 2019-2030⁴³¹

Gewaardeerd, gezond en veilig voedsel is één van de zes missies van het kabinet voor het topsectoren en innovatiebeleid voor Landbouw, Natuur en Voedsel: 'In 2030 produceren en consumeren we gezond, veilig en duurzaam voedsel en verdienen ketenpartners, inclusief de boer een eerlijke prijs'.⁴³² De Kennis- en Innovatie agenda LNV 2019-2030 bouwt voort op deze (en de andere vijf) missie(s).

In de Kennis- en innovatieagenda van LNV voor de periode 2019-2030 wordt aandacht besteed aan de voedselsysteembenadering. De agenda stelt dat technologische oplossingen binnen het bestaande landbouw- en voedselsysteem alleen niet toereikend zullen zijn om een kringlooplandbouw te realiseren en daarmee de milieudoelen voor de lange termijn (zoals Parijs 2050 en de Sustainable Development Goals 2030) te behalen. Alleen in combinatie met een verschuiving naar een consumptie- en eetpatroon met meer plantaardige eiwitten zal dit **het totale voedselsysteem** op lange termijn houdbaar maken. Dit heeft volgens de agenda tevens een positief effect op het terugdringen van gezondheidsverlies, omdat er nog teveel wordt gegeten, teveel dierlijke- en te weinig plantaardige producten (zoals groente en fruit) en steeds meer sterk bewerkt voedsel (zout, suiker, verzadigd vet).

De agenda geeft aan dat voor het realiseren van de gewenste transformatie naar een kringloop landbouw- en voedselsysteem een integrale én intensieve aanpak nodig is die zich richt op meerdere doelen tegelijk en daarbij alle relevante partijen verantwoordelijk maakt (en daarmee niet alleen de primaire ondernemers zoals de boer, tuinder of visser).

430 Brief van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal. Reactie op het advies 'Duurzaam en Gezond. Samen naar een houdbaar voedselsysteem'. Den Haag, 7 september 2018. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31532-A.html> (Accessed April 2020).

431 Ministerie van LNV (2019). Kennis- en Innovatieagenda LNV 2019-2030. Nederland als koploper in kringlooplandbouw, vraagt om kennis en innovatie met impact! LNV-ambtelijk werkdokument (versie juni 2019). <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/16/kennis-en-innovatieagenda-lnv-2019-2030> (Accessed April 2020).

432 Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (2019). Missies voor het topsectoren- en innovatiebeleid. 26 april 2019. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/04/26/kamerbrief-over-missiegedreven-topsectoren-en-innovatiebeleid> (Accessed April 2020).

Speerpunten voor het kennis- en innovatiebeleid genoemd in deze agenda zijn:

- Kennisontwikkeling voor effectief en integraal voedselbeleid: met beleid dat het gehele voedselsysteem met alle relevante partijen centraal stelt ("voedselsysteembenadering"), kunnen blinde vlekken en te eenzijdige sturing worden voorkomen. Belangrijke aangrijpingspunten zijn de voedselomgeving, de voedselvaardigheden en de culturele betekenis van voedsel.
- Systeemomslag – via vraag én aanbod werken aan nieuwe verdienmodellen
 - *Verandering in het aanbod*
 - Versnelling marktintroductie van innovatieve groene alternatieve eiwitproducten ('eiwittransitie'), zoals uit zeewier, algen, noten, peulvruchten, insecten.
 - Groei aanbod van minder sterk bewerkte, minder samengestelde, makkelijke te consumeren en gepersonaliseerde gezonde producten (*verbeterde productsamenstelling*).
 - *Verandering in de vraag:*
 - Stimulering 'anders consumeren' – de 'betere' keuze de standaardkeuze maken: de duurzame en gezonde keuze aantrekkelijker en makkelijker maken door stimuleren van kennis en vaardigheden bij consumenten (*ook via het onderwijs*) in een stimulerende omgeving (*retail, openbare ruimte en grote steden*) vraagt om kennisontwikkeling voor het doorbreken van (ingesleten) routines/sociale gewoontes van consumenten, het gaat over gedrag, cultuur en belangen van de verschillende actoren.
 - Vinden van innovatieve oplossingen voor het terugdringen van voedselverspilling in het hele systeem, zoals bijvoorbeeld de aanpak van de THT-datum (*zie ook 2.2*).

De ministeries van VWS, LNV en BZK zijn aangesloten bij de Kennis- en Innovatieagenda LNV en onderdeel van de kennisuitwisseling. De agenda is van eind 2019, dus de uitvoering is op het moment van schrijven van dit document net begonnen. Een voorbeeld van innovatiegeld van LNV in actie – dat technisch gezien aan de Kennis- en Innovatieagenda 2019-2030 vooraf gaat – is de NWO-NWA call over de transitie naar een duurzaam voedselsysteem.⁴³³

Werkgroepen brede maatschappelijke heroverwegingen- Naar een duurzamer voedselsysteem

De ambtelijke interdepartementale werkgroep 'Naar een duurzamer voedselsysteem' waarin gezondheid die samenhangt met voedselconsumptie wordt opgevat als onderdeel van duurzaamheid, heeft beleidsscenario's uitgewerkt die de politiek kan helpen in de toekomst afgewogen besluiten te nemen.⁴³⁴

In de rapportage 'Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem'^{435, 436} is aangegeven dat de transitie naar een duurzaam voedselsysteem een grote omslag is. Onder een houdbaar voedselsysteem verstaat de werkgroep een systeem waarin de stabiliteit van natuurlijke hulpbronnen voor voedselproductie is gegarandeerd en voedselproductie en -consumptie gezondheid bevordert. De werkgroep beveelt de overheid aan te komen tot een definitie van een duurzaam voedselsysteem en daaraan meerjarige beleidsdoelen te verbinden. Ook beveelt zij aan het voedselsysteem als geheel te benaderen. Zij geeft daarbij aan dat het huidige beleid enerzijds gericht is op producenten (landbouwbeleid) en anderzijds op consumenten (gezondheidsbeleid).

433 <https://www.nwo.nl/financiering/onze-financieringsinstrumenten/nwa/nationale-wetenschapsagenda---transitie-naar-een-duurzaam-voedselsysteem/nationale-wetenschapsagenda---transitie-naar-een-duurzaam-voedselsysteem.html> (Accessed April 2020).

434 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/werkgroepen-brede-maatschappelijke-heroverwegingen-kunnen-van-start> (Accessed April 2020).

435 <https://www.rijksfinancien.nl/brede-maatschappelijke-heroverwegingen> (Accessed April 2020).

436 Rijksoverheid (2020). Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem. Brede maatschappelijke heroverweging. 20 april 2020. <https://www.rijksfinancien.nl/bmh/bmh-10-naar-een-duurzamer-voedselsysteem.pdf> (Accessed April 2020).

Door in beleid en uitvoering het voedselsysteem als geheel te benaderen ontstaan synergiën en kunnen we ervoor zorgen dat de verantwoordelijkheid voor verduurzaming van het systeem wordt gedeeld door alle actoren.

DOMAIN 13 – HEALTH IN ALL POLICIES

Processes are in place to ensure policy coherence and alignment, and that population health impacts are explicitly considered in the development of government policies.

HIAP1 There are processes in place to ensure that population nutrition, health outcomes and reducing health inequalities or health impacts in vulnerable populations are considered and prioritised in the development of all government policies relating to food.

Definitions and scope

- Includes policies, procedures, guidelines, tools and other resources that guide the consideration and assessment of nutrition, health outcomes and reducing health inequalities or health impacts in vulnerable populations prior to, during and following implementation of food-related policies.
- Includes the establishment of cross-department governance and coordination structures while developing food-related policies.

International best practice examples

- **Slovenia:** A Health Impact Assessment was undertaken in Slovenia to assess the health effects of agricultural policy at national level policy analysis, rapid appraisal workshops with stakeholders from a range of backgrounds, review of research evidence relevant to the agricultural policy, analysis of Slovenian data for key health-related indicators, a report on the findings to a key cross-government group and evaluation.⁴³⁷
- **Ireland:** Step 9 of the 'A Healthy Weight for Ireland', Obesity Policy and Action Plan 2016-2025 aims to, allocate resources according to need, in particular to those population groups most in need of support in the prevention and management of obesity, with particular emphasis on families and children during the first 1,000 days of life. The priority actions to commence in first year were to, assess the needs of vulnerable groups as the basis of allocation of resources for preventative and treatment services for children and adults.⁴³⁸ The Healthy Ireland fund was established in 2017 with an allocation of € 5 million and with additional allocations of € 5 million in 2018 and 2019. The first round of the Fund was distributed through Local Community Development Committees, Children and Young Person's Services Committees and statutory organisations.⁴³⁹

HIAP2 There are processes e.g. Health Impact Assessment's (HIAs) to assess and consider health impacts during the development of other non-food policies.

Definitions and scope

- Includes a government-wide HiAP strategy or plan with clear actions for non-health sectors.
- Includes policies, guidelines, tools and other resources that guide the consideration and assessment of health impacts prior to, during and following implementation of non-food related policies (e.g. HIAs or health lens analysis).
- Includes the establishment of cross-department or cross-sector governance and coordination structures to implement a HiAP approach.

437 Lock K, Gabrijelcic-Blenkus M, Martuzzi, M et.al. Health impact assessment of agriculture and food policies: lessons learnt from the Republic of Slovenia. Bull World Health Organ, 81(6): p. 391-8. 2003.

438 Department of Health. A Healthy Weight for Ireland: Obesity Policy and Action Plan 2016-2025. 2016.

439 Oireachtas. Obesity Strategy Dáil Éireann Debate, Tuesday - 12 March 2019. [online] Accessed <https://www.oireachtas.ie/en/debates/question/2019-03-12/275/>. 2019.

- Includes workforce training and other capacity building activities in healthy public policy for non-health departments (e.g. agriculture, education, communications, trade).
- Includes monitoring or reporting requirements related to health impacts for non-health departments.

International best practice examples

- **South Australia:** Established in 2007, the implementation of Health in All Policies (HiAP) in South Australia has been supported by a high-level mandate from central government, an overarching framework which is supportive of a diverse program of work, a commitment to work collaboratively and in partnership across agencies, and a strong evaluation process. The government has established a dedicated HiAP team within South Australia Health to build workforce capacity and support Health Lens Analysis projects. Since 2007, the South Australian HiAP approach has evolved to remain relevant in a changing context. However, the purpose and core principles of the approach remain unchanged. There have been five phases to the work of HiAP in South Australia between 2007 and 2016: 1) Prove concept and practice emerges (2007-2008), 2) Establish and apply methodology (2008-2009), 3) Consolidate and grow (2009-2013), 4) Adapt and review (2014) and 5) Strengthen and systematize (2015-2016).⁴⁴⁰
-

EVIDENCE

Summary

Hoewel de rijksoverheid intenties heeft geformuleerd om te komen tot integraal voedselbeleid (de Voedselagenda, de Kennis- en Innovatieagenda van LNV 2019-2030 en de LNV visie 'Landbouw, natuur en voedsel: Waardevol en verbonden'), waarin effecten op de gezondheid worden meegenomen in de ontwikkeling van voedselbeleid zijn er in de praktijk geen processen die hier concreet invulling aan geven (HIAP1). Ook zijn er geen processen om het verkleinen van gezondheidsverschillen mee te nemen in de ontwikkeling van voedselbeleid.

Met betrekking tot de ontwikkeling van niet-voedselgerelateerd beleid en de impact hiervan op de gezondheid, heeft de rijksoverheid instrumenten ontwikkeld die kunnen helpen om de leefomgeving integraal in beeld te brengen en die kunnen worden benut om gezondheid op te nemen in het omgevingsbeleid. Voorbeelden zijn de Health Impact Assessment ofwel GezondheidsEffect Schatting (GES) en de Gezonde Omgeving (GO) methode (HIAP2). Verder heeft het kabinet in haar landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 aangegeven dat de integrale aanpak via onderwijs, werk, wijk/omgeving en zorg centraal staat bij het stimuleren van een gezonde leefstijl. Het Ministerie van VWS kijkt samen met de ministeries van OCW, IenM, SZW en EZK naar mogelijkheden elkaars beleid te versterken wat heeft geleid tot activiteiten en programma's op het gebied van gezonde opvoeding en onderwijs, de gezonde wijk en leefomgeving en gezond werken. Voorbeelden zijn de programma's 'Alles is Gezondheid', 'Gezond in...', 'Gezonde School', en 'Gezonde Kinderopvang'. Verder wordt benoemd dat gezondheid beter moet worden verankerd in het ontwerp van de publieke ruimte. De Omgevingswet – die naar verwachting in 2021 in werking treedt – benoemt gezondheid expliciet als belang.

⁴⁴⁰ Government of South Australia. Health in All Policies: The South Australian Approach. Available from: <http://www.sahealth.sa.gov.au/wps/wcm/connect/public+content/sa+health+internet/health+reform/health+in+all+polices>. 2016.

Processes to ensure that population nutrition, health outcomes and reducing health inequalities or health impacts in vulnerable populations are considered and prioritised in the development of all government policies relating to food (HIAP1)

Sinds 2001 wordt in Nederland de term 'Health in All Policies' ofwel 'integraal gezondheidsbeleid' gebruikt (Storm, 2016).⁴⁴¹ Er zijn in de afgelopen jaren verschillende intenties geformuleerd om te komen tot een integraal voedselbeleid waarin gezondheidsuitkomsten worden meegenomen in de ontwikkeling van voedselbeleid. Hiervoor kan verwezen worden naar de Voedselagenda, het rapport van de Raad voor de Leefomgeving en Infrastructuur over een gezond en duurzaam voedselsysteem, de Kennis- en Innovatieagenda van LNV 2019-2030, de LNV visie 'Landbouw, natuur en voedsel: Waardevol en verbonden' (zie ook PLAT4). Echter, er zijn geen processen hoe hier in de praktijk invulling aan wordt gegeven. Het kabinet verwijst veelal naar losstaande activiteiten zoals de ontwikkeling van een voedselkeuzelogo en de ontwikkeling van een voedings-app die vooral onder verantwoordelijkheid van het ministerie van VWS vallen. Zo heeft ook recentelijk de ambtelijke interdepartementale werkgroep 'Naar een duurzamer voedselsysteem'⁴⁴² in haar rapportage 'Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem'^{443, 444} aangegeven dat het huidige beleid enerzijds gericht is op producenten (landbouwbeleid) en anderzijds op consumenten (gezondheidsbeleid). Zij beveelt een integrale benadering van het voedselsysteem aan, waarin de verantwoordelijkheid voor verduurzaming van het systeem wordt gedeeld door alle actoren.

Processes e.g. Health Impact Assessment's (HIAs) to assess and consider health impacts during the development of other non-food policies (HIAP2)

De rijksoverheid heeft integrale instrumenten⁴⁴⁵ ontwikkeld die kunnen helpen om de leefomgeving integraal in beeld te brengen en die kunnen worden benut om gezondheid optimaal op te nemen in het omgevingsbeleid. Voorbeelden zijn de Health Impact Assessment ofwel GezondheidsEffect Schatting (GES) en de Gezonde Omgeving (GO) methode.

Health Impact Assessment (Gezondheidseffectschatting)⁴⁴⁶

Health Impact Assessment (HIA), of in het Nederlands 'Gezondheidseffectschatting', is een combinatie van methodes, procedures en instrumenten om een beleidsvoorstel, programma of project te beoordelen op de mogelijke effecten voor de gezondheid. Daarnaast kan met Health Impact Assessment beoordeeld worden welk deel van een populatie de meeste kans heeft om gezondheidseffecten te krijgen.

HIA is een flexibele methode die zowel geschikt is voor het onderzoeken of beoordelen van brede beleidsdoelstellingen van een ministerie, als van zeer concrete voornemens in een wijk. De methode is te gebruiken op allerlei niveaus: lokaal (in gemeenten of zelfs wijken), landelijk en internationaal. Het RIVM geeft aan op haar website dat HIA een jonge discipline is die de komende jaren steeds vaker toegepast zal worden om de gezondheid van de bevolking mee te wegen in de besluitvorming over toekomstig beleid en binnen programma's en projecten. Een HIA Health Impact Assessment

441 Storm, I (2016). Towards a HiAP cycle. Health in All Policies as a practice-based improvement process. Amersfoort, the Netherlands. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/42165570/complete+dissertation.pdf> (Accessed April 2020).

442 <https://www.sociaalweb.nl/nieuws/werkgroepen-brede-maatschappelijke-heroverwegingen-kunnen-van-start> (Accessed April 2020).

443 <https://www.rijksfinancien.nl/brede-maatschappelijke-heroverwegingen> (Accessed April 2020).

444 Rijksoverheid (2020). Tenminste houdbaar tot: Bewegen naar een duurzaam voedselsysteem. Brede maatschappelijke heroverweging. 20 april 2020. <https://www.rijksfinancien.nl/bmh/bmh-10-naar-een-duurzamer-voedselsysteem.pdf> (Accessed April 2020).

445 <https://www.gezondeleefomgeving.nl/instrumenten/integrale-instrumenten> (Accessed April 2020).

446 <https://www.rivm.nl/health-impact-assessment-hia> (Accessed April 2020).

kan kort (dagen) of lang (maanden) duren, afhankelijk van de schaal en het belang van het voorstel, en het beschikbare budget.

De belangrijkste stappen van een HIA Health Impact Assessment zijn:

- **Screening:** Het doorlopen van voorstellen op hun mogelijke invloed op de gezondheid, en beslissen of HIA de juiste manier is om de gezondheidseffecten van een voorstel te beoordelen.
- **Scoping:** Het maken van een plan van aanpak hoe de HIA uitgevoerd zal gaan worden, welke indicatoren in de beoordeling zullen worden betrokken, welke kwalitatieve én kwantitatieve methoden zullen worden ingezet.
- **Appraisal or assessment:** Het identificeren en beoordelen van de mogelijke gezondheidseffecten van het voorstel. Hierbij kunnen verschillende kwalitatieve of kwantitatieve onderzoeksmethoden gebruikt worden, zoals: interviews met betrokkenen, focus groep discussies, audits, vragenlijstonderzoek, analyse van bestaande data, expert opinies en literatuurstudie. In Nederland worden in het algemeen de volgende stappen doorlopen.
- **Opstellen van aanbevelingen:** Het formuleren en prioriteren van aanbevelingen voor de beleidsmakers.
- **Ondersteunen van beleidsmakers:** Hulp bij aanpassing van het voorstel op basis van de aanbevelingen in de HIA.
- **Monitoring en evaluatie:** Volgen van de implementatie van het beleid en vaststellen of het verwachte effect op de gezondheid ook daadwerkelijk optreedt, en zo niet, wat daarvan de oorzaken zijn.

De beschikbare methoden voor gezondheidseffectschattingen lopen uiteen van kwalitatieve checklists tot meer kwantitatieve analyses. Een voorbeeld van een kwalitatieve checklist is de handreiking Gezondheid in ruimtelijke plannen. De Gezondheidseffectscreening Stad en Milieu is een voorbeeld van een meer kwantitatieve analyse.

Gezonde Omgeving (GO) methode⁴⁴⁷

Met de GO methode kan een kwalitatieve én kwantitatieve beschrijving van een wijk of gemeente worden gemaakt. Data uit het fysieke en sociale domein worden in één figuur geïntegreerd. De GO! methode bestaat uit het combineren van verschillende databronnen (gemeente, GGD, RIVM en wijkgesprekken). Per thema worden de belangrijkste indicatoren in een spinnenweb samengevat. Gezondheid en Leefstijl is een thema binnen de methode.

Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019⁴⁴⁸

In de Kamerbrief over de landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019 stelt het kabinet dat zij gezondheid wil bevorderen via een integrale aanpak. Het kabinet blijft inzetten op het stimuleren van een gezonde leefstijl, waarbij aanbod van voedsel en gezonde (groene) leefomgeving passen. De integrale aanpak via onderwijs, werk, wijk/omgeving en zorg staat centraal.

Door gezondheid en andere maatschappelijke domeinen te verbinden kunnen ze elkaar versterken. Vanuit de domeinen onderwijs, leefomgeving, werk en zorg zet het kabinet in op het verbeteren van de gezondheid maar tegelijk draagt gezondheid ook bij aan betere prestaties op school, op het werk en in de sport. Minister Schippers van VWS en staatssecretaris van Rijn van VWS geven in de brief aan dat zij samen met de departementen van OCW, IenM, SZW en EZ kijken naar mogelijk-

447 <https://www.gezondeleefomgeving.nl/instrumenten/GO> (Accessed April 2020).

448 De Minister en Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (2015). Landelijke nota gezondheidsbeleid 2016-2019. 4 december 2015. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2015/12/04/kamerbrief-over-landelijke-nota-gezondheidsbeleid-2016-2019> (Accessed February 2020).

heden om elkaars beleid zowel landelijk als lokaal te versterken. Dit heeft geleid tot activiteiten en programma's op het gebied van gezonde opvoeding en onderwijs, de gezonde wijk en leefomgeving en gezond werken. Voorbeelden van deze programma's zijn het Programma 'Alles is Gezondheid', 'Gezond in...', 'Gezonde School' en 'Gezonde Kinderopvang'.

Verder wordt in de brief aangegeven dat gezondheid beter moet worden verankerd in het ontwerp van de publieke ruimte. Hiertoe wordt onder meer de rol van gemeenten in het realiseren van een gezonde leefomgeving vergroot door gezondheid expliciet als belang in de Omgevingswet te benoemen.

Programma Alles is Gezondheid⁴⁴⁹

Met een landelijke netwerk van ruim drieduizend organisaties uit de publieke en private sector werkt het programma 'Alles is Gezondheid' samen aan een vitaler Nederland. Hierbij staat het individu/de gezonde wijkbewoner centraal, gelden gezondheid van mens en omgeving (ecosysteem) als waarden en bij veel van de netwerkactiviteiten staat anders denken en doen centraal.

Gezond in...

Gezond in... is het stimuleringsprogramma van Pharos en Platform31 dat GIDS-gemeenten (Gezond In De Stad) helpt bij het versterken van hun lokale integrale aanpak van gezondheidsachterstanden.⁴⁵⁰ GIDS gemeenten zijn gemeenten die extra middelen vanuit de decentralisatie-uitkering GIDS ontvangen voor het aanpakken van gezondheidsachterstanden en het verbeteren van de gezondheid van risicogroepen. Het gaat om gemeenten waarin de wijken liggen met de laagste scores op sociaal economische status. Gezond in... zet in op een samenhangende aanpak op vijf sporen (fysieke omgeving, sociale omgeving, gedrag en vaardigheden, participatie, preventie en zorg) om naast leefstijl ook onderliggende problemen zoals armoede, schulden, beperkte gezondheidsvaardigheden, laaggeletterdheid en gebrek aan participatie aan te pakken.

Omgevingswet

Het beschermen van de gezondheid is nadrukkelijk een belang genoemd in de Omgevingswet (zie Artikel 2.1 uitoefening taken en bevoegdheden).⁴⁵¹ De wet verplicht gemeenten om een omgevingsvisie (artikel 3.1) en een omgevingsplan op te stellen.⁴⁵² Mogelijk kan gezondheid en de dichtheid van voedselaanbieders in een gebied daarvan uitdrukkelijk deel van uitmaken, hoewel dit niet expliciet benoemd wordt.

Het RIVM heeft een stappenplan voor gemeenten opgesteld om gezondheid via de Omgevingswet op de agenda te krijgen.⁴⁵³ Stappen hierin zijn bijvoorbeeld het starten van een kernteam 'Gezondheid en de Omgevingswet', 'de urgentie van een gezonde leefomgeving zichtbaar maken' en 'gezondheid agenderen'.

In samenwerking met Gezond in... is het RIVM zijn de leerkring gezondheid en ruimte gestart met als doel gezondheid te stimuleren en de verschillen in gezondheidskansen terug te dringen door ruimtelijk anders te handelen.⁴⁵⁴ De leerkring geeft aan dat de nieuwe Omgevingswet gezondheid

449 <https://www.allesisgezondheid.nl/over-aig/> (Accessed April 2020).

450 <https://www.pharos.nl/over-pharos/programmas-pharos/programma-gezond-in/> (Accessed April 2020).

451 Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden (2016). 156 Wet van 23 maart 2016, houdende regels over het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving (Omgevingswet). <https://www.omgevingswetportaal.nl/wet-en-regelgeving/documenten/publicaties/2016/03/23/de-omgevingswet-staatsblad> (Accessed April 2020).

452 <https://www.platform31.nl/nieuws/omgevingswet-en-gezondheidsbevordering-tips-van-experts> (Accessed April 2020).

453 <https://www.loketgezondleven.nl/gezonde-gemeente/themadossiers/gezonde-leefomgeving/stappenplan-gezondheid-en-omgevingswet> (Accessed April 2020).

454 <https://www.platform31.nl/thema-s/wonen-zorg-en-gezondheid/leerkring-gezondheid-en-ruimte> (Accessed February 2020).

prominent op de ruimtelijke agenda zet en dat dit hét moment is om met gezondheid aan de slag te gaan. Deze leerkring heeft drie strategieën geïdentificeerd om gezondheid een plek te geven in ruimtelijk beleid: stel gezondheid centraal, plaats één thema (bijvoorbeeld overgewicht) voorop en koppel gezondheid mee met ruimtelijke aanpakken.⁴⁵⁵ Over de drie strategieën en voorbeelden daarvan uit grote en kleine gemeenten is meer te lezen in het Inspiratie- en werkboek Gezondheid en Ruimte.⁴⁵⁶

455 <https://www.platform31.nl/nieuws/omgevingswet-en-gezondheidsbevordering-tips-van-experts> (Accessed April 2020).

<https://www.platform31.nl/publicaties/inspiratieboek-gezondheid-en-ruimte> (Accessed April 2020).

456 <https://www.platform31.nl/publicaties/inspiratieboek-gezondheid-en-ruimte> (Accessed April 2020).

Annex 1 Definitions

- **Food:** refers to food and non-alcoholic beverages. It excludes breastmilk or breastmilk substitutes.
- **Food environments:** the collective physical, economic, policy and socio-cultural surrounding, opportunities and conditions that influence people's food and beverage choices and nutritional status.
- **Government:** includes any government departments and, where appropriate, other agencies (i.e. statutory bodies such as offices, commissions, authorities, boards, councils, etc). Plans, strategies or actions by local government should not be included, although relevant information can be noted in the 'context/comments' sections.
- **Government implementation:** refers to the intentions and plans of the government and actions and policies implemented by the government as well as government funding for implementation of actions undertaken by non-governmental organisations, academic institutions, private companies (including consultants), etc.
- **Healthy/unhealthy food:** Categorisation of foods as healthy/unhealthy are in accordance with the WHO and EU guidelines. Where it is not clear which category to use, categorisation of foods should be informed by rigorous criteria or the use of a nutrient profiling model.
- **Nutrients of concern:** salt (sodium), saturated fat, trans fat, added sugar.
- **Systems-based approaches:** This may include policies within other domains of health, a social-determinants of health approach, bringing together multiple departments or ministries to approach health and includes multiple levels of government.
- **Policy actions:** A broad view of 'policy' is taken so as to include all government policies, plans, strategies and activities. Only current policy actions are considered, generally defined as policy activity of the previous 12 months (except where otherwise specified). Evidence of policy implementation takes consideration of the whole policy cycle, from agenda-setting, through to policy development, implementation and monitoring. A broad view of relevant evidence was taken, to include, inter alia:
 - Evidence of commitments from leadership to explore policy options
 - Allocation of responsibility to an individual/team (documented in a work plan, appointment of new position)
 - Establishment of a steering committee, working group, expert panel, etc.
 - Review, audit or scoping study undertaken
 - Consultation processes undertaken
 - Evidence of a policy brief/proposal that has been put forward for consideration
 - Preparation of a regulatory or economic impact assessment, health impact assessment, etc.
 - Regulations/legislation/other published policy details
 - Monitoring data
 - Policy evaluation report

www.jpi-pen.eu